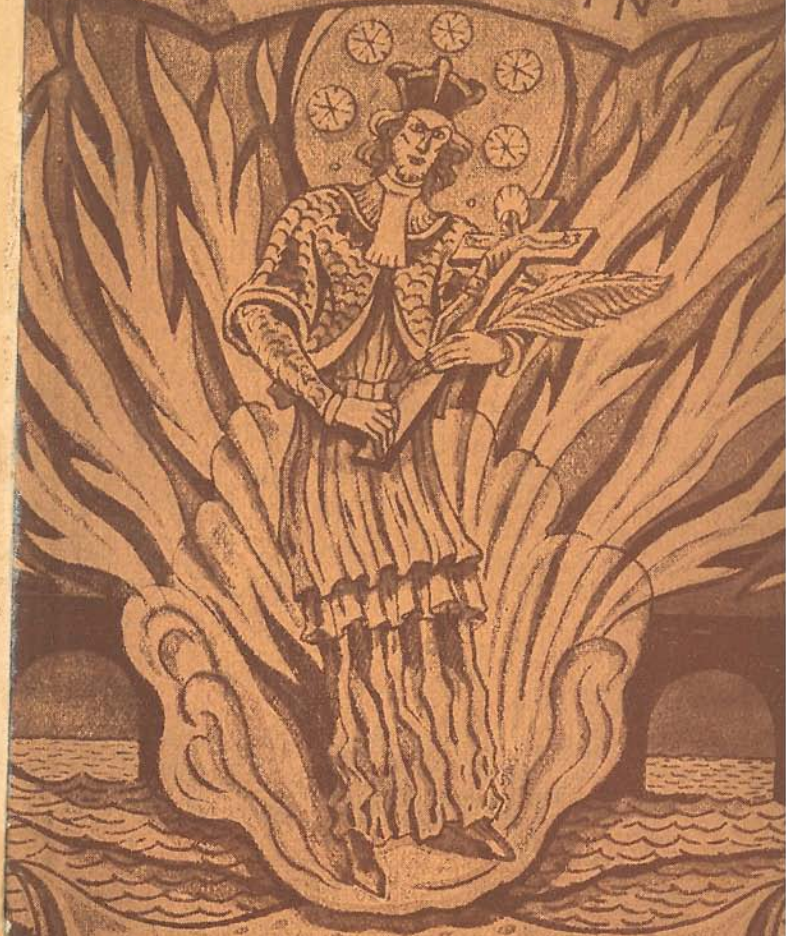

ANTONÍN NOVOTNÝ

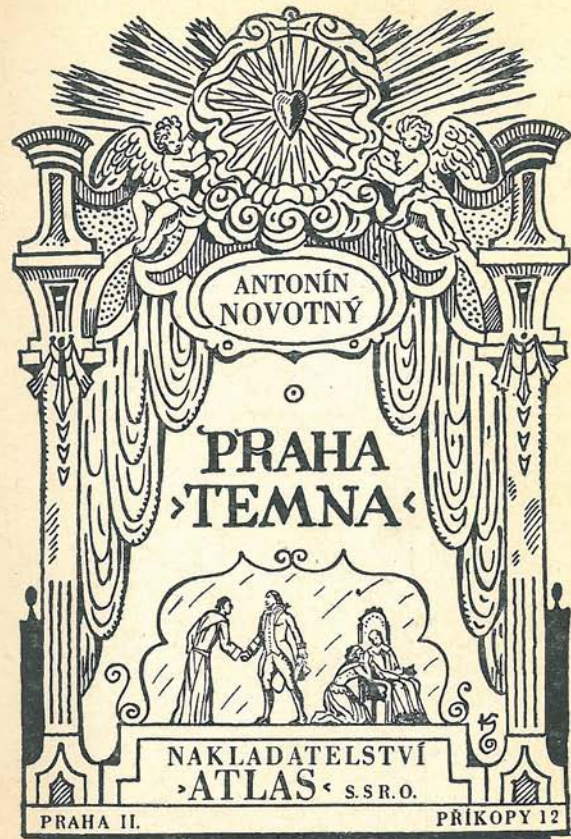
PRAHA TEMNA

PRAHA „TEMNA“

1719-1729

ANTONÍN
NOVOTNÝ

PRAHA
>TEMNA<

NAKLADATELSTVÍ
>ATLAS< S.S.R.O.

PRAHA II.

PŘÍKOPY 12

PŘEDMLUVA

Hned z počátku budiž postaveno na jisto: knížka, veřejnosti zde odevzdávaná, má s rozměrnou freskou Aloise Jiráska společně jedině místo časového děje. Vypůjčila-li si pro svůj titul pojem, užitý nezapomenutelným romanopiscem, tu učinila tak proto, aby čtenář, poučený četbou fábuly, už z názvu poznal, do kterého dobového že úseku bude uveden: ke dnům vrcholného baroka. Dva letopočty, vybrané zdánlivě podivným vkusem, stojí na počátku a na konci, L. P. 1719 a 1729. Zda však nejsou hlavními mezníky kultu světce z Nepomuku, tolik vzrušujícího mysle, když Praha Temna žila? Ovšem, tehdy už leckdes svítalo, z úst Balbína, Pešiny a Hammerschmida padlo mnohé slovo o skutečném stavu českých věcí a temnota ustupovala rozbřeskům nového rána. Jak tehdejší Praha trávila vymezené decenium, mají ukázati následné stránky. Autor, nepíšíci lyrické básně, ale epos, plně naturalistické pravdy, snažil se v nich přenést se přes hradbu dvou staletí a dívati se na minulý děje ne očima člověka dvacátého věku, ale

vrstevníka, prodchnutého duchem tehdejší sou-
dobosti. Neví, na kolik jeho snaha uskutečněna.

A nyní do „Temna“, na jehož horizontu již
vyšla jitřenka nového rána!

Schodiště zámku v Troji

Praha „Temna“.

„Temno“ — toť ona doba, která v širším než
románovém rozmezí vytvořila vlastně většinu
toho, co se dnes s chloubou označuje jménem
Staré Prahy. Učinila tak formami, vyhovujícími
jejímu vkusu. Jsou svrchovaně zbožnou, ne-
štítí se však užívati při tvůrčí činnosti pohan-
ských námětů, činí tak snad ještě hojněji než
kdysi renesance. Není třeba dokládati toto tvrze-
ní hned zámek v Troji, kde starší období
nechalo na zahradním schodišti zuřiti boji gigan-
tů s celým Olympem, aniž nutno upozorňovati na

tamní malby Godynovy, kde pod stropem s všeho-
chutí pohanských a křesťanských prvků zasedla
nad krb antická Justitia. Stačí, zajde-li flanér,
rád se potulující bludištěm minulosti, ke dvěma
pražským palácům a pravda řečeného bude mu
okamžitě ozřejmena. Vždyť v samém sousedství
kajetánského kláštera v Nerudově ulici bájeslovná
božstva zaujala místo na svinutých římsových
úsecích, korunujících portál, kudy se vcházelo
k salonům Thunů. A jak tomu bylo u Clam-Gal-
lasů, jichž honosné sídlo stojí poblíže Klemen-
tina, oné tvrze následovníků sv. Ignáce z Loyoly,
majíc po jižním boku chrám sv. Jiljí a na severu
kdys skromnější kostel P. Marie na louži? Fischer z Erlachu, stavě tento dům klasicky
klidné krásy, se pranic neohlížel na místně mu
blízké nebeštany. Právě naopak! Ani mu ne-
napadlo, aby bránil Matyášovi Braunovi, když
mistr sochař osazoval nahoře na attice vedle ji-
ných i sochy Jupitera, Merkura a Venuše či pro
kašnu v průhledu portálu určil plastiku tritona,
a stejně mu nenapadlo vytykáti něco Carlo Carlo-
nemu, rozpoutavšímu na stropě schodiště vír
božstev, majících svůj domov obvykle v Řecku.

Ten, kdo neznalý skutečného stavu věci by
byl zavítal do „máti měst“ a viděl zde řady
model, dekorujících pražské domy, mohl —
kdyby si nebyl povšíml průčelí s plastikami
mladších světců — se zcela dobře domnívati, že
byl přenesen do ulic Říma imperátorů, o to

spíše, když Praha vyrostla stejně jako věčné
město v údolí řeky a na svazích přilehlých pa-
horků, a Hradčany — zda ty nejsou jakoby
mladší

Kapitol nad Vltavou.

Tam nahoře stál Hrad králů ve zdobě mnohých
věží a v jeho záštitě též Pantheon, ta hlavní
svatyně země, kde vedle hrobů korunovaných
vládců spali věčným snem svatý kníže země, ne-
méně svatý biskup Vojtěch a nový „thama-
turgus“, onen divotvorce z Nepomuku. Pod stej-
nou střechou skryta před všetečným zrakem zvě-
davců koruna, zasvěcená Karlem IV. co neroz-
borný symbol země vévodovi, připočtenému ke
plukům nadoblačných, a i poklad chrámový, kam
otec vlasti snesl mnohou relikvii a vzácnost, ja-
kých jinde nebylo. Opodál, taktéž v zajetí prasta-
rého zdíva, dvě ženy odpočívaly po životě, bohatě
naplněném prozřetelností: sv. Ludmila a blah.
Mlada. Opačným směrem, hned vpravo za někdejší
Bílou věží, opatřenou čtverým hodinovým cifer-
níkem, a už na náměstí horního města Hradčan
vypínal se dům nástupců omilostněného pastýře
z rodu Slavníkova a dále, při velikém paláci
Černínů, ukazováno poblíže Madony Lauretan-
ské místo, kde kněžna Drahomíra, klnoucí křes-
ťanům, se z trestu propadla do země. A ještě
o kus výše, trochu stranou od počínajícího se
šíření náhorní planiny hradčanské směrem k Bí-

lé Hoře, zda nestojí klášter Strahovský, útočiště bílých mnichů hory Sion, slynoucích od mnohých staletí velkou učeností a moudrostí, střehoucích zároveň pozůstatky sv. Norberta, pobělohorského patrona země.

Hradní stráž.

Ano, Hradčany jsou opravdovým Montsalvášem, jenže v králově sídle to vlastně vypadá smutně. Nehlíďají je Templáři, ti někdejší ochránci sv. Grálu, nýbrž pouze královští střelci s hradním hejtmánem v čele, a zde též úřadují místodržící, česká komora a nejvyšší purkrabství. Pouze pán, jemuž tam nahoře přiřčena úloha, jakou někdy zastával Parcifál při zázračné jaspisové nádobě, do níž skanula krev Krista, tedy český král, se o svoje sídlo mnoho nestaral. Obýval je pouze občas, nikdy ne na dlouho, takže vysoko nad Prahou, v hradě vládců, nebývá vše v naprostém pořádku. O bezpečnost zámeckého okrsku pečují, jak již podotknuto, střelci, jenže příliš dobře se jim ve službě nevede. Co se jen nastěžovali, když bylo po hlídkách u hraběte Františka Antonína Šporka, uvězněného v jednom z purkrabských kancelářských pokojů a vesele úpějícího pro směnku pěti tisíc zlatých, nezaplacenou advokátu Václavu Neumannu z Pucholce (18. 2. — 9. 5. 1718). Hlídky při něm byla jistě namahavou, trvala

pokaždé plně sprehlých čtyřiaadvacet hod., však kaprál a čtyři z mužstva ji konali rádi, zažili při ní lečjakés rozptýlení. Dívali se na oba mouřeniny, které hrabě poručil namalovati po stranách dveří své komnaty, marně si lámali hlavu, co asi znamenají latinské průpovědi, napsané při malířských

Portrét hr. Frant. Ant. Šporka

výtvořech na ostatních stěnách, kam malíř narýsoval kovadlinu s na ní ležícím srdcem nebo vodomet, jehož trysk balancoval na vrcholu kouli, a zase se bavili, vidouce, jak pána navštěvují šlechtici zvučných jmen, doprovázení vystrojenými dámami. Službou mohli také dobře vydělati, každý z nich po dvanácti krejcarech denně, kaprál dvojnásob, kdyby...

Propuštěný Špork, mající za hlídku platiti z vlastní kapsy, byl už dávno zase v Lysé nebo Kuksu a milí střelci stále čekali na odměnu povinné bdělosti (20. X. 1718). Nic nespomohlo upomínání hradskeho hejtmána Václava Straky z Nedabylic, pražádný následek neměl zákrok hejtmánů boleslavského kraje, aby jeho urozenost ráčila konečně vyrovnati dluh za vartu při své osobnosti, bylť pan hrabě tvrdočel. Vzkázal,

že nedá nic, ostatně vyslovil naději, že ho na-
příště nechají s touhle věcí na pokoji (23. 9. 1719).

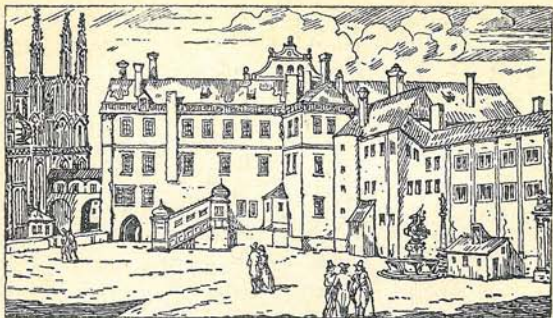
Každý pracovník je beze sporu hoden mzdy své, jenže střelci uváděli ještě jiný důvod, proč se krejcarových výdělků tak úporně domáhali. Rudolfínská instrukce z r. 1577, ratifikovaná Ferdinandem III. o padesátosm let později, stanovila jejich počet půl stem a čtyřmi muži. Nemajíce mimo volného bytu jiných požitků z veřejných fondů, směli v zájmu obživy provozovati naučená řemesla vně i uvnitř hradu, každý sám osobně a bez pomoci tovaryše, z výdělků pak si vlastním nákladem pořizovali mundůr a poboční zbraň. Časem se rozmohli až na devadesát pět jedinců a tak pražští řemeslníci nenařikali zůh-darma (29. 5. 1724), kolik jimi na svých živ-nůstkách trpí. Došlo sice k dohodě s cechy, po-dle níž početný stav hradní milice bude snížen na původní ze dnů Rudolfa II. (2. 6.), jenže nástupce Strakův, pan Jan Hynek z Wieder-sperka, se o narovnání málo staral a hodlal propustiti z přebytečného mužstva patnáct ševců teprve k termínu svatojilskému (1. 9.). Těchto chráněnců sv. Kryšpína bylo v hradní strážci nej-méně dvacet dva, z jejího středu rekrutovalo se na Malé Straně sedmnáct a na Starém Městě devět krejčí, porůznu působili tři parukáři, dva řemenáři, čtyři sedláři, zbrojnice — neříká se ale, zda hradská — zaměstnávala tucet puškařů a vedle nich pět truhlářů, nehledě ani k vojá-

kům domácího regimentu Sickingen, fušujících taktéž, kde jen mohli. Souhrn jich všech, vesměs necechovních, způsoboval ovšem široký průlom do privilegií pořádků a škoda, městským řemesl-níkům od nich pochozí, nebyla o nic menší. Leč ani starosti střelců! Takový Šimon Oukrop, hlídavší na hradě sto dvacet měsíců, co si měl se ženou a dětmi počítati? Nezbylo mu než zase se vrátiti ke zlatnickému řemeslu.

Hrad pražský,

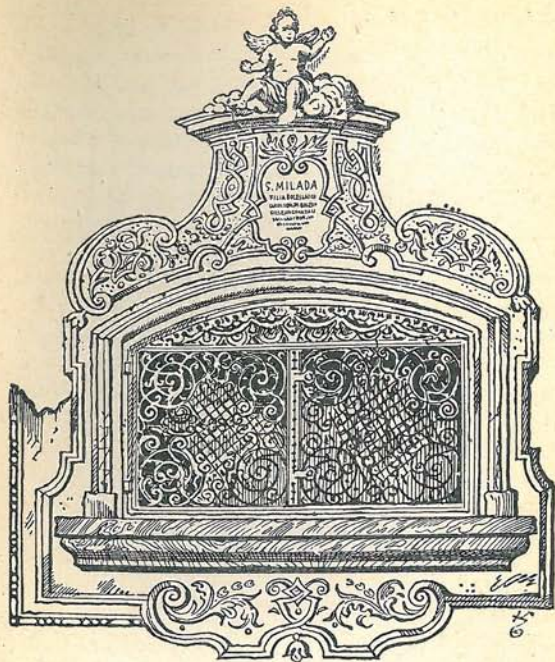
střelci vartovaní, vypadal ovšem trochu jinak nežli dnešní. O čistotu na place před ním starala se žena dřevního písaře Adama Antonína Bulana (od 3. III. 1727). Pravděpodobně si práci zjed-nodušovala a vhazovala smetky do zámeckého příkopu, táhnoucího se napříč hradčanskou plání a dosahujícího co do šíře až k paláci arcibisku-povu. Činila-li tak, tu prach, její činností zví-rovaný, vlétal do oken zbrojnice Matyášovy i oken obytu šacmistrova, stojících na vale příkopu v místech, kde bude později vybudováno levé křídlo prvního náhradí. To samo nebylo dosud uzavřeno, neboť dům na sever od brány Matyá-šovy zůstal nedostaven, takže oko pronikalo tudy napříč k Bílé věži, odcizené dnes někdejší-mu věžeňskému účelu, do druhého nádvoří, ozdo-beného déle jedné generace kamennou fontánou Jeronýma Khola.

III. nádvoří Hradu

Zámecké budovy nevyznačovala ještě ona jednolitost, které se jim dostalo mariatereziánskou přestavbou. Vešel-li kdo do třetího nádvoří, tu mu nejprve napadla neklidná silhouetta budov, jimiž obstaveno. Nejen pro nestejnost střešních hřebenů, dojmově stupňovanou renesančním štítem někde na vladislavské části, a také ne komíny, tu a tam trychtýřovitě rozšířenými či vyzdobenými domkovitým nástavcem, ale i okny. Neměla všude stejný tvar, aniž se táhla nesmlouvavě vodorovnou čarou, hlavně ne tam, kde sledovala zákrut schodišť. I jinak tu bylo dosti rozdílů oproti přítomnosti. Doba „Temna“ neznala na východní straně náhradí otevřené před síně Vladislavského sálu, nýbrž pouze baldachýnovitý, kopulkou stíněný podjezd, odkud stou-

Hrob bl. Mlady v chrámu sv. Jiří

palo vnější jednoramenné schodiště, kryté stříškou, do arkýřovitého, taktéž klenbou chráněného výstavku. Odtud vpravo a při stavbách na jihu umístěna tehdy kašna s bronzovou sochou sv. Jiří a o kus dále nebývalo velkého pavlánu zprohýbaného půdorysu, mezi jehož sloupy se prochází ke schodišti. Jej zastupoval obdélníkovitý výstavek s balkónem, dosti plochý, tvarově připomínající Wohlmuthovu katedru v síni sněmovny. V rohu konečně tyčila se schodištní vížka s kosodélnými okny, krytá zase bání a korunovaná sanktusníkem, jehož vrcholová žerď ukončena císařským orlem. Prostora náhradí nepyšnila se velkopanskou volností. Počtem osmi ji zastavovaly

hradské krámký,

zvané asi podle stavebního materiálu almarami, mimo nich zde bývalo ještě čtrnáct jiných, částečně venku na zámeckých schodech, ba několik i na Prašném mostě. O těch, jež pronajímány ve Vladislavském sále, stane se zakrátko zmínka při vnitřcích králova sídla, zde budiž pouze podotknuto, že všechny dohromady vynášely roční nájemné tři sta osmdesát čtyři zlatky a šestnáct krejcarů (10. 6. 1723). V průjezdu proti katedrále usadil se za patnáct zlatých ročně dvorský voskař František Štoffer (3. 4. 1727), téhož dne a tamže pronajat sousední kotec malířce miniatur Anně Regině Müllerové. Nabízel-

li v něm voskař různé omalované a plastickým dílem zdobené svíce, bělostné beránky Boží, Jezulátka v jeslích či nápodobeniny neporušeného jazyka svatojánského a imitace nemocných údů, pokládané co exvota k zázračným sochám a obrazům, pak malířka nevykládala na spuštěnou okenici svého krámku pouze malé konterfekty, vzniklé na měděných destičkách, ale jistě též obrázky, jimiž zpestřila hladkou plochu pergamentu: Madony různých poutních míst, patrony země a řemesel, Krista, obklopeného mučebními nástroji, a do přinášených jí památníků vmalovávala erby, symboly lásky, přátelství a věrnosti. Jinak

stavební stav Hradu

nebyl valný. Nedávno opraven Prašný most, o nějž se postaral královský stavební písař Jan Baltazar Seiler. Sejmul s něho všechno staré, hodně prohnílé dříví, před tím však, než počal klásti nové mostnice, pozval zástupce české komory (7. 11. 1719), aby si prohlédli opravu konstrukce. Zahrada na valech a při ní se pnoucí věž Trubačka působila nemenší starosti Seilerovu nástupci, Janu Jindřichu Dienebierovi. Obojí se ssedalo a ohrožovalo přilehlý dům Vojtěcha Wagnera. Ač císař si přál okamžitého vyšetření věci (9. 9. 1723) a urgoval záležitost znovu hned o nejbližší příštím dnu sv. Spiridiona (14. XII. t. r.), potrvalo přece dosti dlouho, než příslušná opatření

podniknuta. Teprve předposledního dubna a o tři roky později má malostranský hejtman Jan Václav Vražda z Kunwaldu v rukou místodržitel-
ský rozkaz prohlédnouti zemní práce ve Wagnerově domě i zahrádce a proměřiti jeho sklep. Jak to vypadalo

uvnitř Hradu

je vidno z přípisu císařské dvorské komoře (19. 3. 1721). Sídlo nástupců sv. Václava bylo tehdy zbváno jedné ze svých nejkrásnějších ozdob. Královské interiéry měly se právě upravovati pro přechodný pobyt císařovny Alžběty Kristýny při její cestě do Karlových Varů. Nastala tedy nezbytná potřeba gobelínů, odvezených před několika lety do Vídně, kde prý leží nepoužity v halicích. Snad je červ mola v mezidobí nesežral. Nepotřebuje-li jich vídeňská residence, buďtež neprodleně vráceny, poněvadž jinak nutno vzácné tkaniny vypůjčovati po pražských palácích, což je pokaždé spojeno se značnými obtížemi. Pochopitelně se kdekdo brání zapůjčení, neníť tkaným obrazům na prospěch, jsou-li stále strhávány a zase přibíjeny. Na kolik připomínka účinkovala, ukáže se při zprávách o vládčíně návštěvě.

Referát komorního rady Jana Jiřího Möstela o císařském bytě taktéž vyzněl málo příznivě (25. 9. 1721). Ohledav pokoje spolu se řemeslníky, shledal, že jsou vesměs v nedobřím stavu.

Dvěře a okna prolomil vkus dědů příliš níže, stropy, ač zrovna nehrozí sesutím, potřebují oprav, podlahy jsou naprosto vadné. Tyto poslední byly za účelem lepšího udržení teploty většinou dvojité, jakoby jejich budovatelé byli znali poučku o vzduchové izolaci. Möstel navrhol tudíž srovnání oken do jednotné míry, dva či tři pokoje chtěl opatřiti novými rákosovými stropy — odstraňoval snad odtud staré, na dřevě malované? — a opatřil hned i rozpočty od dvorských řemeslníků: stavitele Jakuba Antonína Canevala, truhláře Josefa Františka Nonnenmachera, tesaře Tomáše Stubnera a kameníka Františka Wolfganga Herstorfera na sumu, převyšující tři tisícovky (3384 zl. 54 kr.).

Písaři, vedoucímu stavební úřad krále, se zase nelíbila panovníkova lázeň, stojící při zámeckých schodech a poblíže vchodu do zahrady na valech. Vypadala tak nepřívětivě, že dvůr sotva do ní půjde, aniž v ní bude hledati svého pohodlí. Není radno vcházeti pod její střechu, člověk by tu pod náhle spadlými troskami snadno našel cestu na věčnost. Uvnitř je do země zapuštěna cínová vana, tři lokte hluboká, kam se sestupuje po žebříčku. Rozhodně ji nelze nabídnouti majestátům — nebylo by lépe zužitkovati ji jinak? Pro dvůr, chystající se ke korunovací, vznikne potřeba mnoha svícňů a nočníků, nechť se pro jejich ulití použije vany, spolu s cínem, uskladněným ve stavební kanceláři (1. 2. 1723). Když pak nebylo

námitek, vana vybourána a zakrátko změnila původní tvar v zájmu nového účelu.

Kunsthomora.

Než vnitřek Hradu vykazoval přes různé nedostatky mnohé klady a stále skrýval leccakýs klenot. Ač v letech třicetileté války odvezena z Hradčan velká kořist, zbyla zde po nebožtíku Rudolfovi II. přece valná část jeho slavných sbírek. Kdož ví, zda i velké hodiny, stojící v některé z komnat, opravené jednou dvorským hodinářem Václavem Neumannem, taktéž nepocházely z kolekce, sebrané korunovaným podivínem (23. 10. 1721). Mimo sledu hodin ukazovaly čtvrti měsíce a kterého místa planety na své dráze dosáhly. Mimo takové předměty opatroval šacmistr kunsthomory pan Václav ze Streitbergu díla, nad nimiž by zaplesalo srdce každého sběratele. Jeho inventář bohužel ochuzen samotnou císařovnou Alžbětou Kristýnou, přející si, aby některé z obrazů byly převezeny do Vídně. Nelze říci, že by byla vybrala právě ty nejhorší, vždyť výtvoři štetce, které Streitberg odevzdal pro ní Giovannimu Bat. Bianimu (14. 11. 1721), svědčí o vytríbeném vkusu vládkyně. Náleželo k nim plátno Nic. Poussina, líčící rozkotání jeruzalémského chrámu (164; 583),* jiné s Madonou a dítětem

*) Pod prvním číslem byly obrazy zapsány v hrad. inventáři, pod druhým jsou zaneseny v „Übersicht d.

připisováno ruce Corregiově (257; 55 nebo 56), a poslední konečně, zobrazující, jak sv. Jan křtí Krista, vzešlo z fantasmie Quida Reniho (422; 551). Mimo ně mluví se o druhém plátně Corregiově, o poprsí troubícího fauna (224), ten ale, jak se zdá, již není v majetku někdejších císařů. Karel VI. pranic nenamítal proti obohacení své residence, zamýšleném chotí, jenže krátce potom česká komora mluví vůči nejvyššímu komořímu hraběti Sinzendorfovi o vládcově zákazu (10. 2. 1722): napříště nesmí se z hradské galerie pranic zapůjčovati pro hradčanské oltáře Božího těla, nejvýše jediný obraz k t. zv. oltáři císařskému, stavěnému vždycky pod hlavním zámeckým scho-dištěm, čímž vybrané dílo zůstane jak v obvodu Hradu, tak pod střechou a bude chráněno před případnou nepřízní povětrnosti.

Opatrovatel umělecké sbírky měl z úřední povinnosti litovati úbytku, způsobeného mu císařovnou. Činil-li tak, pak se jistě brzo utěšil, když uvážil, co na Hradě zůstalo, svěřeno jsouc jeho péči. Viselať tam přece čtyři díla velmistra benátského malířství Tiziána, z nichž prvé je poněkud záhadné (32). Byl jím portrét, představující prý Karla IV. Jak by k takovému byl Vecellio dospěl? Snad se jednalo o konterfekt Karla V., však ani takový se ve vídeňských sbírkách nenalézá. Náhradou zaň zůstalo v nich uchováno Tiziánovo, taktéž z Prahy pochodící „Kladení do kunsthistor. Sammlungen d. Kaiserhauses“, Víd. 1909.

hrobu“ (188; 179), skupina to pěti živoucích osob a mrtvého Krista, bezmála totožná s londýnskou, jakož i „Ecce homo“ z r. 1543 (425; 178), kde na vrcholu schodiště vedle bolesti, ztělesněné postavou zmučeného syna Božího, stojí ruce si umývající nevinost, representovaná Pilátem, zatím co od prava vniká do prostoru vlna nenávisti a fanatismu. O kus dále zavěšena v hradních síních zlatová Danae téhož mistra (202; 174), rozevírající klín pro oplodňující déšť Jovova zlata, zachycovaný do mísy kuplířskou stařenou. Ta je v neapolské variantě nahrazena Amórem a v petrohradské obměně osobou, jí co do řemesla příbuznou, nastavující pod zvonivý liják zástěru.

Neméně zůstal v Praze portrét Erasma Rotterdamského, připisovaný Holbeinovi mladšímu (128; 1486), allegorie čtyř počasí (169; 552) a moudrosti, (470; 547), jak si je představoval Quido Reni, stejně i pěkný soubor Petra Pavla Rubense: sv. Filip Brabantský se svou dcerou sv. Begou (383; 867), Pyramus a Thysbé (417), o nichž ani Rubensův pilný monografista Rosenberg neví, kde jim je konec, dále adorace Venuše (418; 830), kol níž vedle dětství amoretů víří zmocněná sexualita satyrů, rozplameňovaná přítomností lidských žen, a nakonec skupina mořských božstev s kojící tygřicí, jež ceníc zuby vrčí na krokodýla (421; 857).

Měl-li Streitberg v prsou city opravdového muzejníka, tu neméně plesal, že má pod správou

trojí výtvor Paola Veronese, z nichž onen, líčící pomazání Davida na krále (166), nenalezen v citovaném soupise uměleckého majetku, jímž se veleměsto na Dunaji právem pyšní. V náhradu zaň jsou tam uvedena obě zbývající, označená co Novozákonní cizoložnice (479; 406) a Setkání Krista se Samarytánkou (480; 408), jenže

Portrét Karla VI.

moderní badání v nich nespátřuje originálních děl mistra, činného v městě lagůn, nýbrž toliko výtvoř, vzniklé pod jeho silně se prozrazujícím vlivem. Mimo ně nalézala se v pražské sbírce díla Aertsenova, ptáci a květinová zátiší od Andorfa, hostina bohů, vzniklá spojenou tvorbou Balena a Breughela, Madona Pietra da Cortona, Dürerův portrét kardinála, van Dyckův mužský akt s mušlí v ruce, de Heemův ozbrojenec, Franse Ijkema květiny, podobizna lékaře od Viléma Key-e, prý Leonardova P. Maria s děckem, sv. Alžbětou a sv. Janem Křtitelem, Quentina Masseye podobenství o nepoctivém hospodáři, tři portréty od Franse Pourbusa, Andrea Sacchiho božská prozřetelnost, Pieta Andrea del Sarto,

Seghersův věnec a v něm trním korunovaný Kristus, namalovaný společně s Tenniersem, téhož rybí trh, vzniklý za součinnosti Rubensovy, a ještě selský tanec a hlava starce od Tennierse.

V obojím případě šlo celkem o 45 obrazů, z nichž prvé čtyři odvezeny císařovnou. Ostatní zde zůstaly až do nového projevu císařovy vůle, tlumočeného Streitbergovi komorou vídeňskou (16. 11. 1723): necht' zmíněná plátna jsou připravena k odeslání malířem Godynem, jemuž Dienebier dodá hedny, plátno a bavlnu. Zda baličem bude Abrahám či Izák Godyn, nevysloveno. Zároveň budiž upřimnosti vzdána čest: Streitbergovi asi nevadilo ochuzování hradčanských sbírek. Častěji odjížděl ke dvoru, kde zastával hodnost truchlasa, čímž vyvoláno nařízení (3. 6. 1724), aby v podobných případech klíče k pokladům odevzdával prezidentu komory, jímž tou dobou byl Zikmund Valentýn Hrzán hrabě z Harasova, nebo Dienebierovi; když tomuto, pak pod pečeti. Pánova povaha sotva zjemněla stykem s uměním, alespoň milý šacmitr vynadal v Horské bráně výběřčimu Tomáši Kučerovi tak sprostě, že mu vyšší místa podobné jednání, zlehčující královský úřad, co nejprůšněji zapověděla (4. VII. 1724).

Hradní boxir.

Jak vidno, po Rudolfovi II. zůstala na Hradě skutečně leckterás cennost, o to spíše když i Fer-

dinand III. pamatoval těmi Rubensy či Tenniersey na obohacení kunstkomory. Nalézala se ve Španělském sále a Rudolfově galerii, jakož i ve třech pokojích, k nim přilehlých, tedy v místnostech, ležících nejdále na severozápad. A zrovna na protějším konci úhlopříčny, směřující k jihovýchodu, vypínala se na starších základech novějšího prostora sálu Vladislavova, jehož klenba také kryla různé skvostnosti, ty však přináležely ne králi, ale osobám soukromým. Pod žebrovím Beneše z Loun tržilo se již za Ferdinanda I., jinak by stavové byli krále sotva prosili (1545), aby zde kupců netrpěl, než slavnější doby hradského bazáru nastaly zase za vlády Rudolfovy, kdy malebnost zdejšího ruchu přiměla dva Sadelery ku vydání rozměrného listu, líčícího obchodní a společenský ruch v sále, kde mezi prochazeči je zobrazena společnost, zahalená rouchy orientu. Ty časy ovšem dávno minuly, vždyť ze třiceti sedmi krámských stolic jich pod žezlem Karla VI. zelo čtrnácte prázdnotou. Činže, z nich placené, byly u srovnání s oněmi za krámy v hradském průjezdě nepatrné. Více nájmu než 4 zl. 40 kr. až 9 zl. 20 kr. se tu za dvě půlletí neplatilo. Ve dvou obchodoval vlašský kupec Antonio Casanova, po jednom najal Pier Lanquetin, Jan Boháč a Kašpar Hejna, ve třech jsou činní kupci německých jmen Tobias Wiehner, Hans Huber a Hans Christoph Menzker. O zbývajících akta zatím pomlčují, aniž prozradila, s čím kdo měl handle (10. 6.

1723). Okolnost čtrnácti nepronajatých koteů neklamně staví na jisto, že dny, kdy se tu bohatě tržilo, navždy odplynuly do nenávratna.

Stavební opravy Hradu měl na péči královský stavební úřad se stavebním písařem v čele. Úředník hlásil každou objevivší se závadu české komoře, práce vlastní pak za jeho dozoru prováděli

dvorní umělci a řemeslníci.

Dle povahy věci zaujímal mezi nimi prvé místo stavitel, jenž si sotva stěžoval na nedostatek práce, neboť udržoval v řádném stavu budovy, z nichž přece mnohá byla dosáhla úctyhodného stáří. V poměru k nim byl stejně věkovitým architekt Jakub Antonín Canevale. Dvorní místo nastoupil po svém otci, jenž byl císaři na Hradčanech sloužil šestnácte let, on sám plní úkoly mu svěřené dva roky přes půl století. Jeho tělesný stav bedlivě sledoval Tomáš Hafenecker, navrhovatel vícera venkovských kostelů. Mermocí chtěl si zajistiti hodnost Canevalovu pro sebe, maje však strach, aby ho někdo nepředešel, podal si ještě za života starého kolegy (14. III. 1727) žádost, zda by mu úřad nebyl udělen před smrtí druhá v povolání. Nemoc skutečně zabráňovala Canevalovi docházeti na Hrad a dohlížeti tam na tovaryše. Česká komora, nechťíc býti nevděčnou, aniž uraziti slábnoucího starce, řešila záležitost opravdu šalamounsky, byť i svým

opatřením zavedla věc zcela nezvyklou. S ohledem na dlouholeté služby nemohla Canevala jen tak zholat propustiti, i ponechala mu titul na dožití a vedle něho ustanovila výkonnou silou Hafeneckera, jenž byl ku příkladu zadarmo podával dobrozdání o císařských zámcích v Králově Dvoře, Točniku, Zbiroze a Brandýse n. L. Proto ho pozvala ku přísaze (8. V. 1727), takže od té chvíle se hrad vyznačoval onou zmíněnou nezvyklou věcí: dvěma architekty, oň se starajícemi.

Canevale sám uznal svou tělesnou nedostatečnost a proto po čase neváhal pomýšleti na pensi (21. X. 1727). V příslušné petici on, po němž se zachovaly plány jedné z kanovnických residencí a také Toskánského paláce, mluví o nebezpečném díle otce, jenž za tři zlatky týdněního platu podchycoval kdys Španělský sál, hrozící zřícením, neméně též o dvou vlastních. Prvé z nich, hradská jízďárna, stojící proti zámecké zahradě, platí dosud za výtvor Jana Křt. Matheye, i není vyloučeno, že Canevale ji podle Francouzova plánu pouze vyzdíl, zda však lovecký pavilon Královské obory, skrývající svůj velký sál v budově hlavní restaurace Šlechtovy, vznikl cele z Vlachovy invence či byl jím jedině postaven v souhlase s cizím nárysem, nezjištěno. Stáří vybavilo stavitele po mnohé lopotě slabostí, znemožňující mu chůzi, ba dokonce i obyčejné postavení na nohy, jeho tělesná váha se denně umenšuje, takže

Canevale, nemoha jinak, je nucen resignovati a prositi o výměr nějakého výslužného. Jelikož míval třicet šest krejcarů denního platu, navržena proň pense čtyřiceti až padesáti zlatek. ročně. Mnoho toho za službu, potrvavší dva roky nad půl století, nebylo!

Na Hradě bydlíval vedle zmíněné jízдарny též malíř Jan Vojtěch Ignác Kratochvíle, slynoucí mezi zdejšími cechem sv. Lukáše pověstí prvního pražského mistra, užívajícího na svých obrazech fermežových barev, nač mu kdys císař byl udělil zvláštní výsadu. Právě nyní zhotovuje pro hlavu státu rozměrnou malbu, s níž se do svého obytného nevesel, proč se si vymohl propůjčení dvou pokojů nad těmi, kde obvykle sídlil, mimo ně též císařskou střelnici a její chatu (16. III. 1719). O tom, jaký vzhled obraz měl, se nemluví, ale podobal se pravděpodobně onomu, provedenému Kratochvílem v „indiánském“ kabinetu Šternberského paláce hradečanského. Ač mistr na Hradě bydlel, přece nebyl dvorním malířem. Touto hodností honosil se Petr Keck. I jeho síly podlomily věkem. Alespoň při výzdobě Hradu pro svatojánskou iluminaci vzdal se každé součinnosti, byv zastoupen Pavlem Bedřichem Fahrenschoem.

Hrad volil za pracovníky vždycky lidi, ve svých oborech velezkušené. Když zemřel dvorský hodinář Petr Neumann (8. VIII. 1720), tu se jeho hodností domáhali hned čtyři jiní. Především Ondřej Pöhl, jenž nebyl jen mistrem vel-

kých a malých, t. j. kapesních hodin, nýbrž i řezáčem železa, ucházejícím se jednou o řezbu ražebních kolků v mincovně. Spolu s ním soustěžili o hodinářství Šebestián Lorenc z Menšího Města, pravící o sobě, že před svou, nyní dvacetiletou působností v Praze posluhoval mnohým královským a knížecím službodárcům; staroměstský Marcus Moyses, který přes divně znějící jméno nebyl Židem, uplatňoval zase svou tříletou součinností na Hradě v éře Neumannových a novoměstský Jan Jiří Gesellmann se odvolával na dlouholetou zkušenost, získanou v cizině. Česká komora mohla si mezi těmito odborníky vybrati, kdyby volnost jejího rozhodování nebyl Neumann omezil svým memoriálem. Mrtvý, činný v králově službě od r. 1688 a proslulý montáží lozetánské zvonkové hry, jakož i novým kyvadlem hodin svatovítských, prosil jím za syna Jana Václava. Proti Pöhlovi protestoval cech, popíraje jeho vyučení, a nemenší námitky uplatňoval oproti mladému Neumannovi. Doposud prý nezhotovil mistrovského kusu, alespoň ne zde v Praze. Dokavad tak neučiní, nebude pořádkem přijat, ostatně jemu, pouhému tovaryši, nelze svěřiti hradečských hodin, k nimž obrací se zraky celého města. Uchazeč měl však ve Vídni mocnou protekci, vážící více než cechovní nepřejinnost, a tak vzat do přísahy, zavazující ho k pilnosti a věrnosti (7. XI. 1720).

Při výběru dvorských řemeslníků často roz-

hodovala rodinná poslušnost. Proto i Jan Wurmb, kočárník Malé Strany, připočten po smrti otce (21. VIII. 1726) ke dvorním zaměstnancům, ač jeho švagr Antonín Mayer neváhal poukázati na kočárnické zkušenosti, získané jím ve Vídni, při aulách kolínského, bavorského a mohučského kurfirsta i v palácích domácí šlechty. Jiným důkazem toho, že tu bylo jakoby nepsané právo o dědičnosti, je rodina Felixů, řezající drahé kameny a krystaly v přiděleném jí bytě v sousedství zámecké dělolijny (č. p. 198-IV.). Pravdu slov nejmladšího z nich, Karla Ferdinanda Felixe, týkajících se právě tohoto bytu, potvrdil císařský dělolijce Mikuláš Löw z Löwenbergu, pročež benjamín kamenářského rodu směl s ovdovělou matkou vykázáný přízemní kvartýr užívat tak dlouho, dokud se budou tiše a slušně chovati. Stejně bylo po skonu slavného truhláře Marca Nonnenmachra, pečujícího o potřeby Hradu po pět desetiletí. Jelikož spolu s ním robotil jeho nejmladší syn Josef, hlavně na castrech doloris Josefa I. a Leopoldovy vdovy Eleonóry, vyzván komorou ke složení přísahy (12. IX. 1720). Snad rozhodlo v jeho prospěch, že dokonale ovládal marqueterii, kterýmžto slovem označováno umné a právě moderní vykládání dřeva slonovinou, perletí a mosazí.

Jednou byla hodnost dvorního pracovníka dokonce schvalně a pro určitého jedince ustavena. Františku Grauerovi, měšťanu a knihaři v Praze I.,

Věž Lorety se zvonkovou hrou

neustále vrtalo hlavou, proč má dvůr svoje malíře, kočárníky, hodináře atd., jenom ani jedné hodnosti dvorského knihvazače a pozdráče. Zda by dobře neslušela jemu, jenž nebožtíku Leopoldovi I. platně pomáhal ve Vídni, sevřené obležením vyznavačů nenáviděného půlměsíce? Pro tuto pomoc proti Turku se Grauerovi jistě dostane přednosti před jinými. Sotva se o jeho postulatě dověděl malostranský knihář Tomáš Heuritzer, pomyslně si, že jemu by byl přídomek „dvorský“ stejně ke cti. Svou prosbu oň nemohl sice podepřítí poukazem na službu se zbraní v ruce (12. III. 1723), za to ale nikdo nemohl upřítí, že tři generace Heuritzerského rodu — děd, otec a vnuk — pracovaly pro korunovaného cele navršené saeculum a to jak dodávkami komoře, tak potřebami pro smutná castra a veselejší iluminace. Stavební pisar Dienebier, maje podati o obou petentech dobré zdání, zřejmě nadřžoval poslednějšímu. Nepotřeboval ani tolik zdůrazňovati naprostou spokojenost, které se dodávky protežovaného mistra u většiny královských instancí těší, stačil jeho výrok, že o druhém uchažeči pranic neví. Těch několik málo, o nichž zde mluveno, vymohlo si uznání své práce výhradně u pražských úřadů, pouze zlatníku Františku Schöllerovi se ho dostalo přímo od Karla VI. (28. IV. 1724).

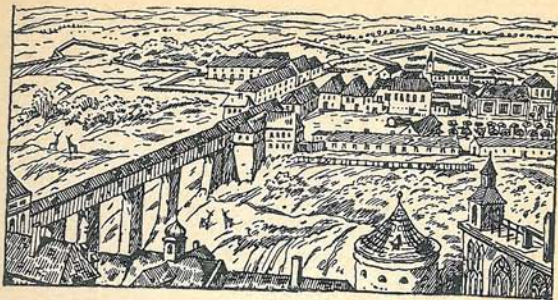
Hrad ovšem nepotřeboval toliko díla lidí, hotovících zboží, sloužící přepychu, nýbrž i tako-

vých, jichž činnost směřovala k ukájení prosaičtějších potřeb. Z velkého jich počtu budíž zase vybráno několik typických zástupců. V čele necht stojí paní Anna, vdova po bednáři Pavlu Mayerovi. Plačtivou suplikou a hezky z dlouha vykládá pánům o mužově smrti (8. VIII. 1726). Ve svém bolu utíká se k nim, aby jim řekla, že má dobrého předního tovaryše, jenž zesnulému třináct let pomáhal. S jeho pomocí troufala by si zastati všechnu dvorní práci. Poněvadž pak té nebylo přespříliš a spíše málo, panovalo mínění, aby se jí ponechala. Trochu horších zkušeností bylo s dluždíčem Františkem Federlem. S ním nelze pranic počítí, chlap si na místě palice a kamene raději hledí piva, nedávno dal svoje náradí v zástavu za hostinský dluh a pořádný tovaryš u něho nikdy neptá díla. Jak by ne! Není tomu tak dávno, kdy rozkopal podlahu v konírších Rožmberského domu, potom nechal započatou práci ležet a stáj by byla do dnes bez koňského stání, kdyby se jí nebyl ujal staroměstský František Langer, dobrý řemeslník a na výsost slušný člověk, domáhající se nástupnictví po Federlovi (3. XI. 1723). Vymetání hradsčkých komínů obstarával mestkomín Vilém de Martini, zavázaný komorním rozkazem k pohotovosti pěti tovaryšů v pokoji pod berničním úřadem, kdykoliv král bude obývati své sídlo (9. III. 1723), čímž projevena péče o ochranu majestátu před požárem. O nic lépe než s dluždíčem pochodil

Hrad s pokrývačem Leopoldem Hrdličkou. Pro dluhy utekl z Prahy, načež se o jeho opuštěnou hodnost hlásili Jiří Mareš a Jiří Hrubý. Dienebier přimlouval se za prvního, který co Hrdličkům tovaryš na Hradě pracoval, takže znal jeho krovy (15. I. 1728). Hrubý sice opravoval střechy zámku v Brandýse n. L. a Poděbradech, střech hradčanského však nezná, ostatně je starý a jeho práce se ve městě neteší přílišné pověsti. Poněvadž nadřízený úřad se skoro pokaždé přidržel baušrajbrova názoru, možno předpokládati, že Mareš vyšel ze soutěže jako vítěz.

Jako poslední bude zde uvedena paní Ludmila, vdova po zesnulém dvorském sklenáři Janu Jiřím Steigerwaldovi, poněvadž její případ vysvětlí, proč se stalo zvykem povolávat řemesla na zámek jakoby podle nepsané dědické posloupnosti. Sotva mistr, spájající po celý život skelné pupky či odřezky barevného skla do různotvarých obrazců, zemřel, hned tu bylo několik jedinců, hotovících nastoupiti na jeho místo, než komise stavebního úřadu jim všechnu radostnou naději pokazila. Upozornila na okolnost, které nebylo možno přehlížeti (12. III. 1721): dvorní hodnosti, o jakou se i tentokrát jedná, nejsou dědičné, císař však několikrát vyslovil přání, rovnající se rozkazu, aby schopné děti po zemřelých služebnících se stávaly nástupci otců, proto nechť v zájmu čtyř nezaopatřených sirotek Steigerwaldských se místa dostane buď pozůstalé vdově nebo jejímu zeti

Pohled na král. zahradu a Prašný most s věží sv. Vít

Ondřeji Böhmovi, taktéž samostatnému sklenářskému mistru. Nejinak tomu bylo, když se světem se rozžehnal puškař Aron Koch (1720), hotovící zbraně v domku pod Španělským sálem, kde pak pracoval jeho syn Václav. Jemu nebylo přáno, aby po příkladu otce žil na svahu Jeleního příkopu až do smrti. Krátce před příjezdem Karla VI. ke korunovací dům odkoupen od něho za třetinu odhadní ceny, načež palebné zbraně hotovil jinde.

Zahradník, mičovník a lučiv.

Vedle několika umělců a řemeslníků, zde zmíněných a pracujících pro dvůr pouze příležitostně, existovali jiní, kteří náleželi ke stálým jeho zaměstnancům, nesmějícím posluhovati naučnou umělostí spolublížním. K těm náležel zahrad-

nik zámeckého parku František Zimmer, otec dívky, jejíž zbození vlašským ctitelem stalo se příčinou vzniku svatojirské „Brigitky“, a později jeho stejnojmenný syn. Císař, věren své zásadě, ustanovil Zimmera mladšího jak pro paměť věrných služeb nebožtíka otce, tak k vůli chvalně povědomým znalostem syna a vykázal mu poměrně značný plat (554 zl. 50 kr.; 21. VIII. 1727). Zahradní panství, mu odevzdané, ohraničoval směrem k Prašnému mostu dřevěný, bezmála čtvrt století starý a skoro zcela shnilý plot, prapodivně ozdobený. Viselyt na něm dva menší a dva větší císařští orlové z omalovaného plechu a dvě iniciály L a E, dobře pozlacené. Korunovační rok Karla VI. přinesl kdys návrh, aby zkažený plot byl nahrazen zděnými pilíři s novým lačkovým, přes to však o čtyři roky později stále bránil v přístupu nepovolaným živilům, z nichž výslovně vyňati slušně odění lidé. Prve zmíněná zdoaba byla s něho sňata, ale ne její druhá část, o níž řečeno, že byla podivná: čtyři dřevěná poprsí a takový též lev, vše polámané, že to ani nestojí za opravu. O kvalitě plastik mluví Dienebier, autor zahradního inventáře, velmi pochybovačně. Má-li mu býti věřeno, tu těhotná se na ně nesmí podívat, jinak je oprávněný strach ze zhlédnutí.

Přístup do parku tvořila malá zahrádka, oživená osmi ozdobnými záhony, z nichž jeden každý vrouben nízce stříhanými keři, oblíbeným

to hnízdíštěm španělských much. K vůli jedovatému hmyzu, nazývanému přírodovědou puchýrníkem lékařským, doporučovalo by se keře vykáceti, záhony přerýti a nově osázeti nízkými, o mřížky opřenými krsky, místo dosavadní obruby pak užití nepříliš vysokého zimostrázu. Zde poblíž puulo se k nebi dvacet sedm cedrů, majících obvykle domov na úbočích Libanonu. Jejich skupina byla zahradním umělcem promíšena čtrnácti rezavy východními čili thujemi a doplněna dvěma tisy. O kus níže vystřídána tmavost jehličnatých stromů jasnou zelení mladého, loni vysázeného lípového houští, které, zpestřeno čtyřmi kaštany, se jistě stane útočištěm slavíků, až budou zrušeny špalíry, sloužící španělským mouchám za úkryt. Oč spíše by si noční pěvci lípy oblíbili, oč raději v nich tloukli, kdyby zedník Černínského paláce vyvedl pod stromy dvě fontány z obyčejného zdíva! Letos tu sroubeny tři besídky, vybudované s užitím dubových sloupků, zatím ještě nahé, ale napřesrok obrostou psím vínem. Podle Dienebierova popisu převládal v popsané části zahrady jistě stín, vyplášený z malého, ke lvímu dvoru (č. p. 51.-IV.) přilehlého parčíku, obehnaného železným plůtkem. Tam se ve sluneční záři pestřily záhony tulipánů a bílých narcisů, s pryskyřníky a janovcem kontrastovala červená konvalinka, voněly rudé basalky z Východní Indie a prvosenkovité aurikule vyháňely vysoký stvol s květy sametových barev, upo-

mínajícími na petrklíče. Mezi nimi rostla a prospívala též „Schuntilie“. Jaká rostlina to byla? Chvilí potrvalo, než člověk, botaniky neznalý, vyloupil z foneticky znějícího zápisu jonquillii, zvanou latinsky narcissus junquilla. Opodál záhonů v předdvoří lvárny počínal kuželník se stříškou, ozdobenou, dokud ji vítr nesrazil, kovanou kyticí, uloženou nyní v zásobě starého železa. Aby hráči kouleli v ochlazeném vzduchu, vyrážel z blízké fontány proud vody, skrápějící malou sošku Herkula.

Střed a jakoby osu celé zahrady tvořila dlouhá pergola, pokrytá ratolestmi lip. Zřízena byla schválně pro pobyt arcikněžny Marie Josefy, choti syna saského kurfirsta. Její zelená chodba, znovu uzavřená mřížkami a vrátky, měla po levém boku dva záhony kvetoucích rostlin a za nimi dlouhou ohradní zeď, zakrytou broskvoni a merunkami. Plocha, ležící od pergoly v pravo, se loni zryla a pohnojila ledkem. Letos odpočívá, a teprve příštího roku se jí dostane nového účele s praktickým zabarvením, budou tam pěstovány vzácné druhy krsků, s nichž se budou uřezávati snítky na roubování.

Prochazeč, sestupující zelenavým příšeřím pergoly k východu, kam se park mírně svažuje, viděl jejím průhledem neustále na slavné dílo, dodnes zachované: Jarošovu, podle Terziova návrhu ulitou fontánu. Stála zcela volně, obklopena čtyřmi, zimozrázem a květinami vroubenými záhony,

jakož i čtyřmi kamennými žlaby na vodu se dvěma rozprašovači. Mezi záhony vinuly se úzké cestičky, umožňující přístup k fontáně, každá z nich uzavřená dvířky a překlenutá na počátku i konci železným obloukem, mizícím pod clonou popínavých rostlin. Čemu asi sloužil za oporu? Zda pestrým svlačcům či temně modré klematis?

Docela na konci zahrady a napříč k její podélné ose postaven Belvédér královny Anny, před dvěma lety důkladně opravený. Proto se mezi střešními pláty, pokrytými malachitem měděnkou, červenaly nové kovové desky, dosud neokysličené. Stavba sama zpevněna železnými kleštěmi, jimiž zajištěno první patro, prasklé sloupy sevřeny železnými prstenci a jeden, vyměněný, se nápadně bělal mezi ostatními. Nejinak byly do oka svou novotou nahrazené části parapetu a pozorovateli, zvyklému všimati si každé maličkosti, jistě neušla nestejnost dlažby západního ochozu, kde zrnitost žehrovického kamene tu a tam nahradila původní jednodolitost mramorových desek. Park

Fontána Jarošova

oddělen od níže ležící dřevní ohrady, kde jednou vyroste Chotkův park, nízkou zdí, kterou bude nezbytně nutno zvýšiti. Lezouť přes ní zloději a kradou císaři jeho měděné květináče, rozestavené po parapetu letohradu, který vznikl z lásky k ženě.

Rozhodně méně starostí než na tuto vynakládali Zimmerové na t. zv. Rajskou zahradu, ležící podél jižní fronty Hradu na jeho valech. Zde fontána taktéž bublala jednotvárným zurčením a květy voněly na záhonech. Věž Trubačka je už nikdy nebude zacláněti, bylať před třemi lety úplně snesena (1724). Stalo se tak pro její stále praskající zdivo, jsoucí jenom pro zlost.

Dienebier pečoval o hlavní zámeckou zahradu skutečně ze všech sil. Jak rád by ji, velmi zanedbanou, byl uzpůsobil tak, aby se podobala opravdovému parku! Vypracoval dokonce plán nové úpravy (19. VII. 1728), jímž se zahradní personál, rozmnožený o několik nádeníků, bude řídit. Baušrajbr hodlal vysázeti francouzské květinové partéry, v místech, kde terén se počíná svažovati směrem k letohrádku, navrhl ozdobnou, vásami korunovanou zeď, vydekorovanou plastikami Matyáše Brauna, v duchu doby zdil fontány, obkládané tesaným kamenem, a pro pohodlí nejvyššího panstva prolomí vrata při zámeckém divadle (č. p. 49-IV.). Taktéž dá vzniknouti novému skleníku pro cizokrajné stromky, v jehož přízemku zřídí středový salón, odkud se přehléd-

ne celá oranžerie, nově projektovaná, pod ním pak bude vyhloubena salla terrena podoby divoké jeskyně. Pomýšlel i na třicetdva tisy, které objedná z Lipska. Jedině pro starou míčovnu neměl sdostatek porozumění, jinak by v ní sotva ponechal ovesnou sýpku a stáje, vestavené do Wohlmutova zdiva před pěti lety. Jeho návrh dožil se osudu mnoha jiných: zatím zůstal na papíře, však něco, alespoň velký skleník a ozdobná zeď, bylo přece provedeno, když komora povolila nutný náklad dvou tisícovek (16. III. 1729). Hlásá tak pohled Jana Josefa Dietzlera, nakreslený s věže sv. Víta, a dochovaná skutečnost.

V tutéž dobu, kdy míčovna kažena, dostalo se hradskému zahradníku nového souseda, pana Daniela Leopolda Vavřince von Sandta, dvorního míčovníka. Přišel sem z Vídně, kde hrával s Karlem VI., dokud tento se ještě oddával příjemnému životu arciknížete, aniž věděl, jak kruna tíží. Kde ale Sandt provozoval svou „pallmistrovskou“ professi, když velká míčovna odcizena původnímu určení? V t. zv. malé, zřízené při domě divadla. Pražské dvorské kruhy neviděly nového příchozího příliš rády. K čemu je ho zde třeba! Slyne beztoho velkou toulavostí a nikde dlouho nevydrží. Nesídlí-li král v Praze, ballhaus zeje naprostou prázdnotou, neboť míčovny dole ve městě jsou pro lidi, toužící po hře, mnohem snáze dosažitelné. Bohužel, všechny rozklady vyněly na prázdno. Sandt, maje jmenovací dekret

v kapse, domáhal se naturálního bytu (7. XI. 1723), i bylo nutno upravití proň nějaký kvěl poblíže jeho nového působíště.

Poněkud více než tennista starého typu zaměstnáván lvář Tomáš Šteffelin, utrácující skvělou roční gáži per sto třicetčtyři zlatky v královské lvárně (č. p. 51.-IV.). Neměl sice té dřiny tolik jako jeho slavný rudolfinský předchůdce Tomasso Margarini di Pardi a jeho neméně slavná žena Lorenzina, provdávší se po jeho ovdovění do rodiny Hildprantů z Ottenhausenů, za to ale i méně potřeby strachu před smrtí pod tlapou šelmy. Byl jistě hezky starý, vždyť sám o sobě říká, že po dvacet let zaměstnán v malém Ungeltu, později po dvě desetiletí při nápojové dani a nyní tráví jedenatřicátý rok ve lvím dvoře. Ač při stavu císařského zvěřince, v němž nebyli leč dva medvědi, se jeho hodnost rovnala skoro sinekúře, přece by součet let, jím uváděných, vydal skoro osmdesátku, což je i na medvědáře trochu mnoho. Pravděpodobně a alespoň dočasně zastával dvojí úřad v téže době. Nikdy nevznesena proti němu ani ta nejmenší výtká a najednou je tu jedna, připravivší jej málem o chleba. Když jej někdejší nejvyšší lovcí Felix Popel z Lobkovic uváděl do nového úřadu, odevzdal mu také klíč od komůrky, označované dvorskou hantýrkou „feigenzimmerle“, ležící poblíže pastí na medvědy. Nyní mu uloženo odevzdati klíč stavebnímu úřadu, což odmítl učiniti. Musí-li ale přece, tu

vydá jej jedině svému nadřízenému a nástupci Lobkovicovu, nynějšímu lovcímu Františku Karlu z Clary-Aldrigen. Chudák lvář! Nic nepomohlo, že se zachoval podle instrukcí, plat mu pro neposlušnost zaražen a královský zřízenec přijat na milost až na přímluvu Claryho, jenž se löwenwartra zastal (18. XII. 1724).

Jak už podotčeno, Šteffelin si směl pohověti. Opatroval všeho všudy dva medvědy, z nichž jeden, dokonale znuděný zjetím, raději zašel na následky dlouhověkosti (28. VII. 1728). Clary se ihned staral o náhradu, vyrostlého huňáče ale nikde nesehnal a nezbylo mu než se spokojiti třemi malými. Jinak lvář neměl, co by opatroval, pouze jedinkráte bylo se mu starati o sedm vlčat, poslaných ve dnech korunovace s claryovských panství a později zase odvezených. Zvířata, zavřená do lví pasti a vypouštěná na sousední dvůr, byla špatně krmena, snažila se proto uniknouti z nehostinného obvodu mřežoví. Podhrabala past i ohradní zeď, které Dienebier příštího roku opravil (18. VII. 1724). Zvířaty se neméně zabýval dvorský bažantník Pavel Perstorfer a opatrovatel Jeleniho příkopu, poněvadž však jejich činnost je spojena s lovnou zvěří, zůstanou rezervováni pro stať o pražské myslivosti.

Za dvorem králů pouště uzavírala hradský obvod brána, kudy se dospělo na širokou plochu ravelinů Mariánských šancí. S nich oko, ničím nerušeno, pronikalo do venkovského prostředí,

rozprostírajícího se až k hranicím horizontu. Všude tu byla pole, vlevo se zahradou páně Bořkovou, plnou stříhaných křovinatých stěn. Obyvatelé někdejšího sadu, sídlící v kolonii, nazývané nyní nesprávně Vořechovkou, sotva vědí, že zakladatel usedlosti měl na východním cípu sídliště pěkný dům s věžičkou a terasou, jejíž zábradlí bylo zdobeno krápníkovými vázami, štíhlými jehlanci a také sochami, z nichž jedna asi představovala Endymióna. Vpravo prosekávala žlutavou plochu dozrávajících obilí temně zelená alej, vedoucí ke Královské oboře, kde zámek neměl dosud pseudogotické věže, ale holou, ukončenou cibulovitou bání. Ve středu mezi oběma orientačními body a vysoko na stráni bělal se košťelík sv. Matěje a bylo viděti i svršek strže u Podbaby, kudy se mezi skalami provléká Vltava. Po městě zde nebylo ani památky. Kdo je chtěl uzříti, vrátil se po bedněném Prašném mostě, kde jeho kroky na dřevěných mostnicích dutě zněly, do Hradu a jeho náhradími vyšel ven na náměstí. Dříve však, než uhnul doleva ke kapli P. Marie Eiensiedelské a k rampě, svádějící do Nerudovky, tehdy Ostruhové ulice, upoután ruchem ve středu placu, kde poněáhu rostl

Hradčanský sloup P. Marie.

Zprvu tu vzniklo nehezké lešení, se všech stran dobře viditelné, neboť zcela volná prostora rynku

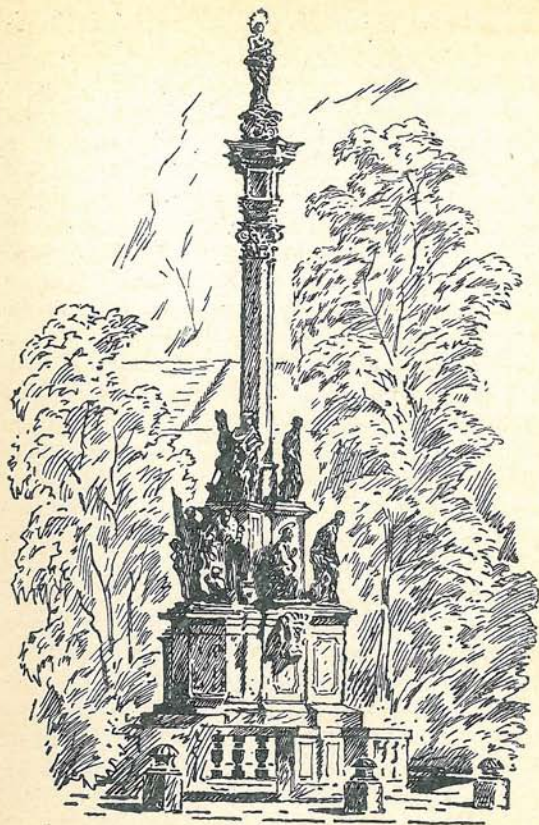
neznala své mnohem pozdější sadové úpravy. Pod ním a kolem něho hemžila se tlupa kameníků se sochařem Ferdinandem Maxmiliánem Brokoffem v čele, hustě pokrytá kamennou moučkou. Zvonivými zásahy kladiv otesávali nerost do architektury sloupu i jeho podstavce, načež osvobozovali z přírodní beztvárnosti těla Madony a světců, určená za oživující prvky díla. Svou prací stělesňovali snešení hradčanského magistrátu (10. XII. 1722), jež mělo za následek obecní prosbu k císaři (27. X. 1723), zda by dovolil navršení tohoto pomníku královny nebes, která spolu se svatými patrony určitě způsobí zrod prince-dědice, tolik žádoucího pro arcidům rakouský. Karlu VI. se úmysl Hradčanských bezesporně líbil, o to spíše, když malostranský hejtmán Jan Václav Vražda z Kunwaldu jej ujistil, že prostora před zámkem nebude stavbou nijak znešvařena, dříve však chtěl věděti, co o projektu soudí okolní zájemci. Věci se také zabýval podnikomoři Václav Arnošt Markvart z Hrádku. Opatřil místodržícím od městské správy nákras díla a taktéž je ujistil, že ono nebude nikomu v cestě, ani vojákům ne. Císař ale stále nebyl spokojen. Chtěl znáti i mínění nejvyšší autority v této otázce, arcibiskupa Ferdinanda hraběte Khünburga. Arcipastýř měl především starost (20. I. 1725), zda mají podnikatelé dosti prostředků po ruce. Není-li jich, je třeba se báti buď nedokončení díla či jeho ostudného vzhledu. Nejme-

novaní dobrodinci složili ovšem do rukou magistrátu patnáct set zlatých a zbytek dají, jakmile císař poctí projekt sankcí, ostatně velekněz se těší nadějí, že panstvo, vlastníci domy kolem náměstí, rovněž přispěje nějakým obolem, čímž by pořizovací náklad i udržovací fond byly po ruce. Na plastikách nenalezl nic pohoršlivého a proto neměl, co by proti nim byl namítal. Na to ani Karel nemohl býti papežtějším papeže, i povolil Hradčanským jejich sloup, tvořící pozoruhodnou ozdobu náměstí, vymínil si pouze, aby proporce rynku nedoznaly pronikavější změny a okolí stavby vydlážděno (7. IV. 1725). Přes to potrvalo ještě čtyři měsíce, nežli místodržitelé vydali od sebe reskript, že horní obec smí s pracemi počítí (7. VIII.), a k okamžiku, kdy děkan svatovítského dómu Jan Mauritius de Martini, největší dobrodinec sloupu, ho vysvětil (13. V. 1736), uplynulo mnoho vody vltavským řečištěm.

Praha se zdobí.

Mariánský pomník Brokoffův nebyl samojedním opusem, které zde zbožné mysle či potřeba navrhovaly za pomoci mistrů, na slovo vzatých. Od mnoha let rostl chrám, jež započal Kryštof Dienzenhofer a v němž pokračoval syn Kilián Ignác, oba tvořice podle představ své přebohaté fantazie obrovitou svatyní sv. Mikuláše Myrského. Bezohlednou a přece tak šťastnou rukou vsadili

Sloup P. Marie na Hradčanském náměstí

jeho zelenou kupoli do samotného středu hradčanského panorámatu, tak bezohledně směle, že by se toho moderní architekt bez výčitek svědomí sotva kdy odvážil. Ke konci dovedli jej daleko za hranici, vymezenou časovým úsekem „Temna“.

Zedníci opravdu nemohli naříkat na nedostatek rachoty, stejně i sochaři, dokončivši jedinečnou galerii plastik na mostě Karlově. Necht se kamkoliv ohlédli — všude vystávaly nové a nové úkoly pro jejich ruce. Sv. Jan Nep. ještě dlouho není svatým, ba dokonce ani blahoslaveným a přece nastává nutnost budovy, kde by byl věřícími uctíván. Hradčanské voršilky se bez jeho božičtění nadále neobejdou. Ať chtějí či nechtějí, jsou nuceny vzpomenouti zázraku, způsobeného v jejich klášteře divotvorným zpovědníkem královny Žofie. Vlastníma očima viděly marnou námahu ranlékaře Václava Leischnera, léčícího bez úspěchu uschlou ruku Terezie Krebsové. Má-li dcera mosteckého rychtáře zůstat na živu, nutno nemocnou paži amputovati. Nešťastnice, nevidouc jiné pomoci, utekla se v modlitbách k tomu, jenž jistě a brzo bude zapsán do alba nebešťanů. Její naděje nezklamána. Chorý úd náhle ozdravěl, desky a obvazy, jimiž sevřen, samovolně spadly (21. XI. 1701) a tak nezbyvá než thaumaturga oslaviti, třeba není oficiálně uznán. Kilián Ignác postaví mezi klášterem, někdejším to domem Talmbergským, a císařským špitálem (č. p. 79.

IV.) nový kostel, kterému blízká Špitálská brána nebude vaditi, a Václav Vavřinec Reiner vykouzlí v něm pohnutlivé scény z historie budoucího světce. Zatím arcibiskup Khünburg klade v den sv. Terezie základní kámen příštího svatostánku (15. X. 1720). Otesaná kostka svěřena zemi za hlalu trub a kotle, vyluzovaného privilegovanými

Spitálská brána v Praze IV.

mi dvorskými a polními trubači pražskými, a spolu s ní památeční předměty, do ní vpravené: různé relikvie, tehdy platicí mince a „fleck“ čili stříbrná destička s vyrytým portrétem velekněze. Slavnost ukončena bohatým obědem uvnitř klaustra, kam pozváno všechno panstvo, modlivší se před tím na staveništi.

Dienzenhoferové byli na roztrhání. Sotva vyřízeno přípravné stádium kostela voršilek, podepisuje Kryštof novou smlouvu s Filipem Lobkovicem (21. II. 1721), již je zavázán k poetické a zasněné úpravě v okolí loretánské „casa santa“, jak ji poslední vůlí stanovila Eleonóra Karolina kněžna Lobkovicová, kněžna Záhaňská. Ten, kdo dnes prochází tichými ambity, kam hluk všedno-

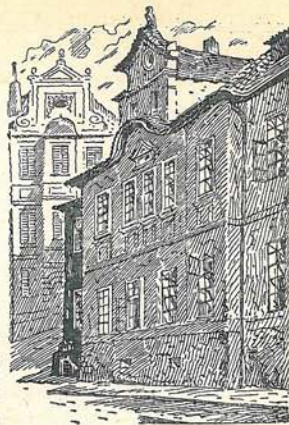
sti neproniká a kam se snáší melodie „ave“, hrná zvonkovou hrou, netuší, kolik prózy je skryto v počátcích tohoto zákoutí, ve Staré Praze z nejkrásnějších, kolik smluv podepisováno a o jakých cenách jednáno. V prvé, znějící na částku půltřetího tisíce zlatých, ustanoveno, že architekt mimo úpravy provede též opravy již stávajících kaplí bolestné P. Marie a sv. Anny. Odměna kamenníka Oldřicha Maňase — snad Mánesa? — per dvanáct set zlatek za prahy, stupně, okenní obruby a podobné není ve stanovené částce obsažena, stran té kniže podepíše s mistrem zvláštní kontrakt. Loreta znamenala pro Dienzenhofera zlatý důl. O něco málo více než po roce (1. III. 1722) vzal zde za dva tisíce jedno sto a padesát zlatých na se příští závazek, smluvený s duchovním otcem Františkem Ignácem Treschlem, syndikem kapucínů. Rozšíří nákladem hraběnky Marie Markéty Valdštýnové kapli narození Páně na dnešní chrám. Jelikož Krištof potvrdil poslední mu vyplacenou splátku po čtrnácti měsících (29. IV. 1723), byl asi s prací bezmála hotov, když před tím za osm set sedmdesát pět zlatých vyzdil novou sákrstii pod valdštýnským oratóriem, jakož i podchytil kapli sv. Jana a věž.

Tím nedosaženo konce loretánské prózy. Marie Markéta Valdštýnová nepřispěla totiž výlučně k rozvoji svatého místa, ale zabezpečila mu i důstojné vybavení vokální a instrumentální hudbou.

Prostřednictvím lobkovického agenta Františka Karla Schmutzera koupila od dědiců Ludmily Dimfové za osmnáct set třicet jednušek dům Santiniiovský, působící kapucínům lecjakou nepříjemnost (č. p. 79-IV., 2. V. 1723). Škoda — letopisy vysatých mnichů neprozradily, jak a čím. Paní určila dům, shlížejíci vysokým štítem do starosvětského prostředí Nového Světa a mající aa stropě prvního patra

uchovány pěkné štuky, pro obživu devíti hudebníků Lorety. Zde se jim dostane bytu, stravy a šatstva, začez budou v nové svatyni zpěvem chválit Boha. Vždycky v pondělí, úterý a středu dopoledne zanotují v chrámu narození Páně gregoriánský chvalozpěv, jež odpoledne vystřídají melodií loretánských litaní.

Sotva bývalý Santiniiovský majetek získán, Lobkovic pokusil se o jeho vybavení z povinnosti obecních dávek. Jeho úmyslu oponoval hradčanský syndikus Václav Jiří Schabner dlouhým rozkladem (3. IV. 1724). Poukazoval hlavně na sku-

Dům Santiniiovský, čp. 79-IV.
Nový Svět

tečnost, že v horní obci, kde šlechta a kláštery spolu se svatovítskou kapitulou vlastní tři čtvrtiny nemovitostí, měštanských domů bez přestání ubývá, jak potom má civitas dostáti svým povinnostem? Rozklad ovšem mnoho nepomohl a obec donucena za úplatu tří tisíc dvou set a pětadvaceti zlatek k povolnosti. Něco si však na ochranu příslušníků přece vymínila: kdyby někdo chtěl proti Santiniovskému domu stavěti, jeho držitel nebude „odporovat“, aniž ve svém majetku zřídí krčmu, výsek masa nebo pekárnu. Řemeslníkům, tím méně fušerům v něm vůbec nestrpí. Císař schválil dohodu i zápis do desek zemských (10. I. 1726), avšak basista Václav Mareček, slouživší v Loretě bezmála od nepaměti, se toho nedožil. Zemřel dokonce dříve, než se na věži jeho kostela rozhlaholil zvon, zbožnou paní hrabinkou věnovaný a den po svátku početí P. Marie vysvěcený (9. XII. 1725). Po prvé vyzváněno jím, ozdobeným reliéfem Madony, sv. Antonína Pad. a jiných světců, jichž oběžný vypuklý pás proložen světskostí valdštýnského a černínského znaku, v noci štědrovečerní.

Vedle zmíněných budov rostla v popisovaném pražském desetiletí dlouhá řada jiných: kostel sv. Petra a Pavla na Zderaze, srovnaný se zemí, když byl naší přítomnosti posloužil za skladiště divadelních dekorací, kostel sv. Tomáše bral na sebe jinou tvářnost, poblíž domu pensionovaných kněží vznikl v Resselově ulici chrám sv. Karla

Borromejského, do Klementina vestavována Zrcadlová kaple, Fischer z Erlachu pozoroval poněnáhlý růst paláce Clam-Gallasů a Baltazar Scotti těšil se z rozkošných forem maltánského velkopřevorství, do jehož malosti vkouznil krásné schodiště a rozměrný sál.

Poněvadž však účelem knihy není historie pražského stavebnictví, stane se nyní již jen zmínka o stavbě, nikdy neprovedené, k vůli níž nutno se trochu vrátiti do minulosti, k testamentu slečny Febrónie z Pernštejna, zanesenému do kvaternu citrýnové barvy desk zemských sub litera A. 22. Když urozená stará panna sepisovala tu středou po sv. Dorotě L. P. 1646 svou poslední vůli, tehdy odkázala pohledávku tři tisíce zlatých za Bohuchvalem z Adlaru panu Václavu Eusébiu z Lobkovic. Ne bez výhrady! Uložila, aby z poděděných peněz opravil prastarou a hodně sešlou kaplici sv. Martina, ležící za Montágovským, slečně taktéž přináležitým domem (č. p. 6.-III.).

*Kašna v nádvoří
pal. Clam-Gallasů*

Palác Thunů, stávající na místě
malostranské sněmovny

Lobkovicová pokladna
veleochotně vyinkaso-
vala odkaz, jinak si ale
počínala s obvyklou
lidskou nevděčností: o
splnění testátorčiny
podmínky se nestarala,
až s věcí hnula rektifi-
kační komise, doplňují-
cí údaje pro berní roli
(2. XI. 1728). Zjistila
totiž, že kaple v mezi-
dobí zmizela se zem-
ského povrchu. Stávala
kdys při domě Stra-

kovském, zvaném též domem lidí nuzných a na-
posledy Fastenberským, který koupila Marie
Adelhaid z Thunů, aby jej i s kaplí zbožila (1713)
a uvolnila tak vjezd do rodového paláce, přesta-
veného později na sněmovnu království. V náhra-
du za zničenou svatyni uvolnila se na věčné časy
platiti ke klášteru sv. Tomáše každoročně dvě
zlatky dvacet. A nyní připomíná rektifikační ko-
mise: bude nutno otázkati se vnuka po Václavu
Eusebiu, nynějšího vladaře domu Lobkoviců
Filipa, postaví-li kapli či jak jinak míní s legá-
tem, vzrostlým s úroky z úroků na bezmála osm-
náct tisícovek, naložiti. Měl to na něm úředně
vzvědětí hrabě Adam Kustoš ze Zubří a Libky,
hejtman rakovnického kraje, bohužel kníže neod-

pověděl na dotaz z listopadu a teprve na únorový
odepsal z Roudnice (5. III. 1729) samými vý-
táčkami a advokátsky chytrým výkladem testa-
mentu, jistě účinným, alespoň kaple nikdy více
nezbudována.

Je nesporno, že v Praze vládl stavební ruch
záviděníhodné intenzity. Kdekdo v jeho důsledku
znamenitě vydělával, architekti, malíři, sochaři
a také řemeslníci mívali kapsy plné peněz, proto
neskrblili a ochotně utráceli u živnostníků, na
stavbách přímo nesúčastněných. Proto

městská umění a řemesla,

usedlá při vltavském ohybu, měla dno z pravého
zlata. Však on architekt Jan Ferdinand Schor,
bydlící na Novém Městě, věděl, proč se úsilovně
domáhá místa zemského inženýra či alespoň čer-
katelství na ně (30. X. 1723)! Jeho děd Jan a
otec Jiljí byli se proslavili projekty divadel nebo
residencí pro arcidům císařský, sám pak se od
mládí taktéž snažil o zisk vládcovy přízně. Dope-
sud naskytl se mu jedna jediná příležitost na sebe
upozorniti, když předloni, při blahoslavení Jana
Nep., navrhl co arcibiskupský architekt trium-
fální bránu před sv. Vítem a namaloval na vnější
stranu jeho průčelní zdi ohromnou fresku, ač by
dovedl provésti díla znamenitějších hodnot. Smysl
jeho petice je trochu záhadný, vždyť Schor, vy-
zdobivší i prvé patro letohrádku „Ameriky“, byl

ve skutečnosti už hezky dlouho zemským inženýrem (od r. 1709), a jeho zákrok se nestane o nic srozumitelnějším, prohlásí-li stavební kancelář krále, že prosebníka jako architekta vůbec nezná.

Více popularity měl Šimon Brixí. Jinde-li ne, pak určitě ve farnosti sv. Martina ve zdi, kde býval organistou a regenschorim. Časem vyslovovala jeho jméno celá Praha, vyslechnuvší Šimonovy komposice při „musica navalis“, o níž se stane obšírnější zmínka při oslavách svatojánských. Pověst české hudby šířil ve světě slavný lautenista Jan Antonín Losý hrabě z Losyntálu, sídlící, neprodukoval-li se právě někde v cizině, v paláci Hyberské ulice, překřtěném nyní na Lidový dům. Uprostřed samých harmonií a eufonií dožil se šťastně osmdesátky, kdy ho ranila neúprosná mrtvice. Se slovy „addio, loutno, addio, housle!“ pověsil nástroje s připnutými černými stuhami na zeď a do smrti na ně více nesáhl (1721). Muzika nepřinášela těm, kdož se jí cele, ale bez vynikající vloh oddali, mnoho světských statků, o čemž nejlépe svědčí Tobiáš Arnošt Liehre. Padesát let, od r. 1677, provozoval co organista u sv. Víta muziky chorálové a figurální ku větší cti a chvále Boží, až povolán na věčnost. Mimo úmrtního kvartálu, zmnoženého o pohřebné, nezbyla po něm ani zlámaná grešle a pozůstalí sirotci Ferdinand, Bernard se sestrou Annou Markétou by ho neradi pohřbili nějak divně, pročez vznášejí k české komoře proseb-

ný hlas, zda by jim neposkytla příspěvku na slušný kondukt (2. IX. 1727). Z čeho si měl nebožtík ušetřiti na funus? Krátce před svou vlastní návštěvou Smrtohnáta stěžoval si katedrální choralista Leopold Morr s ostatními zpěváky dómu Janem Jiřím Gihlem, Janem Petrem a Janem Kuglerem: oni, královští choralisté, dostávají za denní ranní i velkou mši, jakož i za kanovnícké hodinky, měsíčně po devíti zlatkách a dvanácti krejcarech, což spolu s odměnou za císařské každodenní rekviem vydá ročního platu jedno sto dvacet pět zlatých se třicetičtyřmi krejcarey. Fundace choralistů se konstituovala za blahobytné vlády Ferdinanda I., však drahota, která nyní zavládla, nechává zpěváky čím dále, tím hlouběji upadati do dluhů, aniž vědí, jakým způsobem by z nich vybredli, nemajíť možnosti jiných výdělků. Proto bylo po skonu Morrově (5. XI. 1728) stejně zle jako po Liehrerově.

Někdy otravují chudému hudebníkovi život vlastní kollegové, jako by nebylo dosti na konkurenci italských operistů. V městských zdech žije znamenitý trubač Karel Kutálek, hudoucí nadouvajícími se tvářemi v domácnosti nejvyššího zemského maršálka Jana Josefa hraběte Valdštyna. Umění se řádně vyučil, jeho pověst co trumpetisty je znamenitá a přece jej cech dvorských, spolu polních trubačů odmítá přijmouti do řad pořádku (21. VI. 1728). Přišel o službu, neví nyní, z čeho vyživí ženu se třemi dětmi. Kutálek

se zbytečně trápil existenčními starostmi, však on pan staroměstský hejtman věc srovná po dobrém! Pro muzikáře, stojící pod ochranou čtrnácti sv. přímluvců, z nichž nejznámějšími jsou král David a sv. Cecílie, bylo rozhodně výhodnějším, když hudli v soukromé bandě šlechtice. Služba zajišťovala hmotnou stránku jejich existence, jenže bezstarostnost v nich zbytečně budila lehkomyšlnost, kumštýřům vlastní. Onen hobojsista hraběte Morzina, jenž dal svůj spadón čili espadón, tedy dlouhý dvoječný meč, do opravy k malostranskému mečíři Hanuši Veslovi, kde zbraň zabavena (17. II. 1729), určitě věděl o zákazu užívání této pobočné zbraně a přece ji nosil. K čemu? V kapele meče nepotřeboval. Měl asi roupy a rád se pral, hlavně při návratu od nočních zastaveníček, kdy do temnoty, jak se ukáže, častěji zalehl třesk zbraní.

Nadějí na dobré výdělky pokazila Praha malíři miniatur Jakubu Laventurier-ovi. Přišel sem, těše se, že nyní, když „máti měst“ korunovací přiláká k sobě mnoho mohovitých hostí, bude mít znamenitou tržbu. Hned po příjezdu se ohlédl po bytě, vhodně položeném. Nalezl jej na živém místě, v domě „U anděla strážce“ (č. p. 269-III), jenž ustoupil průlomu „U Klíčů“. Po něvadě se mu jeho dva výtopné pokoje s přináležitou kuchyní, sklepem a půdou dobře hodily, neváhal najmouti je od paní Kateřiny Schutzbrechtové na půl roku a hned při dohodě složil

prvou čtvrtletní činži pětadvaceti zlatek. Dlouho v něm nemaloval. Jakmile dvůr dorazil do Prahy, kvartýr zabrán pro dvorního radu von Knickera, jenž — nomen omen! — se o placení mnoho nestaral, i nezbylo paní Katce než naléhati na místodržící (22. XI. 1723), aby jí k dlužnému nájmu dopomohli. Co bylo řečeno o hudebnících, platí nemění měrou o malířích: i oni mají neklidnou krev a v hlavě se jim rodí bujné nápady. Nikdo nenutil místra Františka Binnera otřítí se jedovatým jazykem o nějaký tumult, ve městě sběhlý, přes to ale napsal o něm britký paškvil. Pak ze strachu před trestem utekl do duchovního asyly, nejspíše do kláštera sv. Jakuba, odkud jej konsistoř nepochybně bez skrupulí vydá guberniu, po něm se pídícímu (25. VI. 1728).

Než nebudiž mužům, pracujícím ve schozelé haleně, plné barevných skvrn, křivděno! Jeť po městě plno děl Petra Brandla, pronásledovaného pro směnečný dluh nedávno pošlechtěným směnárníkem Františkem Josefem von Moserem až v královéhradeckém kraji (24. X. 1729), V. V. Reintera, Jana Karla Kováře, Kosmy Damiána Assama, Františka Antonína Hartmanna a jiných, vydávajících nejlepší svědectví, že v hlavách umělců se nerodí výhradně nezbednosti. Malovali s největším úsilím a někdy také restaurovali. S obrazy nenákládáno pokaždé docela správně, jak projevil kapitulní děkan Martini. Velmi mu překážel rám hořejšího obrazu na hlavním oltáři

svatovítském, i poručil kostelníkům, aby jej sejmuli (28. VII. 1728), nic se na to neohlížeje, že obraz, představující sv. rodinu byl sem darován Ferdinandem III. Zaměstnanci velechrámu si v nedostatku zkušeností teprve nepočínali správně. Strhli plátno se slepého rámu a tak, jak bylo, s věkovitou špínou a prachem, je nenavinuli na rovnoměrný válec, nýbrž na práporovou žerď, k vrcholu se tenčící. Na to obraz, jehož barevná vrstva sotva snesla nešetnost zákroku bez pohromy, uložili v kapli nejsv. Trojice.

Dienebier, sledující pozorným okem, co se děje v královské svatyni, pátral po důvodech Martiniova počínu tak dlouho, až je z kostelníků vymámil. Obraz bude vpraven do nového, architektem Schorem navrženého rámu, skorem hotového, schází mu pouze zlacení. Dopusud byl v obdélníkovém, napříště jej sepne oválný, čímž obě krajní postavy matky Boží a sv. Josefa přijdou o nohy a na zadní straně zmizí znaky, namalované v rozích. Ještě štěstí, že rubu zůstane uchováno věnování Ferdinandovo, napsané zlatou barvou pod korunou. Komise, vyslaná českou komorou, zjistila pravdu (30. VIII.), obsaženou v poplašné řeči stavebního písaře, a nad ni něco novinek: spodní trojdílný obraz svatostánku, namalovaný Rafealem, je také v nedobřím stavu. Praskl právě uprostřed a jeho dubové desky jsou prožrány červotočí. Bude nezbytně nutno uvést

jej do pořádku. Zodpovědný úkol svěřen nosnickému dvor. malíři Riedlovi, pozvanému z Falknova. Spravil střední obraz, představující sloupovou síň, kde sv. Lukáš portrétuje Madonu, dílo prý, vzniklé podle změněného názoru baušrajberova ve

Bruská brána

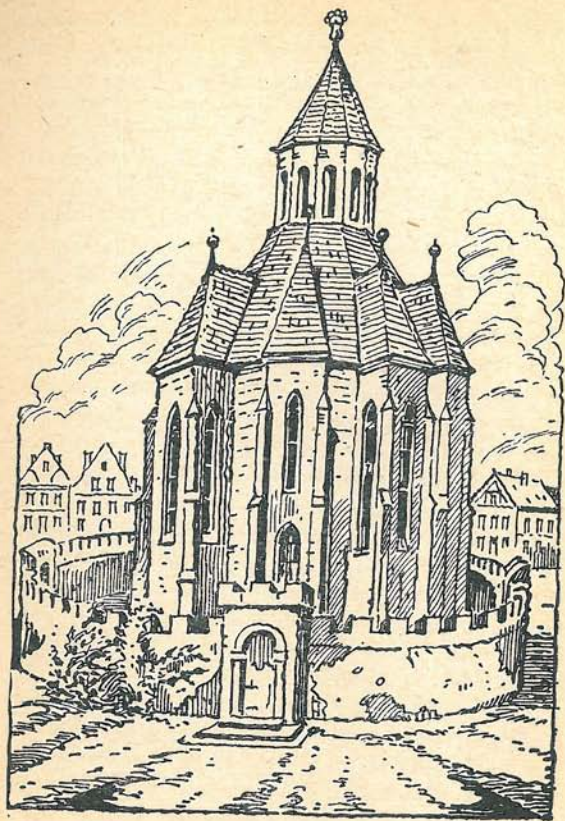
švýcarském ateliéru Hanse Holbeina, a také jeho obě postranní křídla, vděčící za svůj vznik malířskému Mighelu van Coxie-mu.

Kdo se na ně půjde do státní galerie podívat, doví se, že jedině druhý, křidel se týkající údaj je správný, zatím co hlavní tabuli vytvořila ruka Jana Gossaerta, zvaného Mabase, čili: ani restaurátor, ani komisaři si nepovšimli mistrovy signatury na opasku malujícího světce. Hořejší obraz, jenž je uváděn jako práce starého Steinfelse, recte Antonína Stevense, někdejšího správce hradní obrazárny, Riedl nejen vyčistil a přemaloval v partiích oblohy, nýbrž nahoře doň přidal několik andílčích hlavíček, zač dostal celkem sto zlatých, včetně cestovního a nákladů pobytu (15. X. 1728). Původně požadoval dvojnásobnou částku, než Dienebier polovičku pohledávky usmlouval, vždyť z cizího krev neteče. Schorova rámu se na konec přece

použilo, když po návrhu komise patřičně nastaven, takže obraz bez zmenšujícího zásahu zase osazen.

Malířům nijak nezadali sochaři a jména otce i syna Brokoffa, Matyáše Brauna, Matěje Václava Jäckla, Ondřeje Filipa Quitainera a Jana Bedřicha Kohla, namátkou vybraná ze Štechovy knihy o barokním sošnictví, dokládají znamenitou umělost místních plastiků. Mezi nimi žil na Malé Straně též Oldřich Mayer, autor sv. Antonína Pad. a sv. Kosmy se sv. Damiánem na Karlově mostě. K souboru jeho díla, pokud je známo, možno dnes přičísti o jedno více, bylať mu fortifikační komise svěřila výzdobu Bruské brány podle kreseb vrchního inženýra hejtmána Vogela (7. II. 1719). Mayer slíbil provésti vše k naprosté spokojenosti, i s říšským orlem nad portálem brány, který tu buď vůbec neosazen či později zničen. Ano, rád a ochotně se práce za čtyři stovky újme, až na ohňové vyzlacení na špicích zbraní ve skupinách trofejí, ba dodá vlastním nákladem i potřebný kámen. Krátce před tím, nežli dohotovenou bránu odevzdal objednatelům, přihodilo se na ní a zrovna při pondělku neštěstí, vyžádavší si za oběť lidský život (23. IX. 1720). Ti dva nádeníci, vytahující na vrchol pevnostní architektury těžký kámen, byli snad po neděli trochu ušlí a proto i nedost opatrní, zkrátka pojednou spadli do hloubky, kde jeden zůstal na místě mrtev. Druhý směl právem mluvit o štěstí.

Kostel Božího těla na Karlově náměstí

Nestalo se mu bezmála nic, takže příštího dne nastoupil do práce. Hruzný pád udál se krátce před tím, když Mayer podepsal stvrzenku o výplatě částky, za výzdobu brány smluvené (5. X. 1720).

Chůze po zámeckých schodech nikdy nenáležela k nejpohodlnější. Čím výše chodec v potu tváře stoupal do jejich táhlého a příkrého svahu, tím více mu kolena mdlela, dech se krátil a proto bylo k vůli odpočinku do hradní zdi, ale až nad věží Trubačkou, vyhloubeno sedm, dle jiné zprávy jedenáct výklenků se sedátky. Prázdnota těchto se velmi nelíbila Brokoffu synu, nikdy přece netrpěvšímu nezaměstnaností. Jeť to patrné z jeho přípisu komoře (10. II. 1722). Nalezl se prý benefactor čili dobrodinec a zároveň velký uctivatel Kristovy muky, jenž u Ferdinanda objednal pro výklenek vpravo, tedy nejspodnější, skupinu, stělesňující představu o ději na vrcholu hory Olivetské. Až bude hotova, bude možno zaplniti též výklenky zbývající. Dlužno opravdu litovati, že se tak nestalo. Komisaři komory Jan Nonnenmacher a Leopold Christl nedoporučili záměr sochaře. Dle nich je ve zdi, dosahující zde výše dvaceti loket, celkem sedm výklenků a právě v těch místech se zdívo, nedávno podepřené, stále naklání a praská, pročez bude lépe nezatěžovati je novým břemenem. Tak na zámeckých schodech nevznikla obdoba sošnické galerie mostu Otce vlasti.

Vedle výtvarníků robotili v Praze lidé, hotovící to, co moderní doba shrnula do pojmu uměleckého průmyslu. Jim pod rukama vznikaly výtvo-ry, které neměly výhradně potěšovati mysl a povznášeti ji ze rmutu všednosti, nýbrž vedle potěchy oka plniti i praktický účel. Je těžko rozlišovati, zda věc je či není uměleckým průmyslem, vždyť lze k němu přiřaditi každou věc, vzniklou v souhlase s jeho třemi požadavky: účelnosti, dokonalého technického provedení a krásného tvaru, byť by se třeba jednalo o kočár nebo botu. Materiál rovněž nerozhoduje, ať vydobyt ze zlatonosné žíly nebo nakopán v obyčejném hliništi. Než v těchto řádcích nebude pátráno po tom, co přináleží do kategorie uměleckého průmyslu, nýbrž použije se starého schématu. Jedná se o širou výmezený obor lidské působnosti, těžko ob-sáhnutelný, o to více, má-li o něm promluvit knížka, dotýkající se nejrůznějších složek staropražského bytí. Proto pojedná výhradně o novin-kách, které nemanipulovaná akta in puncto umě-leckého průmyslu prozradila.

Jak mluvila o cínařích, řemeslném odboru, na-dobro vymřelém? Zmínila se o nich jedinkráte, kdy vyprávěla o sporu jejich cechu se zdejšími hrnčíři. Císaři bylo těžko, přetěžko jej rozhod-nouti. Vyslechl stížnost konvářských cechmistrů Konráda Schröttera a Josefa Eisdorffa, že hrnčí-ři, vykládající příliš blahovolně ustanovení svých privilegií, kovají džbánky cínem, na konec si tím

ale hlavy nelámal a postoupil záležitost místodržícím (8. IIL 1720). Hrnčíři, tvrdící o sobě, že jsou nejstarším řemeslem světa, se nedali. Loni jim Karel VI. potvrdil výsady, v jichž užívání jim prý nebude bráněno, a zatím je trápí jak cínaři, tak karbanici čili majitelé „hrnců štěstí“ a přespolní hrnčíři, smějící zde tržiti výlučně o výročních trzích, ponechávající tu však zboží i po nich a chodící je prodávati dům od domu. Proto především budiž cínařům zakázán prodej okovaných džbánek a jinakého, cínem zpevněného tovaru z hlíny. Držitelé veřejných loterií nechť takového taktéž nedávají do hry, poněvadž ve výsadách doslovně stojí: „kdo by rukou svou díla toho a řemesla udělati a dokázati neuměl, žádného času (aby toho) nečinil“. Toť důvod, mluvící jasně proti karbaníkům a cínařům, neboť kdo z nich dovede na kruhu vytvořiti nádobu? Pozor ale! — důvod platí i „vice versa“, takže k usmíření rozvaděných řemesel bylo třeba hlavy Šalamounovy. Zda místodržitelé v tomto případě projevili její přísloušnou moudrost, spisy neprozradily.

O tak důležité a pouze na oko malicherné spory se sotva staral měšťanský hodinář Jan Schlesler (21. IX. 1726). Neměl na cos podobného ani nutného času, ani myšlenek, bez přestání unputých k vyššímu cíli. Neustále cosi převaloval v mozku, vymýšlel a znovu zavrhoval. Nakonec svoje vidiny svěčoval papíru. Když rysy i výpočty

dokončil, počal pilovati, řezati, šroubovati, vrtati a krájeti, až konečně to, co v hlavě vynosil, stálo před ním s rozvázným tikotem. Zde je ten jeho časoměr, kterého netřeba natahovati a přece ukazuje tolik, že každého uspokojí: běh času podle hodin, minut a sekund, dále datum jednotlivých dnů měsíce, dráhu slunce a kde se ve zvěřníku nalézá, proměny lúny, ba stroj se sám přepíná na změny, nutné v jeho nitru, jakmile nastal přestupný rok. Kam se poděla důmyslná, perpetuum mobile připomínající konstrukce! Ale ne samým slovem Božím živ je člověk! Chce-li žiti, potřebuje též krajíc chleba. Aby ho hodinářům nikdo neujídal, o to se staral cechmistr malostranských výrobců kapesních hodin Jan Filip Reittenberger (2. I. 1719). Chtě nechtě byl nucen připomenouti guberniu svou stížnost, spolupodpsanou loni Janem Sanitzerem a Ondřejem Glenckem (19. X.), jíž žalovali do fušerství Ignáce Valchy. Užírač jejich živůstek není pražským měšťanem, proto nesmí řemesla, kterého se škodně dotýká, provozovati. Ač i malostranský hejtmán Vražda z Kunwaldu podal o věci referát, shodný s cechovním, mistři si přece chvíli počkali na guberniální verdikt, rozhodnuvší v jejich prospěch (18. IV. 1719). Člověk má na tom světě opravdu samé trápení! Jak se těšil Karel Bernard, když v dílně na Uhelném trhu prodal panu de Scholtenovi za půl stovky pěkné „cibule“. Na ruku dostal hotově sice jenom patnáct zlatek a na

zbytek směnku, splatnou v den sv. Jiří, však za vlády zlých časů je i takový obchod dobrý. Nastane-li toho potřeba, lze směnku vždycky postoupiti měšťanu Hyacintu Burquierovi v Měším Městě, což se i stalo. Den po dni minul, svátek drakobíjce s nimi a de Scholten neplatil, proto i Burquier prosil úřady o pomoc (4. I. 1723).

Hrnčíře rozčiloval poměrně malý spor s cínaři a zatím netušili, jaká konkurence jim v budoucnosti hrozí. Povstane osobou keramika Kryštofa Bedřicha Huffnera. Jmenovaný živil se tu co zeměstanec stříbrnické dílny Kryštofa Viléma Heisse, nespokojuje se každodenním dílem. Jsa čilým patronem, pilně pátral po prostředku, zaručujícím rychlý zisk bohatství. Netrvalo dlouho a našel jej. Praha ráda kupovala t. zv. drážďanská kamna, o nichž neumíme podati podrobností, někdy jich však vůbec nedostala, leda vybrakovaná, a pokaždé za nekřesťanské ceny. Jimi by se dalo dobře vydělávati! Huffner dlouho zkoušel zeminy, zprvu sám, později se k pátrání po nich spojil se zkušeným výrobcem majoliky, nabravším mnohou zkušenost u nejlepších továren v Delfu, Brunšviku, Norimberku a Berlíně. Jezdili spolu tak dlouho po vlastech českých, až našli vhodný jíl, písek a ostatní minerály, dávající pro výrobu „practicabl“ materiál. Teď nastala chvíle ku objednávkce nově vynalezeného mlýna na glasure, pece a velkého hrnčířského kruhu, užívaného v Nizozemí a nikdy nespátre-

ného v povodí Vltavy. Jsouce technicky dobře vybaveni, kompaňoni se pustili do zkoušek, leč po třičtvrtletém tápání nevyrobili na Novém Městě než model bílých, modrou barvou zdobených kamen. Dostane-li se jim potřebného povolení, postaví pec mnohem větší a v ní vypálí zboží nejrůznějšího druhu: velké zahradní květináče, vásy jak užitkové, tak ozdobné, pyramidy, figury a dokonce celé architektonické kusy, každý jednotlivý vyformovaný z kadlubu, objednaného u nejlepších sochařů. Tak se import stane zbytečným a peníze zaň nepůjdou do ciziny. Zámysl Huffnerův naprosto souhlasil s merkantilistickými snahami vídeňské vlády, proto podnikatelům nečiněno překážek, s jedinou podmínkou: nebudou-li vyráběti obyčejných tovarů hrnčířských, což ani nechťeli (26. II.—17. III. 1728). Budou vyráběti celé architektonické kusy — to nebylo v Praze žádnou novinkou, máť je přece kostel sv. Trojice ve Spálené ulici, kde hlavice pilastrů jsou z terracotty, a cos podobného nalezne se i na průčelí malostranského sv. Mikuláše.

V zemi, jež byla působištěm nadmíru učených hvězdařů à la Tycho Brahe, Jan Keppler, Bacháček z Nauměřic a Tadeáš Hájek z Hájků, nemůže překvapiti, nalezne-li se v ní zhotovitel astronomických přístrojů. Jiří Knittl, sestavující — a ne ojedinele — různá matematická instrumenta, byl už opustil toto slzavé údolí, což ale komoře nijak nevadilo, aby po plných pět let nedluhovala jeho

pozůstalosti pětaticet rýnských za poslední do-
dávku. Knittlova vdova Regina upomínala po
prvé, upomínala po druhé (23. XI. 1719) a z její
druhé urgencye je vidno, čím ji úřad utěšil: prý
není peněz, ať čeká, až ostatní pretendenti, mají-
cí ještě starší pohledávky, budou uspokojeni.

Čtenáři starých špargálů dere se na mysl vzpo-
mínka na ceroplastika Alexandra Abondia. To
tehdy, když čte, že v Dlouhé třídě se „U zlaté
svíčky“, zrovna proti „pěti kostelům“ (č. p. 617-I;
21. VII. 1722), usadil kočovný pussír, hnětoucí
z vosku portréty v životní velikosti, jakoby tu
stál živý člověk. Přijde-li k němu někdo se za-
kázkou, může se přesvědčiti, že nebude ošizen,
poněvadž v umělcově dílně jsou rozestaveny po-
dobizny různých monarchů. Dvakráte umělec
zobrazil sám sebe: jednou s tvář, staženou smí-
chem, po druhé dal jí úšklebkem mrzutý výraz.
Zda se o pussíra zajímal nejvyšší sudí dvorský
hrabě František Josef z Vrbna, o tom nikde ne-
zapsáno ani slova. Rozhodně více intereseu pro-
jevil o pražské rytce pečeti. Věc byla opravdu
na pováženou. Dověděl se, že jeden z řezáčů vy-
ryl jeho a vícera šlechticů petsafty, aniž by po-
stížení mu toho byli kázali. Tot postup, svádící
k podvodům. Původce věci, student Ignác Rester,
dobře věděl, proč se nyní potichu odklidil k hor-
ským svahům, pod nimiž vyvěrají vřelé prameny,
objevené podle pověsti Otcem vlasti. Zatím se
ničeho nedopustil, aby ale v budoucnu nikdo ne-

upadl v pokušení, nařizeno rytčům, že napříště
smějí železa sigilů vyrýti jediné s vědomím pří-
slušného kavalíra (24. VII.—6. VIII. 1722).

Skvělou hodnotu zdejší práce nejlépe prokáže
gubernátorka Nizozemí; arcikněžna Marie Alžbě-
ta. Její Výsost nutně potřebovala pro své brusel-
ské sídlo čtyři visací lustry z krystalového skla,
deseti- až dvanáctiramenné. Nedávno viděla ně-
jaké, které vzbudily její libost, v Praze. Realisaci
princeznina přání pověřen stavební písař Diene-
bier, domnívající se, že bude nejvýhodnějším za-
dati práci v Praze či koupiti zde hotová osvětlo-
vací tělesa. Proto prohlédl sklady sklenářů, jenže
v žádném nenalezl nic vhodného. Buď měli příliš
malé v ceně kol sedmdesáti zlatek, pro vysoké
pokoje bruselského zámku naprosto nevhodné,
anebo docela obyčejné z dutého skla, nestojící
za zásilku. Ovšem, u novoměstského Jana Ferdi-
nanda Brambergera objevil něco, čeho nelze pře-
hlédnouti: deset velkých, objednaných pro Paříž,
které při výšce sedmi loket a šířce přes pět stop
působí nádherným efektem. Podle Brambergerova
rozpočtu jednalo se o exempláře přebohatých
tvarů, neslyť na kostře z leštěné oceli vedle
spousty visacích částí padesát pyramid a čtyřicet
váz, zhotovených vesměs z broušeného krystal-
ového skla. Dva dodá sklenář v ceně po dvou
stovkách a s tuctem ramen po čtyřech světlech,
druhé dva budou míti o dvě ramena méně a po-
leví tudíž v ceně každý o čtyřicet zlatníků. Mistr

dokončí montáž lustrů do čtyř neděl, načež Die-
nebler, opatřiv je obalem z konopí, sena a kou-
dele, pošle je prostřednictvím pražských směnár-
níků, zabývajících se tedy i špeditérstvím, přes
Norimberk do Wertheimu, odtud po Rýně do
Kolína, kde budou přeloženy pro suchou cestu
do Bruselu. K zásilce se přiloží mimo několika
závěsů, jako náhrada případně rozbitých částí,
též dva pasy, vystavené císařskou dvorskou ko-
morou a říšskou kanceláří, osvědčující, že se
jedná o výrobky, procházející jako císařský ma-
jetek všude bezcelně (7. VIII.—25. VIII. 1725).

Tot přímý důkaz o exportu uměleckého prů-
myslu z Čech, ač nalezen i opačný, týkající se
jeho importu. Podal jej prosebný list společníků
Rachel & Riedel, stříbrnické firmy augšburské
(15. V. 1727). Domáhali se, aby vzhledem ku vy-
sokému clu, které jsou nuceni platiti, směli na
pražském jarmarku setrvati ne obvyklou dobu
čtrnácti dnů, ale čtyři neděle. Vysoké panstvo
potřebuje přece, nežli projeví vážný zájem o ně-
který kus, chvíli k prohlídce a rozmyšlení. Prvý
soubor, který přivezou, bude obyčejnějšího rázu,
za to druhá zásilka obsáhne skvělý sortiment.
Komora nebyla proti, poněvadž v ní většinou
seděli boháči, vědoucí z vlastních, při zařizování
apartamentů získaných zkušeností, jak pravdi-
vým je přísloví o volbě, bývající často mukou.

S vysoce urozenými odběrateli bývaly někdy
nepěkné mrzutosti. K podobným otravovatelům

poklidu živnostenského dodavatele nesporně ná-
ležel Václav Vojtěch hrabě z Vrbna, císařská
„tejná“ rada. Jemu patřil pěkný palác, ležící
✓ bezprostředním sousedstvím zahrady karmelitek
(č. p. 120-III), shlížející širokým průčelím do ulice
Senovážné, zvané později Letenskou, kde si
najal byt Karel Josef Novohradský z Kolo-
vrat, rada od appellací. Bohatý Vrbna určitě
chodíval v krásné šatní zdobě, avšak aby
za ni zaplatil malostranskému vyšivači Janu
Karl Schreinerovi, mu vůbec nepřišlo na mysl.
A co se krumplýr pro něho jehlou naoháněl!
Obšil mu 116 knoflíkových direk u kabátů po
třiatřiceti krejcarech, 87 kamizolních, každou
o tři měďáky levněji, dodal přes třináct loket
prýmů na kabáty po 7.30 zl. a devět a půl lokte
pro kamizoly à 5.30 zl. Účet dosáhl celkové
částky dvou set osmdesátisedmi rýnských a něco
drobných, z nichž urozený pán zaplatil půl
stovky. Bůh chraň, aby najednou! Vystrkal je
Schreinerovi ve třech splátkách. Nevida jině
spásy, vyšivač se domáhal, aby Vrbnovi byla za-
bavena činže, placená Kolovratem, než i zde
přišel pozdě, když appellační rada byl nájem na
příští půlletí složil, nevěda, zda v domě setrvá
po příštím termínu sv. Havla (20. II.-duben 1725).

Poslední, kdo z výrobců uměleckého průmyslu
bude na těchto stránkách paradovati, slyšel na
příjmení, jež přítomnost narysovala na vývěsní
štit v Rytířské ulici, do nadpraží dílny, nad níž

sv. Eligius drží ochrannou ruku: Jakub Ebner. Odjakživa pocítoval v sobě touhu odpřísáhnouti bludy, proto také, když se v Drážďanech vyučil zlatnictví, nesetřval v residenci saských kurfirštů. Z téhož důvodu odmítl jako jediný syn otcovský podíl, připadnuvši mu v Gdansku, ač by mu byl spolu s rodinou zajistil slušnou existenci soukromníka. Šel proto do Prahy, známé mu od dřívějšíka, byl v ní déle pěti let a pracoval v kondici u Josefa Eberleho na Starém Městě. Tenkráté také zhotovil stříbrné antipedium pro hlavní oltář sv. Víta. A přes to: zdejší místří nechtějí ho připustiti ani k mistrovství, požadujíce novou, nejméně dvouletou práci u některého z nich, ani k tovaryšství, předstírajíce nedostatek volných míst. Proto on, chodící na katechismus k P. Josefu Piovi S. J., prosí o zastání. Cech trval oproti úřadům neochvějně na příznaných mu výsadách, aby později připojil ke svým námitkám poslední a pravý důvod odporu: máť prý Praha nadbytek zlatnických mistrů. Starší pořádku, bdělí a opatrní, však nevzpomenuli na věc, udavší se před čtvrt stoletím, kdy za úplaty přijali mezi sebe tovaryše cizince. Tato okolnost způsobila Ebnerovu dispens od povinnosti požadovaných dvou pracovních let a jeho přijetí, byl s výhradou, že ústupek nebude na úkor privilegiím gildy (9. VII.—16. X. 1725).

Každodennost nikdy nevystačila — toť pocho-pitelno! — výhradně s artefakty uměleckého prů-

myslu, alébrž potřebovala mimo nich mnohý nástroj nebo movitost, vhodné pro všední den a hrubé dílo. Upravoval-li staroměstský čalouník Jakub Sensa na Široké ulici (č. p. 18-II) byt pro Jana Arnošta hraběte Götze, tu činil tak nesporně s nádherou, hodnou urozenosti objed-natele, ač ne výhradně pro neděli či slavnostní příležitost. Krásně vyšpalíroval kavalírový čtyři pokoje, snad tlačenou tapetou z pozlacené kůže či intimnější hedvábnou, nastavil sem tučet židlí s květovaným potahem — stály rovnou stovku — a pohovku, zdobenou nad to milánskými portami, než nesvědomitý hrabě mu zůstal celou pohledávku per sedm set dvacetpět zlatých dlužen. Co teď? Sensa čekal trpělivě od měsíce k měsíci, až jich minulo deset, a žaloval u městského hejtmanství potom, když Götz prodal zařízený dům Ferdinandu hraběti Morzinovi (12. X. 1725). Ke svým penězům přišel obstarvkou kupní ceny nemovitosti do výše dluhu.

Velké rozčilení zažil hřebenářský tovaryš Václav Chudoba. Běželo mu o celoživotní existenci, tedy o více než ztrátu jediné pohledávky. Kutnohorský hřebenář Václav Lahvička byl ho obvinil z nepoctivého zrození, pro které neblahému Chudobovi hrozil nyní vyházov z příhodného místa v Praze. Jeť pravda a nikdo toho nepřel, že jeho matka Kateřina provedla kdys „copulationen carnalem“ před manželským snětím, než z tohoto poklesku nevzešel Václav, přišlý

na svět po řádně uzavřeném sňatku jako naprosto poctivý druhorozenec, čímž nařčení došlo dobrého konce, když bylo před tím způsobilo mnohou bezesnou noc (4. II. 1726). Hůře pochodil hradčanský komíník Jan de Martini (5. XII. 1720), nadarmo si stěžující do Chomůtovských, přejících proti privilegii de Martiniově mestkomínskou živnost některému ze svých spoluobčanů. Spor vlekl se po dlouhých pět let, kdy uznáno, že v zájmu požární ochrany není dobře možno, aby vymetání kouřovodů se výhradně svěřovalo členům martiniovského rodu. Proti jeho výsadě mluví ostatně prejudic, ustavený v královských, klášterních i poddaných městech, jež si vydržují vlastního ukoptěnce, hledajícího chléb vezdejší v odklidu černé hmoty sazí.

Nevadilo, pracovalo-li řemeslo se špinavými rukama a se spoceným čelem. Čím více té špíny a potu nahromaděno, tím větší výše dosahoval blahobyt mistrů, čím bohatšími pak byli oni, tím hojnějšími prostředky vládla jejich cechovní organisace. Proto staroměstští krejčí mohli zcela dobře koupiti pro účely pořádku Zástěrovský dům v Anenské ulici (č. p. 220-I.), označený na svorníku nezdobného portálu letopočtem 1671. Doposud byli se spokojili obyčejnou hospodou na Malém rynečku. Matku pokladnici přenesli do nového sídla se slavnou muzikou v den sv. Moniky (21. V. 1725) a cestou nikoliv nejbližší. Táhli přes Uhelný trh, nic se nestarajíce, že ulici

Karlovou by pouť byla o hodný kus kratší.

Co platna paráda! Život je boj a člověku je souzeno, aby se o každý žvanec usilovně pral. Neblahý lós, přivoděný na lidstvo neposlušností prarodičů, poznali na vlastní kůži parukáři, živnost to naprosto nebojovná a jistě mírumilovná. Sami nezavdali příčiny ke svádě. Učinil to voják Antonín Dubois, sloužící u domácího regimen-

tu Damiána svob. pána ze Sickingen a upravující vlásenky několika zákazníkům. Když si cech naň stěžoval, rozhodl velitel pluku, že vojáka „obdankuje“ čili propustí. Ještě dříve, než se Dubois dověděl, co ho čeká, parukáři dali jej časně z rána zatknouti „U sv. Kateřiny“ (č. p. 596-I.) v Celetné ulici a pobrali mu všecken majetek, obsahující mimo jiné i zásobu vlasů. Na Duboisův náрек, ozývající se ze staroměstské věznice, výbojní vlásenkáři nuceni vydati všecken jeho stateček, oni ale nechtějí, dokud uvězněný nenahradí škody, způsobené jim žalobou a zákrokem. Svou pretensi páčili na skorem sedmdesát zlatek,

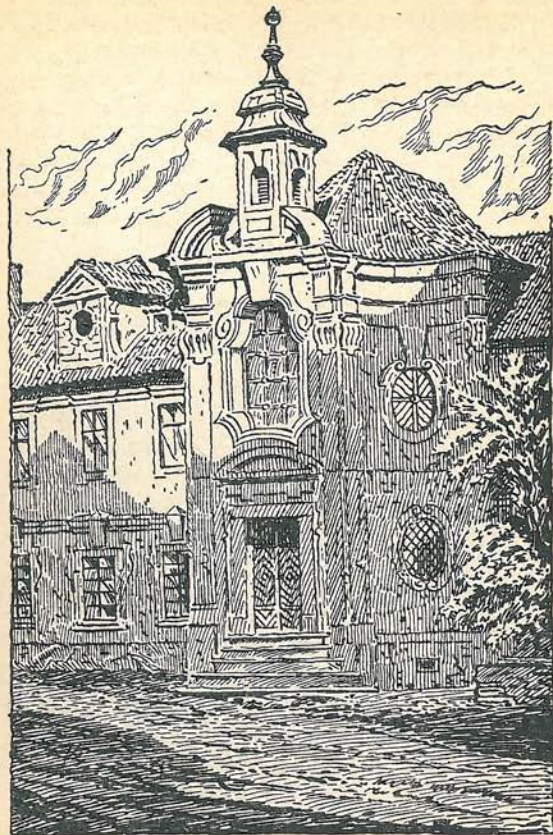
Portál Zástěrova domu čp. 220-I.
Anenská ul.

jsouce ochotni s ní třicet stříbrných sleviti, opu-
stí-li fušer Prahu (13. VIII—18. IX. 1725). Stejně
ostře a o několik roků dříve šiftaři, to jest pa-
žebníci celého trojměstí zakročili oproti Matesu
Müllerovi, pokoutně s nimi konkurujícímu na
Malé Straně, kde ve svém počínání neustále „per-
severiroval“ k jejich velké ztrátě, ba naprosté
zkáze. Vymluvili proň osmidenní vězení (9. IV.—
23. VII. 1720).

Tresty ale neodrazovaly nepoctivců. Místodr-
žící pořídili pro pokutu nesvědomitých pekařů
nový potupný koš. Nestál dlouho a už jej zasvětil
malostranský mistr Šebestyán Leitpoldt, pose-
děvší v něm celou hodinu. Proč také kazil váhu
pecnů a uštipoval těsto houskám! Trest vytrpěl,
aniž by se byl polepšil. Hned v dubnu mu po-
brali dvacet sedm bochníků, každý oproti přede-
psané váze o sedmnáct lotů lehčí. Co s ním, tím
bídou krušeným a nenapravitelným nepoctivcem?
Skutečnost jeho nepolepšitelnosti stala se roz-
hodnou, proto „sůvě“ živnost navždy stavena
(5. I.—3. V. 1728).

O příští skupinu dělných staral se dokonce
vysoký hodnostář, sám císařský generál hrabě
Daun, jenž píše v záležitosti pixenmajstrů čili
puškařů zeugmajstru Janu Gommerovi, správci
pražské zbrojnice. Vrchní ohňostrůjce Jan Kryštof
Kerlín prý prosil, zda by se třicetjeden vyučený
puškař směl zúčastniti dělostřeleckého exercitia,
k němuž je každý do tří let po vyučení povinnen.

Císařský špitál na Hradčanech

Ano, generál pranic nenamítá, splní-li zkoušenci dvě podmínky: především složí přísahu, že nabytých zkušeností nikdy nepoužijí proti domu rakouskému. Pak, ale po složení přísahy, jim zbrojnice vydá tři centnéře prachu a dvě stě padesátosm kusů tříliberních kulí, o nichž jednala druhá podmínka: po střelbě je zase seshírají a odvedou. Kerlín, maje municii šťastně z hlavy, vymáhal nyní na komoře stavbu dvou terčů. Postaví je královský stavební úřad, jehož představený, písař Dienebier, vrčel na lidskou neskromnost. Dříve stačovala jediná šajba, k čemu na jednu potřebují dvou (3. VII.—22. VII. 1722)? Střelba držána koncem srpna za Bruskou branou. Tam pixenmajstři pilně vypalovali tři děla poblíže Královské obory, vnášejíce paniku mezi její „danihely“. Není vyloučeno, že dalo se tak v týž den (24. VIII.), kdy na Střeleckém ostrově konán závod o zlatý a stříbrný koflík, od pánů stavů za cenu vystavený. Súčastnilo se ho dvě stě střelců s Damiánem ze Sickingenů v čele, jichž střeleckým králem se stal císařský rada a ředitel berního úřadu Jan Arnošt Gábler.

Živnostníci častěji přicházeli do styku s lidmi, kteří od nich blahosklonně odebírali různé potřeby, aniž pomýšleli na platbu. Či byl snad Ferdinand hrabě z Altheinu, sloužící při jízdní gardě polského krále, lepší pána z Vrbna, neplatícího vyšíváči? Martin Rummel, řemenář a měšťan staroměstský, dodal mu před osmi lety postroj

na koně a dodnes neviděl i jen jediného krejcaru z hraběcího měšce. Rummel nemůže déle čekati, tím méně, když neusedlý zde Althein chce zítra odcestovati. Do věci se vložil generál Sickingen, domluvivší špinavci, aby chudého věřitele uspokojil (27. V. 1720). Tady se věc odbyla celkem klidně, však slova, která sedlár Šebestján Hering vyslechl z úst Jana Jiřího Bechyně z Lažan, si sice nikam nezapsal a přece zapamatoval do posledního vzdechu. Dodal Bechyňovi krásný kočár, peněz ale, mimo splátky jednoho sta zlatých, nespátlil. Po tříkráte upomínal, po každé marně. Nádvakem slyšel kavalírovo pusté lání, ba jednou mu potomek starého rodu slíbil, že ho hnedličko shodí se schodů (19. VI. 1720).

V ohledu světského mamonu se nejlépe vedlo sladovníkům. Ve městě, kde se píváno, až se hory zelenaly, pan starý zřídka kdy přišel o zasloužený zisček. Prodával doma, ve výčepu a hostěnici vlastního pivovaru, voničího na hony sladem či méně příjemně mlátem. Zákazníci poskytovali mu malé, na krejcary počítané tržby, za to ale přčasto, což divu, že jak pan starý, tak paní stará, v obvyklé představě pořádně objemní, hromadily kapitály slušnou měrou. Nebýti tohoto řemeslného charakteru byla by paní Monika Březinová, rozená Vyšínová z Klarenburgu, sotva stavěla oltář ke cti sv. Jana Nep. v kostele sv. Jindřicha, s mensou, opatřenou kamenem s vloženými ostat-

ky sv. Innocentia a sv. Liberaty, vysvěceným biskupem Danielem Josefem Mayerem z Mayerů (5. VIII. 1722). Tehdy byla šlechtickou pouze podle zrození. Její manžel Jan Václav Félix nobilitován s přídomkem „z Birkenwaldu“ až o pět let později, takže paní, nově věnujíc missál ke sv. Jindřichu, poručila s velkou pochlubou vmalovati na jeho druhý list jak svůj znak rodný, tak novotný erb chotě: modrý štít, v němž se o zelený strom opírá nahý muž se zeleným věncem na hlavě a kol beder.

V pivovarech býval blahobyť domovem, proto v šalandě, hvozdu, sladovně a varně chasa zpívala o stošest. Písniček měla na vybranou. Kolik jen jich, sladčáckých, je v rukopisném zpěvníku (Zemský archiv A. 142), odkud je Alois Jirásek získal pro zpestření románu z prostředí barokní Prahy. Pokud se týkají zeleného řemesla, tu vesměs pozbyly pro přítomnost platnosti, až na dvě sloky, z téhož pramene přetiskované:

*Slávo sladovnická,
kam ses poděla,
která před sto léty
jasně se skvěla?*

*Sláva jako tráva
pomalu vadne,
Bohu povědomo,
jak bude dále.*

V celém období, o něž se tuto jedná, nalezena jediná zpráva o stávce, lépe řečeno o strachu z ní, ač sama držána daleko od vltavského údolí. Kterého dne pošta dodala staroměstskému cechu ševcovských tovaryšů dlouhý dopis, nadepsaný jako „Lauffbrief“ (z 19. VIII. 1726). Počínal křesťanským pozdravením „Gottes Segen zum Gruss“ a dole se naň podepsali obuvníci dělníci augšburkští spolu s oněmi z Freidbergu. Jím neobraceli se výhradně ku pražským, neboť slova jejich oběžníku platila též kolegům ve Freisingu, Landshutu, Řeznu městě, Amhoffu, Straubingenu, Pasově a Linci, obsahující prosbu, aby nikdo z adresátu nepřijímal díla v Augšburku. Rozeslali v zájmu své stávky množství dopisů, však od nikoho se jim nedostalo odpovědi, tím méně podpory. Oni v podobných případech nikdy neopomenuli konati svou kolegiální povinnost — inu, nevděk světem vládne. Velmi je mrzelo, že jejich jména byla nectně zavěšena mezi lotry, což znamená, že asi na pranýř — a oni přece svěřili svůj spor císaři! Vycházejíce z předpokladu, že pošta jejich dopisy otevírá, doporučují, jak jim psáti: bude doporučitelno zasílati případné odpovědi na prýmkáře Hanse Michala ve Freidbergu a nepoužívatí pečetidla s obrazem boty.

Dopis, sesumírovaný neumělou řečí a ještě neumelejší rukou starších tovaryšů Matyáše Hösse a Tomáše Staina, vzbudil u pražských mistrů

oprávněné obavy, aby se snad jejich tovaryši rovněž nevzbouřili. Proto o něm „deliberírováno“ v radě konšelů (7. XI. 1726) a zcela zbytečně, osazenstvo dělnic nechtělo s cizími žádného společenství míti. Jinak i ševci bývali rádi, nalezli-li důvod, proč hlásícímu se kandidátu nepřátí vstupu do pořádku. Jan Trummer nežaloval zbytečně na Malostranské, odmítající jej pro ženu, teprve nedávno pokřtěnou. Její neofytství nemůže býti překážkou. Rozhodl tak nebožtík císař Leopold I. (1695) a čtvrtý odstavec konfirmace Karla VI. (10. X. 1718) mluví s ním shodně. Dosáhl Trummer ochrany a spravedlnosti? Zcela najisto toho nelze tvrditi, hlásilť městský hejtman, pověřený srovnáním sporu, že cech nechce povoliti (1. XII. 1721).

Spory k vůli obživě trvaly bez přestání. Sotva jeden odklizen, naskýtá se příští, tentokrátě špendlíkářů. Jejich pořádek na Starém Městě si tak dlouho nařikal na nepřiležitosti, působené mu dovozem jehelnických tovarů mimo jarmareční období, až císař rozhodl, že se cos podobného napříště nesmí díti. Mistři budou v tomto ohledu pojati do ochrany jak od magistrátů, tak od postranních práv. Škodníci, vzavše zákaz na vědomí, se oň houby starali. Dováželi dále, zboží v Ungeltě vyclíváli a prodávali je bez ostychu, i nezbylo špendlíkářům než na novo se domáhati svého: všechno zboží, nabízené nezákonně jehelníky karlovarskými, chebskými a jáchymovskými,

budíž bez pardónu zabaveno (7. I. 1724 až 12. I. 1725). Krátce na to nabíhají na ustarané místodržitele s číms podobným tiskaři knih, mezi nimiž podepsána Barbora Jeromyška naprosto nečitelného přímění. Po venkově se jim usadilo šest škodných konkurentů, nestydatě přetiskujících modlitební knihy, evangelia a různé písně, v Praze od žalobců za mnoho peněz naložené. Jejich počínání je svrchovatě neslušné a ještě o kus horší, poněvadž dovážejí patisky bezostyšně na pražský trh, prodávajíce je tu za lacinější ceny. O škodě, působené nešťastným stěžovatelům jesuitskou tiskárnou v Klementinu, nakládající školní knihy, a arcibiskupskou, kryjící celou a jistě že nemalou tiskovou potřebu konsistoře, raději nechtějí vůbec mluvit. Bylo by pro ně velkým dobrodiním, kdyby nové oficiny nepovolovány, ani v „máti měst“, ani na venkově (22. II. 1725). Pak snad přijdou ke svému a výdělky užíví jak je, tak manželky a Bohem jim dána děcka.

Kotce Rytířské ul.

Krámy a jarmarky.

Naskytá se otázka, kde lidé, živící se rukodělně a obchodně, rozbíjeli stánky své působnosti. O jedněch stala se již zmínka při Hradu. Ostatní toho nečinili jinak než dnes. Dílny a dílničky, hlující buď údery kladiv do nepodajného materiálu či tišší krejčovské, pekařské nebo rytců, rozstrkány po nádvořích koutech a po bytech, přízemky domů pak obsahovaly hluboké kvelby obchodů. Pod jejich valenými a křížovými klombami se handlovalo od večera do rána. Neměně kvetl obchod ve stáncích tandlmarků Havelské ulice, kam shlížela postranní facada Kotců, rozdělených Melantrichovou ulicí na západní část, zvanou větších, a východní menších (městská spořitelna), spojených navzájem ve výši prvního patra přechodem z hrzděného zdiva. Podle soudobého popisu byly zděnou galerií, jejíž cihlová střecha přichraňovala soukeníky, pláteníky a kožešníky. Mimo ně stály v ulicích též sprostší tržnice, nehonosící se rozsáhlou budovou, nýbrž prostší konstrukcí ze dřeva. S podobnou bylo se spokojiti pekařům a ševcům na dolejších Václavském náměstí, dokud jim ji k vůli císařovnině vjezdu r. 1721 nezbourali. Od té doby seděli v dešti a mrazu venku na ulici a nadarmo se dovolávali magistrátního usnesení z 21. října t. r. o stavbě nových krámských stolic. Načekali se hezky dlouho, nežli novoměstskému hejtmánu

Kotce na Václavském nám.

Janu Václavu Černínu z Chudenic uloženo prostředkovati mezi zúčastněnými řemesly a obcí (22. II. 1724).

Obchodní ruch býval v krámcích vždycky čilý — nepraví snad již Ibrahim ibn Jakub dlouho před Karlem VI. a v druhé polovině desátého století, že „Fraga — je obchodem město ze všech nejbohatší“? A o kolik zmnožena působnost Merkúrova, nastala-li trojbeci jarmareční doba, navazující pokaždé na církevní svátky! Proto stávalo se Staré Město cílem přespolečných řemeslníků vždycky o Hromnicích (2. II.) a dnu sv. Václava (28. IX.), Nové Město pak ten pátek po neděli provodní, kdy slaven den ostatků s ukazováním relikvií při kostele Božího těla na Karlově náměstí (2. pátek po hodu velikonočním) a o svátku sv. Víta (15. VI.). Levý břeh Vltavy měl stejný počet trhů. Dole v Menším Městě počínal jarmark hned po neděli družebné čili laetare, což jest čtvrtá postní, aby byl následován

druhým, zahajovaným po památce sv. panny Markéty (13. VII.), zatím co Hradčany kladly vstup svého prvního trhu na první pátek po Letnicích a poslední v roce určen jim ke dni sv. Martina (11. XI.). Trhovci směli se shrabováním vydělaných zisků započítati rázem půl sedmé hodiny ranní. Znamení, že cizí mají právo tržiti, bývalo jim dáváno srdcem rathouzního zvonu. V téže chvíli vystrkoval městský pověžný na věžním ochozu černožlutý praporec. Jak vítr nadouval látku, přibíto k žerdi, ukazovaly se obrázce korouhvevního líce a rubu: císařský orel a erb příslušné obce. Látko vlála na věži po čtrnácte dnů. Její stažení neznamenovalo pouze konec trhu, nýbrž zároveň konec tržního práva mimoměstských lidí a opětný monopol tržby domáckých příslušníků.

Proč by se obchodu a řemeslu špatně vedlo? Město potřebovalo pro stavby, jimiž vyzdobo-
váno, nejrůznější hmoty, od kamene i vápna po drahé kovy a vzácné textilie, a počet rukou, které materiálie zpracovávaly, neustále rostl. Kdekdo chtěl býti krásně ošacen, chtěl zjevem a vystoupením dokumentovati svoji významnost, barokní potřeba přepychové nádhery přála nadbytek zaměstnání všeho druhu, nebylo tedy ani potuchy po nezaměstnanosti nebo hospodářské krizi, ač hlasy škarohlídů o drahotě a zlých časech se zakrátko ozvou. Zdá se, jako by mluvily docela zbytečně, poněvadž městský

výnosově držel krok se řemesly. Skvěle šlo na odbyt jak zboží domácí, tak cizozemské, jinak by turečtí trhovci, ti nečistí vyznávači Machometa, sotva byli zajížděli do Týnského dvora. Zrovna před Vánoci zřídili „U černého medvěda“ sklad fiků, hrozinek a datlí, prodávající je na libry i centnýře (č. p. 642-I., 15. XII. 1722). Tenkrát, kdy časté, přísně dodržované posty učinily z ryb výhodný tržní artikl, vzpomenu si na obec Libušinu Charles Latham, zrozený v Anglii, žijící ale v Hamburku. Ač přináležel k synům Albiónu, byl katolíkem, oddaným s evangeličkou. Boje se jejího vlivu na děti, přál si velmi upřímně, aby jeho letorosty vzdělány v pravověrném prostředí. Dovolí mu proto císař usaditi se v hlavě království (18. X. 1723)? V kladném případě zřídil by tu tržnici s jennými druhy mořských ryb a nevidaným zámořským ovocem, ovšem jedině tehdy, dostane-li něco na způsob monopolu, časově vymezeného dvacetiaž třicetiletou lhůtou. Jelikož panovníkovo rozhodné slovo se dlouho neozvalo, ohlásil se Lathamův zástupce, staroměstský měšťan John Butscher, pochodící rovněž s ostrova dvou království, dlouhou epistolou u komerčního kollegia, že právě nyní nastal nejvhodnější čas k realizaci podniku (4. XII. 1723). Věc není pro království bez výhod. Zakládána firma nedožaduje se přece

ani mýtních, tím méně celních slev. Její vozy nebudou se ke břehům severního moře vraceti s prázdnou, nýbrž naloženy spoustou domácích tovarů. Stejně plány má pro příští měsíce. Jakmile jaro učiní tok Labe splavným, pak popluží po proudu řeky mnohé lodní náklady obilí, dříví, vína, železa a nezpracovaných nerostů, vesměs nakoupených v Čechách z peněz, stržených za ryby.

Domácí kupci dívali se na Lathamovy záměry pochopitelně skrze prsty. Ne tak komerční kollegium (11. II. 1724), vědoucí, že za Lathamem stojí bohatý kupec Clement, a spatřující při projektu samé výhody pro říši. Proto ani Karel VI. se nerozpakoval udělití žádané privilegium na tři pětiletí (4. IX. 1724). Nedal je sice bezpodmínečně, než jeho podmínky, obsahující na př. zákaz spolčení, zisk měšťanského práva a členství ve společenstvu kupců, byly poměrně snadno splnitelné. Novopečený Malostráňák britského původu počal obchodovati v Menším Městě šest dnů před Štědrým večerem (1725). Jižních plodin dosud nepřivezl, však i bez nich labužník u něho nalezl dosti dobrot. Stovka ústřic za pětku — to není drahé! Pro Lathamovu cenu kaviáru — libra za 1,30 zl. — by měl pochopení i břichopas přítomnosti, třeba by se nejednalo o našedlý malosol, a nad párem humrů, stojícím zrovna tolik co ústřice, by se v ústech sbíhaly sliny leckomus, kdo se musí spokojiti pohledem na ně,

krásně vyložené ve výkladci Vaňhovy rybárny. Ovšem, peníze měly tehdy jinou platební hodnotu.

Zcela zběžná zmínka staniž se zde o příštím cizozemci, Holanďanu Lewinu Marienkirchovi, prodávajícím v Novém Městě lih (21. VI. 1721). Přivandrovalec hasil docela zbytečně, co ho nepálilo, a proto se podrobněji představí ve stati, mluvící o knihách. Trochu více místa požaduje pro sebe Lathamův přímluvčí, vyučený zlatník John Butscher. U něho scházelo docela málo a byl by také napsal romanetto „Můj obchod se psy“. Či neimportoval ze západní Evropy tvory, nazývané technickým výrazem „chiens courrants“, nutné pro právě moderní štvaničnice? K jeho zákazníkům náležel hrabě Valdštýn, Špork, mnozí kavaliři na Moravě, v Rakousku a Sasku. Doposud se při své zologii nesetkal s obtížemi, teprve když do Prahy přivezl transport padesáti strakatých štváčů, určený nejvyššímu dvorskému sudímu Františku Josefu hraběti Černínovi, nařídil ředitel celní administrace rytíř Bořek jeho zatčení (28. IV. 1725). Hraběcí sudí, potřebující psy pro Lysou n. L., zakročil ve věci osobně (4. V.), při čemž dopodrobna vylíčil, že zvířata, odhadnutá skoro na sedm tisíc, koupil od Butschera ne zde, nýbrž prostřednictvím svého kosmonoského nadlesního někde v Hessenkasselu. O utajení zboží nemůže býti ani řeči, hafani, z nichž mýta nikdy neplacena, přece nedopravení na pánovo panství v pytli a Butscher sám

Sklad slanečků na Karlově nám.

přijel s prázdnou psí svorkou na jediném pěším koni. Jelikož se nesporně jednalo o přehmat z přílišné úřední horlivosti, propuštěn staropražský psář v den pánova zákroku.

To magistrát Prahy II. měl více příčiny ke stížné větě, že „by gemu wsselyké skrácenj proti Privilegijm se dáti mnielo“ (4. II. 1723). Karel IV., zakládaje ho kdys, udělil mu sklad ryb sušených a slaných, kudy heryňci a štokfišové procházeli, nežli se ocitli v obchodech. A přece lipští formané si počínali, jako by výsada nikdy neudělena. Cestou prodávali vesele rovnou s vozem, nic se nestarajíce o výsadní právo „novae civitatis“. Podobnými myšlenkami si myslé nečernil Josef Strasser (č. p. 629-I., 18. VIII. 1725). Zaplativ v Ungeltě clo, vložil poblíže Týna „U černého slona“ rozličná sukna holandská, též obyčejná sprostá z Horního Litvínova, věda předem, že každý, koho obslouží, bude spokojen. O hodně kratčeji zdržel se ve velké hospodě Týna augšpurcký mastičkář Jan Jiří Herlie (1. II. 1727), obchodující hlavně se zázračným anglickým práškem. Dobře věděl, proč po krát-

kém pobytu rychle táhl dále: připisoval svému universálnímu prostředku příliš mnoho účinku, kterého ve skutečnosti neměl. Krásně vonící lék zahání prý vedle bolestí hlavy též všemožné otekliny, červenost očí, znění v uších, chrání před bolestí zubů, mrtvici, závratí a padoucnici.

Stavem, o němž nesmlouvavě platilo pořekadlo, že není všechno zlato, co se třpytí, bylo

ivědnictvo.

Jsouc v císařskokrálovské službě, mělo více než kdo jiný representovati chlebobárce a pouhým zjevem vynucovati respekt, co však je platna tvář, složená do sebe důstojnějších rysů, je-li kapsa prázdná? Za příklad buď zde uveden staroměstský královský hejtman Leopold hrabě z Valdštýnu, jenž měl na platě pobíratí tři stovky ročně plus náhradu posudného, placeného k obci za pivo, dovážené pánovi z venkova. Byť ode dne, kdy nastoupil, uplynul skorem celý rok, hrabě nedostal na účet gáže ani zlámané grešle. Co mu zbylo jiného než prosba k císaři (20. I. 1720), aby česká dvorská kancelář konečně dala pánu, což pánovo jest. Žádost Valdštýnova snad přiměla Karla VI., že počal uvažovati o státních zaměstnancích. Výsledek králova přemýšlení vtělen do rozkazu, způsobivšího místodržitelům dosti práce (23. XI. 1721). Zavazoval je vyhoviti do osmi dnů tabellu, z níž bude zjevno, kolik

který úředník pobírá od císařského eráru. Nebylo toho přespříliš. Nejvyšší hofmistr Antonín Jan hrabě Nostic figuroval v seznamu částkou 1723 zlatých, president nad appellacemi hrabě Václav z Kokořova dostával vypláceno dvanáct set a osm zlatek a jeho právní přísedící po sedmi stovkách. Oldřich Félis z Lobkovic, zastávající hodnost nejvyššího lovčího, dostával dva tisíce, menší páni méně, proto koncipistům vyměřeno po třech stech padesáti a zřízencům jenom stošedesátosm zlatek. Rozuměj: ročně!

Jak vidno, úředník míval vždycky málo, tu trošku nemíval však tehdy pokaždé jistou, poněvadž platy se velmi nepořádně vyplácely. O něco jistějším byl jeho deputát, oproti dnešku hodně nezvyklý. Nikoho konečně neudiví, vykázano-li hradnímu hejtmanu Janu Hynku z Wiedersperga určité množství topiva pro něho samotného a tři fůry sena jeho koním, určitě ale užasne, až se doví o „listě koření“ (únor 1721). Podle ní navážno presidentu české komory Zikmundu Valentýnu Hrzánovi z Harasova ve formě bezplatného výměru: dvě libry pepře, tolikéž zázvoru, po šestnácti lotech šafránu, hřebíčku a nového koření se dvěma homolemi cukru. Snad pánův kuchář těžko vysloužených pepřových kulek nerozkradl. Čím níže kdo stál na žebříku hodností, tím menším deputátem odměňován, pročež komorní akcesisté odnášeli si domů po půlliberním pytlíku pepře a zázvoru, ostatního koření po půl

lotu a homole cukru jenom půl. Šéfův jazyk byl ex offo mnohem chlupatější. Stejně je tomu s postním přidělem ryb (únor 1724). Nejvyššímu purkrabímů se jich dostalo nejvíce: čtvrt sudu heryňkův, půl sudu okatic říčních, po jednom kuse lososa, laperdona a sapína, šesti tresek, třiceti platejsů a tolikéž pitlingů, jakož i jednoho bochníku sýra. Komorní dveřníci ze svého přidělu určitě nestloustli. Nikdy nevalili k rodnému krbu celé čtvrtně slanečků. Bylo jim odpočítáno pouze osm jednotlivých sledů, stejné množství platejsů a pitlingů, šest okatic, s lososa a laperdona seseknuta pro jejich přiděl opatrně naměřená liberka a o jednoho sapína, spolu s osamoceným bochem sýra se podělili čtyři.

Poměry nižšího úřednictva jsou dobře patrný z líčení ovdovělé Roziny Kňourkové (12. II. 1721). S mužem Janem Františkem, komorním registrátorem, žila nuzně za skvělý plat jednoho sta a šedesátiosmi zlatých ročně. Myslí snad někdo, že si něco zahospodařila? Ano, tolik, že nebýti místodržitelského sekretáře Zikmunda Antonína Herzoga, zaplativšího pohřeb za nebožtíka, by mrtvola byla snad dodnes v domě. Plačtivá ne-nařikala nadarmo: i jí se dostalo obvyklého požitku úředníka, úmrtního kvartálu per stodvacetipěti zlatých. Zaměstnanci královského stavebního úřadu zvykli si rozhojňovati úřední příjem o sedmizlatkový paušál na punčochy a boty, mělť dřevní písař Jan František Columbus, oba správ-

ci dřevních ohrad Martin Ignác Strnad a Daniel Janák spolu s doručovatelem Janem Kryštofem Hartem množství pochůzek a štajgr rudolfínské, do Královské obory vedoucí štóly Jan Heisser, jakož i Václav Mertzwasser, dohlížitel hradního vodovodu, jich při mokřém zaměstnání teprve zkazili (9. X. 1721). Vymáhání paušálu stalo se chvalitebnou tradicí, proto se žádost opakuje i tehdy, když se jména zaměstnanců změnila (5. X. 1725). Dvakrát nalezena zmínka o tak zv. nuptiál honoráru, o němž po prvé mluví komorní posel Matyáš Koláček (5. V. 1723). Prý je u komorních oficiantů odedávna zvykem poskytovat příspěvek na čestný svatební šat. Koláček ho čekal nadarmo, Vídeň neznala případu, by se takových darů dostávalo poslům. Jakého výsledku se v témže ohledu dopracoval Jiří Vojtěch Svoboda (22. I. 1726), když mině se „přemístiti“ do stavu manželského žádal o prokázání téže milosti, nezapsáno.

Ne, služba se lidem špatně vyplácela! Co se staroměstský pohodný Martin Leysner načuchal smradu, pochodícího z prevetu strážnice na rynku! Za třinácte let vyvezl z něho sedm set padesátdvě fůry nečistot, čině tak „kdykoliv pilně“ (1705—1718). Čas míjel do nenávratna, zasloužená mzda nepřicházela, až milý ras, podle podpisu „na modlitbách neponjženeg trwagjcij“, upadl do dluhů. Ztrativ trpělivost, počal se domáhati svého (17. IV. 1722). Znovu čekal deset

měsíců a potom teprve učiněn návrh na jeho výplatu (16. II. 1723). Avšak hůře nežli on pochodil Václav Petráček, starší posel komory (10. IV. 1725).

Čekal-li pohodný na své, tu chudák Petráček přišel o to, co mu od přírody náleželo. Chodil pilně za svou povinností ve dne i v noci, nic se neohlížeje, zda mrazí či slunce přičehuje, bez ohledu na denní a noční čas — a následky? Počal churavěti od nohou. Přes lékařův zákrok se stav choroby neustále horšil, spodní okončetiny otékaly a otevíraly se mokvajícými ranami, až chirurg vzal k ruce pilku drobných zoubků, která oddělila nohy od těla. Celá Petráčková pense obsahovala dobře spočtených dvacet zlatek, snad aby mu úřad přidal třicet nad ně? Stalo-li se tak, pak jich Petráček dlouho neužil, neboť vdova Zuzana, pozůstalá po něm se čtyřmi sirotky, brzo vymáhá funerální peníz (25. VI. 1725). Na parádu, nákladné lovy, slavnosti měli mocní tohoto světa vždycky nazbyt, lidem ale platili špatně a nedostatečně. Ani lovecký, jejich zábavě sloužící personál nebyl existenčně lépe zabezpečen. Proto se pracovalo špatně a pomalu, někdy i kradlo.

Přes svoje nevýhody vyznačovalo se postavení úředníka oproti obchodníku jedním kladem. Když došel mzdy, mu přináležející, tu vyplácen dobrou běžnou mincí a nemusel se starati, zda různé ty zlatky a toлары jsou opravdu

platný peníz berný.

Obíhalo mnoho falešných a neberných. K nim náležely na příklad padělky poltúr, nazývaných též poltraky, uherského ražení z r. 1715. Pravé stříbrné platily dva krejcary, o předložených však zjistil zemský prubíř Wolfgang Jakub Meler, že jsou bezcennou nápodobeninou z mědi, pročež místodržitelé varovali zvláštním patentem, vyba-veným obrazem mince (23. V. 1719). Po druhé vyskytly se v Praze a Curychu falsifikáty francouzských, též španělských dublónů, dukátů, jakož i drobnější mince stříbrné. Táhnou se do říše přes Württenbersko a Švábsko, kam je přiná-šejí v prvé řadě koňari, přicházející sem na ná- kup (18. I. 1723). Aby nejistota ohledně platidel byla ještě větší, postaveno novým patentem na jisto (11. III. 1721), že francouzský tolar, ražený před třemi roky, má spolu s přemincovaným to- larem ze Štrassburku prašpatné zrno. Prvý způ- sobuje na stovce ztrátu přes čtrnáct, při druhých tratí se bezmála čtyřicet zlateg. Na zadluže- nou Francii, velmi se pyšníci bankovkovým systé- mem Johna Law-a, nutno stále dávatí pozor, od- tamtud neustále pramení nějaké nebezpečí pro finančníky. Papírové oběživo, vydávané státní bankou Bourbonů, pokleslo nedávno na polovinu jmenovité hodnoty, ti pak, kdo je měli, zakupo- vali za ně v panství Karla VI., co se dalo: obilí, klenoty, medaile z drahých kovů, zkrátka jaké-

koliv předměty trvalé hodnoty, aniž jim vadilo, přepláceli-li je. Proto císař zakázal příjem banko- cetlí (1. IX. 1721). Než i později bylo nutno cizí platidla sledovati. Jako již jednou, nově vyloučeny z oběhu pruské groše, vybité r. 1694 až 1697 (6. VIII. 1728) — a nový francouzský tolar? Jeho líc nesl na sobě portrét Ludvíka XV., za to plocha rubu rozčleněna dokonalým vyvážáním: kol čtyř, do kříže postavených heraldických lilíí rovno- měrně seskupeny čtyři podvojně inítiály L, pro- ložené stejným počtem korun. Je to krásná min- ce, bohužel zdání klame. Mincovní vardajn zjistil, že oproti císařským obsahuje stovka těchto to- larů o sedmnáct zlatých a padesát tři krejcary stříbra méně, proto i jí odebrána platnost na cí- sařské půdě (19. VIII. 1728).

Doposud mluveno o lidech, majících kapsu tu dobře, po druhé hůře naplněnou. Vedle nich, ma- jících alespoň něco, žili i takoví, jejichž měšec rovněž dokonale naplněn, byt jenom důkladnou prázdnotou. Svět nenechával jich mřítí hladem, proto — viz knížku o tom, jak život Prahou šel — jim organisoval jak jejich existenční prostře- dek, zvaný v běžné mluvě žebrotou, tak pro ně zřizoval útulky, z nichž za nejvznešenější platil

císařský špitál

na Hradčanech (č. p. 73-IV.), stojící v soused- ství Špitálské brány. Při něm jednalo se o zalo-

žení arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi, nově vybudované Ferdinandem I. a vybavené kaplí, zasvěcenou sv. Antonínu a sv. Alžbětě. Pod správou kapitoly svatovítské bývalo zde chováno celkem třicet chudšasů obojího pohlaví, z nichž tucet doplňován sestárlými služebníky katedrály. Chovanci zavázáni k jediné povinnosti. Denně vyposlechli obět Páně, zpívanou za duši královny Anny u sv. Víta, kde tuto věčnou fundaci založil její ovdovělý manžel (1547).

Vznešená lidumilnost se jistě příkladně postarala o ústav — tak asi by každý nepředpojatě předpokládal, než i zde se jednalo o divnou sociální péči. Žádný ze špitálníků nepobíral více než pouhých deset krejcarů na den. Jedná se o malou, kolem poloviny šestnáctého věku snad postačitelnou sumu, rozhodně však nepostačující za změněných poměrů. Na stravu a šat je jí dosti, o to nic, z čeho ale měli špitálníci, často obtíženi nemocemi stáří, platiti doktora, bradýře a apotečníka? Kdyby alespoň toho mála, jim příslušného, dostávali. Že se tak vždycky nedělo, je vidno ze srdcervoucího nářku chovanců (l. VIII. 1719). Prvý den měsíce, dodnes tolik žádaný, minul, a oni — jak tomu po celý minulý kvartál zvykli — znovu vyšli na prázdno. Rentamt jim almužny nedal a špitálníci, beroucí jídlo na dluh, nevědí, odkud se dovolati pomoci, když dodavatelé odmítli dávatí na křídú. Zámecký hejtman hrabě Straka z Nedabylic doslova potvrdil nářky

almužníků. Ale kde nic není, ani smrt nebéře, pročež chudšasové, jimž Ferdinand I. hodlal smutné dny před smrtí polehčiti, nuceni protloukati se svépomocí dále. Bůh je chraň před naději na lepší budoucnost. Jak že praví „špitálfotr“ Jan M. Müller (20. III. 1726)? Po kruté zimě nezbylo prý v ústavě ani třísky paliva, i není, na čem uvařiti lžici teplé polévky. Kdyby komora tak povolila dvě nebo tři forky dříví, tu vděčné osazenstvo špitálu by s velikou upřímností prosilo Nejvyššího o pozemskou i věčnou odměnu komorním radům. Ano, chudákovi se vždycky vedlo bídně, o to hůře, pečovala-li oň divná sociální péče.

Žebráci a bohatí, vzdělanci a ngramotní, učenec, řešící problémy v tichu studovny, a protřelý, světa znalý kupec, kněz a laik, modrokrevný pán a nepošlechtěný „civis“, lidé upracovaných a pěstěných rukou — souhrn těchto jednotlivců nej-různějších vloh, sklonů a zaměstnání vytvářel pojem a

typ Pražáka.

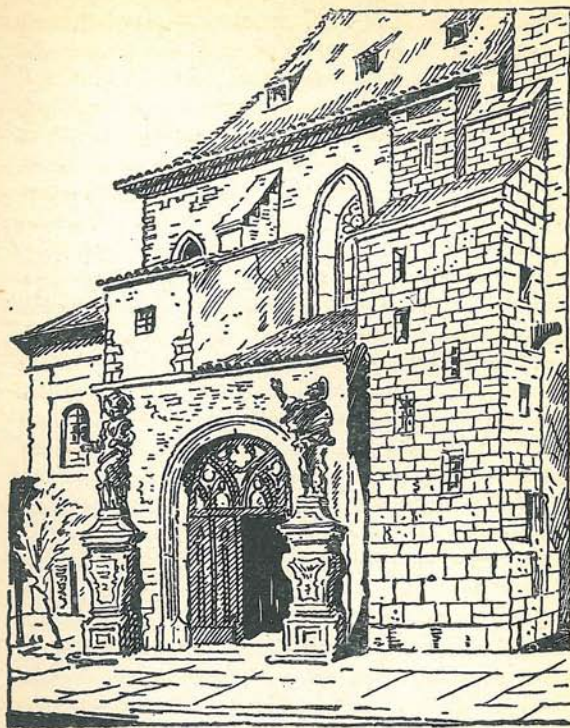
Je těžko vytvořiti si kvintesenci jeho vzhledu, tím obtížněji, když Karel Adolf Redeln, hraběcí schönburgský rada a zároveň autor tlusté osmerky o soudobé Praze, mluví o něm poměrně slušně. Podle rady, vládnoucího výmluvným brkem, lidé, bydlící při vltavském ohybu, měli pod tmavým vlasem tvář, převážně osmahlou, odkud vy-

zíraly trnkové oči. Temnost zjevu poukazuje Karlu Adolfovi na jižní prapůvod, což Redeln dokládá i jinak: hoši, křtěni „Multavou“, mají jednu vlastnost společnou s Italy, totiž speciální způsobilost ku běhounské službě, vyrovnajíce se Němcům silou a vytrvalostí. Lidem, rodícím se ve stínu hradečských věží, nelze vytykati neinteligenci. Není konečně s podivem, ovládá-li šlechta vedle své mateřštiny a klasické latiny též němčinu, francouzštinu a jazyk církevního státu, naskytalať se jí mnohá příležitost k osvojení lingvistických znalostí. Jednak ve zdejších kolejích, řízených jesuity, jednak při kavalírských cestách za hranice. Aristokratická snaha po erudici zaslouží chvály, vrchovatě naměřené, oč chvályhodnějším je však řemeslník, dosti hojně se vyskytující, jenž vedle zvolené profese pochytil z cicerónského idiomatu tolik, že jím mluví jako když bičem mrská.

Jak se Pražák šatil.

Mužští a šlechtičny odívaly se převážně módou, užívanou u vídeňského dvora, měštky ale zůstávaly věrně domácímu šatu. Účes zakrývaly kapucou z černého sametu, zvanou visír, a tělo, stáhnuvše je dostatečně šněrovačkou, halily do hedvábné nebo vlněné kamizoly, dosahující bezmála až k lemu sukně a souhlasné s ní v barvě. Páni, úřadující na Hradě a kanceláriích radnic, chodili výhradně v černém, oživeném bílým krajko-

Kostel sv. Jindřicha

vým límcem a taclemi, spadajícími až ke kotníkům prstů. Vyjadřovali snad krojovým zbarvením svou serióznost, podmíněnou vážností funkce?

Redelnův zběžný popis líčí Pražákův zevnějšek dosti ponuře, tak nějak po ochranovsku, nijak se nezmiňuje o barokní oblibě barev, a potomek by mu bezmála věřil, tím spíše, ví-li, co nařizováno, aby šatní přepych omezen. Věřil by, kdyby nevěděl, jaké parádní zboží obsahovaly tři bedny, zabavené ungeltními úředníky modistce Kateřině Magdaléně Cregutové a nyní jí vrácené (19. IV. 1721). Soupis obsahu mluví o šatovém „manteau“ se sukni, zdobenou stříbrnými pruhy na olivově zelené půdě v ceně jednoho sta zlatých. Pod ním ležela róba z modrého brokátu, pošitá bílým atlasem a posetá hedvábnými květinami, o dvacet zlatek dražší, a bílá sukně, zpestřená nášivkami rudých květů (40 zl.). Materiál ženského županu, zase ušitého z bílého atlasu, hustě posetého zlatými dítkami Flóry, se snad — budiž to obchodníci přáno! — za všechna leta zabavení nepřeležel. Zmíněné toalety by sotva obstály před posudkem přísného zákonodárce, chránícího poddané subjekty před ruínem, způsobeným zbytečnou parádou. Mme Cregutová dodávala slabému pohlaví také šátečky, vyšité buď křížkovým stehem či jinakým, zvaným „aurora“, čepečky, koctně rámuující tvář nabíraným rýškem, indiánský, zpracovaný i nezpracovaný zelený tafet, který se samovolně skládá do tuhých záhybů,

japonské kofliky na čokoládu o stěnách, nemnoho silnějších papíru, aniž zapomenula na potřeby mužů ve fintivosti nikdy nezádávajících dcerám pramáti Évy. Znajíc sklon silného pohlaví ku pohodlnosti, pamatovala na ně toliko jediným, hodně „brodírovaným“ kabátem, za to ale třemi župany, v nichž se to tak krásně válí na pohovce. Zvláště vynikal onen zlatový, rudě podšitý, rozkvetlý na svrchní straně krvavými květinami. Druhý se snad spíše hodil pro zhýčkanou dámu, ruka švadlenská zkombinovala jej z bílého a růžového atlasu. V posledním konečně, dosti drahém (45 zl.), se i pošpatnělý krasavec stával neodolatelným: jeho běl zmizela pod spoustou tafetových a brokátových květů, vroubených ženilkami. Pootevíral-li se při chůzi či nohy, přehozené s vrozenou nenuceností, poodhrnuly jeho cíp, tu probleskovala jablková zeleň podšívky ze „seladón-moiré“.

Lidská chtivost parády, doložená nad to rozbořem dluhu hraběte Václava Vojtěcha Vrbny vyšivači Schreinerovi, nedbala zákazů, nejméně ve dnech těžce přepychného baroka, kdy obřadnictví kvetlo a vybraný mrav se stával druhou přirozeností. Skutečně? Oproti prvému tvrzení nelze ničeho namítnouti, zatím co druhé neplatí doslova, spíše možno mluvit o jeho lhavosti, o čemž přesvědčí veselá kapitola o výtržnicích. Ostatně není třeba odkazovati na budoucnost. Stačí navštíviti na maltánské jurisdikci,

v domě „U sedmi čertů“ (č. p. 476-III.) sídlícího Jana Petra Straku z Nedabylic, zakladatele po něm nazvané akademie, a vyslechnouti jeho stížné vyprávění

o nedvořilém převoru

Františku Taufferovi od Matky Boží pod řetězem (15. XII. 1718). Klášter dopustil se vůči hraběti nespravedlivého rozvržení kontribuce. V domnění, zda se snad nejedná o nedopatření, hrabě stěžoval si u převora, jenž se k němu nezachoval jako k „charakterizírovanému“ cavaglierovi. Vzkázal, aby pán poroučel svým sluhům a sedlákům, ne úřadu jurisdikce. Straka zuřil a Tauffer nechápal, čím jej vlastně urazil. Neztratil vůči němu přece ani částečku respektu, povinného šlechtě, naopak, kde jen se mu naskytne příležitost, pokaždé osvědčí ji patřičnou „venerationem“. Poukazy na úctu před erbovníky Jeho Milosti nepomohly. Představený rytířského řádu byl nucen vyslechnouti místodržitelský vzkaz, aby se vůči aristokracii napříště choval slušněji a s patřičnou skromností (30. III. 1719). Protikladem stůžž vůči převoru

xdvořilý tiskař

Kašpar Zachariáš Vusín lépe věděl, co se patří. Nikdy neopominul (prosince 1719, 8. I. 1722) popřáti hodnostářům české komory šťastný, mí-

rový a radostiplný nový rok, provázený všemožnými veselými „prosperitami“, stálým zdravím a dlouhou vládou. Ke gratulačním dopisům Vusín přiložil šedesát kalendářů pro adresáty. Oni je sice přijali, ale odvděčovali se mu na oplátku hezky zaokrouhlenou summičkou čtyřiceti zlatek. Chtěli jimi obdarovanému způsobiti radost či naznačiti, že nepotřebují darů? Na kolik si doba potrpěla na

tituly,

je vidno z nemilé aféry tiskaře Jiřího Labauna (17. I.—10. IV. 1724). Kde by vydavatel titulárního kalendáře sv. Václava byl tušil, že v německém nákladu faktor vysázel před jmény dvorních radů titul „wohledlgestrenge Ritter“, kdežto nižší instancii nazval „wohl edlgebohrene und gestrenge Ritter“. Z toho poprask! Císař se dotazuje, proč a na čí poukaz se tak stalo. Nechť je vyslechnut tiskař a ti, kdož při censuře jsou pověřeni revisí. Místodržící svalují vinu na akademický senát, jsouce pamětlivi jeho kompetence nad tiskárnami — a výsledek? Na celé věci je vinen jedině Labaunův faktor, zastupující nemocného pána. Karel VI. postihl provinilce pětidenním vězením za nedbanlivost, nakladateli doporučil opatřiti závod spolehlivějšími lidmi a censoři taktéž neušli výtce. Zvláštním je: kdykoliv se v oficínách něco přihodilo, z čeho koukalo posezení v chládku, pokaždé býval šéf nemocen.

Labau si jistě oddechl, když nebezpečí minulo, aniž se nadál, že mu k vůli tituláři znovu visí meč nad hlavou. V témže ročníku dal radovi nejvyššího purkrabství Františku Augustýnu Gräntzerovi z Gräntzensteinu nenáležící mu přednost před konsistorním assessorem Janem Bohumírem Hoffmannem (20. XI. 1724).

Nové nedorozumění k vůli titulu je v souvislosti se Šporkovským divadlem na Poříčí (5. II. —25. III. 1725). Pro jeho podnikatele Antonia Denzia vysázel impressor Wolfgang Wirckhardt text příští opery „Lucius Verus“, věnovaný hraběti Františku Antonínu Šporkovi. Do dedikace, podle platného zvyku sáhodlouhé a únavně mnohomluvné, pojal též pánovu hodnost místodržitelenskou, ač hraběti již nepřináležela. Učinil tak nezáludně, když Špork jej ústy svého sekretáře Schussknechta ujistil, že mu charakter císařova zástupce nikdy nebyl odňat. Censura, zastávající odlišný názor, navrhla pro Wirckhardta trest čtrnáctidenního vězení nebo pokutu padesáti zlatek, uvažujíc zároveň, nemá-li býti závadné libreto zabaveno. Tiskař jí s nářkem vypočítával svoje škody: u Šporka se domáhal náhrady, tam ale chodil zbytečně, nejvýše pro hraběcí nemilost, za operistou má nedoplatek rovné stovky, nemění ztrátu utrpěl přetiskem titulního listu a při librettu předešlé opery o Bellarminovi. Práce s dílem o pražských kostelech z pera týnského faráře Hammerschmida, objemným „Pro-

dromus gloriae Pragenae“, se mu taktéž nevyplátila — nebylo možno pokutu prominouti? Vidouce, že tiskař je vlastně bit za jiného, místodržitelé nejen vyhověli, nýbrž nařídili i městskému hejtmanství, aby na Denziovi vymohlo všechny pohledávky Wirckhardtovy.

Neoprávněný titul byl odjakživa bezprávně rád užíván a pokaždé jím buď zakrývána duševní prázdnota nebo dokumentována neexistující významnost osobnosti. Proto i Prahou „Temna“ pobíhali četní lidé, příkládající si bez králova konsensu nejrůznější predikáty a domáhající se na jejich podkladě stavovských předností. Zlozvyk byl patrně velmi rozšířen, vždyť bez něho by nebylo pohrůžky fiskálními tresty pro ty, kdož si takto počínali (26. XI. 1726). A ten

rimus k vůli znaku,

když nejvyšší zemský maršálek Jan Josef hrabě Valdštýn s Marií Alžbětou hraběnkou Schaffgotschovou, taktéž pocházející z rodu vévody frydlantského, zjistili (7. IV. 1727), že jejich znak, namalovaný v radním pokoji desk zemských nad oněmi dveřmi, kudy se jde do depositáře, je poněkud zpotvořen. Nebylo snad třeba potahovati mistra štětce k zodpovědnosti, nebylo třeba vytýkati deskovým hodnostářům chybu in corpore, poněvadž, majíce znak denně před očima, neviděli jeho vady: čtyři lvi erbu nedávali

se směrem ke středu štítu, nýbrž vyzírali z něho ven. Dnešek by v klidu a míru upozornil na zá-
 vadu, v heraldice ovšem velmi závažnou, před-
 nášeje žádost o její nápravu, tehdy ovšem se věc
 táhla bezmála po celý rok a vyžádala si mnohé
 námahy písařů, spisujících dlouhé rozklady
 o tom, co se dnešku zdá malicherností. Škriben-
 tům ale jejich mechanická práce nevadila. Nebyli
 jí nuceni k přemýšlení a tak, sklánějíce hlavu
 ke skřípajícímu brku, nerušeně meditovali při
 práci o hezké dívce, s níž se sešli při ranní mši,
 či na domov, kde žena se zlobí s dětmi.

Manželství a láska.

S obojím bývaly těžké starosti i ve Staré Pra-
 ze. Éros se málo staral o čtvrté přikázání, podle
 něhož vůle rodičů má býti v každém ohledu
 ctěna, a Venuše — ta si vždycky počínala, jako by
 sedmé svátosti ani nebylo. Oba sváděli lidi docela
 libovольně, takže z takového jejich počínání vzni-
 kaly jen a jen zlosti, ba někdy dokonce věci
 horší.

V prvé řadě odnášela hříšky svých ploditelů
 novorozenata. Nebylo ještě tak zle, byla-li pouze
 odložena, vždyť o ono, jež nalezeno pod malo-
 stranským loubím v jedné z krámských stolic,
 byvši tam nelidskou matkou složeno (4. II. 1724),
 se jistě někdo postaral a néméně o oněch šest,
 jež Poštovské noviny Karla Františka Rosen-

müllera zaznamenaly
 pro rok příští. Je vše-
 chna rodičky vyřadily
 ze svého života jediné
 proto, poněvadž se chtě-
 ly zbaviti živoucího dů-
 kazu poklesku či, ma-
 jice samy bídu s nouzí,
 se domnívaly, že milo-
 srdná duše se ustrne
 nad nekřtěňátkem a
 vychová je v lůně vlast-
 ní rodiny.

Horším bylo, když
 svobodná máti zhostila
 se zástavy nedovolené
 lásky zločinem. Jedna
 podřezala krček tvo-
 rečku, jenž způsobil jí radost jediné při po-
 četí, načež vychladlé tělíčko, nehledíc k tomu
 že láme všechny údy, nacpala do krabice, po-
 hozené na novoměstských šancích. Děcku bylo
 málo platno, zjištěn-li v radním domě, kam
 jeho pozůstatky odneseny (11. I. 1720), násilně
 způsobený „krátký jeho svět“. Jiné, všechno
 pomáčkané a do plachty zabalené, odkryto
 v haldách na příkopě, právě v oněch místech,
 odkud je vidět na věž kostela svatého Marti-
 na ve zdi (5. V. 1722), zatím co bezděčným
 svědkem o násilném skonu třetího se stal pes

Znak Valdštyňů

zahradníka z Andělské zahrady, rozložené za dnešní budovou hlavní pošty. Šmejdě mimo pánův dům, nalezl tílko někde na hradbách. Hned na místě užral malému nebožtíku ruku, ostatek pak zavlékl k zahradníkovu obydlí, kde lidé jej od kořisti sice odehnali, však s děckem, dávno vychladlým, nemohli počítí nic jiného, než zanéstí je do kostnice při nedalekém kostele sv. Jindřicha (4. IV. 1724). Někdy matky počavší za svobodna, nečekaly až po porodu, nýbrž vyhnaly plod ze života násilně, jak o tom nejlépe svědčila krabice, odložená na stupních svatohavelského kláštera v ulici Rytířské (5. XII. 1723). Obsahovalať mimo neživého, asi dvouneďelního chlapce též pozůstatky nedonošeného děcka. Místo nálezu svádělo by snad leckohos k domněnkám, jsoucím otcům karmelitánům k necti. Aby tomu tak nebylo, budiž podotčeno, proč krabice složena právě zde a ne jinde. Ten, kdo dal mnichům hrůzný dar, jistě počítal s útrpností bosáků, kteří svěřené jim tělo bezpochyby pohřbí do klenutých prostor své rozměrné hrobky, takže ubitá děcka budou neustále účastna milosti modliteb, vysílaných nad nimi k nebi.

Dopustivším se děvčatům nelze šmahem přičísti hanlivý přídomek krkavčí mámy. Mnohá vzala na se úhonu nemanželského materství, pranic si nedělala z posměchu světa a neupřimných přítelnic, nýbrž pyšnila se svým plodem

o nic méně než Madona Sixtiny. Robě, s rozkoší počaté, v bolestech vynosené a hýčkané dnes láskyplnou náručí, mělo pro ní touž cenu, se kterou se tím svým obírala žena, zmocněná manželstvím ke styku s mužem — proč tedy je odkládati nebo zabíjeti? Vychová si je pro radost, pro podporu stáří, dříve však je musí zbaviti poskvrny nezákonného zrození, aby k vůli tomuto „maculum“ nebylo jednou překážek pro vstup do sboru měšťanstva, pro přijetí do mistrovského cechu a podobně. Císař a král má mnohá práva, mezi nimi též ono legitimovati plody hříšné, na Boží a lidské zákony se neohlížející lásky. Proto se staroměstská dcera Kateřina Brixiová utekla k nohám Jeho Majestátnosti (mezi 9. II. až 17. VIII. 1719). Ona, opuštěná a docela zhlouplá děvečka, dověřila zdvořilým „konversacím“ nejmenovaného krejčovského tovaryše, slibujícího jí vedle sňatku ještě hory, doly. Nyní, když s ním otěhotněla a přivedena k pádu, vyšlo na jevo, že svůdce není člověkem sobě svobodným, nýbrž poddaným, neprokázal by snad vládce milost a neopatřil by legitimačním listem její i jejího dítěte čest? Karel VI. dotázal se nejprvé, zda je Kateřina toho hodna. I uslyšev mínění obecních otců, že žadatelka, mající příležitost jiných vdavek s poctivým ženichem, se před i po porodu vždycky dobře chovala, opatřil ji obvyklým způsobem na cti tak, aby z hříšku nevznikla pro příští pražádná úhona. Korunova-

ný často, přechasto podpisoval listy tohoto druhu, vždyť mezi prohlédnutými svazky spisů nebylo jednoho, ve kterém by se nevyskytovaly. Jednou se dotýkal šlechtičny, Marie Kláry svob. paní z Monterkirgenů (13. V. 1721), zapomenuvší na svou panenskou poctivost pro lokaje Jana Krause, i lze z této okolnosti usuzovati, že i v době, jsoucí nelítostnou k padlým, všemocnost lásky přehlušovala strach z toho, co přijde, až pomine rozčarování sladkých dnů.

Však nikdo se nedomnívej, že sněť, pozhnaná knězem, se pokaždé vyznačovala nezkaleným štěstím. Dorota Mithavelová dobře věděla, proč utekla svému Matěji k rodičům do Jesenic. I arcibiskupská konsistoř uznala jeho krutost, přes to však v nich nespátřovala dostatečného důvodu k rozvodu, tím méně, když Matesa důrazně napomenula, aby se k své lepší polovině choval s patřičnou laskavostí. Jenže duchovní soud, příslušný pro manželské spory, kázal naprosto hluchým uším. Surový Mates pral ženu, kdykoliv se mu zachtělo, pročež mu utekla znovu. Konsistoř ani nyní nesvolila k rozloučení, nýbrž vymáhala nařízení (6. V. 1719), jež by Dorotu bylo na tak dlouho postihlo vězením, dokud by se nezavázala počítí opětne soužití s chotěm. O nic lépe nechoval se k ženě novoměstský mlynář Václav Veselý. Něžnostmi pochybného rázu ji po dvakráte přivodil potrat a nedávno — píše tak královský prokurátor (21. I. 1724) — se s ní

uzavřel do komory, aby ji zbičoval kančukem. Nešťastnice, nevědouc o jiné spáse, skočila do Vltavy, byla ale nějakým rybářem zachráněna, sotva však pro šťastnější lós. Jsouc s útěžkem, jistě následkem vytrpěných surovostí zemře. Bylo by dobře, kdyby rychtář ji, živou nebo mrtvou, nechal prohlédnouti ranlékařem.

Někdy konsistoř svolila k rozvodu, čímž ale ženě mnoho neprospěla, zdráhalit se manželé platiti alimenty. K těmto kavalírům patřil třebaš staroměstský knoflíkář Ludvík Meisenberger, který usnoubené mu kdys Eleonóře nedával ani přísouzenou jí jednu zlatku a třicet krejcarů týdně (6. V. 1719). Jako on počínal si též pan barón de Gerard, na něhož si milá choť Marie Terezie, rozená Čejková z Olbramovic, stěžuje (23. XI. 1723), že jí zůstal čtvrtletní alimenty po třech stech zlatých za dva kvartály dlužen. Záležitost měl srovnati hejtman pražského Hradu Jan Hynek z Wiedersperga, bohužel si však při smířovačkách počínal nedobře, takže Marie Terezie žaluje koncem prosince znovu. Chtěla na choti trochu mnoho, sedělt barón právě v jedné z hradních věží. Či snad právě pro svou neplatbu? Stejná smůla jako všechny předchozí postihla i malíře Petra Brandla, pro něhož manželství také nebylo pozhnanou svátostí, nýbrž — jak nám to říkal náš katecheta — zpronařikáním sakramentem. Se svou bolestí se utekl až ke stupňům trůnu, kde z doslechu vykládá, že jeho

milená choť z vrozené a od mnoha let vůči němu praktikované zlomyslnosti si vymohla obšťávkou jeho pohledávek. Zrovna teď je celá záležitost u konsistoře, kdež paní Heleně Brandlové, rozené Klossové, uložen do osmi dnů návrat k choti nebo žaloba pro oněch dlužných třista osmdesát šest zlatých vyživovacího příspěvku. Paní, nezděivší po rodičích ani krejcaru a připravivší manžela dle jeho vlastních slov o mnoho tisíc, nechťela ani jednoho, ani druhého, nýbrž jedině peníze. Povedlo se jí také, že částky, které velmistr palety měl u nejvyššího dvorského sudího Františka Josefa hraběte Černína k pohledávání za práce, vykonané za minulé dva roky ve velmožově jindřichohradecké residenci, postiženy zákazem výplaty (7. X. 1723). Císař vyhověl malíři potud, že kol poloviny prosince svěřil jeho stížnost místodržícím, vyžaduje zároveň zprávu o tom, jak byla rozsouzena. Brandlovi se při těchto vztecích jistě špatně malovalo na velkém plátně proroka Eliáše, té „imago mira arte depicta“, zavěšeném napřesrok v refektáři u P. Marie Vítězné.

A jak tomu bylo, nedala-li konsistoř souhlasu k rozvodu? Ještě hůře! Pak měli ti, kdož spoutání štólou, doma peklo a utíkávali do cizoložných poměrů, vzbuzených někdy zbytečnou bujností. Alespoň událost, o níž císařský rychtář Matouš Václav Lhoták ze Lhoty referoval české komoře, sotva vznikla z domácích nesvárů. Rych-

tářova zpráva dotýkala se Jana Černého, měšťana novoměstského, dočinnivšího se zlého skutku na své pastorkyni Ludmile, taktéž vdané. Jan Bubník z Obříství a buštěhradská Ludmila Hošková svědčili o obou zlé kusy. Černý se prý s cizí ženou často zavíral do komory, tam až do košile svlečený, s ní léhal v posteli, přespříliš něžný k ní ale sotva byl, vždyť slova „čert tě vem, k——, když nechceš!“ pronesená ke zdráhající se, nesvědčí o jemnosti citu. Aby takový pohoršlivý výstupek ku potrestání přišel, komora souhlasila s uvězněním hříšného páru, přejíc si zároveň pokračování-inkvizitorního procesu proti němu až na zaslouženou, právy vyměřenou pokutu hrdelní, už proto, že takovéto skutky se beze všeho strachu provozují a zřídka docházejí zaslouženého trestu (15. IX.—5. X. 1719).

Ještě neslušnější historku vyprávěl Lhoták svým představeným o něco později (19. II. 1722). Pod jeho ferulí, odznakem to rychtářské důstojnosti, žije měštka Terezie Blechová, rozená Fáberová, vyhýbající se od let manželu a dařící svou přízní Václava Fischmanna. Nyní si oblíbila nového milence, pana baróna Kapouna ze Svojkovice, lejtanta od temu Montecuccoli, a utekla s ním směrem ke hranicím koruny svatoštěpánské, když byla dříve nadělala dluhů na pět set zlatých. Jako prvý zmizel z Prahy barón, počkavší na Térinku v Benešově, kde ji s velmi patrnou vděčností uvítal. Dvojice, ač se z Prahy v každém

ohledu dobře znala, setrvala ve svém pokoji bez přestání celé tři dny. Vyjdouce z něj, každý z obou partnerů vyléval šenkýřce své srdce. Paní jí důvěřila, že veze sebou za celou tisícovku stříbra, pan barón pak vyřkl názor, vydávající špatné svědectví o příslovečné galantnosti osmnáctého věku: ta k — — — chce s ním jeti až do Vídně, on ji ale sebou nevezme, poněvadž jedna jediná osoba její professe ho dlouho netěší. Stejně necudný život vedli spolu ve Voticích i Táboře, než potom historie o nich mlčí, zmiňujíc se následujícího roku toliko o panině skonu a předchozím porodu dcerky, mající polovinu krve modrou.

Lhoták měl opravdu těžké trápení s temperamenty svěřených mu osadníků. Sotva se zbavil Blechové, vyvedl něco stejně nepěkného ženatý krejčí Jan Němejc. Užral Marii Magdalénu, dceru nebožtíka zahradníka Bernarda Žáka, a na to jí učinil násilí. Netuše si dobrých konců, najal advokáta Wüstela, jenž srovnal věc v tom smyslu, že mistr jehly zaplatí dívce za ztrátu panenství deset zlatek — mnoho si je necenila — a později, narodí-li se děcko, jich vyklopí ještě šedesát. O divném trhu se dověděl Lhoták a ten nemeškal naléhati na trest, tím spíše, když se tu původně jednalo též o vyhnání plodu. Netřeba podotýkati, že královský prokurátor Karel Malanotte de Geldes s rychtářem naprosto souhlasil.

Někdy by lidé byli rádi šli za se, toho však

konsistoř zase nedopustila, hájíc nepřipustnost manželství mezi katolíky a jinověrci (21. VII. 1719). Jak ráda by se byla slečna Marie Vančurová z Řehnic zasnoubila s panem Augustem de Lattorfem! Proč ne? Věc je zcela dobře možná, stačí, odpřísáhne-li Lattorf svou bludnou víru. Kavalír, nemaje v úmyslu vydati požadované prohlášení, předstíral vůli k němu, konaje zároveň přípravy k odjezdu. Chce snad dívku unést? Och, ne, to se mu nepodaří, bylť slečnině matce dodán rozkaz, že dcera se nesmí z Prahy vzdáliti.

Se zprávami o špatných manželstvích bylo by možno pokračovati až ke zmrzení, jeť jich ve starých spisech obsaženo na kopy, v náhradu za to se tam ale neobjevuje ani slůvko o těch, jež účastníkům připravila opravdové nebe na zemi. Zmínky o těchto lepších bylo nutno hledati jinde a ne nadarmo. Vždyť on Jiří Hruběš, rodilý z Turnova a usedlý nyní ve „stověžatě“ co starší cechmistr novoměstských pekařů, věděl, proč se svou Ludmilou, rozenou Sámkovou z Pelhřimova, po dvaapadesáti letech po druhé přistoupil k oltáři poříšského sv. Petra, aby s ní oslavil požehnání druhého snění. Učinil tak u vědomí, že s ním dobře žila až do jeho devadesátky, přede dvěma roky překročené, že byla mu vždy pilnou, poctivou a věrnou pomocnicí, takže ona, o dvě desetiletí a jeden rok mladší, po zásluze přijala požehnání faráře Josefa Heydrycha. Když bylo po

všem, syn Tomáš, také pekař a cechmistr, dovedl stařečky ke slavnému obědu, kde kolem tabule zasedlo mimo dosud žijících dvou synů a dvou dcer také šestnáct vnuků, devět vnuček a jedno pravnuče (1. II. 1722). Podobného jubilea a neméně honosně vzpomenuk přisežný stavitel staroměstský Vít Václav Kaňka ve věku sedmdesáti tří let. Poklekl k němu v Týně po hoku choti Kateřiny, starší o tři léta (23. XI. 1723). Jeho nejmladší syn Štěpán, zaměňivší při vstupu ke karmelitánům svoje křestní jméno provomučedníka za zvučnější P. Vincence à St. Catharina, oslovil jubilanty převýbornou řečí, zatím co nejstarší František, takto assessor úřadu desetipan-ského, se postaral o stejně převýborné hody, potrvavší tři dny. Jejich jídelní lístek se sice nezachoval, než zvědavost potomstva, bažícího po známosti dobrých krmí, má býti alespoň částečně uspokojena. Svatebčané snědli při veselici dort, zformovaný cukrářem do tvaru skály, na jejíž vrchol se s roztaženými perutemi sneslo káně, znamenající narážku na přijmení jubilujícího stavitele. A kde že František Kaňka dal otci přistrojiti stůl? Nu, snad „U zlaté štiky“ v Dlouhé třídě (č. p. 705-I.), kde jako domácí pán vládl. V téže ulici náležel mu též dům „U Humlů“ či „Medáků“ (č. p. 730-I.).

Nakonec ještě zmínka o svatbě trochu divné nebo neobyčejné. Či nebylo podivným, když sedmdesátiletý tesař Vít Horal se u malostran-

ského sv. Václava ženil po třetí v životě, tentokrát s Dorotou Šejklovou, jdoucí se hrbe-tem, obtíženým šesti křížky, po čtvrté za mu-že (8. II. 1722)? Byly-li oddavky zvláštní, oč zvláštějšími musely teprve býti líbánky! Jak vidno, láska opravdu kvetla a kvete v každém věku a za nerůz-nějších okolností, aniž by se kdy ohlížela na nálezky a huby lidské či lekala zločinu a ja-kýchkoliv jeho následků. Když kněz svázal ty, kdož nerozlučně chtěli spolu jíti životem, tu vznikl základ všeho,

Dům u Zlaté štiky čp. 705-I.

rodinná domácnost.

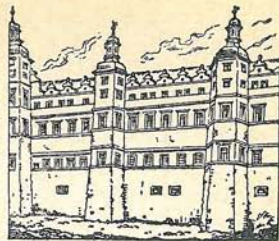
Jejími jevištěm se stával jednou vrchnostenský palác, po druhé dům měšťana, podle toho, ze kterých vrstev snoubenci vzešli. O zevnějšíku obytných budov netřeba se přespriliš zmiňovat, stojí dosud celé řady a bloky staveb, postavených kdys předky. A vnitřky? Prochází-li jimi zvědavec, tu ke svému velkému překvapení konstatuje neuvěřitelnou skutečnost, co všechno se vejde do po-

měrně malého domu. Stojí-li před maltézským velkopřevorstvím (č. p. 485-III.), tu v něm, pouze jednopatrovém, sotva tuší jeho krásnou schodištní hallu se skupinami puttů na pilířích zábradlí. Jí, ověšenou zbraněmi a obrazy válečných fregat, dospěje k zasedacímu sálu rytířů se zlatově hnědou lambrií, oživenou pozlaceným reliéfem řezby kol vyplní, polepených tapetou z karmoasínového brokátu, a sálem konečně do dlouhého sledu pokojů, z nichž jediný by svou prostorovostí stačil na kompletní moderní byt. Stejně malým, uvnitř ale velmi rozsáhlým je palác Hroznatů z Guttenštejna, přichraňující dnes nenahraditelné poklady archivu ministerstva vnitra (č. p. 158-III.), s velkou terrassovitou zahradou, v níž zuby času podléhají dekorační architektury, ozdobené freskou slunečních hodin.

Vedle šlechtických sídel, kde architekt vykouzlil na staveništi skromných rozměrů reprezentační sídlo, obývána rozsáhlá, rozložená do široké blahobytnosti. Jedno z nich, někdejší palác Rožmberků na Hradčanech (č. p. 2-IV.), získaný Rudolfem II. výměnou za sgrafitovaný palác venku na náměstí, vypínalo se nad hradčanským svahem stále v podobě, zformované renesančním stavitelem Oldřichem Austalisem de Sala (1557—63). Týčilo se tam ve zdobě pěti věží a mnohých štítů, hledících k městu, do dvorů se pak rozvířalo oblouky otevřených arkád. I ono chátralo a soumrak jeho bývalé nádhery zrovna

nastával. Věže, směrem dolů rozšířené, zatěžovaly dům váhou svých polygonálních těl. Nevadilo, že nad hlavní římsou je tesař toliko sroubil z prken a trámů. I tak trhaly zdivo, takže nezbylo než čtyři sněsti (1723) a ponechat pouze malou při

Palác Rožmberků

jihozápadním nároží, vyživší se o osm let déle. Vnitřní rozdělení zachováno až k přestavbě Marie Terezie, byť sotva v onom stavu, ve kterém je opustili vladařové krumlovští. Sled pokojů počínal v prvním patře na východním konci budovy garderobou, pokračoval prvou antecamerou, kde se na zdech červenaly žlutě pruhované tapety, kdežto druhý, hned po prvním následující předpokoj vyšpalírovan šedě. Odtud šlo se rovnou do audienčního sálu a zelené ložnice paniny, za nimiž — stále směrem k západu — přišla na řadu prvá retiráda čili zrcadlový pokoj a druhá, zvaná též oblékací. Za nejvyšší věží, z níž zbyl středový, oproti ostatním o hodně širší balkón, rozprostírala se malá jídelna. Jí procházelo se buď přímo do tří pokojů páně nebo se zahrulo v pravo do velké jídelny, sešesřené zelenými tapetami, zaujímající se třetí antecamerou a světnicí trabantů celé prvé patro

příčného křídla, směřujícího na sever k ulici Jiřské. Ze všech pokojů, pokrytých dřevěnými, jistě pestře pomalovanými stropy, naskytala se krásná vyhlídka. Paniny a pánovy hleděly do širokého úvalu Vltavy se stověžatým městem, ony z velké jídelny neměly sice rozhledu daleké majestátnosti, nýbrž viděly pouze na intimitu zahradního dvora s arkádami po jižním a severním boku.

Kdyby někdo chtěl věděti, jaké zařízení stávalo v pokojích panské domácnosti, nalezne je zastoupeno v prvním patře Valdštýnského paláce, kde získává představu o někdejším způsobu bydlení. Mnohem více o tom do nedávna poučovala výbava t. zv. hořejšího paláce Thůnů (č. p. 180-III.), dokud náležel původním majitelům. Ovšem, ani v něm, ani v žádném jiném nezachováno, co jako část fideikomisu patřilo k druhému paláci Thůnů, zvanému na rozdíl od onoho dolejší (č. p. 176-III.). Kdo umí říci, kam se podělo jeho podvojně parádní lože, celé ze stříbra!

V bytě měšťana by se nádherná postel marně hledala. Jemu stačilo lože, mající na čtyřech točených sloupech plochý baldachýn, zděděné po dědovi, a neméně starodávná židle o široce rozkročených nohách, s lenochem, napodobujícím schema říšského orla. Vedle kusů, formovaných dřívějším ideálem krásna, objevoval se modernější nábytek, plný řezeb, z nichž prach nikdy pořádně nevytřen, a také zcela moderní, jemuž

počalo ubývati na materiálové a dojemové hmotnosti, zdobený náběhy k rocaillové ornamentice, jeť rokoko přede dvěma. Stropy nesený trámovím, opatřeným živě omalovaným záklopem, ač štukátor nyní čím dále, tím častěji vyvádí na hladce omítnuté stropní ploše reliéf bílého, místy zlateného dekóru, jenž nebýval domovem výhradně na klenbách chrámů nebo plafónu paláce. Umělec toho dovedl skvěle, což prokázal v domě „U červeného srdce“ na Ovocném trhu, kde v minulosti byl hospodařil slavný Tadeáš Hájek z Hájků a o nic méně slavný Karel Škréta Šotnovský ze Závovic. Popustil uzdu fantasmii, neomezuje se na pouhou ornamentiku, rámuje spletí rozvilin, volut a lišt volně středové pole, vyspojené pro malíře, nýbrž dovolil jí, aby strop zdánlivě odstranila. Tam, kde jindy bývá, chechtá se, povykuje a zvědavě čumí houf rozjivených amoretů. Mají důvod ke smíchu a nač se dívati, stáhlit se spáčů, dole poklidně oddychujících, pokrývku, jež je de facto stropem. Nyní se smějí překvapeným, než snad se pod příkrývkou dělo i něco jiného. Třebas dívka, tam spící, se neprobudila a sní dále, majíc rozhrnutou nebo poodhrnutou košilku, a zvědaví kluci Olympu mají, proč se dívati. Štuk nebýval ve všech bytech. Není ho v nízkém pokoji „U tří ořechových stromů“ (č. p. 432-I.), vklíněném mezi strop krámu a podlahu prvního patra, kam od zákrutu schodů vede dlouhá, šikmo nahoru stoupající chodbička.

K vzácnostem ale nepřináležel, neboť ho mají všechny ostatní pokoje téhož domu, ba vnikal i do bytů menších, jinak by byl sotva vytvořil orámovanou výplň na stropě miniaturní světnice ve Zlaté uličce (č. p. 22-IV.), odkud je přenáherná vyhlídka na džungli Jeleního příkopu a královskou zahradu.

Majitel měšťanského domu ho nyní zřídka kdy obýval samojediný. Co do velikosti domy přerůstaly míru, pro jednotlivce vhodnou, a proto se ozývaly halasem pronajímaných dílen nebo hlukem početnějších kuchyní podruhů. V oněch dřela hlava rodiny, v této paní máti se slouhou. Někdy se s ní smála a zítra na ni láteřila „gakož v těchto městech pražských mezi služebnou oboujího pohlaví čeládkou od některého času nemalí neřádové se začínají a působí“. Šenkérky, děvečky, kuchařky, stejně chůvy jsou zjednávány na půl roku a přece, nevyčkávkve jeho projití, běhají k dohazovačkám s ptaním nové paní, aby častěji dostávaly závdavek. Ještě dobře, že města pražská vydala v tomto ohledu vyhlášku (2. IV. 1726), toto vše zakazující a zavádějící službu jednoroční. Zároveň otcové města, ponuknutí manželkami, mluví opovrživě o zahálce a toulkách, skrzevá které mnohá dívčice přichází k pádu a ostudě. Slouhy chodí v nezřízené parádě, mnohém kroucení vlasů či šperkování hlav, nač si poctivou práci sotva vydělají. Bude s nespornou výhodou, když pro uvarování hanby veřejné „na ně neslu-

šícího prachtu zanechají“. Kdo by pohledal služby od dohazovačů, šestipanským úřadem neautorisovaných, bude stížen šestinedělním posezením v chládku.

Paní máma, vycházejíc na chodbu, ráda si poklepla se sousedou, jenže z jejich besed nezřídka vznikla mrzutost, končící následným výsledkem u rychtáře. Než i matka potřebuje někdy trochu zábavy, ať se tedy rozptýlí drbem, vždyť práce, jí vyměřená, by často stačila pro tři. Tátovi pomáhá v řemesle, což je velmi důležité pro případ jeho smrti, kdy zastíněna cechovní ochranou vede dílnu dále, vaří pro celou rodinu, k níž se připočítává čeládka, zahání manželu chmury s čela, rodí děti a ví, kterak čeliti nejrůznějším nepřiležitostem života. Děcka, ti občas zpronařikání zlobiči, pohrála si někde venku s rozpuštěnci podruha od vedle, až od nich — salva venia! — dostala vši. Toť nepříjemné, cizopasnící ale budou brzo zahánání kamencovým roztokem. Trpí-li malá Dornička krvácením nosu, tu její máteř rychle svaří kmín a nechá ji k odvaru čichati, aby výron zastavila. Včera zase odněkud přiběhl nejstarší synek, maje šaty zmazány skvrnami, jak dlaň velkými. Kluk špatná — teď aby máteř, nevědoucí, kde jí hlava stojí, stloukla bílek se solí, načež smíšeninu nanese na špinavou kamizolu, odkud skvrny vymizí. Větší trápení je s tátou. Lehaje, vstávaje nadává na blechy a štěnice. Kam se prý podívá, všude jich je plno. Nevídáno! — přece

nejdou zrovna jen u nás, nýbrž patří co domácí zvířata do každého pořádného bytu. Přitloustlá máť dávno si odvykla věnovati pozornost stopám, zanechaným kusadly hmyzu na jejím objemném těle, chtěc však míti od nabručeného starého pokoj, vyhrabala z paměti všechny prostředky, proti stinkám jí známé. Ví celkem o čtyřech. Prvý vřele doporučovala prababička: stačí, potrou-li se napadená místa nábytku slitinou pelyňkové šťávy s dřevním olejem. Také lze suché štěnice rozetřítí na prášek, pokropiti vodou a získaným těstíčkem namazati hnízdiště. Tchýně užívá k témuž účelu kaše ze sírového prášku a oleje, kdežto sousedky připravují neomylný prostředek z vína, zahustěného volskou žlučí, nebo jej získávají z klíhu, rozpuštěného ve svařeném oleji. Blechy započnou okamžitě se stěhováním, vloží-li se do postele koryandr.

Pan otec bývá někdy divný a pak trápí ženu, že by nejraději vyletěla z kůže. Jednou láteří na celý dům, že mu mol přes léto sežral kožich; kdyby ženské doň byly nasypaly chmel, pepř nebo vavřínový list, byl by kabát sloužil po leta. Poděsiv svým křikem kdekoho, uklidnil se a šel pokrmiti slavíky, které v létě postavil do tmavé komory, aby mu v zimě bez přestání tloukli. Nasekal jim hovězí srdce s vajíčkem, uvařeným na tvrdo, rozmačkal maková zrna, načež v zájmu nemocné pěnkvavy prošmejdil celý byt, hledaje pro ni neklamný lék, polomrtvého pavouka. Při

této činnosti nadělal mnoho svinstva a nepořádku, jak to mužští dovedou, dělají-li se v domácnosti důležitými. Nevadí — alespoň zapomenul na zpropadeného mola. Jakmile si nalil kalíšek melissové vody, zahánějící mrtvicovou závrať, zakřiknutá panímáma věděla, že je vyhráno: to si — sekant jeden! — bystří mozek na

Pražské poštovské noviny,

auterní i sobotní, staroměstského tiskaře Karla Františka Rosenmüllera. Bude v nich hledati rozumu, jimiž se blýskne při večerní rozprávce v hospodě. Rosenmüller, maje na český žurnál císařské privilegium pro příštích deset let (od 22. XI. 1718), otiskoval na jeho stránkách podrobné zprávy o tom, co se ve světě dalo. Přinášel novinky z „Bryslu, Hamburgku, Rejna, Kolína, Konstantynopole, Medyolána“, Haagu a odjinad, připojuje k nim informace o lokálních událostech a nemnoho inserátů. Jalové povídačky rozšiřovati nesměl, nýbrž pouhopouhou pravdu, podléhající předběžné censúře. Nakladatel sestavoval jednotlivá čísla na Uhelném trhu v domě „U zlatého kříže“ (č. p. 526-I), při čemž, vida ve zprávách jména cizích residencí, jistě častěji vzpomenu na své mládí, kdy se toulal světem a dočasně uvázl ve službách hraběte Františka Antonína Berky, císařského legáta při benátské signorii. Čísla novin nakládal bezmála po devět

let, aby skončil, léče se v Teplicích-Šanově (9. VII. 1727). Poslední lože připraveno proň poblíže farního kostela tamže. Praha uctila jeho památku čtyřverším, plným uznání:

Zdet Karel Rosenmüller Den Saudný očekává,
Nad nimž mnoho Wlastencůw želeti nepřestává,
Powěst pak Gméno geho Potomkům připomjná,
Ržkauc:
Ten byl Druhý Danyel Adam z Weleslawjna.

Opatrný tiskař, věda, že privilegium brzy vyprší a boje se o svou kreaci, požádal před odjezdem do rudohořských lázní o jeho prodloužení (9. V. 1727), vyřízení prosby se ale nedočkal. Nikdy se nedověděl, že jeho konkurenti, dotázáni univerzitou, neměli námitek proti obnově výsady, k níž i došlo (20. IV. 1729). Lidé si novin, zprostředkujících pravidelnou povědomost o běhu světa, vážili a nemenší úctě se u nich těšila

knihy.

K nejčtenějším, snad v každé domácnosti buď německou, nebo českou edicí zastoupeným náležel Rosenmüllerův svatovojtěšský a Labaunův svatováclavský kalendář, z nichž první obsahoval poznamenání všech vzácných rodů českých a druhý soupis duchovních i světských hodnostářů království. Jaká libella a volumina zkoumána tehdy censurní komisí, řízenou Norbertem Vincencem

hrabětem z Kolovrat, o tom poučí kterékoliv literární dějiny, proto budiž zde pouze podotknuto, že týnský farář Florián Hammerschmid měl nepříjemné opletačky k vůli své historii pražských kostelů, nazvané „Prodromus gloriae Pragense“ (5. XII. 1724). On i jeho tiskař Wirckhardt si počínali, jakoby dohlédací komise nad tiskem vůbec nebylo, takže prodej foliantu zakázán. Jeho prohlídku obstarali hrabě Goltz, pan Markvart z Hrádku a Bechyně z Lažan, než i tak, třeba v objemné knize nenalezeno nic závadného, táhla se záležitost přes čtyři roky.

V říši nejpravověrnějšího katolicismu, kde přes to vládl strach z kacířských duší, nelze trpěti výplodů haerese. Arcibiskupská konsistoř také neváhala upozorniti na lipského postilióna (17. III. 1719), jenž dvakráte v téhodni, v neděli a ve čtvrtek, sem dojížděl na povoze chomutovského landkočího Jana Ondřeje Mainera. Pokaždé vozí „scabiose“ knihy a letáky, maje jich plné pytle. Bude dobře prohledati jej hned v Bruské bráně, snad se u něho něco najde. Pověst byla klamná. Nenalezlo se pranic (4. IV. 1719). Malostranský hejtman Jan Václav Vražda z Kunwaldu vynutil z poštovního posla toliko doznání: ano, asi před osmi nedělemi dopravil do Prahy dva t. zv. albertónské letáky, jimiž španělský vlastenec, kardinál Giulio Alberoni, playdoval pro opětné připojení císařských dolnoitalských držav ke království Hispánskému. Více takové literatury přivezl jeho

kamarád, on však neví, kde zakázané tiskoviny složil.

Rozhodně nebylo zdrávo si jimi zahrávat, o čemž se na vlastním těle přesvědčil jednou již zmíněný Lewin Marienkirche. On, ubohý a smutný muž pětadesáti let, ženatý s nějakou z Hořovic, pobývá v Praze od poslední morové epidemie, poseděl si v novoměstském rathouse šestnáct neděl (od 28. V. 1721) ve společnosti dvou husitských mužů, kteří ho nechvalně pilně mlátili a mu nadávali. Proč byl tímto vězením postižen, vždyť se vždycky choval slušně, proč mu pobrány jeho knihy, i attestace amsterodámského měšťanství? Inu — kdyby byl mlčel, mohl mít knihy, zabývá se filosofií a Bohem mu propůjčenými talenty, ale kdepak, on musel řečnovati, aniž mu toho kdo poroučel. Jan Jiří a Jakub Kretschner, pohoršení jeho slovy udali naň, že nepatřičně chválil svou víru, málem že ho po zásluze nezabili. Proto nizozemský kacíř sebrán i s knihovnou. Podle vlastního doznání (23. IX. 1721) sice v září propuštěn, však libráře novoměstský magistrát nevydá, obsahujeť vadná díla, nepatřící do nepovolaných rukou obyčejného laika.

Magistrát „novae civitatis“ se právem děsil. Soupis knih, Lewinovi pobraných, obsahoval především podezřelou bibli, vydanou 1629 v Lüneburgu, sotva souhlasnou s vulgátou. Proti traktátu Cornelia Agrippy, loni vydaném a pojedná-

vajícím o výbornosti ženského, nad mužské vynikajícího pohlaví, by konečně nikdo nic nenamítal, ale „Einführung zu der geheimen Weisheit“ Paracelsa Bombasta, Frankfurt a Lipsko 1684, skutečně nepatří do rukou světského líhopala. Díla mystika Jana Böhmeho „Aurora“, téhož „Principia göttlichen Wesens“ či „Von der Geburt und Bezeichnung aller Wesen“ způsobí v mozku čtenáře zbytečnou změtenost, ostatně protestantští kazatelé rovněž neradi vidí, sklánějí-li jejich ovečky hlavu nad jmenovanými spisy.

Připočte-li se k uvedeným žaltář a katechismus Lutherův, nepřipustná díla Jana Arndta a dr. Jana Günthera, celkem na půl sta svazků stejného rázu, pak není s podivem, byl-li úřad dobře plašen.

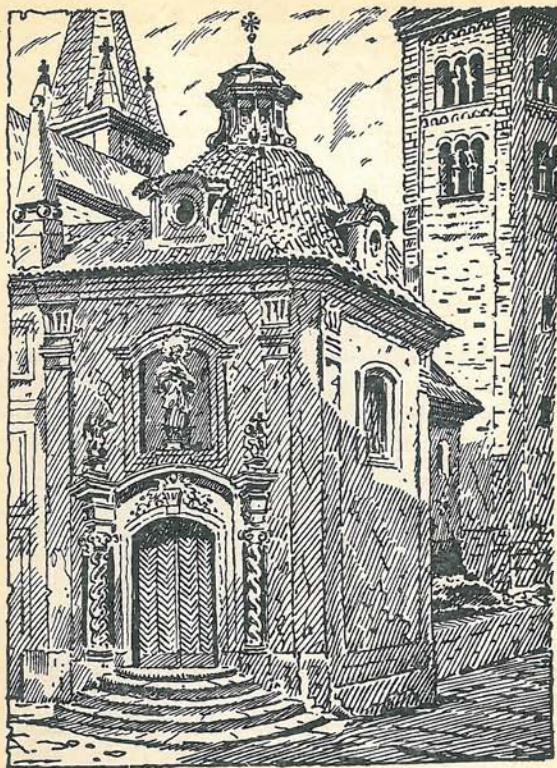
Chomutovský postilión byl slíbil nikdy více nezaopatřovati Prahu závadným písemnictvím, slova však nedodržel. Pobili mu v Ungeltě knihu s nadpisem „Gabela“, určenou kupci Freysauffovi. Jelikož posudek o ní, formulovaný zemským místopisařem Janem Václavem Kriegelsteinem ze Sternfeldů, vyzněl zdrcující řečí, Ungelt zaslal knihu ke guberniu, kde utopena v aktech (31. III. 1722). Neposlušný postilión způsobil nový zákrok censury (23. III. 1723), když v Lipsku pověřen, aby knížeti Lobkovicovi dodal životopis hraběte Šporka od Ferdinanda van Roxase „Leben eines herrlichen Bildeswahrers“, Amsterodam 1715, jenž Kriegelstein znovu rozhodl na

nepřípustnost svazku. O takové, které vysázeny kudrnatými literami hebrejštiny, se bohudík nemusel starati, ty posuzoval P. Hasselbauer S. J.

Z náznaků o chomutovském poštovním poslíčku je vidno, že import knih býval značný. Velmi účinně se jím zabýval norimberský knihkupec Jan Bedřich Rüdiger. Poněvadž mu obchod v nemnohých jarmarečních dnech znamenitě kvetl, ucházel se o právo ku zřízení stálé officiny (19. X. 1724). Odsloužil by se poskytováním práce místním tiskařům. Měšťanští kollegové z „máti měst“ neměli pro jeho postulát sdostatek porozumění. Což pak ho tu bylo třeba? Ungeltní úřad dobře věděl, kolik potištěného papíru potahoval Kašpar Zachariáš Vusín z Benátek, Augsburgu, Norimberka, Frankfurtu, Kolína a odjinud. Ani Vusín, ani knihkupec Cornelius Petr Werners nebrojili proti účasti norimberských soutěžníků na výročních trzích (5. III. 1725). Je dožíralo něco jiného, pochodicího od Rüdigerera a Pavla Lechnera. Dostavovali se již dvě neděle před počtetím trhu. Předstírajíce, že vybalují zboží, pootevírali krámy a po odzvonění jarmarku zde také zůstávají, aby chodili od paláce k paláci, z kláštera do kláštera, všude nabízejíce a tržíce. Lochner dokonce jmenoval svým zástupcem Konráda Mulla, kterému ponechává klíče kvelbu, a jeho prostřednictvím tu obchoduje po celý rok.

Dovozu hodlal neméně čeliti novoměstský tiskař Antonín Thomas (29. X. 1725). Do králov-

Kaple sv. Jana Nepomuckého u sv. Jiří

ství jsou bez přestání zaslány ze zahraničí na příklad Zlatý nebeklič, Velký sad stromový, modlitby ke sv. Methildě, chránící před Božím poslem, a sv. Gertrůdě, pomáhající od krys, vesměs se špatnými rytinami, vysázené nevalnou sazbou na mizerném papíře, v ceně od padesáti krejcarů do jedné zlatky. Kdyby Jeho Majestátnost povolila Thomasovi na ně desetiletou výsadu, vydal by jmenované publikace znovu, čině tak k větší cti a chvále Boží a svému spasení za jednotnou cenu čtyřicetipěti krejcarů. Nevíme, zda pochodil.

Zakázaná kniha se těžko, přetěžko postihovala. Mizívala ve spoustách veteše obojího tandlmarku, přišť se ukáže, jak pronikala do Čech v rancích pláteníků, a který cestující ji neměl v tlumoku? Jeden ji utajil, druhý třeba ukázal a přece jej pánové zavřeli. Podobný osud potkal studujícího jurisprudence Jindřicha Meringa z uherského Kismartonu (27. IV. 1726). Právník, přestoupivší před třemi léty v Mohuči ke katolictví, zatčen vlastně zbytečně. Měl u sebe Arndtův spis „Christenthumb“, prohlášený P. Hasselbaueren S. J. za kacířský, aniž by jej úmyslně skrýval. Na štěstí nalezen u něho dopis P. Steyrera, kurfirstského zpovědníka v Drážďanech, na P. Granelliho, ulehčujícího svědomí císařovny Amálie, vdovy po Josefu I. List prohlášen klementinskými jesuity za pravý, pročež jeho držitel propuštěn, aniž se mu stalo cos horšího. Jednou zabavena zásilka

lipského Wolfganga Deerema, neurčená Praze. Forman Jan Kryštof Bock vezl ji na vídeňskou adresu knihárnika Jiřího Lehmana, obchodujícího v Norimberku, Brně a v císařském sídelním městě, a jakéhoš Jana Karla Newena. Tomuto libři vydány, ne však onomu, takže se jich domáhá (23. I. 1727). Jednalo se o málo zajímavé práce: o Fabriho „Staatskanzley“, o tři stejné suché svazky „Corpus iuris civilis“ nebo Hübnerův „Zeit und Handelslexicon“. O hodně poutavějšími bylo osm exemplářů „Europaische Fama“. K nim přiložený „Der reisende Chinese“ vyprávěl jistě zajímavěji nežli anonymní „Todtengesprache“ a byla-li Carpzoviova „Criminalia“ obdobou „Pitavalu“, tu měla rozhodně větší okruh zájemců nežli Hübnerova „Genealogia“. Zeměpán rozhodl, aby knihy Lehmanovi vydány, nemluví-li proti tomu závažný důvod (21. II. 1727).

Někdy lidé udávali k vůli potišťnému papíru ze msty, z radosti působiti zlo. Vedle Šporkovské opery bydlíval na Pořičí u tamního kováře branný strážník Michal Schwartz se ženou, dvěma dětmi a podnájemníkem, ševcem Janem Michalem Osterlederem. Je všechny někdo nařkl z čety kacířských rozumů, když ale k nim přišla domovní prohlídka, tu nalezla pouze modlitby, evangelia a tisky bratrstev, plné pravověrnosti. Aby zlovolnému nařčení byla nasazena koruna nesmyslnosti, zjištěno, že Schwartz je naprosto negramotný a Oersterleder dokonce čekatelem na

fráterství u protějších kapucínů. Nebylo tudíž příčiny, proč držeti ve vazbě strážníka se ševcem a knih jim nevrátiti (14. IV.—3. VI. 1728).

Kdo chtěl hloubati ve voluminech, nemaje na ně peněz, našel ukojení vzdělávací touhy u klementinských jesuitů. Dobrodiním Šternbergů vznikla u nich obsáhlá knihovna, zahrnující v sobě spisy právníků, politiků, historiků, lékařů, mnohem obsáhlejší než „*libraria comunitatis*“, připomínána na Starém Městě k roku 1431. Řeholníci nevyhrazovali libráře sobě k užitku, nýbrž otevírali jeho poklady v pondělí, středu, čtvrtek a pátek od devíti do jedenácti, i od tří do pěti, dokonce i mimo naznačené hodiny (od 20. V. 1726). Za malou úplatu směl se tu každý pohřžiti do výmyslů autorů, jichž díla nikdy nepůjčena mimo oblast claustra.

Pilně-li kdo čte, rozšiřuje svůj duševní obzor a dává v srdci vznikati touze, aby vlastníma očima shlédl cizí města a krajiny nebo zažil vzrušující dobrodružství, o nichž spisovatelé vyprávějí. Každý by se chtěl plaviti s Fra Honoriem Philoponem a jeho benediktýny do Nového Světa, ve společnosti Bartoloměje de las Casas prožívati pohled na hrůzné hody jihoamerických lidožroutů anebo s Olbertem Dapperem zajeti do Afriky či k maloasijským Turkům. Mnohým postačilo, když aventuriérství ukojili papírovou stravou, jiní šli skutečně do ciziny a ti dali vzniknouti odrůdě, nazvané

Prahaček cestující.

Většinou náležel k peciválům. Cestovní potíže a malá jistota na silnici nelákaly k dalekým jízdám, práce, jakmile se jí někdo pevně ujal, nedovolovala opouštěti sídliště na dlouho, proto opravdu jedině obchodník, řemeslnický tovaryš, student, vyšší úředník státu, voják, povoláný do vzdálené garnisony či upadnuvší do zajetí, kněz, poutník a šlechtic, jedoucí na zkušenou, oživovali síť silnic, rozhozenou po nížinách a horstvech světa.

Cestovní ruch necht' tuto zahájí Jan Ignác Mayer, syn malostranského chirurga Matyáše. Nebýti jeho díla „*De morbis universis infantum*“, potomstvo by se sotva kdy dovědělo, kde všude byl. Vypráví o tom v žádosti, jíž prosí stavy o přijetí dedikace zmíněného díla o dětských nemocích (26. IX. 1719). Vystudovav filosofii při Karlově „*alma mater*“, působil zprvu u svého otce. Strávil po jeho boku dva roky, odešel na praxi do špitálů appeninského poloostrova. Nejdéle se zdržel v Neapoli, v „*hospitali delli incurabili*“, navštěvuje zároveň přednášky profesora Mudra Giovanniho Ferente. O posledním velkém moru (1713) léčil na Novém Městě. Tenkrát se Praze kdekdo vyhýbal a proto ona, mnoho vytrpěvší, zbystřila uši, jakmile se doslechla o vzrůstající se nákaze pestilencií ve Francii (10. III. 1721). Bála se jak nemoci, tak se trásla

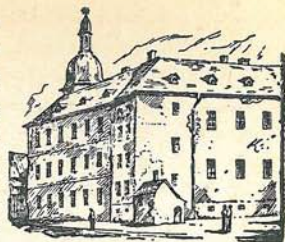
o svůj obchod v Norimberku, kam kvůli hrozičímu nebezpečí lidé a zboží nesmějí bez spolehlivého pasu. Ať si každý, kdo pojedje do města říšské bezprostřednosti, opatří pasport s popisem svého zevnějšku, jakož i s podrobnostmi o vyváženém zboží, kde vyrobeno, zabaleno a kudy vezeno. Za cizími záležitostmi vypravil se do Itálie staroměstský radní Bernard Bulla, maje v tlumoku císařský konsens (z 23. IV. 1721), který mu vymohla Eleonóra, ovdovělá hraběnka Mansfeldová, pověřivší Bullu svým zastoupením. Velmi nešikovně prodala příslušné jí knížectví Fondi, takže nyní nevládne ani územím, ani jeho prodejní cenou. Snad senátor Starého Města záležitost za ní srovná.

Rovněž zadarmo a na cizí útraty odjížděl k neapolským lazaronům wachtmistr barón Čejka z Olbramovic, vybavený poukazem na diety a přípráže (13. VI. 1721), dobře vědoucí, kolik císařských vojáků trpí otrokářskou prací v tureckých a tatarských končinách. Po celou dobu, trávenou v okovech, se jim nedostane duchovní útěchy a proto jsou pokaždé plni radosti, spatří-li sutanu kněze. Nejraději vítají bílou, červenomodrým křížem ozdobenou kutnu řádu trinitářů, vykupujících otroky z Machometánie. Aby se jim takové nepřilíh časté radosti opět jednou dostalo, opustí P. Redemptor, sídlící v řádovém domě při ulici Spálené, počátkem října Prahu (1724). Je ochoten vzít sebou vzkazy a dopisy pro známé, usa-

zené v dalekých, případně zámořských končinách. Wachtmistr i páter jeli tak pohodlně, jak jen mohli, zda však pouť oněch dvou staroměstských Jirků, odsouzených na galeje, se vyznačovala pohodlím, je nadměru pochybno (11. X. 1724).

Oba sice uzřeli cizí končiny, však jedině okénkem při veslařské lavici a nikdy se svobodou pohybu Augusta Václava Obyteckého z Obytec, jenž právě dosloužil co kapitán maltánské galéry Sanct Luiggi a nově jmenován komisařem nad „šiffy“ suverénního řádu (31. X. 1724).

Pro smutný důvod opustil vltavský břeh staroměstský měšťan a písař Pavel Frantzl. Co se šlechtě nasloužil, kolik natrápil se třemi syny, nežli je doučil, až na konec přišel o všechno. Synové zemřeli, procesy strávily nahospodařené jmění a horu svého neštěstí dovršil, když si při práci urazil ruku. Nevěda kudy kam, rád by se v doprovodu ženy vrátil do rodiště v horním Štýrsku, zda by ho tam někdo nepodpořil. Snad mu správci království dají příspěvek na cestu, ti mu ale odpověděli, že nemají pro něho rady (14. IX. 1725). Více ji našli pro obdankovaného soldáta Jana Primase, jenž k vůli padoucnici pro-

Klášter trinitářů

puštěn po třiaadvaceti létech služby s příspěvkem čtyř desetníků na týden. Tak rád by putoval na svatá místa věčného města, což bude možným jedině tehdy, dostane-li zálohu na pensi. Nu, proč ne, staroměstský hejtman mu vydá pas s dvouzlátkovým viaticem na putování, aby ho ale nenapadlo cestou žebrať (6. V. 1727)! Zrovna tolik a s týmž napomenutím odbaven Josef Frey, takéž propuštěný voják, do Mariazellu. Po osm roků léčen v malostranském lazaretu na fistuli pravé nohy, doktoři-fušeři ale ničeho nedokázali a teprve modlitba k Bohorodičce jej zbavila muk (8. IV. 1728). Až mu hradní hodnostáři vyhověli, přece nešel nikam, neboť příštího roku prosí znovu. A do třetice všeho dobrého hlásí se o pozornost ještě jeden invalida, někdejší mušketýr Josef Rey od pěšího regimentu prince Alexandra Würtembergského. Statečně se bil s Turkem, v Teměšváru po prvé raněn, v Bělehradě, kde se mu otevřelo lýtko, obdankován. Jej, navrátilivšího se do Prahy, nikdo nechtěl pro zapáchající ránu přijmouti do bytu, takže se uchýlil do kostnice při kostele P. Marie pod řetězem, odkud po pěti čtvrtích roku převezen do lazaretu. I jemu prospělo zaslíbení P. Marii cellské — smí tam? Ano, za těchže podmínek jako jeho předchůdci (1. V. 1727). Pozor ale, není totožný s předchůzím?

Tři invalidi, o nichž právě mluveno, byli poutníky, jak se sluší a patří. Toho nelze tvrditi o Vilému Zárubovi z Hustiřan a některém členu rodu

Bzenských z Porubě. Kumpáni vylákali z Marie Františky Fischerové prsten v ceně třinácti zlatek, aniž pamatovali na platbu. Novoměstský hejtman Jan Václav hrabě Lassaga-Paradis je marně hledal. Ušli prý v poutnickém šatě jakoby do Říma (9. VI. 1729). Cestování je krásná věc, dokud je člověk zdrav. Jakmile však

nemoci kruší tělo,

tu nikdo nepomyslí na krajinářská kouzla ciziny a raději se ohlíží po posteli, kde by složil ochotné údy. Doktor býval k nemocnému sotva ihned povoláván, spíše léčeno domácími prostředky, které klášter sv. Tomáše sebral do tlustého svazku bezmála o osmi stech stránkách, maje je od saské kurfirstky a polské královny, od hrabinek a kněžen až po neurozenou slečnu Löblovu. Jimi bylo možno zapuditi kdejakou nemoc, třeba dětskou horečku destilátem z vajec a bezového květu, při čemž neméně pomáhala tabáková, melissová, malinová, citrónová a písková voda. K prvním netřeba připojovati komentáře, jak ale se docilovalo odvaru z písku? Především budiž konstatováno, že s pískem měl společné pouze jméno. Jeho hlavní součástí bylo staré bílé víno, smísené se dvěma hrstmi holubího trusu, nastrouhaným kořenem žindavy čili saniculy a květem levandule; taktó okořeněná tekutina nechala se po devět dní ustáti ve slunci, aby byla užívána

při ubývajícím měsíci. Bolení hlavy, závrať a poní se dostavující mrtvici zažehnávalo osm lotů práškového, nad mírným ohněm dobře vysušeného cukru, pokapaného zprvu krupěji růžového oleje a na to třemi, vytaženými z anýzu, mariánky, skořice, rozmarýny a jantaru. Z těchto drog získaný šňupavý prášek zhusta prodávaly porodní báby. Neučené lékařství vědělo o neklamně zbraní, již bojovalo se vzdorovitými větry, květem Venuše, rozežírajícím uherskou nemocí čili francouzem živé maso, či jinakými chorobami. Ingrencie „zeleného prášku“, polykaného k vůli moru, sbíralo za červnového úplňku a pročišťujících latverg znalo tolik, že by samy o sobě zaplnily prostředně silný receptář.

„Pulvis viridis“ nemusel býti napříště připravován, bylť mor zuřil v Praze naposledy r. 1713, aniž strach z něho vymizel. Jsou tomu zrovna tři měsíce, co nějaký krejčovský tovaryš přivandroval z Vídně. Včera na Újezdě zemřel (16. II. 1719) a zemský chirurg Reinhardt Liesten, ohledav mrtvolu, shledal její tělo hustě poseté hnědavými skvrnami. Určitě se jedná o případ nakažlivé pestilencie, bylo by proto vhodné zahrabati nebožtíka za bránou na morním svatém poli a jeho lože taktéž svěřiti zemi. Nikdo chirurgu neodporoval, proto nebohý krejčír, kterého patrón řemesla sv. Homobonus vysvobodil z pozemského trápení, spuštěn do země i s peřinami.

Minulá Praha byla sotva zdravou obcí. Spíše naopak, vždyť její velitel svob. pán von Sickingen opravdu nevěděl, kam s pacienty posádky. Po kasárnách jich měl plno, neméně v malém špitálu u Poříčské brány, postačujícím nejvíce pro dvacet mužů a jenom tehdy, položili-li se dva do jedné postele. Nevykáže-li mu obec příhodný dům, generál rozdělí marody jednoduše po městských bytech, při čemž si myje ruce za následky nezbytného opatření (18. IV. 1721). Věc byla zlá, hlavně nyní, když má hlavou království projeti císařovna, cestující do Varů. Proto mistodržící, vidouce spíše množení než úbytek chorob, chtěli věděti, které a kde se nejčastěji vyskytují (22. IV. 1721). Zdravotní poměry tím nedoznaly nápravy. V korunovačním roce Karla VI. přijato k Milosrdným 657 pacientů, z nichž — buď Bohu chvála! — zemřelo pouze padesátdevět. Příštího roku jich bylo o 178 méně, ale úmrtnost překročila čtyřiceti osmi skony deset procent ošetřovanců. Napřesrok smrt slavila ve špitále mnichů sv. Jana z Boha žeň, percentuelně slabší (51), bylť byla frekvence onemocnělých dosáhla skorem půl osmé stovky. Epidemická onemocnění pramenila pokaždé jakoby z jediného ohniska, jímž se jednou staly Hradčany s Pohořelcem. Aby byl řádný přehled, buďtež týdenní chorobopisy guberniu pořádně zasilány (3. III. 1727), což se v minulosti dalo velmi ledabyle a v budoucnu nejinak dítí bude.

S jedním druhem chorob medicína dobře nevěděla, co počítí. Kam s blázný, jakým je ona Dorota Hrdinová, sešilejší ve spodní věznicí hradičanské radnice, když před tím odsouzena k meči a hranici? Snad bude nejlépe, převezme-li ji Vlašský hospítál. Jeho představení se tomu usilovně bránili. Neměli klausury, ve které by bláznici uzavřeli, a v ostatních místnostech nemocnice, kde čtyři celé ošetřovatelky bdí nad sedmdesáti devíti nemocnými, ji nemohou umístit. Jak by k tomu přišli poctiví měšťanští a šlechticí pacienti, aby byli zneklidňování nečestnou, katu propadlou osobou, která při nedostatečném dohledu si namane a celou budovu podpálí. Hrdinová, odsouzená „in puncto fraude urphedae et sacrilegii“, tedy pro svatokrádežné porušení přísahy, že se nebude mstítí, bláznila v rathouzu od května, kdy postižena nakažlivým neduhem, přechodně též na Pohořelci v Pachmannovském, strahovském organistovi Františku Albrechtovi náležitém domě, načež Vlachům naoktrojována. Mnoho ji nehlídali, takže šílená Dorota, přestanouc čekati na císařskou milost, použila prvé příležitosti a utekla. Tehdy si špitální rektor Francesco Antonio Casanova oddechl, poněvadž nevěděl, co s Hrdinkou. S ostatními špitálníky nesměla býti pohromadě, proto jí uzavírali pod střechu, čím ale strachy o ní nebraly konce. Kdo ručil, že pomatená se odtamtud nesvrhne či v zimě nezmrzne (31. III.—24. VII. 1719).

Casanovi spadl kámen předčasně se srdce, neboť se bláznů nezbavil. Když „U zlatého hada“ (č. p. 474-III.) Anna Štorchová vyhodila z okna bytu své děcko, kterému se na štěstí nic nestalo, a Mudr. Samuel Glóbic z Budčina shledal za horlivého příkyvování chirurga Liestena, že její neustálé delirium poukazuje na duševní chorobu, tu nebohá znovu přikázána Casanovovu ústavu při kapli sv. Karla Borromejského (20. X. 1722). Později, v případě zblblé Zuzany Brandlinské, nebylo o nic lépe. Děvě, slouživší kdys u novoměstských voršilek, nocovalo po ulicích. Aby jí nějaký ožrala nečinil nočního času násilí, poslána zase ke Vlachům, bránícím se tentokráte velmi energicky. Nechtějí-li sáhnouti na kapitál, zaručující pro přítomnost i budoucnost bezplatnou léčbu chudšů, nesmějí svou finanční sílu přepínati. Starají se o sto devěťadvacet chovanců, denně nalézají na svých schodech odložená děcka a bláznů ani oni nedovedou vyléčiti. Od let opatrují čtyři, i k modlitbě nevhodné, mezi nimi Polku, povykující od rána do večera. Kdyby alespoň tato dopravena postrkem do vlasti, pak by její místo věnovali Brandlinské (15. III.—27. III. 1729). Protest asi mnoho nepomohl.

Za mnohé stůjtěž zde dva případy francouzské nemoci, jsoucí znovu v přímé souvislosti s filantropií Taliánů. Ve stati o městských řemeslnicích byl zmíněn nehodný pekař Šebestián Leytpoldt. On upadl nepoctivostí ve psí a žena, aniž je zná-

ma příčina toho, do příjční nemoci. K vůli té je nikdo nechtěl vzítí na byt, i dovolává se Leytpoldt pomoci místodržících, prose o ženino přijetí v italské nemocnici. Vyslání tudíž Mudr. František Ignác Hossauer ve společnosti Liestenové a ti našli nebožačku až na Hradčanech, kde ležela na ulici, pod přechodem za zahradou kapucínského kláštera. „Francouz“ u ní znamenitě pokročil. Hradští páni se velmi pohoršili nad magistrátem horní obce, připouštějícím polehávání nebožáků, potřebujících pomoci, na veřejných cestách; nechť je Leytpoldtová ihned odevzdána u sv. Karla Borromejského (25. a 26. IX. 1724). „Morbus gallicus“ znamenal pro postiženého každé těžkou ránu, o to horší, stihne-li někoho nevinně. Nikdo nemohl zle mluvití o nádenici Markétě Horšové, bydlící „U dvou hrdliček“ Menšího Města (č. p. 466-III.), a přece ho měla. Nakazila se od spolubydlící, tvrdící o sobě, že je zdráva až na nepřestávající bolesti v krku. O věci se doslechl městský hejtnan Vražda. Jemu, sídlícímu „U zeleného vozu“ (č. p. 367-III.), zželelo se nešťastnice, proto požádal staroměstského senátora a nového rektora italského hospice Bernarda Bulla o přijetí nemocné. Bulla bránil se obvyklými řečmi a přece Horšová pod jeho správou léčena, dodalť pro ní apatykář od „zlatého orla“ Cunibert Wolf projímadel, tinktúr na čistění krve a prášku, zvaného panatellovým, za třicet sedm zlatých. Léčení potrválo dva měsíce.

Obvyklými nepřiležitostmi trápívaly zuby. Je dobře, když sem zavítá Jan Daniel o'Karyn, privilegiovaný dvorní zubův a úst lékář, usadíví se v Havelské ulici a domě prokurátora Koleryusa, kde visí císařský orel (č. p. 517-I?). Dovede-li pelikánem dokonale vypáčiti kotlavý zub, bez bolesti vsaditi nový, uvolněný zpevniti, zčernalému vrátiti původní běl kosti, bude rád viděn. Píhovití naleznou u něho perlovou vodu, dobrou a vonnou, po níž zmizí také uhry a skvrny, pochodící od horkosti, ba volaté krky seštihlí pod jeho rukama, aniž by ošetřovaný jedinkrát zasténal. O'Karyn počal působiti o jarmarku sv. Václava. Universita povolila mu činnost na podiu, zřízeném v prostore Staroměstského rynku, když slíbil, že nikoho nepodvede, alébrž zachová povinnou věrnost a poctivost, předloží-li svoje léky a zakáže-li pokoutní praxi svým zaměstnancům. Prvé dva dny se choval souhlasně s daným slibem, než potom jeho žena běhala po městě se seznamem chorob, od kterých ona dovede pomoci, a personál dryáčníka si počínal o nic lépe. Po jarmarku pokračoval v prodeji tinktúr a větrových prášků, při čemž se nedělního času kol jeho theatra kupili lidé, poslouchající na místě kázání pohoršlivé řeči mastičkářských fámulů. Podniknouti se proti němu nedalo nic, bylť opatřen výsadou Leopolda I., potvrzenou dvěma nástupci císaře, jenž tolik miloval hudbu a sám jí komponoval (17. X. 1722—16. I. 1723).

Léčil-li Karyn opravdu bezbolestně a dovedli-li téhož lékaři, nejen zubatřači, pak se to hezky stonalo. Ovšem s předpokladem, že lékárník nevedl maroda do nečekaného nebezpečí. Mudr. Erbenovi velmi záleželo na chorobě nejvyššího zemského maršálka hraběte Jana Josefa z Valdštiny, proto s pečlivou úvahou napsal proň sestavu léku, co ale platno, když lékárna Jakuba Gfassera medicinu zpackala. Hrabě po ní zvracel, div nevpustil duši. Věci se ujal akademický senát s rektorem Leonhardem Ferdinandem Meissnerem a ten zjistil pěkný nepořádek: apatykářský pomocník Bedřich Wurmstich dal do léku na místě nitrum perlatum s guttetou nitrum prae-paratum s gummiguttou. Gfasserova nedbalost musí býti potrestána, proto půjde na osm dní do kurníka. Vařiči latverg se tam nechtělo. Pokazoval na své znalosti, získané doma i v cizině, ba dovolával se i zásob apatyky, plné lékařstev sprostných a kompositních, chymických i galén-ských, vše ve znamenité kvalitě a velkém množství, a tak mu pro tentokráte odpuštěno (23. III. —10. IV. 1722).

Oproti dnešku vyznačovaly se kůry slavnou láci, ovšem nesmí býti puštěno se zřetele, o kolik cena nynějších peněz oproti dřívějšímu poklesla. Pomoc Reinhardta Liestena, několikráté zmíněného, vyhledal lesník Martin Ryba, kterého Jeho Osvícenost hrabě Josef Kolovrat zle pošramotil. Konečně ona žebra, pánovou zlostí přeražená,

brzo srostla, hůře bylo s vyraženým okem. Trvalo skoro celý rok, nežli Liesten spravil lesníka na tolik, aby mohl do revíru, kdo ale zaplatí ran-lékaři celkový honorář v summě stopadesáti zla-tek? Snad mu barón Vražda dopomohl k zaslou-ženým penězům (16. X. 1722). K vůli nemocem

cizinci

často projížděli Prahou, směřující do lázní na západu a severu Čech. Léčba nebývala pokaždé důvodem cesty, spíše leckdys hlava království sama o sobě cílem, což platí o polském studentu Vojtěchu Mostrovském. Jako prvý upozornil naň konsistoř turnovský děkan P. Karel Corvin, pročť úřadovny hradčanského arcipastýře prosí gu-bernum o vyšetření věci, aby hříchy podobných lidí byly staveny a Bůh jimi nadále neurážen. Student přišel do Prahy s turnovskou rodačkou Dorotou Miskovou. Byt si vyhledali na Dobytčím trhu u ševce Václava Svobody, hned vedle kostela Božího těla. Adept věd se u mistra koží dlouho nezdržel, pouze do chvíle, kdy kvartýrský se dověděl, že párek žije u volném svazku, bez řádných oddavek. Pak vagant zmizel, prý na venkov a za žebrotou. Dorota, nalézající se u vy-sokém stupni těhotenství, odešla brzo po něm, aby se s galánem nově sešla v Turnově. Kde asi skončil žák, zaměnivši škamnu university za vy-soké učení silničního, nezřídka stupkařského ško-

lení (1.—7. III. 1719)? Jaká pomoc — je přece s výhodou, jsou-li cizinci prohledáváni hned při příjezdu ve branách. Měští hejtmané opatření velmi chválí, však s toužou intenzitou naň zlořečí vrchní poštovní správce Jan Petr z Nellů. Visitec způsobuje nepřiměřené zdržení a ve stájích poštmistrů nastává pak citelný nedostatek odpočatých koní (8. V. 1719). Vrchnímu nad postilióny vyhověno rozkazem, aby prohlídky šly rychleji před se — a následky? Ledajaké individuum proklouzlo do Libušiny obce, kde nemělo co pohledávati. Proto staroměstský hejtman Leopold z Valdštiny nucen se zabývati tulákem bez pasu, prostředků a zavazadel. Chlap o sobě říkal, že je barónem von Kleinholzem, prokázati toho ale nedovedl. Sem se dostal pěšky, někdy ho svezla selská fůra, kousek také pošta, kde na spolucestujících vypůjčoval, poněvadž u sebe nemá drobných, jenom dublóny, a akreditiv naň čeká až v Praze. Žaloby proti němu nebylo žádné, propuštěn tedy s podmínkou ihned opustiti „caput regni“ bez myšlenky na návrat (19. II. 1720).

O nic déle zdržel se ve „stověžaté“ švédský legát hrabě z Löwenhauptu, spěchající do Vídně ke Karlu VI. se sdělením, že na trůn Skandinávie dosedl Friedrich, dědičný princ hessenkasselský, takto manžel Ulriky Eleonóry, sestry Karla XII. Vyslanec jistě přijat s patřičnými poctami, účel jeho pobytu byl všeobecně znám, proč však se po městě potloukal dlouhý a hubený muž, dosud ne

tricetiletý? Ujišťoval, že má právo na jméno baróna z Mannteufelu a hodnost kapitána sasko-polské gardy. Patrně něco provedl, jinak by staroměstské hejtmanství sotva hlásilo jeho popisi nedosti vystižný. Dlouzí a hubení jsou mnozí, zrovna tolik jedinců běhá po světě v hnědém šatě, šedých punčochách a pod andělsky plavou parukou, okruh podezřelých ale velmi zúžen faktem, že suchan navštěvuje paní z Kleyů a dochází k nepojmenované lajtnance, na Strahov nebo k otcům kapucínům (14. XI. 1721). Nemenší sháňka nastala, když holandský šlechtic Jan Křt. Betwoarth udal v bráně jako svého hostitele Františka Josefa hraběte Černína, nejvyššího sudího dvorského, aniž pán o hostu věděl. Trochu více zpráv podala o něm vrchní poštovní správa: přijel Novou branou ne poštou, ale nepovědomou příležitostí z Vídně a potom se zem pod ním slehla (9. II. 1722).

Souhlasně se švédským vyslancem se obcí kmitl kurfirst, spolu arcibiskup Trevířský, jedoucí do Vratislavi, když byl dříve udělil požehnání části posádky, vzdávající mu na Staroměstském náměstí čest (9. IX. 1722). Jak ale naložiti s přistím cizincem, oním levobočkem mocného kdysi rodu? Byl dokladem smutného údelu illegitimních, pochodících z matek, zprvu hýčkaných a když omrzely, opuštěných, z letorostů, zřídka kdy čemu naučených a vystavených bídě, když cizoložný otec se o ně včas nepostaral. Prvým,

kdo se o přítomnosti Jana Stuarta v království dověděl, byl Jindřich Antonín Höninger ze Sebergu, hejtman plzeňského kraje, pozorně sledující levobočkovu jízdu z Brodu nad lesy přes Domažlice a Plassy ku středu země, poskytnuvším mu pohostinství emauzského opata hraběte Arnošta Schrattenbacha. Prelát přijal hosta ve svátek Nového roku o čtvrté hodině odpoledne. Pozítří a k vůli cizinci hlásí se u něho opět návštěvník, novoměstský hejtman Jan Václav z Černínů. Vystrojený pán a kněz v prosté sutaně dlouho se navzájem ukláněli, dlouho řečňovali podle předpisů barokního galantuoma, než se z řečnických obrátů poněnáhu vyloupl důvod Černínovy přítomnosti v klášteře. Byl by velmi povděčen, kdyby s cizincem, v opatství hoštěném, směl porozprávěti. Zakrátko stál před ním malý, přibližně pětapadesátiletý muž bez manýr osobnosti, za kterou se vydává, spíše ponížený než sebevědomý a mluvící nevytříbenou vlaštinou. Vyprávěl, že je synem skotského krále Karla II., oblaživšího svou přízní donnu Terezii Coronu, jež od posthumního porodu syna žila u kardinála Pignatelliho v Neapoli, křestném to místě Janově. List, dosvědčující přijetí svátosti, jmenuje otcem nějakého anglického šlechtice, však pravda, skutečná a pravá, je zjevna z dopisu císařovny Eleonory, adressovaného neapolskému místokráli hraběti Daunovi. Hošík donny Corony žil v obci svého zrození, matka, ani kdo jiný mu nevěnoval

příliš péče, pročež i jeho vzdělání není vlné. Poslední dva roky strávil u hraběte Colloreda v Miláně, do Prahy pak přišel ze dvojího důvodu: jednak se pokloní před hrobem bl. Jana Nep. a potom bude skládati reverenci vyšší šlechtě. Cestu vykonal v doprovodu nejmenované matrony, která jej nikdy nepouští, a dvou sekretářů: Španěla Bernarda Lanoe a kostnického Němce Jana Mauritia Sousana.

Místodržící nepřáli si osobního styku se Stuartem, správně tušíce, že se bude jednat o nóbl žebrotu, a vyčkali, jak na jejich referát odpoví císař. Epištola Karla VI., dotýkající se cizince, byla poměrně stručná. Obsahovala rozkaz odejmouti Jakubu přímělný list císařovy matky a přiměti jej do tří dnů k odjezdu z říše, jenž se nesmí díti přes Vídeň. Levoboček, zvyklý na mnohý ústrk, mnohé pokoření, trpělivě přijal vzkaz. Nesluší mu odporovati, proto se do Itálie vrátí přes Linec, jak ale, když nemá peněz a císař

Hrob sv. Jana Nep.
u sv. Víta kol r. 1700

jemu, poslému ze vzácné krve, nepřiznal práva na přípěž? Dostal třicet zlatých cestovního, za tolikéž mu Černín najal příležitost do hornorakouské residence a v den, kdy církev slaví památku šestadvaceti mučedníků japonských, zemřevších pro víru v Nagasaki, průvod Stuartův vyjel o druhé hodině z Prahy, na jediném voze, obtíženém dvěma nevelkými kufry (24. X. 1723. — 13. II. 1724).

Stuarta chudším byl mladý barón Neutsche, kterého Tobiáš Schwertner, šafář landkočího Kryštofa Jóna, bona fide zavezl do města bez pasu. Barón putoval ku Praze hezky pomalu pěšky, vzpomínaje, byl-li opravdovým šlechticem, s lítostí na své předky, kteří jezdívali se čtyřspřeží. Nyní toho ale má dosti; prvému kočímu, kterého potká, namluví, že se vrací z procházky, čímž dosáhne cíle pohodlněji (14. II. 1724). Chudoba cti netratí, je-li však spojena se lží, stává se bezděky podezřelou a cizinec obtížným. Při tom Neusch „e tutti quanti“ — jaká nedochůdčata u srovnání s donem Maloniem de Galceran y Valmaceda, sedícím v malostranské věznicí! Dle jeho vlastního tvrzení se doni a hrabata kolem něho jen tak hemží. Připisoval si zrod z kavalírů „de Lendant des Contes de Barcellone et princes des Catalans“, při sobě měl potvrzení titulu, vystavené donem Pedrem de l'Aunay, znakovým heroldem španělského krále Filipa IV., otcem mu byl don Juan de Galceran, zastřelený

při obležení Namuru, jeho bába splozena donem Mostaro, velitelem Ostende, haagský španělský ministr hrabě de Monteleone se zaň přimluvil u madridského ministra války markýze de Castelar, jiné doporučení mu napsal hrabě Horn, bydlící u barónky de Lasary nedaleko Karolína, kde ale potomka švédského generála nikdo nezná — čím více exotických titulů a jmen, tím lépe, člověku jde ze vši té urozenosti hlava kolem. A což teprve osudy Španěla vlivných známostí. Dvakráte sloužil ve španělské armádě, v Holandsku a Messině desertérsky opuštěně, na to zařadil svou statečnost do francouzských regimentů St. Second a Rousillon, kde by byl dodnes, nebýti neblahého souboje, o jehož důvodech diskrétně pomlčuje — zkratka: Galceran je velezajímavý kavalírský dobrodruh se záviděníhodnou životní náplní, vyhanou po způsobu baróna Prášila. Ve Francii jakživ nebyl, do pasu, vystaveného před dvěma roky v Bruselu, vepsal nerozpačitou rukou šlechtické přídomky a změnil letopočet dokumentu, v Lovani poseděl čtyři dny v arestu „in puncto suspecti facti“, v Praze osmkrát změnil byt a velmi insolentně se domáhal podpory šlechty — appellace míní, aby byl postřkem dopraven do Nizozemí. Nakonec ale se tak nestalo sprostým šupem, poněvadž člověk nikdy neví! — a proto donu, zrozenému v Namuru, se dostalo, když přes Mnichov nastoupil návrat do vlasti, šestizlatové podpory a kočáru

na prvou nocležní stanici. Lepší něco než nic. Ošklivějších následků si k vůli němu vysloužil novoměstský rychtář Václav Růžička. Jeho hejtmán, hrabě Černín, mu bohopustě vyčinił, poněvadž Růžička pronajal Galeeronovi na týden pokoj, a páni místodržitelé nadávky nejen schválili, ale přidali k nim osmidenní vězení nádavkem (7.—25. IV. 1724).

Následuje druhý průjezd trevírským kurfirstem a arcibiskupem Františkem Ludvíkem do lázní, tentokráte se čtyřhodinovým zdržením, stráveným obědem u Damiána ze Sickingeů a následující reverencí šlechty (4. VI. 1724). Teprve při třetím, znovu směřujícím k horkým zřídłům, dovidá se zvědavý sáhodlouhého titulu volencova, jenž mezi mnohými vlastní i hodnost arcikancléře svatě říše římské v Gallii a království Arelatském, čte zprávy o jeho pobožnosti při hrobu bl. Jana Nep. a že kurfirst cestoval s padesáti šesti koňmi (10. VII. 1725). Tolika ořů nepotřeboval Jan Joachým van Astmus, lodní kapitán z Holandu, vnuk norského pastora a syn nizozemského mořeplavce. Jemu stačil skrovný pokoj hospody v Ungeltě, kam se uchýlil se slečnou Annou Marií Sobětickou ze Sobětic. Spokojili se sami sebou a svou láskou, nic se neohlížejíce na domluvy konsistoře, že se při nich jedná o neřádné, nepožehnané vztahy, vzbuzující veřejné pohoršení. Panna-frajle, zapomínající na své šlechtictví, nedbala poukazů na škody, utrpěné

na časném a věčném blahu, nedbala pohrůžek, že bude od galána „separírována“, a mořský vlk, otužený mnohými bouřemi, věřil, že i z této vyjde bez pohromy, najme-li si slečna poblíže něho a v témže hostinci jinou světnici. Konce „amůru“ Češky a seveřana? V aktech jich není a zprávu o věrném milování nepíše belletrista (19. VII. až 27. VIII. 1727).

V kaleidoskopu osudů představuje se nyní dvojice, taktéž spjatá poutem lásky: Jan Arnold Lechsmé, pochodící z Lanquedocku, a Vídeňka Marie Magd. Eleonóra Seebodtová. On se živil vyřizováním kupeckých záležitostí na lodích, kotvicích v marseillském přístavě, až do chvíle, kdy skřížil čepel v souboji, postihovaném trestem smrti. Nechtěje přijíti o hlavu, utekl do císařské residence, nalezna útulek u Seebodtové, která mu též poskytla ošetření v době nemoci. Ona, vydělávající zdobením čepců, přemluvila jej ke společné cestě do Prahy, tam modiststvím jistě vydělá pro ně oba. Projekt mohl dobře dopadnouti, kdyby se milenci nebyli dopustili klamu. Bývalý lodní makléř se vydával za pana von Löwen, císařského oficíra, jindy za vychovatele, ve všech disciplínách dobře honěného, ač zde ve skutečnosti provozoval lakýrnictví, svou družku pak za stavovskou dcerku rytmistra. Faleš vyšla na jevo, když seebodtské čepce a lechmeské natěračství neuspokojily ani nároku na dlužnou činži, uplatňovaného na Novém Městě panem Geisslerem,

pročež párek zavřen. Když ale domácí měl ke vši škodě ještě platiti za provinilce vězeňskou stravu, tu naléhal raději na osvobození vězňů, takže dekliventi propuštění, když se zavázali, že do osmačtyřiceti hodin opustí „stověžatou“, aby se sem nikdy více nevrátili (27. V.—9. VIII. 1729).

Průvod cizinců, více méně dobrodruhů, k nimž se ovšem nepřičítají ani švédský vyslanec, ani trevírský kurfirst, nechť ukončí Rinaldo Cacace, nobile Neapolitano. Doma vedl proces, nakonec vyhraný. Maje z výsledku sporu velkou radost, sedl a vylíčil jeho průběh v děkovném dopise bl. Janu Nep., načež se vydal ke světcovu hrobu, na jehož stupních složil zprávu, sepsanou někde pod Posilippem. Splniv účel cesty a spočítav svou hotovost, shledal, že vysouzená pře mu dosti nevynešla. Neměl na návrat. Co teď? Snad mu něčím přispějí místodržící, pohnutí jeho zbožností, jenže ti se s úřední střízlivostí omezili na zjištění fakta, že nemají fondu pro podporu pocestných (28. VI.—7. VII. 1729).

Zvlášť nápadným druhem cizinců byli ti, kdož ve městě žebřali na výkup křesťanů, zajatých v Turcích. K nim náleželi Sanctino Viati, Pedro Rapho a Andrea Magio, kteří tu chtěli vpytati sumu, nutnou pro vysvobození pěti set otroků, trpících pod půlměsícem (12. I. 1722). Sotva byli čím lepším než oni pobudové, na jaké nařiká P. Josephus, ministr trinitářů. Potulují se městem, ověšeni řetězy, a žebří. Jeden, mající na prsou

císařského orla, docela pomlouvá řeholníky ze Spálené ulice, tvrdě o řádu, že za peníze, vyptané ve prospěch sklávů, kupují panství se zámky. Loni mniši nejsv. Trojice osvobodili dvě stě dvacet otroků, mezi nimi z Prahy pochodícího Václava Scheffischecka, jenž po devět let vesloval na sultánských galerách. Dán zaň tři sta sedmdesátjeden piastr, kdežto jeho sourodák Jakub Kober, poněvadž byl starý, stál tolika devítinu ceny Žefičkovy. Stížnost P. Josefa týkala se Martina Ravallo a Antonia Reali-ho z Livorna, od námořních lupičů loni zajatých mořeplavců, dočasně propuštěných, aby sehnali výkupné pro druhy, podržené v zajetí. Nyní malostranský hejtmán oba Livorňany „hezky potichu vezme za hlavu“ a jednou pro vždy je vykáže ze země (4. IV.—6. VII. 1726).

Cizinecký ruch, doposud popisovaný, neměl přílišného národohospodářského významu. Pražáci jím mnoho nevydělávali, spíše ztráceli. Až bude mluveno o výtržnostech a zábavách, pak se občas znovu ukáže cizinec, připutovalý z dalekých končin, než ani od něho nepocházela významnější tržba, nýbrž efektní ztráta, jelikož peníze, zde nahrabané, vyvážel. Ovšem, jednalo-li se o

polytzy vládců,

pak nastával do pražských kapes a podél cesty, kudy se potentáti či členové jejich rodin ubírali,

značný příliv mamonu, stojící opravdu za řeč. Jakmile se proneslo, že saský princ Bedřich August pojede přes Prahu do Vídně ke své svatbě s arcikněžnou Marií Josefou, tu rozkazy, znamenající budoucí výdělek, jen tak přšely. Na Hradě bylo nutno připravit čtrnáct a v Brandýse n. L. k vůli loveckému zájezdu čtyři pokoje, tu i tam dostatečně zásobiti sklep s kuchyní, u Štvanice zaráženy do dna řečiště koly pro dřevěný most, jenž novomanželům uspořil kolikerou jízdu městem, do Petrovic posláno pro prince-ženicha osmnáct čtyřspřeží, na každou poštovní stanici postaviti přípřež sedmdesáti dvou koní a dřevěnou kuchyň, měřící kolem třiceti stop do čtverce — práce bylo do Boha! Při tom konána pouze nejnutnější. Na opravu bedněné chodby nad Prašným mostem nebylo možno pro krátkost času pomýšleti, proto s ní jediné sejmuty uvolněné latě, kdežto belvedér královny Anny ponechán ve svém zbědovaném stavu. Vytlučenými okny a s děrami ve dlažbě hleděl k Jarošově kašně, neznající mimo dešťové jiné vody. Podle císařova nařízení odstraňovány vady, bijící nejvíce do očí, s největší možnou šetrností a to výlučně na místech, kam hosté se vši pravděpodobností přijdou, jinak nic! Vždyť i nově čalouněné sály Hradu zařízeny nábytkem, zvypůjčeným po domech šlechty. Děla a prachů pro kanonádu čtyřiceti děl při příjezdu a odjezdu panstva si netřeba dlužiti, ty dodá vojenská správa ze zásoby zbrojnic. Když

ještě ustanoveno, že nebude ani slavnostního vjezdu, ani recepce po něm, pozvání místodržitele ke komplementu na Hrad, kam se k vůli štafáži dostaví nejvýše po dvou členech magistrátu, za to všichni poručíci městských gard.

Dlouho čekaná hodina návštěvy konečně nastala (27. VIII. 1719). Princ přijel ráno o šesté ke Špitálské bráně, zatím bez choti, a přes dřevěný most dosáhl Hradčan. Na večer dorazila sem ona. Zpráva, líčící Karlu VI. stručnými větami, co se v těch dnech v Praze dělo, nezaznamenala po místodržitelském komplementu prázdné události. Když pak minula noc odpočinku, novopečený párek vyslechl u sv. Víta zpívanou mši, slouženou kapitulním proboštem Danielem Josefem Meyernem z Mayernů, jenž hostům pravděpodobně vyložil i pamětihodnosti kaple sv. Václava a u hrobu nepomuckého divotvorce. Složivše hold českým nebešťanům, hosté pobylí celý den v královské zahradě, aniž se řeklo, čím se tam zabývali. Snad hráli kuželky a ohrnovali nos nad ubohým stavem slavného kdys dvora králů pouště, snad jich nepoštípaly Dienebierovy španělské mouchy. Dlouho do noci se ve stínu cedrů nezdrželi, slavíci beztak netloukli a ráno nutno časné vstávati, kočáry budou o páté připraveny pro cestu do Brandýsa, kde hlavy se nejprve skloní před oltářem Madony Staroboleslavské. Po prohlídce místa, na němž prolita mučednická krev sv. Václava, zaměří se do oborního lesa na

jeleny, které nejvyšší lovcí Oldřich Félix Popel z Lobkovic poručil prohnati mezi laptěmi. Předposledního srpna zavzněly ještě lovecké trubky v Jelením příkopě a posledního, v osm hodin ráno, manželé vyrazili za nejkrásnějšího počasí do Pirny.

Na Hradě znovu počal normální život. Posledním, kdož prožíval dozvuky rušnějších dnů, byl hradní pokojník Pavel Michal Kanigl. Pod jeho dozorem se mylo, čistilo, pralo, všechno dohromady nákladem 226 zl. 58 kr., nešťastný „zimmerwarther“ ale dohlížel na práce s myslí, obtíženou starostí. Kdyby se mu tak bylo něco ztratilo! Měl bedlivý dozor na jím opatrovaný inventář, bděl nad ním ve dne i v noci, všude ale nemohl býti. Bezmála náhodou a v poslední chvíli zjistil, že jeden ze saských lokajů omylem naložil věci hradského zařízení. Aby se ujistil, jak dopadl, provedl podrobnou inventúru, při níž s hrůzou poznal, kolik věcí zmizelo: jedna matrace, dva polštáře, nějaké prostěradlo a — salva venia čili s odpuštěním — šest skleněných nočníků. Ohlásil ztrátu komoře, která, vědouc o jeho naprosté spolehlivosti, mu ztrátu pasírovala (31. X. až 3. XI. 1719).

Méně pracného shonu, vlastně docela žádný, způsobil bádenský markrabí Karel Vilém. Vraceje se z Vídně „se swýma dvorskýma kavalíry a jinýma slaužícími“, neprokázal městu čest delšího zdržení, nýbrž bez průtahů jím zaměřil na Lovo-

sice (4. X. 1720). Hůře tomu bylo, když nejvyšší paní, císařovna Alžběta Kristýna, se vybrala do Karlovarů. Tehdy marně požadovány gobelíny, odeslané před časem do Vídně a nyní pro výzdobu Hradu velenutné. Vládkyně cestovala trochu složitěji než saský princ s chotí. Když na osmispřežním voze dorazila přes Tábor - Pyšely do sídelního města království (15. V. 1721), měla při sobě průvod o sto padesátidvou členech — mezi nimi mimo vysoké šarže: šest nosičů senftů, tři trubače, třiáctýřicet kočů a podkoních, dva trabanty a čtrnáct arcieřů — s devadesáti sedmi koňmi. A to nebyli všichni! Osmdesátjeden zřízenec poslán napřed, neméně čtrnáct těžkých vozů s moukou a vínem, jakož pět lehkých s jinými zásobami. Nyní teprve čtenář pochopí, proč dvorské kruhy požadovaly mnohá jídla, která pro císařovnu na každé, opakujeme: na každé poštovní stanici připravena: 155 kusů drůbeže, chlupaté a pernaté zvěřiny 43 kusy, 200 raků, 50 liber omastku a špeku, 250 mandel vajec, 330 liber hověziho a telecího masa, pět jehnat, po koši jablek a hrušek, nehledě k četným potřebám, detailně vyjmenovaným. Souhrn tohoto množství budiž znásoben pěti nocležními stanicemi, ležícími před Prahou, při čemž „Post-Rais-Lista“ neudává přípřežních stanic! Panovnice, netrpěvší nedostatkem dobrých krmí, brzo odjela do lázní (17. V.), aby se po sedmi nedělích (26. VI.) na Hradčany a pro delší dobu vrátila.

Ještě před tím rychle postaven most přes Štvanici, tentokrát lacinější, poněvadž svázán z lodí, zapůjčených magistráty. Program pobytu Alžběty Kristýny byl shodný s dřívějšími i pozdějšími. Návštěvy kostelů a klášterů střídány se službou Artemidě, občas se šlo do zahrady či se jelo na blízké sídlo šlechtice, leda že tentokrát reper-toár zmnožen o slavnost, konanou u příležitosti blahoslavení Jana Nep., o němž bude promluveno jinde.

Podrobná zpráva zachována o večerním zájezdu Alžběty Kristýny do Lorety (3. VII). Před vchodem do svatého místa uvítal vládkyni kapucínský kvardián P. Jiří Antonín, který korunovanou zavedl zprvu do nazaretské chýše. V její tmavé prostoře, osvětlené neklidným plápolem voskovic, poklekla žena, tolik si přející syna, na červené sametové klekátko a přijala požehnání kvardiána, zároveň žádajíc, aby se s ní pomodlil loretánské litanie „more capucinatorum“. Doufala, že jimi uprosí Matku, při níž slovo tělem učiněno jest, aby se i jí dostalo mužského potomka? S myslí, vznícenou dojmy pobožnosti, císařovna doprovozena sakrystánem P. Josefem do místnosti loretánského pokladu. Užasla nad jeho cenostmi. Diamantové monstrance kolovratská a lobkovická, jiné dvě, zvané korálovou a prstenovou, četné korunky pro sochy Bohorodice, vyjímané ze zásuvek kabinetů, zdobených zříceninovým mramorem, slamou vyšíty plášťik Madony,

delftské majoliky, práce z kosti či smaltu — poklad je doopravdy jakoby filiálkou císařské klenotnice. Divení nebralo konce, takže hezky dlouho potrvalo, než nastal okamžik, kdy sakrystán, ohnuv koleno, vznesl k její majestátnosti stříbrnou mísu s klášterním darem. Bylo to šest, na atlasu tištěných rytin matky Boží lauretánské, které se po vzoru japonských kakemonů navinovaly na hůlky, čímž látka uchráněna před přeležením, šest loretánských knih s titulem „Velká zahrada květinová“, tolikéž tisků tamního bratrstva pod jménem „Ježíš, Maria, Josef“ a menších modlitebních knih, vše svázáno do taftu a brokátu. Choť Karla VI. ráda přijala kapucínsky chudé, nebeským obsahem bohatší a světsky nádherně upravené „donum“, sama však je domů neodnesla. Svěřila věci, darované jí s tolikou láskou, svému hofmistru, nazývanému mnišskými letopisy hrabětem „Baarem“. Toť zjevný omyl, poněvadž Paar zaujímal nejvyšší dvorskou šarši při ovdovělé císařovně Amálii Hanoverské, kdežto u vládnoucí jím byl kníže Folch de Cardona. Na to se Alžběta Kristýna zapsala do pamětní knihy bratrstva, prosíc zároveň bradaté mnichy: nechť se vroucně modlí, aby účel, pro který vyhledala lázně, konečně došel vyslyšení. Neřekla toho naplno, ale každý věděl, že se jí jedná o šťastný porod syna.

Když knížkami poděleny též nejvyšší hofmistryně Marie Terezie kněžna Auerspergová a ostat-

ní damassy, skvělý průvod nastoupil zpáteční cestu do Hradu a v Loretánské ulici rozhostilo se ticho letního večera, jímž tóny zvonkové hry se nerušený nesly nad střechami a zahradami. Kol deváté hodiny přehlušeny ale rachotem dvorní ekypáže, zahýbající k Loretě. Sotva vystoupení z karosy a tlukoucí na fortnu řehole, uvedené do Prahy sv. Vavřincem z Brindisi. Čeho si žádá v tak pozdní hodinu a v prostředí slibu věčné čistoty? Její přítomnost je zcela nevinná, neboť frajle Rozálie hraběnka Thúnová vyřizuje toliko vzkaz, že císařovna by se byla klášteru ráda odsloužila nějakým darem, poněvadž však vozy s bagáží již odjely, pošle jej z Vídně, kam pozítří odjíždí (5. VII.). I tentokrát „zimmerwarther“ přišel o nějaké ložní potřeby, aniž jich musel nahrazovati.

Předposledním aktem divadla císařské návštěvy, pro něž opona vytažena reskriptem, jízdu ohlašujícím (8. IV. 1721), stala se účetnická prosa, prozrazující v tomto případě leccjakou zajímavost (23. X. 1721) z doby, kdy Hrad pro vládcinu návštěvu upravován. Především je z řeči účetních vidno, že hradní gobelíny z Vídně nevráceny, což se tuto znovu opakuje. Proto, mají-li se pokoje králova bytu zaskvěti zdobou vzácných tkanin, nutno se chlubití cizím peřím: tapецích Gabriel Josef Sensa byl poslán do Valdštýnského paláce, kde sejmul čalouny tří pokojů, načež jimi

vyzdobil rytířský sál hradu. Jinde přemísťoval girandoly, okna ověšoval záclonami, holost zdí antecamery zakryl niederlantskými tapetami — a co bude s neúpravností audienčního sálu? Tam přijde nad trůn baldachýn, vypůjčený od arcibiskupa, a stěny ponosou krásu Černínských gobelínů, zatím co Colloredovské určeny pro velkou předsíň. Sensa, jehož účet per čtyři sta a jednu zlatku kancelářští zaokrouhlili na tři stovky, byl i jinak nucen pracovati se zařízením, nepatřícím Hradu. Nástěnné svícny vydluženy u kněžny Auerspergové i Valdštýnů, ba brokát, ozdobivší zrcadlový pokoj, vyhrabán z depositáře jednoho ze tří karmelských klášterů. Lépe na tom byl dvorský malíř Petr Keck. Osvěžoval v pokojích malbu stěn, jsoucích skutečným majetkem krále, z něhož pocházely též jím vyčištěné obrazy zámecké galerie. Součet všech výloh, spojených s pražským sežurem, dosáhl částky 3668 zl a 56 kr, při čemž účetní opomenuli, že tři Janové, mlynáři Svoboda, Chyba a Naschnietz, zase postavili dřevěný most u ostrova štvanic, pracující při vysokém stavu vody tak opatrně, že proud jim nestrhl ani jediné klády. Chtěli-li dojítí mzdy, byli nuceni se hlásiti (28. IV. 1722).

Po předposledním aktu vždycky následuje poslední, o němž však mluveno při hradní obrazárně (14. XI. 1721), kterou císařovna počala rozebíratí. Proto opona smí padnouti, aby se napříště vyhrnula k novému ději, kde hlavní úlohu zahraje

arcikněžna Marie Elisabetha, sestra Karla VI. a nově jmenovaná gubernátorka Nizozemí. Její cesta z Vídně do Bruselu potrvala třicet tři dny, z nichž celkem pět stráveno v Praze (10.—14. IX. 1725). O organizaci arcikněžniny jízdy netřeba mluvit, jelikož se ničím nelišila od nedávné císařovny, nehledě ke dvojímu: Marie Elisabetha ráda obědvala za veřejného přístupu publika, mimo to stejně ráda prolévala krev zvěře. Její loveckou vášeň zaplatilo životem čtyřicet „danhelů“ Královské obory, odstřelených za jediné odpoledne (11. IX.). Pozitíří rozlehnou se výštrěly v revírech brandýských, kde výřad dosáhne za půldne dvacet osm jelenů se třemi kanci. Kolik trofejí as nasbírala něžná ženská ručka před dosažením Bruselu, kam vyraženo z vltavské metropole o dni sv. Nótburgy (14. IX.)? Marie Elisabetha jednala v tomto ohledu zcela po dobové módě, není jediného vylíčení panského života, aby se v něm nemluvilo

a loveck

jako zábavě, vyhražené přepychu korunovaných a urozených, pro níž příroda dala vyrůstí seščenému prostředí lesa. Proto by snad stránky, týkající se honby, nepatřily do knihy, líčící život ve městě, kde se nejdříve strojí pasti na myši a v zahradách kamením loučí po kočkách, plížících se za ptáky. Co ale počítí, je-li v aktech obsažen spis, mluvící o odstřelném za škodnou, sko-

lenou v pražských revírech (23. V. 1719)? Pak nezbyvá než se přesvědčiti, jak a kde se tu Dianě sloužilo. Podle seznamu škodně jednalo se o rozsáhlá loviště, vždyť v nich dokonce složen párek divokých koček. Ostatní kořist neobsahuje nic neobvyklého, ale svým počtem prozrazuje velkou prostorovost lesního panství, ku Praze přiřazeného. Za jediný rok v něm složeno 919 strak, 76 lišek, 64 kolčavy, 45 ostřížů, 36 jestřábů, 32 sovy pálené, 24 volavky, jedenáct kún a pět výrů.

Kde ale se rozkládala tato honitba, spravovaná lesmistrem Ferdinandem Závišem z Osenice? Skládala se z několika okrsků, jichž jména jsou vesměs běžná. Především k ní náležela stará, dnes Královskou nazývaná obora. Prý bývala místem, z celého městského okolí nejpřívětivějším, kam vedla alej starých lip. Od zámku naskytl se krásný pohled na stráně nad Trójou. Dole vede kolem rybníka, napájeného rudolfínskou štólou přímo z Vltavy, pohodlná cesta, zvoucí ku procházkám, při nichž často přeběhne přes průsek stádo skvrnitých daňků, ženoucích se ohraženou prostorem divokým úprkem. Sem službou přidělen oborník Kryštof Kunz, podpořený fořtknechtem Antonínem Auerhanem. Druhá čili nová, později na Hvězdu překřtěná obora spravována oborníkem Janem Grünfeldem. Na Hradě vládl ve lvím dvoře lvář Steffelin a hned přes ulici při dvou rybnících bažantnice (č. p. 53-IV.), v nichž se před sto lety máchal pelikán (až k 28. II. 1640),

pěstil krásně opeřené ptáky bažantník Pavel Perstorfer. Ostatní revíry byly neohrazené. Šárecký vartoval Krystyán Fitzmann, hranice strašnického obcházal Daniel Miller, zatím co svahy onoho v jinonickém zářezu slézal hajný Jan Martin. V libeňském střehl Emerich Pavlovský, kdežto Václav Mertz, krmící jeleny v příkopu, už nebude dlouho sloužiti, nýbrž bude opatřen v císařském špitále. Tot pražský lesnický personál, zanesený pro počátek období, o něž se jedná (21. I. 1720), smrtí nebo přidělením občas vyměňovaný a nepřilíš dobře placený. Souhrn všech, zde vyjmenovaných, pobíral ročně 1054 zl 56 kr. Nejvíce, něco přes pětinu (233,20) ovšem Záviš, fořtknechti po pěti zlatkách a třech krejcarech za měsíc, nejméně konečně dozorce Jeleního příkopu, shrnující každého prvního do dlaně polovinu fořtknechtského platu, ale bez krejcarového doplňku.

Mzda byla beze sporu malá, však deputáty narůstala docela slušně. Kunz pásl v králově oboře sedm krav, tři kozy a pár koní, nemluvě ani o velkém počtu prasat. Starého čerta se staral o svou instrukci, podle níž měl chovati toliko tři krávy s jedním koněm, prasat a koz, v lese velmi škodných, pak vůbec ne. Zvýšený stav jeho dobytka poklidně užíral zvěři, chované pro královu potěhu, trávu a seno, dokud mu toho Dienebier energickým zákrokem u komory nezarazil (6. X. 1722). Kunzův nástupce Jan Ullrich si nad to

zavedl novotu, na níž si velmi stěžoval mlynář Ondřej František Roháček, ucházející se o prodloužení nájmu císařského mlýna, kde měl také hospodu. Podle paragrafu zemského zřízení č. 66. a 67. zřízenec s pevným platem nemá práva otvírati šenk, hostům veřejně sloužící, avšak Ullrich tak přece učinil. Oborník ohražoval se několikaletým důvodem. Jeho denní požitky nepřesahují částku patnácti krejcarů. O šenku nelze u něho mluvíti. Nevypíjí-li letní hosté těch několik sudů piva, jež je nucen kupovati, vypíjí je sám se svými lidmi, což je asi nemrzelo. A návštěvníci? Bože, jsou vesměs z duchovních kruhů, které by do mlýna beztak nešly, a tak on, Ullrich, Roháčkovi nijak neškodí (14. X. 1723—14. II. p. r.).

K deputátnímu příjmu z dobytka a neoprávněného šenku nutno přičísti ještě odstřelné, volný byt a z rybníku, když neteklo, jistě občas káplo. Po delších tahačkách najal jej, spolu se dvěma loužemi bažantnice, novoměstský rybář Jan Svoboda, dobře a spolehlivě platící za výlovy na královských panstvích brandýském, pardubském a poděbradském. Komora požadovala od něho pětasedmdesát zlatek ročního nájmu, ubíhala ho souběžným jednáním s vdovou Glaubigerovou, než Svoboda zůstal neoblomným, takže rybníky dostal oproti požadavku o jedenáct zlatých levněji (9.—15. IV. 1720). Byl-li s ním oborník zadobře, tu o svátcích Kristova zrodu či v postě leckterýs kapřík odplouval ze svobodovských haltýřů do

kuchyně paní Kunzové. Nejinak tomu bývalo při sklízni ovoce, ač při té se mohlo jednat pouze o nečetné liberky, vždyť v celé oboře napočteno toliko sedm jabloní, patnáct hrušní a třicet višní. Komora odhadovala tržbu za ně nejvýše dvaceti zlatkami, takže ovoce nevyneslo ani na sůl pro zvěř, vyžádavší si bezmála dvojnásobného nákladu (3. a 8. X. 1720).

V Bubenči chování hlavně daňci v počtu kolem jednoho tisíce kusů. Jsouce příliš krotcí, nikterak nepodněcovali císařské lovecké vášně a neplnili účele, pro který drženi. Pak jsou ale zbytečně drazí! Snad by měli býti až na dvě stě jedinců vystříleni a nahrazeni jeleny, převedenými sem z Jeleního příkopu. Peníz, utržený za složené, poslouží pro stavbu rybníka ve Hvězdě, při jehož nedostatku zvířata nemají vody pro ochlazení v letním parnu. Jednání, vyvolané úsporným návrhem Dienebierovým (16. XII. 1723), se táhlo kolik let, hlavně když stavební písař, stále poukazující na špatné senné sklízne a nutnost kupovati píci, naléhal, aby i ve Hvězdě snížen počet vysoké s počtu sedmdesáti na nejvýše třicet a z Jeleního příkopu nechť je odstraněno čtyřicet tam žijících paroháčů a laní docela (20. IX. 1726). Zda-li se smrtelné výstřely rozlehly v úvalu při Brusnici a v okolí hvězdicovitého zámku arciknížete Ferdinanda, není zcela zjevno, mluvíť se v září příštího roku znovu o nutnosti krvavé žně v těchto místech, pouze

daňci, až na stádo o dvou stech hlavách, padli v oběť mamonářské spořivosti. Pokladna stavebního úřadu přijala za jejich zvěřinu 425 zl 21 kr, za něž rybník Hvězdy vyhlouben (19. VII. 1728), a Praha se přejídala jejich masem.

Při zmínce o lovech netřeba si představovati takové, na které je zvyklá přítomnost. Vysoký pán se netrmácel šoulačkou po rozmoklých polích a nebral na sebe obtíže trpělivosti, nutné pro čekanou. Z večera, když v paprscích zapadajícího slunce se komáři nad mokřinou mytiny nejvíce rojí, zřídka kdy usedl na vysoký posed, pohupovaný kryjící jej korunou stromu. Nejspíše se námáhal štvanicí, právě vešlou do oblíby, kdy za vydávajícími, výkřikem „toch! toch!“ pobízenými ohaři a v doprovodu troubících piquerů se koňmo hnal za jelenem až k „ha — la — li“ lesních rohů, ohlašujících zprvu smrt zvířete a pak opětným zahlaholením t. zv. curée, kdy se láji dostává vnitřností uštvaného tvora. Jindy pánové nechali hnáti obyvatele lesa v celých stádech průsekem, ohraničeným laptěmi, sedíce pohodlně v loveckém pavilónu, odkud nemysliveckou řezničinou skládali jeden kus po druhém, pyšnice se po honu sáhodlouhým výřadem. Znali docela i pokojovou honbu. Světe, slyš a žasni, k čemu kdys posloužil Španělský sál! Sem, pod štukovaný strop Giovanniho Bat. Quadro-a a Arnošta Heidelbergera, vypustil kteréhos dne lvář Michal Vojtěch Turba divokého kocoura, načež v místě,

kde Rudolf II. se v posvátném tichu obdivoval svým pokladům, rozpoutána divá honba na šelmu, dokud ji Leopold I. s dětmi panovického domu nedorazil. O události vypráví zcela stručně účet lvího dvora (14. V. 1680). Zda by Nimrod, vášnivě milující polovačku, souhlasil s pokojovým lovem císaře? Pouhá představa takového nemyslivceckého honu, kdy štvané zvíře, smekající se na nezvyklé půdě, strachuplně spěje do rohů, aby se vyplhalo za zeď či jináč uniklo, konečně do-
dělává pod ranou oštěpu nebo v zubech slintajících psa, vyvolá jeho odpor a také názor, že císařské dětičky prapodivně vychovávány.

Karel VI. nebyl lovcem o nic ušlechtiljším. Nechtělo-li se mu z domu, postavil se jednoduše k oknu téhož sálu, aby odtud střílel po chovancích Jeleního příkopu, ač pro hloubku úvalu a strmost jeho strání ani jednou nepřišel k pořádné ráně. Stejně malou radost mu působili krotcí danhelové staré obory. Pasou se na paloucích jako krávy, nic jich nevyruší, čímž strelba po nich se rovná strelbě do mrtvého terče. Proto jich císař složil při nahánce a při jízdě kočárem pouze několik, což na něho prozradil referát Die-nebierův (16. XII. 1723).

Služba v revírech nebyla prosta nebezpečí. Šlo-li o svévolné poškozování oborního stromoradí, složeného z mohutných lípových kmenů, tu se hlídač zhostil věci velmi prostě: nejmenovaný černínský šafář a kovář hraběte Brědy, dopustivše

se zbytečného pychu, udání malostranskému hejtmanství a to je postihlo hradčanskou věznicí, kde jim ponechán čas k úvaze, komu svým kazisvětstvím prospěli (26. XII. 1724). Po každé se ale setkání se škůdcem lesa neodbylo hladce, ba služebník pá-ně zaplatil někdy za svou bdělost životem.

Kde by se cos podobného byl napřesrok v únoru nadál fořt-knecht Kryštof Endsmann, když časně zrána vyšel na povinnou obchůzku po šáreckém hájemství. Sahalo až k polím kláštera svatomarytského, kde poblíže Endsmann přistihl břevnovského myslivce Martina Jeřábka a kuchtíka z blízké usedlosti kajetánského řádu s puškou v ruce. Hajný jim vytkl jejich nenáležitě počínání, hrubé slovo dalo ještě hrubší a za chvíli se účastníci hádky mleli tak mile, že po několika dnech zmlácený královský služebník skonal na rány, v bitce stržené. Lidé, chovající nekalé úmysly, jistě vlézali nočního času do obou obor, chtějíce v nich dojití pytláckého zisku, což svědci spatřili jednou tělesnýma očima. Večer

Portál Rudolfské itoly
v Král. oboře

dávno minul a mrazivá lednová noc stopila krajinu do temné černavy. Jí, směrem od Roztok, klusali vltavským údolím dva císařští jezdcí ku Praze. Dorazivše do Podbaby, nevěděli, kudy mají zaměřiti na Holešovice. Proto vyburcovali rychtáře se žádostí o průvodce a ten jim přidělil Václava Suchoratského. Trojice, společně nadávající na trmácení po špatných cestách ve chvílích, kdy by člověk raději spal, klopytala podle oborní ohrady, až dospěla k místu, kde na vrcholu zdi seděl muž, oděný zeleným šatem. Puška v jeho náručí vzbuzovala silné podezření, neméně prázdný pytel na zádech. Chlapisko, tvrdící o sobě, že je lesníkem bubenského statku, mělo sotva cos dobrého za lubem, vojáci mu proto pušku odebrali a po vypálení náboje zase vrátili (17. I. 1728). Kdyby se byl s domnělým lesním byl setkal osamělý chodec, tu by setkání mohlo míti neblahé následky.

Honební přepych nepřináležel měšťanu. Jemu neslušelo, aby vydával peníze za lovecké zbraně, psy a klusáky, vydržoval lesnický personál nebo kupoval drahé krmivo zvířem. Po celodenní lopotě v dílně, obchodu či úřadě připraveny proň

xibavny

za přístupnější cenu. Náklad na ně nikdy nenesl sám. Bylyť mnohem levnější nežli lovecká zábyvka panská, poněvadž jejich výlohy, kolektiv-

ně nesené, rozvrženy ve formě vstupného na všechny, kdož se jich zúčastnili. Každý platil výhradně za sebe a nic více, při čemž se směl dívati, dokud podívaná trvala nebo ho nezmrzela.

Pokud se zábav týče, bylo by nutno promluvit nejprve o té, jež podle našich představ má vážný výchovný ráz, jenže divadlo se oň tehdy, za vlády rozpustilé „commedia del'arte“ mnoho nestaralo. Mimo to Teuber, Port a Vondráček snesli o pražském tolik zpráv, že by autor, chtěje psáti o Tháliině působnosti v trojinci, byl nucen opisovati stránky jejich rozměrných knih. Nechtěje toho činiti, omezi se na principály či údálosti prken, znamenajících svět, pokud klassikové pražského divadelnictví o nich nemluví, třebaš při mnohém nenalezeno podrobností. Je tu na příklad vídeňský měšťan Jan Křt. Höllwerding, náležející ke compagnii Pavla Tillyho. Mnozí čeští, do sídelního města zavítavší kavalíři, shlédnuvše jeho umění, ho zvali, zda by nepřijel s celou bandou do vltavské veleobce a nepředvedl v ní operu, jím skomponovanou a přenádhernými dekoracemi vypravenou. Kdyby směl, splnil by přání vyzvatelů hned po vánočních svátcích (11. XII. 1719). Tím končí zatím zprávy o Höllwerdingovi.

Poněkud podrobněji lze promluvit o Marco Waldtmannovi. Nevšedním nákladem přeměnil malostranskou míčovnu „U zlatého pštrosa“ (č. p. 376-III.), založenou před sto a několika roky Pavlem Sutterem ze Sutterbachu, v dokonalý

stánek Mus, kde šlechta usedala proti vzornému jevišti do pohodlných lóží. Investoval sem celé jmění, jenže jeho principál nemínil dodržeti uzavřenou smlouvu a hodlá se odstěhovati na Staré Město. Ať toho místodržící pro všechno na světě nedovolí, sice bude podnik zničen a on, Waldtmann, zcela ožebračen (6. II. 1722). S kým se to nařikající divadelník vlastně přel? Přece ne s tlupou „italských létajících mužů“, způsobivších právě před čtyřmi roky výtržnost v divadle Manhartovského domu (č. p. 595-I.), kdež akrobat Claudius Rosidor pobodal Cornelia Bonnu, ani s loutkářem Janem Deppem. Ne, jednalo se o nějakého Scholtze, jenž chtěl z poměrného, kol „zlatého pštrosa“ vládnoucího ticha k Manhartovům a tím do rušnější ulice Celetné. Malostranský hejtman spor sice srovnal, bohužel Marcu tím mnoho neprospěl. Příštího roku, kdy se pro období korunovace uchází o divadelní monopol (21. I. 1723), Waldtmann nařiká znovu, že pro uchování „divertissementu“ vyšších a nižších stavů dosadil celý svůj stateček. Milosrdní pánové mu tedy koncessi přislíbili, zavázavše jej dvojnásobnou podmínkou: bude hráti kusy výlučně nejlepších autorů, aniž urazí stydlivost publika případnou necudností užívaných kostýmů. Snad vyhověl, takže jeho Pantalón, mimové Ignác a Prunius se synem i dcerou, proslulí a pro naznačené období najatí herci i tanečníci, nikoho nepohoršili. Waldtmann bavil Pražáky po osm minulých let,

tu jako šašek, tu stejně slušnými jako nepohoršlivými kusy, když konečně také jemu se naskytla možnost jíti do Celetné ulice a Manhartovského domu, nazývaného dnes Šrámkovským (19. IV. 1725). Započal by tam s představeními o sv. Václavu a s herci, nahoře zmíněnými. Jeho tlupa bude tak znamenitá, že Praha takové dosud neshlédla. Do dne okněžněného svěťce je ovšem velmi daleko, tato kolnost ale podnikateli nevadí, jelikož bude k naznačenému termínu agírovati na lázeňském divadle hraběte Šporka v Kuksu. Úřady, přesvědčivší se o pravdivosti jeho slov, nebránily. Tím končí novinky o Waldtmannovi, jenž se v literatuře nyní uvádí sporem s Janem Leinhansem, neostýchajícím se provésti na jevišti obřízku se všemi podrobnostmi (prosinec 1725.)

Příští komediant tu snad ani nehrál, byť se byl o to pokusil. Tomasso Ristori s honosným titulem „direttore bandy actorum“ královské polské, spolu kursaské majestátnosti, prosil o poskytnutí příležitosti pobavovati vysokorodou šlechtu kuriózními vlaškými komediemi po tři měsíce. Svolení se mu nedostalo, pouze poukazu, aby svou supliku složil s nejpokornější reverencí k nohám císařské velebnosti (14. VI. 1723). Hned po něm přichází na řadu nový Vlach, Antonio Maria Peruzzi z Benátek, hodlající se sborem osmi zpěváků obojího pohlaví a deseti hudebníky provozovati „un opera italiana con soggetti tutti

Italiani nella sala del sig. Manhard“, tedy vesměs s příslušníky své slunné vlasti. Podle dožádaných informací bude hráti pětkrát v téhodni, aniž mu vadí letní nepřítomnost panstva, kdy ví, jak zabezpečí existenci celého ensemblu, složeného z osob, vesměs dobře zachovalých. Za sedadlo v přízemí či v prvním pořadí požadoval zlatku, lóže jich stála měsíčně padesát, celoroční předplatné prvých čtyř ale osm stovek. Peruzzi neodkázán k císaři. Místodržící mu o své újmě dali souhlas k produkcím, zakazující takové, o nichž platí přívlastek „scandalose“. Rodák benátských lagůn zdržel se tu do října, kdy se dožaduje práva k tisku operních textů v oficině Wirckhadtově (15. III.—18. VIII.—18. X. 1724).

Nejméně třikrát zapůsobil v Praze Mnichovan František Albert de Fraine, principál „hochteutscher“ komediantů. Když po prvé přijel, vykázal se osvědčením Františka Antonína hraběte Šporka, že v Kuksu dokonale sehrál světské i duchovní hry, chovaje se velmi slušně. Jeho banda čítala šestnácte členů. Fraine, domáhaje se Manhartovského sálu, vypočítává jména herců, aniž by udával, pro které obory jsou angažováni. Proto mohl Heinrich Rademin hráti intrikány a jeho žena prvé milovnice, Kryštof Scholtze s manželkou představovali charakterní role, komickou šarží stejně hypoteticky obstarávali Kryštof Félix se svou lepší polovičkou a zbývající obory dělili mezi sebe Jan Wenzigin, taktéž ženatý s umělkyní,

Ignác Faschinger, Ferdinand Reichel, Christofór Funck, Jan Schmidt, Jiří Nath a Bartoloměj Fischer. Fraine sotva směl do Celetné ulice, kde zrovnanyní a jako byschválně se roztahovali italští operisté. Ke „zlatému pštroso“ do Menšího Města se mu nechtělo, namítal proto, že vlašským pěvcům neuškodí, poněvadž svede k sobě výhradně onu část publika, která nerozumí zpěvné vlaštině (18. VII.—22. IX. 1724). Jeden z jeho příštích pobytů (1726) prozradila zmínka v přípise, jímž po špatných sezónách ve Wiesenfeldu a Kuksu, jakož i po pětíměsíční zahálce v Praze, by v zájmu divadelní pokladny rád zapůsobil několika skromnými akcemi o adventních nedělích. Jelikož tak loni směl, souhlasí pánové, nenamítne-li ničeho arcibiskup Khünburg. Osmdesátiletý velekněz spatřil za své dlouhověkosti mnoho strastiplné bídy, měl proto slitování s komediantem a dopřál výdělku, tolik potřebného po čase hubenství (14.—23. XI. 1729).

Arcibiskup Khünburg

Mimo italských a německých herců bavili Pražáky také Francouzové, takový Pierre Defforger, jenž by rád hrál od příštího září (14. XI. 1724), jakýs Dubuison, hodlající v malostranské míčovně tak dlouho ukazovati své umění, dokud s celou tlupou nevybředne z dluhů (1. XII. 1727), a konečně Mr. Maillard, vylouvající se na drsnost počasí, bránící mu v odchodu (11. XII. 1727). Ponechán zde proto přes celý masopust, nesměl ale podniku otevírati v den, kdy hrála italská opera, jakož i v neděli po sedmé hodině večerní.

Zvědavci, dotazujícímu se po kvalitě divadel, až potud zmíněných, nelze dáti spolehlivé odpovědi, avšak sotva bude chybou, řekne-li se o nich, že byla šmírami protřelých světoběžníků, u nichž nebylo víry v dané slovo a pouze málo kladných složek charakteru. Také by bylo těžko pohledávati je u nich, lidech povržených a v neuctě živících, znamenajících pro vrstevníka výlupek vši nepravosti. Pověst o svých výkonech jistě a nesmírně nadsazovali, činíce sobě i podnikům, k nimž přináleželi, nezřízenou reklamu, aniž došli na jevišti slibu. O něco lépe bylo tomu s Antoniem Denziem, působícím po léta v divadle hraběte Šporka na Poříčí (do 1734). Teubner vypsál jeho pražské osudy velmi podrobně. Podařilo se mu nejen vypátrati seznamy jím najatých umělců, seznati tituly a obsahy jeho oper, třebaš Orlando furioso, Lucio Vero s hudbou Tomassa Albinoniho, Fiore-ho a Antonia Bionih

L'innocenza guistificata, Bionih Armida abbandonata atd., prý vesměs s nádhernou výpravou, než nebylo mu přáno, aby našel zmínky, jak a proč se Denzio ocitl za přehradou Alp v daleké „máti měst“.

Vylákali jej sem s celým personálem Giovanni Maria a Antonio Maria Peruzzi, nabízejíce mu deset tisíc ročně, cestovné, volný byt a stravu. Prvá splátka zaručena v den, kdy od operistova odjezdu z Benátek uplynou dva měsíce, ostatek bude dostávat ve třicetidenních lhůtách po 833 zl 20 kr. Kdyby Peruzziové neplatili, měl Denzio nárok na zabavení pokladního příjmu i zařízení theatra. Domnívaje se, že řádně uzavřená smlouva je proň dostatečnou zárukou, divadelník opustil krásnou Venezii (15. 7. 1724) a hrál nejprve po šest neděl v Kuksu. Zároveň s podzimem započal s činností v poříčském divadle, Peruzziové však, ač od šlechty předem vybrali předplatné za lóže, jej nechávali na holičkách. Co jiného mu zbývalo než žaloba u místodržících, spojená se žádostí, aby povolení her bylo nepoctivcům odňato a přeneseno na něho, čímž bude oprávněn vybírati vstupné (23. X. 1724). Jenže obžalování se s velkým úsilím brání a taktéž vytýkají žalobci porušení kontraktu. Na místě extravirtuósa Felice Monticelliho vzal sebou docela nevýznamného kumštýře, houslistu Giovanni Amadei-e taky nenajal a kde je slíbený posamentýr, vědoucí, čeho třeba ku opatření divadelní šatny, a kde neméně

zběhlý opera-krejčí? Pravda, splatili žalobníku na jeho pohledávku toliko jeden tisíc a jedno sto osmdesát zlatek, dluhu mu neupírají, proto, nemohou-li se navzájem dohodnouti, bude nejlépe, ustanoví-li se sekvestor, který povede nepřehnanou stránku podniku (9. XI. 1724). O předplatném, vybraném od Paarů, Lobkoviců, Kaisersteinů, Kolovratů, Kinských, Černínů a jiných per sedmdesát až stošedesát zlatých za lóži, se ale ani slůvkem nezminili. Novoměstské hejtmanství, pověřené vyšetřením věci, dalo za pravdu Denzioví, čímž on, když i místodržitelé se přiklonili k názoru referenta (13. XI. 1724), získal samostatnou vládu ve šporkovském divadle poříčském.

Bůh uchovej, že by si Denzio byl v Praze ustlal na růžích! Když nikdo jiný, tu vlastní virtuósové mu připravovali peklo na zemi. Signora Giusti a signor Paolo Vida, ujdouce z bandy, způsobili vzteku a obtíží do sytosti. Prostřednictvím benátského impressaria Antonia Vivaldiho Denzio najal sice náhradou za ně sopranistku Chiaru Orlandiovou a tenóra Nevello, snad přijede i kontraaltistka Terezia Peruzzi, působivší po slavné Romaniniové v benátském teatro S. Cassiano, či, kdyby se nepodařilo ji získati, tu zaskočí Antonia Zanuochi nebo Lucia Lanzetti. Giusti a Vida naléhají na něho, aby jim vyplatil cestovné do Benátek, kam je povinnen je dopravit. Denzio jim vyhoví, nastoupí-li cestu do čtrnácti

dnů. Neučiní-li toho, bude vidno, že zpronevěřili mámi z něho peníze na cos jiného, a on pak bude každého závazku prost. Vida, chtějící jeti přes Vídeň, páčil výlohy návratu stopadesáti zlatkami na osobu, načež místodržitelé rozhodli, aby Denzio, zastoupený advokátem Václavem Neumanem z Pucholce, platil, pojedě-li Vida skutečně, jinými slovy: dali principálu za pravdu (9. — 26. II. 1725). Nové potíže způsobeny v květnu a v červnu šporkovským komorníkem Antonínem Tomášem Buchbinderem k vůli tisícovce, hraběti dlužné, ty ale zemský podkomoří Václav Arnošt Markvart z Hrádku spolu s hejtmánem Leopoldem z Valdštýnu srovnali po dobrém (9. VI. 1725). Jako svědek zasáhl Denzio do pře kollegů, jemu podřízených. Tehdy Matteo Laxini požadoval od loučící se pěvkyně Margaréty Campioli dvanáct nebo nejméně šest dukátů za zpěvní lekce signoritě udělené. Ona, nemajíc nazbyt, dávala mu v náhradu šáteček v ceně tří zlatých. Jakoby mu jím bylo pomozeno! Oč vítanějším se mu stala směnka, vystavená jakýms galantním Leonardem Moserem v zájmu loučící se Campiolové (26. VIII. 1729), při níž vedle oficiálního milence Morettiho kavent hrál nejvýše podružnou roli cicisbea.

S Denziem, majícím mnoho společného s opravdovým uměním, končí partie, vymezená Thalíi, a počíná nová, věnovaná atrakcím. Ji opětně zahajuje Marco Waldtmann, vymyslivší před působ-

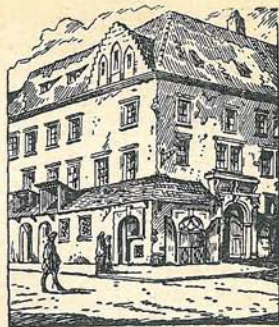

ností v malostranském divadle podívanou, k níž látku čerpal ze středověkých zvyklostí. Uspořádá na dvoře Staré Rychty (č. p. 404-I.) turnaj šesti opravdových rytířů, při němž nebude nebezpečí. Úřady mu toho bez námitek povolily (22. III. 1719), nemohouce ani jinak, vždyt v rychtářském domě, s průčelím, zdobeným sgrafitovaným obrazem boje křesťanů s pohany kněžny Drahomíry, se taková představení konala odedávna. Praha vstupovala do domu portálem, hlásícím slovy nápisu, že stavení obnoveno L. P. 1588. Činila tak letos ještě jednou, když ji sem lákala pověst o čtyřiatřicetiletém siláku, užívajícím artistického pseudonymu Samsón. Ve skutečnosti byl pravděpodobně Janem Karlem von Eckenbergem, jenž spatřil světlo světa v Hargerode a loni zvětšen mědirytinou Jana Benjamina Brühla. Chalcoğraf vsadil její portrétní ovál do rámu, složeného z devatera kousků siláka.

Stály beze sporu za shlédnutí. Nebylo maličkostí přivázati si k vlasům kámen pět set liber těžký a zdvihnouti jej se země bez pomoci rukou. Značnou sílu vyžadovalo též příští číslo programu, kdy atlét ulehl na dvě židle tak, že na jedné spočíval hlavou, na druhé patami. Zaujav polohu, pro jeho účel nejvhodnější, vyzval pět až šest mužů, aby naň rozkročmo usedli nebo se postavili. To vše bylo jen nevinnou předehrkou k těžším a snad i nebezpečnějším produkcím. Samsón znovu ulehl, tentokrát na zem, maje

prsa sepnuta obručí s kola, do níž dal kovářem tak dlouho bušiti, až se rozpadla. Totéž opakoval ještě jednou, místo železa však nesl plecemi balvan, stačící ku rozdrčení normálního člověka. Než úžas diváka vzrostl, když muž starozákonního jména hravě přetrhl tlusté, párem koní nepřevrané lano. Mimo to pohazoval dělovou hlavní jako pírkem, na jazyk si naléval roztavený pečetní vosk a jeho žena udivovala co kontorsionistka čili hadí žena. Jeho výkony byly jistě něčím neobvyklým a nevidaným, neboť jinak není myslitelné, že by vážený hodnostář, jakým byl týnský farář Hammerschmid, byl jim věnoval tolik místa ve své „Historia Pragensis“. Zda-li ale onen muž, jenž se později s čims podobným produkoval ve společnosti tanečnic na provaze poblíže Karolina, je totožný se Samsónem, nelze přes všechnu pravděpodobnost tvrditi (19. II. 1726).

Kol Vánoc silák vystřídán na Staré Rychtě učeným konikem, jehož cvičení si vyžádalo dlouhých pět let. Oř mnoho nedovedl, aniž se čím lišil od obyčejných cirkusových. Chodil vztyčmo

Stará rychta, čp. 404-I.

po zadních nohách, naráz proskočil osmi obru-
 čemi a rozeznával jednotlivé druhy mincí, jichž
 hodnoty vyklepával kopytem. Do počítajících
 koní erfurtských měl rozhodně daleko, nadto
 pak i smůlu. V den, kdy Karel VI. oznamoval
 poddaným, že Nejvyššímu se zlíbilo povolati cí-
 sařovnu Eleonóru Magdalénu z pomíjějcnosti
 světa do nekonečně šťastné věčnosti, stále ještě
 poutal pozornost, od zítřka však je konec (23. I.
 1720). Započne dvorní smutek a ten mimo bálů
 a komedií zakazuje též produkce zvířat. Později
 objevilo se v domě rychtářů, tvořícím nároží
 Můstku s ulicí Rytířskou, něco nového. Umělec,
 zamlčevší své jméno, ukazoval v něm pomocí
 mašin pevninské i námořní krajiny, bohužel ne-
 řekl, kam diváky zaváděl. Za chvíli nechal na
 moře vyplouti válečné korvety, pálicí ze všech
 kusů po nepříteli, a když zmizely pod obzorem,
 vykouzll před udivenýma očima vnitrozemců
 krásy hladiny, zdánlivě nekončící, osvětlené vý-
 chodem nebo západem, a rozžíhal nad ní hvězd-
 né nebe, po němž se tiše šinula lůna. Denně
 představil pět prospektů, pochodicích ze čtyř
 světadílů a vyznačujících se dokonalou illusioní-
 ností. Divákům bylo, jakoby v zobrazených
 místech byli osobně přítomni, a každý, kdo pa-
 norámu navštívil, prohlášoval, že cos podobného
 jakživ neviděl (kol. 10. I. 1722).

Co ale řekl, když uzel obyvatele dalekých
 končin živé? Usadili se v Železné ulici a nárož-

ním domě proti Karo-
 línu, když dříve projeli
 „Frankreych, Engel-
 land a rozliční Němec-
 ké země“. Proti staré
 universitě dodnes stojí
 dva nárožní domy, byt
 ne původního tvaru:
 „U Goliášů“ a „zlatý
 hrozen“ (čís. p. 494 a
 544-I.), takže při ne-
 dosti přesném znění
 zprávy nelze rozhod-
 nouti, ve kterém z nich
 se ubytovali dva di-
 vocí princové indián-

Dům u Goliášů, čp. 494-I.

ští, pocházející ze vzdálené Ameriky. Přijeli
 směrem od Vídně a ukazovali se po celý den.
 Jejich těla pokryta po způsobu šatu hierogly-
 fickými figurami, které vyznamenávaly rozdíly
 rodové a udatné činy předků. Kresby se prý do-
 morodcům vypalují do kůže hned v dětství, načež
 se natírají nějakým „zoftem“ (kol 21. VII. 1722).
 Zrůdná kráva, chycená v divokosti sedmihradské
 země a vystavená nyní v malostranském hotelu
 „v lázních“, nezadala Indiánům. Pohybuje se na
 šesti, při abnormitách obvyklých nohách, ale dvě
 nadpočetné jí vyrůstají z krku, jsouce ukončeny
 kopyty podoby račích klepet. Lidem naskakovala
 při pohledu na zvíře husí kůže a příjemnost hrů-

zy ještě stupňována, počala-li kráva nadbytečně okončetiny všelijak přehazovati nebo je podávati, vyplazujíc zároveň jazyk v délce čtvrt lokte. Před časem vrhla tele, dnes vycpané, a mládě mělo nejen šest noh matky, nýbrž i o jednu hlavu více (kol 4. IX. 1723).

Atrakční zprávy nutno doplniti zvěstí o štvani, která tenkrát nedržána na Velkých Benátkách. O tamních bylo sdostatek psáno jinde. Dnešní, přicházející nyní na pořad, se odehrávala na Staré Rychtě, kde podle plakátů bude drážděn turecký vůl. Na letáku otištěn jeho konterfekt, nepříliš zdařilý. Připomínal spíše velblouda. A tento obrázek stal se důvodem divné historie. Podnikatelem divadla pochybné ethiky byl Jan Celestýn Půta, cechmistr staroměstských řezníků, píšící guberniu na Hrad, že „dne 19. Novembris tohoto gdaucího 1724 Leta negakau honbu nebo sstwaní s uherským Wolem gsem učinil“, při čemž se vynajíti ráčil maltánský rytíř a hejtman Daunovského regimentu Jan Josef Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle. Pán, spleten obrázkem s podobou skoro-velblouda, křičel s rychetských ochozů na Půtu, kde že je slíbený tvor. O tom, co se nyní dalo, se výpovědi rozcházejí. Půta ujišťoval, že zdvořile vysvětloval vola, nazývaného nyní multavským, pán však jeho příkladnou řečí neuspokojen. Má snad sejíti dolů a jemu, grobiánskému hundsčůtovi, rozraziti hlavu ve dvě? Půta se bránil: není hundsčůt, nýbrž poc-

tivý řemeslník, správný plátce daní, čímž maltánského rytíře dokonale dopálil. Mitrovský nemeškal a seběhl do arény, kde do mistra mlátil španihelkou či veň „poržád sstauchal“ taseným kordem. Žalovaný líčil příběh poněkud odlišně. Ptal prý se docela slušně, kde že je zobrazený vůl. Půta, rozechvělý snad trochu trémou z veřejného vystoupení, mu odpověděl hrub-

Okolí míčovny v Jilské ul.

stvím, nehodným císařského důstojníka: proč pan hejtman sem chodil, nikdo se o jeho přítomnost neprosil. Ano, vytasil kord, nemíní toho přiti, ale učinil tak v sebeobraně, když se naň řezníci sešypali. Pro obojí výpověď nalezeni svědci, proto nebudiž pátráno, jak tomu ve skutečnosti vlastně bylo, jeť jisto, že ze slovního sporu vznikla překrásná pranice, do níž se obecenstvo se vzácnou ochotou zamíchalo. Štvani sice nespátřilo, však dostatečně odškodněno záměnou pasivní úlohy diváctva za činnou spoluúčast ve rvačce. Někde v rohu rychetního nádvoří stál uvázaný, klidně přezvykující vůl. Co si asi myslel, vida kolem sebe

chumel, v němž odrůda tvorstva, zvaná „homo sapiens“, si pěstmi hladila hlavy, ta sídla rozumu?

Zábavy nekončily pokaždé vzruchem, způsobujícím modřiny a šrámy. „V míčovnách, kde se hraje míčem, ježž jeden hází a druhý chytá i zpátky hází pletenkou“ se raket sotva užívalo jinak „než ke hře šlechtické k ohýbání těla“, nechť se tak dělo v Benedovském domě ulice Jilské, u malostranského „zlatého pštrosa“ (č. p. 445-I., 376-III.) či pod vedením dvorního míčovníka pana ze Sandtů na Hradě. Struny pro rakety dováženy původně z Turina a Francie, což se po posledním moru stalo zhoula zbytečným. Počal je hotoviti Mates Jirovec, kterého v novém oboru dávno předčila starší firma Evy Fordové. Její tovar, čistě a trvanlivě provedený, těšil se velké oblibě, pročež staroměstský míčovník Matyáš Hausser si jím zařídil výnosný obchod do Lince, Pasova a Drážďan, kde všude nadmíru uspokojil (23. I. 1719). U řeky, nespoutané dosud nábrežní zdí, Pražák také někdy našel rozptýlení, tu s rybářským prutem či projížďkou po hladině Vltavy a jindy výkonem mlynářského chasníka, hodně výstředního. Vysvlékna se poblíže „jeleního prádla“ (č. p. 1248-II.), ploval trojím jezem ke Štvanici. Přihlízejícím divákům nahnal notnou dávku hrůzy, neboť po proplutí vrat pokaždé zmizel na chvíli pod vodou. Proč se do svého podniku pustil, ze zprávy nevysvítá, zrovna tak, jako není dosti jasnou zkazka o „wasserkumštu“

Malostranských poblíže Sovových mlýnů (7. IX. 1724). Neví se tudíž, šlo-li o vodotrysk, umělou kaskádu, mlýnský stroj nebo zkoušku požární stříkačky, označené jednou pojmem stejného znění.

Napadlo-li dosti sněhu, tu urozené panstvo jízdou na saních své vyrazení mívá. Právě včera uspořádány dvě (21. I. 1726). Jednu držel Jan František Václav z Kaisersteinu a nikdo nepopře, že skvěle. V čelo šlitáže postaven hraběcí štal-mistr, řídící prázdné vozidlo. Hned za ním smýkány dlouhé saně, v nichž z plných plíc hudli trubáci s bubeníky, načež následovalo jedenáct saní, vezoucích po jedné dámě a přiděleném jí kavaliéru. Karolína Kinská celá zahalená do kožešin, aby ručky a nožky nemrzly, seděla tu po boku Kaisersteinově, z kápě, vroubené bobřinou, vzírala tvářička Kateřiny Nosticové, občas blýsknoucí očima po maďarsky tmavém Karlu Bathyanym, Jan Josef Kounic nějak nápadně mnoho mluvil do hraběnky Hrzánové, rozené z Putzů, ochotně naslouchající pánově konversaci, zatím co Filipína Martinicová a hrabě z Hohen-Embsu nuceni dorozumívati se toliko úsměvy, často významnějšími než sáhodlouhé orace. Jeli poslední v řadě a jim hned v patách následovaly saně vald-hornistů, kteří měkkým tónem lesních rohů přehlušovali každé promluvené slovo. Panstvo se jistě dokonale bavilo, aniž věnovalo mnoho pozornosti měšťákům, dívajícím se na ně z uličního

špalíru nebo hustě naplněných oken. Však se měli nač dívati. Pod tmavým nebem a v rudé záři pochodní kmitlo se kol nich osmdesát členů nejvyšší společnosti, hovících si v korbách, plných roztodivných zlatých, stříbrných či pestře omalovaných řezeb, oděno bohatě vyšitými kroji. Na hlavách koní pyšně povívaly pérové chocholy a při každém kroku zněly rolničky a zvonce, přišité na řemení a k přemovanému deku. Neméně krásně působily čtyři šesti jezdců v „gala-liberajích“, svítících jednotlivým saním na cestu. Podle běželi i čtyři laufři-světlonoši a dva hajdukové. Podobně se odehrála sanice Filipa Josefa Kinského, s tím rozdílem, že když bylo po všem, hrabě zavezl hosty k sobě na merendu a bál držel.

Nudící se kavalír praktikoval občas rozptýlení, které velmi zlobilo místodržitele. Častokráte zpronaříkali neustávající střelbu v zahradách pod Hradem a jakoby naschvál ozývají se rány z oken Thůnovského paláce zrovna ve chvíli, kdy na zámku uvažují o důležitostech království (9. XII. 1729). Zuřící hodnostáři okamžitě vyzývají nástupce Vraždova, malostranského hejtmána Rudolfa z Bínova, aby věc vyšetřil. Hejtmán bez meškání pospíšil do hraběcího domu, kde mu thůnovský dvormistr prozradil, že ne u nich, ale brž o kus dále kníže Fürstenberg s princem-bratrem zaháněl dlouhou chvíli pistolemi. Otevřeným oknem stříleli do terče. Dvormistr velmi uvítá, zakáže-li jim pan hejtmán

podobné rozptýlení, od něhož není daleko k nebezpečnosti smrti.

Sanici dospěla historie o každodennosti pražského života do období masopusta, kdy lidstvo ochotně zapomíná na výstražné hlasy o trestech záhrobí, kdy zapomíná na své spasení. Tehdy rozpuštění

lidé hřeší tancem

zaměňující noc za den a den za noc, nepomyslíce, že nohou slouží ďáblu. Ke hříchu jim slavně dopomáhal František Antonín Benedikt Kunz, registrátor vrchního berního úřadu. Před lety koupil „železná dvéře“ v Michalské ulici (č. p. 436-I., 20. VII. 1707), kde o karnevalu pořádal bály pro vysokou šlechtu a jiné milovníky bálového reje. Později pronajal sál panu Weissovi, podkonímu hraběte Čabelického, než někdejší štolba zanechal bálovníctví, jakmile získal místo majordóma u nejvyššího hofmistra Antonína Jana z Nosticů. Jeho nástupcem stal se Konstantin de la Rocque, hodný člověk, který sloužíval u markýze d'Avia a nyní se živí dvormistrovstvím v domě Jana Deyma ze Stráitéře (30. XII. 1723 až 7. I. p. r.).

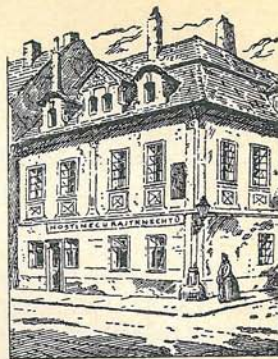
Jediná taneční místnost pochopitelně nepostačovala pro město pražské rozlohy. Kdo by chodil k vůli zakřepčení z Nového Města až do vzdálených „železných dveří“, když piv nákladník a někdy kvartýrmistr od Sickingen Ondřej Franti-

šek Kreutzer s chotí Perpetuou Felicitou budou v neděli a v úterý míti muziky v Krusinovském domě ulice Žitnobranské (č. p. 657-II., 15. I. 1723). Ženské tam smějí zadarmo a mužští za dva krejčary. U Kreutzerera se taneční schůzky sotva vyznačovaly společenskou uhlazeností, obvyklou u Kunze. Ještě horší mrav vládl „u Rajtknechtů“, nahrazených na rohu Panské a Jindřišské ulice moderním hotelem. Arcibiskup Khünburg velmi na ně nařiká. Doslechl se o tamním, nadmíru pohoršlivém chování, jímž hlavně vyniká nějaká ženská, zapadající tam od „zlaté husy“. Doporučuje proto, aby se lidé chovali v bálových místech se vši počestností, jinak vznikne „scandalum“ (23. I. 1723). U Rajtknechtů byla věc o to povážlivější, že majitel domu neměl práva držeti plesy.

Toho nelze tvrditi o Janu Samuelu Vusínovi, císařském inspektoru zboží a váženém měšťanu Starého Města. Podnikal plesy od okamžiku, kdy od základu zbudoval ve svém domě poblíže sv. Jakuba (č. p. 620-I.) velký sál, opatřený požárními zdmi a novým nábytkem. Zakrátko nastane karneval, kdy je každému volno se slušně veseliti, i doufá, že ani letos mu nebude činěno překážek (13. I. 1724), vždyť loni, v korunovačním roce, císař po celou dobu svého pobytu svolil, aby bálovníctvím posluhoval vrchnostem, sem za vítavším. Úřady neměly pranic proti Vusínově zámyslu, když osobně zavázán netrpěti pod svou

střechou ani hazardu, ani rvaček nebo nepočetností, v nichž si smrtelníci nenapravitelně libují. Ve čtvrtek ukončí veselici pokaždé přesně o půlnoci, neboť ani v nejranějších hodinách pátku, věnovaného postu a smutnému rozjímání, není slušno se oddávati rozpuštělostem. Z plakátu Vusínova je zjevno, že plesy konány dvakráte týdně, vždycky v neděli a ve středu, pouze před

Dům u Rajtknechtů

popelcem třikráte v těsném sledu, počínajícím nedělí. K nim, doprovázeným hudbou Sickingenského pluku, směl pod škraboškou přijíti každý, však bez ní směl tančiti jen šlechtic. Pausus, že urozenci rádi uvidí, oddá-li se jim po boku tanci i stav měšťský, z návštěví vyškrtnut. Starost o exluzivnost podniku byla zbytečná, poněvadž kdo obětoval hned tři zlatky vstupného?

Starému atrakčníku a divadelníku Marco Waldtmannovi nedalo spáti, když viděl, jak lze lehkou vydělávati, je-li párům poskytnuta možnost se stiskati v kole. I on byl rozhodnut tržiti tím v Kafkovském domě na Poříčí, hned za klášteřem Hybernů, zda mu však jeho příslušná prosba

(7. I. 1726) kladně vyřízena, nelze pověděti. Félixu Krocínovi, Janu a Václavu Doušovi, měšťanům novoměstským, kdysi studentům a nyní kostelním hudebníkům, nijak nevadilo, že jindy hrají na kůrech svatyň. S chutí by zasedli na kruchtíčku v sále malostranských „lázní“ a místo chorálů spustili veselou skočnou, kdyby jim toho profesionální muzikáři, nesdružení cechem, aniž vybavení výsadou, nebyli zamezili. Oč hrají lépe než jejich protivníci, nepěkně vyhovující potřebě vrchností. Stěžovatelům dostalo se patřičného zastání (10. I. 1727), pročež od nynějška se lecterás dvorana rozlehla tóninami jejich saraband a menuetů.

Vláda, bdící kárným okem nad mravností subjektů, častěji zakazovala taneční mumraj. Vyhražovala jej výslovně schůzkám šlechty, s podmínkou, aby převleky se nevyznačovaly přílišnou nákladností (19. I. 1719). Podruhé tolerovala ctné veselice v palácích a soukromých domech, nyní zase s vyloučením maškar (3. II. 1721), kterým napříště bránila jediné ve zjevu na ulici (30. XII. 1721). Přes to kmitaly se po veřejných prostranstvích zcela nerušeně (21. I. 1723). Nemrav neustal ani po čtyřech letech. Tehdy se starý velekněz ve svém hradčanském domě děsí, zda Bůh, hrozící odplatou válek a epidemií, nevylije spravedlivého hněvu i na toto království, kde tancovačky buďtež vůbec zapověděny či alespoň omezeny (7. I. 1723). Nic naplat! Lidé,

odjakživa slabě odpírající sklonům, vlastním mdlé povaze smrtelníků, si nedali brániti. Kdykoliv se jim naskytla příležitost, zaplétali se vždy hlouběji do pekelných osidel, nic se nestarajíce o příkázání desatera a mravnostní poučky libomudrců. Jsouce tohoto založení, tropili neslušnosti a

kravavé vytržnosti

bez přestání. Často mlátili do sebe vrchovatou měrou, většinou z bujnosti a pro malichernosti. Takový zlatník Šalamoun Kall, pišící se též Kahl nebo Kohl, upral svého bývalého tovaryše Karla Kändlera, rozbiv mu kladivem hlavu, aniž napadený, vstoupivší s křesťanským pozdravem do mistrovny dílny věděl, proč se tak stalo. Jednalo se o těžké, chirurgy Františkem Adamem Barthlem a Janem Adamem Riedlem prokázané zranění — a přece nařízeno pouhé porovnání sporných stran. Nebude-li ho docíleno, pak budou znesvářené partaje odkázány k příslušným instancím (12. I.—16. II. 1719). Někdy vznikl spor pro utrhačné slovo, dotýkající se vztahů ke krásnému pohlaví. Kdyby markýz d'Avia nebyl ve společnosti u Damiána ze Sickingenů neprozřetelně prohodil, že pan Pístovský z Greifensteinu hraje nepoctivou hru s hraběnkou Nosticovou, nemusela červená skropiti podlahu ballhauzu Jilské ulice. Poněvadž míčovník Hausser, vidoucí, jak se znepřátelení dali do sebe, křičel, aby za-

chovali pokoj, jsouť — což ale nebylo pravda — na výsadním místě salvy guardie, protivníci odtrženi od sebe zákrokem plukovníka Blecha a hraběte Rotthála. Na ulici se za velkého, dobře pobaveného sběhu bili dále. D'Avia, zraněný do ruky, zanechal konečně rvačky a odejel do naja-tého ložumentu „U tří kozlů“ (č. p. 46-III.), kde postižen domácím vězením, Pístovský pak, tuše neblahé následky, utekl do asyly blízského klá-štera dominikánů, odkud odpoledne raději zmi-zel pryč z města. Patenty o soubojích dosud ne-
pozbyly platnosti, soupeřům však jistě mnoho neublíženo (9.—16. III. 1719).

Kdo by byl ale tušil, že veselý výlet na Štvanici, kde stromy v prvním jarním rozpuku voněly mla-dou zelení, skončí tragicky zbytečným skolem. Krásný den vylákal poručíka Ferdinanda Kaplá-
nka z Řešic se ženou Magdalénou a několika přáteli ven do přírody. Vrátivše se u znamenité náladě do Prahy, uvažovali, kam ještě půjdou. Nejprve zapadli do kavárny Chřenovského domu na vel-kém rynku, načež Kaplánek naléhal, aby navští-
vili švagrovou, bydlící při Uhelném trhu, že tam popijí piva. Proč ne! Posilnění nečetnými holba-mi, opustili švegruši, chtějíce nyní opravdu do postele. Ano, Kaplánek si dá říci — půjde, ale sám a jako pán. Tu ti dva, jako na zavolanou se namanuvší kluci šumařští ho zvuky nástrojů do-
provodí a mušketýr Budda mu posvítí na cestu. Důstojník vykročil kus před smějící se mu spo-

lečností směrem k „železným dveřím“, kde před tanečním domem stál s několika sloužícími mladý hrabě Filip Kinský, nechávající si taktéž vyhrá-vati valdhornisty. Nikdy se pořádně nevysvětlilo, proč si oba milovníci nočních muzik vlastně vjeli do vlasů. Hraběcí lokajové Knapp a Wullstein tvrdili, že jeden z hudeců poručíka vrazil do je-jich pána, což viděl z protějších oken též würz-bukský zahradník Jan Jiří Götzenbrucker, opu-
stivší před nedávnem službu u paní Rašínové z Rýzenburku, a všichni tři označili Kapláнка za toho, jenž jako prvý obnažil kord. Srážka do-padla pro poručíka špatně. Dostav ránu do prsou, dovlékl se ještě do Sirkové, nyní Melantrychovy ulice k plukovnímu felčarovi Janu Karlu Nova-tiusovi, aby u něho s probodenými plícemi, srd-cem a hlavní arterií skončil (18. IV. 1719). Kdo by na ostrově byl tušil, že veselý výlet skončí tragicky zbytečným skolem!

Při hudbě zašel neméně smutně student Michal Kořínek, pochodící z Kostelce poblíže Rychnova, bytem „U zlatého tygra“ Husovy třídy (č. p. 228-I.). Kollegové uspořádali v Sirkové ulici za-staveníčko čili kasací profesorů Judru Amende-mu, při němž se strhla rvačka. Stráž zakročila, tu však se rozvaděné strany rukou společnou a nerozdílnou obuli do ochránců veřejného po-
řádku. Tísňení strážníci vystřelili zprvu na slepo, jsouce ale davem nebezpečně tištěni, spustili střelbu na ostro, již v oběť padl nebožec Koří-

nek (4. VI. 1719). Pokaždé ovšem nedocházelo ke smrtelným koncům, o čemž přesvědčí starý známý, rychetský výtržník nad cechmistrem Půtou a takto „cavaglier de Malta“ Jan Josef Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle. S mladým Kolovratem trávil poklidný večer v divadle, dokud si nepovšiml, že pan Jan Jakub Mayers, jsoucí tu rovněž a ve společnosti těhotné dcery, si kolem krku zavěsil maltánský kříž. Poněvadž měšťan neměl práva na ctný odznak rytířského řádu, Mitrovský zaútočil naň k největšímu úleku obtěžkané, nadávaje jako špaček a křiče, aby chlap drzá ihned sejmul zdobu, proň nenáležitou. Napadený se s největším úsilím „moderíroval“, příštího dne za to neopomenul žalovati, takže nepokojnému Mitrovskému zakázána pro budoucnost každá násilnost „tam verbo, quam facta“, t. j. slovem i činem (25. IX. 1720).

Nebylo stavu, který by ve výtržnostech neměl účastenství. O šlechticích, chovajících se vůči sobě navzájem i k neurozenému až běda zpupně, daly by se psáti celé svazky. Tu hrabě Deym zmlátil nahým kordem svého maďarského laufra Jana Sobka tak překrutně, až mu navždy schromil ruku a běhounu kyne v budoucnosti jedině žebrota (16. I. 1721). Štěpán hrabě Cziacký, venator Volhynie a collonellus litevský, studující v Praze práva, zase chtěl nechtě strpět, aby mu kurónský hrabě Michal Kosciusko „vybilil“ byt, najatý v Oseckém domě ulice Jilské (č. p. 447-I.,

25. III. 1721). Sám se o nic lépe nezachoval oproti šermířskému mistru Jiřímu Karlu Stille-
rovi, když tento odmítl skřížiti s ním čepel, neboť se mistru nesluší učiniti tak se žákem (2. I. 1722). Jelikož ale při strhnutí se potom hádce, Stiller dlaní opracoval tvář volyňského lovčího a drže ho za krk mu mile přirekl „vidíš, kanalije, tvůj život je v mé ruce“, dostal od staroměstského hejtmana pořádný nos, litevský collonellus za to přinucen ke slibu, že mistru neublíží ani osobně, ani prostředníky. K vůli klepům Václava Ferdinanda z Hillebrandtů, dotýkajících se Gustava hraběte Bruniána, těšeného nedovolenou přízní jedné dámy, oba soupeři spolu „mantenýrovali“ v pravé poledne před kostelem sv. Jakuba, dokud žily na rukou Bruniána neotevřeny (12. X. 1724).

A Jan Václav Deym ze Stříteře se před svatyní P. Marie Sněžné nespokojil sprostým vynadáním hraběti Janu Arnoštu Götzovi, doprovázeným dobře mířeným kopancem do břicha, alébrž naň vytasil svůj pověstný, k zápasu vždycky povolný kord (11. XI. 1724). Deym, mající na svědomí mnohou bujnost, už jednou poseděl v Bílé, též Bechyňkou zvané věži a nyní tam musel znovu. Poněvadž ani potom na něm nebylo patrné zlepšení, vždyť si dokonce zapytlačil v císařském revíru jinonickém, poslal ho Karel VI. na rok do kladské pevnosti (22. IV. 1727), aniž by potrestaný byl vězněním zkrotnul. Jindy hrabě Jan Rudolf z Oppersdorfu mlátil s mnohým sakrová-

ním děvečku, aby hned na to babičce Dorotě Spurné, zajímavému divadlu s velkým zájmem přihlížející, naložil nepočítaných, že pak pilně plivala krev, prýstící z ložiska vyraženého zubu (př. 9. I. 1725). Jedno „scandalum“ mělo dokonce pikantní příchut. Či není pikanterií, stropí-li veřejnou ostudu syn vysokého policejního úředníka? A Günther z Bínova, jenž se v divadle sepral s mladým Údrckým z Údrče, začez sevřen domácím vězením (18. X. 1728), byl filiusem malostranského hejtmana.

Svět budiž uvážlivým, poněvadž hrubiánský Vilém Záruba z Hustiřan nenesl viny na tom, co prováděl. Jeho vlastní matka, paní Terezie, prohlašuje jej za blázna a žádá o internaci nezdrábného v novoměstském rathouzu, kde se mladému pánu docela nic nelíbilo. Soucitu paní máteře dovolává se pokorným dopisem, jímž se označuje za novozákonního ztraceného syna, mnoho zhrěšivšího proti Bohu, milostivé panímámě a vysoké rodině. Po příkladu hrdiny Kristova podobenství, jenž bezostyšně doznal, čím se provinil, činí tak i pan Vilém a obměkčuje mateřinské srdce slibem nikdy více neupadnouti do špatné společnosti. Matčiny city neodolaly. Poprosily za plod lůna svého a mladý nezdrábník zhostěn vězení (2. III.—22. V. 1728).

Hrabě Antonín z Klenového a Janovic stejně zasloužil posezení v pevnosti. Jsa dobře obtížen truňkem, okouněl poblíže svatohavelského klášte-

ra karmelitánů proti Karolinu a právě ve chvíli, kdy tudy hrnčíři nesli lísky s hotovým zbožím. V mozku, zatemnělém nemírným pitím, se myšlení divně motá. Vida mistry, hrabě si počínal po vzoru dona Quijota u větrných mlýnů: vytrhl kord a jedním rázem jím smetl pěkně vypálené hrnky na zem, čímž na sebe přivolal mrzutost. Pro boj s nepřítelem, proměněným ve střepy, sebrán a taktéž dán pod závoru novoměstské věže. Místodržící nevědí, jak naložiti s ním, často se dopouštějícím turbulencí. Jmění ani výdělků nemá, žije z toho, co paní hraběnka Marie Anna, rozená z Ubelliů, vypoší na přátelstvu, a jeho bratranec Ignác, vládnoucí na Nových Benátkách, nechce o něm ani slyšeti. Karel VI., vzav v úvahu, že pán z Klenového v mezidobí odprosil, nakázal pohroziti mu ústy místodržících Kladskem a pak jej vrátiti do svobody (9. III. až 20. VIII. 1728).

Hrabě ji špatně užíval. Od slov výhrůžky neminul ještě ani rok, když zkrvavený nalezen poblíže Šporkovské opery, sotva věda, kde stržil ránu na hlavě a ruce. Ani my bychom toho nevěděli, nebýti Jana Václava z Hillebrandtů. Ten vyprávěl, že se ženou, pěti damassami a mnoha kamarády strávil večer v milé společnosti na Štvanici, pod stromy, proměněnými na znamení, že nastal čas jejich lásek, v obrovité kytice. Poněvadž se připozdívalo, společnost, pomýšlející na návrat, zaměřila k přívozu, kam se zvolna

kotrcal též gróf z Klenového, doprovázený dvěma kluky, mu vyhrávajícími, a jako obvykle hodně zmožený nahýbanou sklínkou. Dámy by ožralci byly rády ušly, jenže v „raifroku“, té zvonovité, do široka rozložené sukni, a na vysokých špalíčcích se pomalu pospíchá, takže hrabě uspěl nasédnouti s nimi a se svou opicí do jedné ložky. Chvilí, sem a tam se kymáceje, se choval docela tiše, něco si potichu pro sebe blábolil, potom ale utkvěl zvodnatělým okem na Hillebrandtu a počal jej nazývati svým milým „pardie-bratrem“ Vančurou, míně tím Františka Karla s přídomkem z Řehnic. Dámy se ho bály, proto Hillebrandt vrátil se s Klenovým na břeh a nastoupil s ním do druhého prámu, kde na neštěstí seděl Jan Jakub Štych ze Steinburgu, ne ve střízví. Klenový, vida ho, hned k němu a aby mu dal pusinku, kteroužto něžnou žádost Štych zodpověděl několika šňupkami k nosu a předstíraným úmyslem, že pana bratra shodí do vody. Na břehu se pak servali zbraní. Zatím co Marie Anna Ubellová pomáhala manželu vylízati se doma z ran, Štych posazen na šest neděl do chládku malostranské radnice (29. V.—11. VII. 1728).

Rathouzní špinky častěji hostily erbovní pány, trestané ramenem spravedlnosti za výstřelky zlých mravů. Poskytovaly jim nedobrovolný byt, nutíce je do nezvyklého společenství plebejských přestupníků. Toho napříště nebude, neboť místo-

držící opatřili u Malostranských, aby okamžitě zřízena cela „pro custodia personae honestioris conditionis“, oddělená od trestanců neurozených. Magistrát použil k tomu pokoje někdy berního úřadu, vymytého a vybilého, s vyhlídkou směrem k představovanému sv. Tomáši. Staroměstští vyhověli pánům chytřeji, uvarovavše se nákladu. Mezi čtyřma očima si asi v radě po pravdě řekli, že výtržník s modrou krví není o nic lepší obyčejného, tak ať jen trpí! S velkou ochotou vyhledali pro trest osoby čestnějšího stavu dva příhodné pokoje nad zasedacím sálem radnice, pak se ale omlouvají, že tam nemohou vyzditi nutnou půlcihelku. Jsouť trámy sálového stropu až na moučku rozežrány červotočí, takže by tíže neunesly a strop, držící až do naší přítomnosti, by spadl. Proto napříště vyhradili erbovníkům dvě z dosavadních věznic (22. III.—9. V. 1729). Šlechta ovšem neměla ve své vrstvě jen a jen lenošné darmošlapy, sužující spolublížní. Kdo by vyslovenému tvrzení nevěřil, nechť vezme do ruky kterýkoliv ročník titulárního kalendáře, na jehož stránkách nalezne přčetná jména pánů, kteří neukrádali Pánu Bohu čas. Zabývali se vážnou a opravdovou prací, věnovanou blahu země.

Méně se čtoucí doví o dámách osmnáctého století, jak správně podotkl Jaroslav Prokeš v knize, věnované oslavě českých žen. Ze spisů je tu a tam patrné, že ve vdovství pečují o rodový majetek,

jinak v aktech nenalezeny v hojnějším, za řeč stojícím počtu, což neplatí o trochu ostré Marii Nosticové.

V divadle — neříká se, zda v Manhartovském či Šporkově opeře — dohrána poslední scéna. Opona spadla a obecenstvo se hrne ze stánku umění ven do ulice, aby k nemilému překvapení zjistilo, že leje jako z konví. Nikdo nebyl připraven na zmoknutí — co teď? Počkáme, až se liják přežene. Tak nějak mluvila paní Wendauová, stavíc se s matkou pod přístřešek theatra, kde tiše čekala do chvíle, kdy se vedle ní ocitla paní z Nosticů, vedená Kinským. Hraběnce překázelo jak zdržení, tak tlačence a proto poněkud nerudně vykládá, aby lidé uvolnili východ. Na to míní paní Wendauová, ona že by šla, kdyby tu měla kočár. „Ona mlčela, její zlá huba je po městě dobře známá“, odsekla hrabinka — a teď to šlo co na mlýně. „Pozor, vysokorodá dámo, nedáte-li pokoje, bude zlé huby ihned užito“, pročež Nosticová míní, že takové, S. V., po . . . . sekretářce nutno ucpati držku. „Ale ano, vaše urozenosti, jsem-li já po . . . . sekretářkou, nejste vy o nic lepší grófkou“ atd. Hezké, opravdu pěkné řeči, vrhající prapodivné světlo na věk, příslovečně zdvořilý a galantní. Že by i v tomto ohledu a po bližším přihlédnutí illuse vyprchala? Následky srážky odehrály se před novoměstským hejtnanem Janem Václavem Černínem z Chudenic, kde Wendauová odprosila a Nosticová v sou-

kromí vyposlechla napomenutí, vybízející pro příště ke skromnějšímu chování (9. X.—5. XII. 1721).

Výtku si nevzala přespříliš k srdci, tím méně místodržitelský zákaz, týkající se zbytečného žvanění při pobožnostech (3. VIII. 1722). Sotva usedla za vdovou Annou Johannou Presslovou do chrámové lavice P. Marie Sněžné, ihned započala zajímavou rozprávku s paní z Mazanců, rušíc nejen okolní kajčnický, ale i kněze u oltáře. Vdova zdvořile upozornila povídavé na nejbližší příští okamžik proměnění a pozdvihování Páně, za což se jí dostalo od paní hraběnky nepěkných diků. „Bestie, lumpko hnojná, kanalije, čertova bábo, co ona si troufá napomínati dámu, která jí ukáže, co opravdová dáma dovede!“ Pranic nespomohly domluvy hraběnky Kokořovcové a frajle Trautmannsdorfové, Nosticová zuřila dále a poslala své dva hajduky, aby vyčíhali Presslovou v předdvoří kostela a tam ji zbili. Vdova, nechtíc nabrati neberných, sečkala s dovolením františkánů ve svatyni do jedné hodiny, kdy hajduci, zmrzení čekáním, konečně odešli. Takových excessů nelze trpěti na posvěceném místě. Nosticové pohroženo a zároveň znovu připomenut zákaz zlovyklu žvanění, který mimo františkánů vládl nejvíce u Hybernů, nejsv. Trojice a sv. Jakuba (15. IV. 1725).

Když jedinci, vychovaní hofmistry a guvernantkami v salónech, se chovali takto násilnicky, nelze větší jemnosti pohledávati u prostého

muže, vyrostlého na ulici, při stáji nebo dílně. Což divu, když laufr pana de la Motte si u sv. Martina ve zdi počínal jako hraběnka u fran-tiškáňů. Že nějakému měšťanskému kluku na farním hřbitově skutečně natloukl (28. VII. 1727), stvrdil písemně kostelník Marcián Niederle, užívající pečetidla s kotvou mezi dvěma palmovými ratolestmi, ukončenou nahoře křížem a provlečenou srdcem. Nejinou řečí mluvil o běhounu pulsant, t. j. zvoník Jan Václav Zach, spečetivší výpověď obrazem hnízda, dekorovaného srdcem a dvěma holubičkami, mezi nimiž vyrůstají tři květy. Řemeslníci taktéž slynuh dilenskou pazdvořilostí či nepřikladnou bezohledností, projevenou třebas sladřáky od Glaubiců. Spustili tři sudy od kostela sv. Benedikta rovnou pod nohy koní císařského válečného komisaře Václava Lodgmanna von Auen, když jel nahoru Nerudovou ulicí. Polekaná zvířata, dnes odpoledne prodaná emauzskému opatu hraběti ze Schrattenbachu, hnala se svahem dolů, cele divá, rozstříkující obsah záchodových, po ulici tekoucích stružek na kolemjdoucí. Nebýti před „bílou labutí“ důkladně navršené hromady nečistot, na kterou najela, kdo ví, co by se bylo stalo (č. p. 232-III., 27. I. 1721).

Mnohé požívání piva vysvětluje sladřáckou drsnost, ale ani lepší, k uměleckému průmyslu řazený pořádek, nedovedl krotiti zlého humoru, jak se přesvědčil nejvyšší zemský maršálek Jan

Josef z Valdštýna. Pozval k sobě na poradu zvonaře a při té se malostranský mistr Valentýn Liška neslušně sepsal s novoměstským kollegou Zacharyášem. Od úst k uchu létaly šfavnaté nádávky, z nichž nejnevinější zněla užiračem chleba, ruce sahaly po kordech a Lišákova, nic se neohlížeje na přítomnost vysokého hodnostáře, se docela utrhla, aby protivníku vsolila jednu mastnou ve tvář (17. II. 1729). Způsoby nepřihodných kvalit vládly také mezi úřednictvem, proč byl by jinak František Karel Dreyhausen, soudní písař Menšího Města, s bezpříkladnou urputností zatýkal sedláře Josefa Hőringa, když živnostník, zkrušený starostí o ženu, svíjející se horečkou omladnic, spěchal ke sv. Tomáši pro zpovědníka (8. IX. 1729). Jenom obyčejnou zbužností bylo, vnikl-li Norbert Glaser do císařské bažantnice. Pranic tam neztratil a přece si na cizí půdě počínal jako doma. Střelbou do terče plašil bažantníku Perstorferovi jeho svěřence nebo mu pro zábavu posílal psa na kachny. „Fasanwarther“ toho nemohl strpěti. Chvalitebně volenou výtkou požádal vetřelce, zda by neslušného počínání nezanechal, začož naň Glaser po sprostu, zda — tisíc sakramentů! — neví, s kým mluví. Nakonec mu nechvalitebně otloukl pažby bambitek o hlavu (23. VIII. 1722). Glaserovo počínání pramenilo z nadměrného, sotva čim podstatným podloženého sebevědomí, ona výtržnost však, odehravši se před půl rokem

a několikrát v pražské ulici, brala svůj původ ze závažnější abnormity. Neznámý, za rychtářova zřízence se vydávající dlouhán, oděný šedým kabátem, chodil městem a strhával ženským čepce s hlav. Jím by se jistě zabývalo soudní lékařství Kraft-Ebingovo, do jehož oboru spadají i kněžky Venušiny. Generál Sickingen dospěl časem k přesvědčení, že Praha netrpí nedostatkem lehkých žinek, komandantu osobně nepohodlných. Povětrné harapanny scházely se nedaleko jeho bytu v hostěnici domu pana Losího „u tří schůdků“ na Uhelném trhu (č. p. 424-I., 2. V. 1719), kde tropily bohopusté pohoršení často až přes půlnoc, jakoby nestával předpis, týkající se zavírání hospod v zimě o deváté a o hodinu později za vlády letního počasí. Komandant věděl, proč jeho srdce je plno nepřátelství k prostituci. V její blízkosti dochází k mužským nesrovnalostem a při následných mejdánech byl mu kolikerý voják zboden. Děvčata ochotných sklonů toulala se hlavně tam, kudy uliční ruch proudil s největší intenzitou. Přes Karlův most, jedinou to spoj mezi oběma částmi obce, musel každý, proto frekvence nevěstčích láryň bývala na něm přehojná. Kateřina Zabranská, často se po něm procházející s děvčicí, již přezdíváno tlustá šafářka, docela prozradila hradčanskému rychtáři Pavlu Kryštofu Kaleškovi, že nikdy tu nemívala tolik konkurentek jako nyní. Hm — proč potom ujišťuje, že ony dvě prý ale nic, neznají ani obo-

hacení za pět prstů a hmat, leda že šafářka zjištěně a s úspěchem přimrkává mužským. Věrme jí tolik, jako rychtář (1. VIII. 1721).

Násilník si nikdy neuvědomuje, že jeho nespoutaná povaha jej často zavádí do neštěstí. Nechávejte se unést náhlým vzplanutím vzteku, nikdy nejedná s rozmyslem, pamatujícím na následky, takže dříve či později spáše

zlodějný skutek,

třebas nechtěný, vždycky ale zavržitelný, někdy omluvitelný, ale nikdy odpustitelný, byť jeho pohnutkou byla nouze a z ní reseltující krádež. Jedenkrát žilo zlodějstvo ve fantatasii Eleonóry Žofie Weingartnerové, zatčené pro nenechavost na Starém Městě. Snad aby si pomohla, namluvila rychtáři, ji vyslychajícimu, že banda zprvu pěti set, později stopadesáti zločinců se chystá vyvlastňovati Prahu. Z ženské řeči vznikl pochopitelný rozruch, městská milice zmobilisována a i počet vojenských patrol rozmnožen, jenže postupem šetření se údaj Weingartnerové seschl. Prý jedině bratr Jana Holtzera, bydlicí poblíže sv. Josefa na Poříčí, vlastní mnoho falešných klíčů, s nimiž projektuje noční návštěvy domů. Když jeho byt prohledán, nenalezeno zatím důkazů, opravňujících učiněné nařčení (21.—27. III. 1719). Není-li pro zloděje lépe, pracuje-li sám? Touto poučkou řídila svou činnost Anna

Rozína Müllerová, pocházející z hlavního města Slezanů, odloučená nyní od muže kaprála. Nejraději kradla v domácnostech, kde posluhovala. Odcizivši věci za celkem tři stovky, ušla z Prahy. Nosila se jednoduše, v černém šatě podle saské módy, toliko kolem krku věšela rudé korále a na nohy obouvala žluté střevíce (4. IX. 1723).

Neminulo pražského dne, aby taková, celkem nezajímavá expropriace nebyla spáchána. Poněkud divnější je krádež ve Šporkově opeře. Čte-li člověk, že po hlavní večerní zkoušce příští zpěvohry tu v noci strhány potahy přizemních lóží a struny hudebních nástrojů, kulisy propíchnuty a pouze jediný „basset“ odnesen, tu spíše než na krádce pomyslí na někoho, kdo se chtěl podnikateli škodně mstít (16.—17. IV. 1726).

K poutavějším a pro hrdelní následky nebezpečnějším náležela vloupání do kostelů. Svato-krádež — slovo samo o sobě zní patheticky a čin, provedený v tichu chrámové temnoty, kde rudé světlo věčných lamp tančí na dřevěných, pestrou polychromií oživených sochách, vyřezaných dobovým vkusem s vystupňovaným citem, jakož i po obrazech, z jichž barevných tónin, stářím zčernalých, vyráží toliko běl obnažených těl mučedníků, je stejně pathetický. Zločin zmnožen hříšnosti spáchán i tehdy, netýkal-li se přímo kostelního majetku. Stačilo, aby u sv. Václava na Zderaze a v návalu jeho úzké kaple Božího hrobu, kudy se kněz s obtížemi prodíral k oltáři,

chtěje zahájit postní cvičení, uzmuty kajícím měšťanu stříbrné, v ohni pozlacené hodinky. Dopustila se toho jistě ta ženská, která se při pozdvihování tak nešetrně tlačila k východu (20. II. 1722). Větší kořist odnesl zlosyn, oloupivší sedm oltářů u sv. Jindřicha, odkud pobral kolem dvacetí šňůr granátů, proložených perličkami. Soše P. Marie zcizil dvě stříbrné korunky, sv. Antonína připravil o brokátové antependium, sv. Lukáše okradl o bílý ubrus a hlavní svatostánek ochuzen jím o aksamitové záclony (8. IX. 1722). Menšího úspěchu dopracoval se bezbožník, porušivší posvátný klid hradčanského velechrámu. Vlezl do něho oknem Martinické kaple, když ale hned u pokladničky sv. Jana Nep. velmi zklamán, raději všechno nechal a zmizel (13. VII. 1724). Ušel se zdravou koží, což se nepodařilo jeho svatovítskému následovníku z příštího roku. Vyvedli jej na popraviště, kde měl býti oběšen a i s čakanem spálen, váha jeho těla však přetrhla provaz, takže odsouzenec spadl za živa do plamenů. S těžkými popáleninami přenesen do blízké kaple sv. Dismasa, v jejíž prostoře skončil. Potupnému trestu ale neušel, poněvadž ortel vykonán příštího dne na mrtvole (5. XII. 1725). Nový pachatel spojil svatokrádež s rouháním. Pobrav u sv. Martina ve zdi mimo melchisedechu, ozdobného perlou a rubíny, také korunku, plnou drahého kamení, a cibórium, pohodil svěcené hostie, v poslednějším obsažené, venku na hřbitově (27.

IV. 1726). Neminul ani měsíc a již zase se hlásí okradená svatyně malostranských dominikánů, v jejichž celách nyní hospodaří četnické kasárny (23. V. 1726). Hroznou zпустlost projevil patnáctiletý František Lecherer, jenž bez ostychu se prokletou rukou dotkl milostného obrazu Bohorodice u sv. Jakuba. Konsistoř jej, zavřeného zatím v klášteře minoritů, bez námitek vydá světské spravedlnosti, jsouc však pamětliva zásady, že církve se neživí krví, jenom tehdy, bude-li jí slíbeno, že mladý pachatel nedozná ublížení na těle. Holomek! Nezasloužil shovívavosti, bylť už dříve kradl u Cyriaků a sv. Jiljí (21. VII. 1727).

Někdy se zloděj zhrozil zavržitelnosti spáchaného skutku a raději kořist zahodil. Proto nalezen v hromadě kamení u Nové brány ornát, zabalený do krumplovaného šátku, obojí bez stržených cenností (23. V. 1722). Vzatků se zloděj zbavoval u přechovávačů, kde je buď prodával či zastavoval. Tak si počínal jakýs voják František Josef, jenž zarazil kalich s paténou, obojí augšburského původu, za deset zlatek u Anny Marie Höffnerové, bydlící na Hradčanech. Podezřelý obchod uzavřeli na Bílé Hoře.

Nebude nikoho, kdo by krádež jakéhokoliv druhu vydával za čin, hodný chvály. Oč ale oproti ní je nemravnější defraudace, páchaná pod škraboškou počestnosti a za naprosté důvěry poškozeného. Královský stavební písař Jan Baltazar

Seiler patřil beze sporu k dobře situovaným jedincům. Mimo služného míval vinici, kterou před nedávnem prodal. Nad to vlastnil slušnou zásobu vína, uloženého ve sklepech Hradu, na Malém rynečku „V ráji“ (č. p. 144-I.) a „U kamenné nebo zlaté hlavy“ (č. p. 59-II.), odhadnutou přes jedenáct tisíc, z nichž ale polovina, spolu s celým výtěžkem za vinici, náležela písařově choti Zuzaně Barboře. Neměl tedy zapotřebí, aby se z chtivosti majetku dopouštěl účetnických podvodů, dosáhnuvších bez sedmi jednušek devíti tisícovek. Seiler nechtěl rozuměti vině, mu přičítané. Však on vysvětlí všechny resty a původ svého majetku! Mnoho toho nevysvětlil, o to méně, poněvadž uprostřed jednání v domácím vězení skončil. Smrt uchránila jej větší bezctnosti a odvedla jej z údolí slz na den nalezení sv. Kříže téhož léta, kdy Jan Nep. prohlášen blahoslaveným. Jeho osamělá vdova byla ještě dlouho zaměstnána následky manželovy nepoctivosti (6. II. 1720 — přes 26. II. 1722).

I svatokrádež měla obdobu a to v činu, zvaném právníky „*crimen laesae majestatis*“, který poddaný spáchal, mluvil-li rouhavou řečí o vládci, dvojnásob rouhavou tenkrát, když panovníci věřili ve svou povolanost anebo předurčenost vyšší prozřetelnosti. Čehos takového se dočínal Krystián Wagensail, vydav ve Vídni noviny, plné nestydatě impertinentních lží o carském hosudarstvu. Ruský resident Kazimír Lanczin

z Lanczinských bez meškání vymohl Wagensailovi zatčení, aby se při výslechu přestupníka dověděl, že autorem utrhačného pamfletu je Rudolf Martin Mehlführer, rodem z Ansbachu, zdržující se v Praze, zprvu v ungeltní hospodě, později „U tří modrých koulí“ (č. p. 122-I.) a nyní na zámeckých schodech. Nařčený o ničem nevěděl, vždyť Wagensaila, s nímž si před třemi léty dopisoval k vůli nějakým písemnostem, osobně ani neznal. Raději obědvával „U černého medvěda“ v Mostecké ulici (č. p. 54-III.) či večer chodíval s malířem Petrem Brandlem a tanečním mistrem hraběte Norberta Kolovrata na víno. Dokud věc nevyšetřena, Mehlführer, nevědoucí o skutkové podstatě přičítané mu urážky Petra Velikého, poseděl v domácím vězení, dokud z Prahy nevykázán. Odejel do Drážďan, odkud snad půjde přes Mnichov do Říma, aby klekl k nohám Jeho Svatosti Benedikta XIII. (6. VII.-4. IX. 1724).

Bez diplomatického zákroku odbyt stejný prohřešek staroměstského zlatníka Jana Schindlera. František Pöhr jednal s ním, starším cechu, o přijetí do gildy. Kdyby šel raději na kolo, zase bude o jednoho chlebakrádce více! Zuřící Schindler praštil z nenadání pěstí do krámského pultu, vypustiv zároveň neopatrná slova z ohrady zubů: „Císař nemá moci učiniti díru do našich privilegií a já s — — — na jeho milost, nemohu-li ji potřebovati“. Pěkně si posloužil! Pöhr naň udal nectný výrok, z něhož starší pořádku doznal

prvou, výsad se týkající polovinu. O druhé se dušoval: jak by on, rozený Rakušák, vyučený dvorním zlatníkem dunajské residence, mohl cos neuctivého o císaři vysloviti! Vyvázl s pouhým napomenutím, než Pöhrovi udavačství nepomohlo, jeho umělost neuznána za hodnu dožadovaného mistrovství (29. VIII.—30. X. 1724).

Často, bohužel příliš často město vzrušeno zprávou o vraždě. Tu holičský pomocník Leopold Hatsch zabil Jana Josefa Fickera, pětadvacetiletého lokaje paní barónky Sacchiové. Jejich zápas, udavší se v hospodě „U tří sedláků“ (č. p. 159-III., 20. IV. 1719), znamenal vlastně dozvuk nedávného nedorozumnění při kuželkách v zahradě svatováclavského semináře (č. p. 125-III.). Brzy potom zboden k vůli ženské rychtář vedlejšího práva u sv. Anežky (14. VIII. 1720) nebo hodinář malých hodin František Xav. Šamberger. Vrah ho postihl v den, kdy zavražděný dosáhl věku Kristova, a v pravé poledne před tchánovým domem proti P. Marii Sněžné. K těžce zraněnému rychle povolán františkánský páter. Umírající, s očima téměř v sloup, nečinil pro slabost vyznání hříchů, proto mnich udělil rozhrěšení, spokojiv se znamením, že prohodeny svých poklesků upřímně lituje (12. IX. 1720).

Při prohlídce spisů nalezena snad v každém fasciklu řeč o krvi, prolité zločinnou rukou, z čehož neklamně vyzívá, že v Praze vládla nepřikladná bezpečnost. Světská spravedlivost, chtíc

ji napravit, trestala krutě, požadujíc smrt pachatele za život oběti. Cesta ku poslednímu smírnému vydechnutí nebývala jednoduchá, poněvadž dle mínění appellací svatá justice nařizuje, aby se při konečné pouti delikventu dostávalo přitížení hrdelního řádu. Pojem agravací zahrnoval v sobě uštknutí rozpáleným železem, dření řemenů s kůže hřbetu, vláčení na volské kůži a třebaž ještě useknutí ruky. Někdy mrtvola odsouzenec sňata čtyřmi zakuklenci s čakanu a odvezena do Karolína, kde bedlivě „anathomisírována“ (10. IV. 1720). Takový osud připraven tělu zloděje Jana K., jež řezáno při veřejné pitvě, započaté Mudrem Janem Hynkem Mayerem trepanací lebky (20. I. 1726). Učenec bude je pitvati i ve dnech příštích, pokud mu mrtvola stačí, k čemuž vedle studentů ochotně zval milovníky lékařské disciplíny. Jak se odsouzenec na „rabenšteinu“, kde vedle šibenice stála též zídka s výklenky pro výstavku statých hlav, ukládaných v nich do setlení, chovali, o tom zachováno nemnoho zvěstí. Tři vojáci, kteří pod kůly s hořejším příčným břevnem přinuceni pohráti v karty o základ, kdo z nich jako jediný bude omilostněn, jistě zamíchali změřt dvaatřiceti loupežníků chvějícími se dlaněmi (27. IX. 1723), kdežto zloděj Matouš, odmítnuvší požádati o milost, neztratil dobré nálady, ani když stál tváří v tvář katu, a stále „vodil svět na opice“, tropě bez přestání žerty (13. IX. 1724).

Veselý krádežník byl poslední, jehož exekuce vykonána těsně za Novou branou. Zakrátko se tu počne s rozšířením starého hradebního systému, proto nutno místo trestu pošinouti o kus dále k Židovským pecím. Práci provedl celý zednický a kamenický cech za zvuků veselé vyhrávajících muzik (25. IX. 1724), ale ne pro dlouho. Přemístění nevyhovělo pevnostním architektům a appellací taktéž neuspokojilo. Stanoviště justifikací je soudu příliš daleko, odsouzenec, cestou zmučený, se k němu nedovleče. Lze sice počítati s jeho tortúrou venku za bránou, než tou se nedosáhne odstrašujícího pohledu, majícího výchovné vlastnosti toliko v čteně oživených ulicích. Vyhledán proto nový plac, proti němu ale zase brojila fortifikační komise. Jeho fundament, složený z rumu nedalekého lomu, leží na kopečku, odkud případný nepřítel, maje plochu dobře srovnánu, bude do města střílet. Pánové se dlouho přeli, kam s katovským veřtátem, postoupili věc císaři, aby se nakonec spokojili stavenišťem, vybraným od magistrátu Starého Města poblíže kaple sv. Dismasa. Svatyňka, zbudovaná hrabětem z Kupperwaldu poblíže viaduktu Hrabovky, určena pro zádušní mše za popravené, sloužené každého pátku kapucínem od sv. Josefa, mimo toho i tehdy, je-li katolický provinilec zbavován života. Sotva záležitost nového rabšteinu uvedena v řád, tesaři podnikli k němu veselý výlet za účelem ponuré práce (11. VI. 1725). Byloť jim

uloženo vztyčiti sloupky nové šibenice. Úkolu, na ně vzneseného, zhostili se korporativně, neboť jedině tak, dotýkajíce se nečistého díla každý jednotlivě a všichni zároveň, žádný z nich nemohl býti postižen utrhačnou výtkou, že měl společenství při tom, s čím pracuje povržený mistr popravčí.

Úřady, pátrající po příčinách, proč v Praze dochází k přečastému prolítí krve, spatřovaly důvod excessů v hojném nošení spadónů čili espadónů, dlouhých to a širokých dvoješčných mečů, způsobujících nebezpečné rány. Byly proto přísně zapovězeny, stejně tak šermířské lekce s nimi (5. a 9. I. 1722). Kdo však se staral o zákaz! Mnozí, vydávající se za mistry šermu, potahovali k sobě mládež a učili ji vládnouti netrpkou zbrojí, takže bylo nutno mečířům i nožířům znovu zapověděti výrobu a prodej espadónů, uložiti jim, aby hotové již kusy předělali a promluviti do svědomí řemeslným fédrfechtýřům (19. IV. 1723). Po létech ale donesly se k místodržitelenskému slechu zvěsti, osvědčující lidskou neposlušnost: mečíři zhotovují kordy, jichž jílce lze odšroubovati, takže po připevnění nového vznikne z nevinné čepele proskribovaná zbraň. Takovými hříšníky byli Hanuš Vesl na Menším Městě u sv. Mikuláše a Jakub Perceli poblíže novoměstských masných krámů. Z obou toliko poslední postižen trestem šestidenního vězení (21. I.—4. III. 1729).

Mnohé, přemnohé, ba co dím, nesčetné byly poklesky, jimiž Praha hřešila proti zákonům božským a lidským. Ale pomluvy, krádeže, rvačky, podvody, vraždy — celý soupis životních negací by nestačil ku dlažbě cesty do pekla, dokud Jakub Pístovec, domácí pán od pohorlečekého „modrého jelínka“ (č. p. 146-III.), doposud dobře zachovalý, si i nezačaroval. Nechtělo se mu do říše pláče a skřípění zubů, pročež užíval kouzel, dle jeho mínění neškodných, třebaš byl jejich prvopočátek svatokrádežný. Spočíval v odcizení kněžského manipulu v některém kostele. Na to sehnal Pístovec trochu svěcené vody a obraz sv. Kryštofa, k nimž z domácích zásob přidal: modlitební knihu, zvonek, bílou košili, hezky dlouhou, a lucernu. Maje všechny potřeby pohromadě, snesl je na půdu, kde svěcenou křídou narýsoval magický kruh a počal vzývati sv. Chritophóra, zda by mu zjevil, kde je ukryt poklad. Nebýti Jakuba Josefa Pescheho a Františka Karla Dreyhausena, domy visitujících komisařů, byl by Pístovec snad zemřel co nejbohatší měšťan hradčanský (22. V. 1728).

Výstraha a trest.

Vládci zakazovali a neposlušnost postihovali pokutou časnou, kněži varovali a hrozili mukou věčnou, Manniho „Pekelný žaltář“, přeložený V. M. Šteyerem, nadarmo líčil hrůzu panství Bel-

zebubova — nic naplat, lidstvo neslyšelo výstražných hlasů a nerozumělo ani tehdy, když divná znamení vyvstala na zemi i na obloze. Je zima, sníh vysoko pokryl půdu, na kost zmrzlou, a přece ten den před sv. Kateřinou půldruha lokte dlouhý had se plazil po Výtoni. Pravda, zem nikdy více neposkytne zimního úkrytu plazu, jenž uštknul člověka, ale zjev, patřící ven do lesa, i tak budil úvahy, málo potěšitelné (24. XI. 1724). Hrůza pojímala obyčejného smrtelníka, viděl-li cos podobného, s obvyklým přírodním během nerosovatelného, hrůza o to větší, když nezvyklé se rozzářilo na obloze, plné hvězdných tajemství, a k tomu ještě v neděli svatodušní (4. VI. 1724). Měsíc plul po firmamentu vytyčenou drahou — tiše — nepostřehnutelně — a náhle kol něho zasvítla duha, ne plná, sedmibarevná, nýbrž zlověstná, svítící rudostí krve a mrtvolnou zelení. Nemnoho osob ji vidělo a přece věděly, že

neštěstí není daleko,

že jako trest za hříchy nás jistě postihne. Jsouc věrně známé zásadě, nechodilo po horách, v tomto případě po kopcích, ohraničujících vltavské údolí, ale dole, po obyvatelstvu města a často. V prvé řadě je způsobovala neopatrnost. Proč jen ten podpetřínský nádeník zanedbal všech bezpečnostních opatření a podkopal písek, ze strání vybíraný, na tolik, až jím do smrti zasut (28. V.

1720), či ta těhotná z Újezda stoupla při pavlačním věšení prádla na řimsu, která, rozhašena povětrností, se s ní utrhla! Při stavu nešťastnice není s podivem, dala-li život za nepředloženost (12. VI. 1720). Jindy chůva upustila poblíže sv. Štěpána s visuté chodby děcko, že navždy zmařeno (27. VII. 1720), co ale vlastně provedl zlatnický tovaryš v Dlouhé třídě? Hrál tam prý na biliáru, při čemž se pádem se stejné chodby zabil (26. IV. 1722). O množství utopenců nebude raději ani mluveno, spíše o uvařené ženštině. Procházela, nesouc děcko, staroměstskou sanýtrnou k vodě, zakopla a spadla do kotle, kde se ledek vaří. Po jejím i děcka vzhledu nebudiž pátráno (11. VI. 1722). Brzo na to ševcovský učedník, spící v podkroví „bílé botky“ Jesuitské ulice, se ve snu divně převaloval, až vypadl vikýřem ven na ulici, aniž mu blízci patres S. J. mohli posloužití svátostmi umírajících (1. IX. 1722 v č. p. 164-I.), a někde na vinici utonulo ve vodní jámě devítileté děvčátko hokyně z Kateřinek, čímž také ukončena jeho krátká pouť světem (1. X. 1722). Podobně zašel bezejmenný chlapec ve sladácké bečce „U tří koulí“ (9. X. 1722 v č. p. 122-I.). Poblíže pavlánského kláštera na Staroměstském rynku si zase kupecký mládenec Josef Mayer přitápěl ve studené komoře otevřenou nádobou s doutnajícím milířským uhlím a ráno nalezen udušen i s učedníkem Janem Herlem (9. I. 1726). Případ neposloužil za vý-

strahu děvečkám v domě nejvyššího lovčího de Clary et Aldringen, i ony zaplatily bezžitím tu trochu pohodlí, kterou si za krutého mrazu chtěly připravit (11. II. 1726 v č. p. 16-III.).

Týmže tónem by bylo možno pokračovati až do zmrzení čtenáře, pročez neopatrnost bude opatrně zaměněna za skony bez vlastního přičinění, vzniklé náhodou a jinak samovolně.

Kdož za to, když splašený kůň svrhl u Bruské brány jezdce, Kajetána z Hartigu, tak nešťastně, že pán, teprve třímecítna let, druhého dne skonal (22. III. 1719)? Kazatel hradčanských kapucínů P. Mikuláš taktéž nenesl viny, že mrtviční apoplexia jej, klanějícího se na stupních oltáře, skolila po konsekraci těla Páně (21. X. 1720). Ona ženská, spěchající přes zamrzlou řeku z Menšího do Starého Města, také nezpůsobila vichřice, která svalila dřevěnou ohradu a přerazila jí ruku s nohou (4. I. 1720). Sedlák Jiří Kubiš z Krabšic na Roudnicku rovněž netušil, co naň v Praze, kam vezl ječmen, čeká. Vyjížděje ráno z poříčské hospody, nešikovně zarejdoval vozem a zvrhl. Než on, silák, těšící se na svou příští svatbu, vozidlo bez pomoci zase narovnal. Ve vnitřnostech sice pocítil divné rupnutí, kdo by si ale takové maličkosti všimal! Šel klidně podle potahu až na Koňský trh, kde náhle padl a zemřel, vydechnuv dříve, nežli na rychlo povolání františkánů mu mohli posloužit (5. X. 1722). Viatika umírajících se alespoň dostalo Bedřichu Štrosolovi, postřele-

nému při honu císařských muzikářů na vyšehradské vinici Děkance (22. X. 1723), však ne těm dvěma, kdož zhynuli pod troskami zřícené „zlatého kruhu“ v ulici Pasiřské (č. p. 723-II., 5. IV. 1724). Někdejší hospodář Bílé věže a pak hajduk Jiří Kozlovský stejně vydechl ke smrti o samotě a bez pomoci kněze. Spadl nočního času do jámy, vykopané v kteréš malostranské ulici, a zlomil vaz (15. VIII. 1724).

Mnoho rozruchu způsobila příhoda, odehravší se v Kotcích. V jejich dlouhé tržnici si hrál a pobíhal Jan František Poříčský, malý sirotek po mydláři, napadený pojednou dvěma velkými anglickými psy. Zvířata zřídila hoča k nepoznání: několikráte mu prokousala prsa až pod žebra, urvala ohanbí, po celém těle přivodila na šedesát ran, bůhpomozi chirurgu Adolfu Jindřichu Rollandtovi, aby pacienta zachránil. Hoch navrácen k původnímu zdraví „skrze orodování P. Marie, sv. anděla strážce, jakož i dobrými medikamenty“. Tak referovaly o šťastném výsledku léčení rosenmüllerovské noviny, nezapomenuvše podotknouti, že hoch obětoval ke hrobu nejmladšího patrona Čech votivní tabulku s veršičky (6. VII.—11. XI. 1727).

I přátelská beseda končivala ponurou návštěvou Smrtoholky. Na „Zvonařce“ sedí majitel usedlosti, František Josef de Brisigelli, se svým správcem Janem Josefem Brantenbergerem u hospodářské rozprávce a vedle nich si urozená

paní Anna Antonie, rozená Bussati de Campian, vykládá se správcovou o ženských zástojích. Podzimní víchr — jeť krátce před svátkem Všech svatých — lomcuje okenicemi, ale v komnatě zámečku, osvětlené mimo svíček i šlehajícími plameny krbu, je útulno. Řeč dobré nálady plyne nerušeně a bez přerušení. Ostatně u manželů, dokonale se k sobě majících, bývala vlídná pohoda vždycky domovem. Kolem desáté šli všichni čtyři na lože. Pán, píšíci se někdy de Brisigella nebo von Briesiegl, probudil se v noci, aby poznal, že paní mu ušla od boku. Dal se do hledání, zprvu sám, potom vzbudil lokaje Niccolo Seidla i Martina Herfurta, nakonec všechny pracovníky statku, odkud býval nádherný pohled přes nuselské údolí ke krčským borům. Poplašení obyvatelé Zvonařky pátrali v domě, na zahradě, Martinova matka prohledávala dvoreček, kde našla stopu: u zábradlí studně ležela panina sukně a při ní trepky. Pro Kristovy drahé rány, aby tak dáma ležela ve skryté vodě! A byla tam! Nikdo nemohl událost spolehlivě vysvětliti, aniž směl ubožičku bez svolení konsistoře vytáhnouti. Konsens k tomu přinesen po dvou dnech. Šafář Honza Šrámek se s pomocí vinaře Pavla Rakovnického spustil ke prameni, odkud Annu Antonii vynesl. Nad mrtvolou kroutili hlavou ohledači mrtvol. Mudr. František Ignác Hossauer a chirurg Reinhard Liesten, prohlašující shodným výrokem, že paní, trpící občasným pomatením myslí, se sotva

utopila, jeť ve studni sotva na pět čtvrti lokte vody. Spíše byl příčinou smrti psotník, jehož příznaky jsou neklamně patrný. Potom vydali nebožku pro pohřeb ve Vršovicích (24.—29. X. 1727).

Neštěstí opravdu nechodila po horách, ale po lidech, dočasně jim berouc vrozenou bujnost, aniž je kdy trvale zkrotilo. Odívalo se tváří smrti, krvavých ran a hojně je postihovalo co

plamenná koruna,

nasazená na jejich krov. Tehdy vznikal poplach v blízkém i vzdálenějším okolí ohrožené střechy. Mnoho domových součástí zhotovováno ode dřeva, stačila přece šindelová krytina, odkud plápol červeného kohouta zachvátil všechny majetky sousedů. Aby tomu tak nebylo a sv. Florián zbytečně neobtěžován, republikoval se v trojebci malostranský požární řád z počátku dubna L. P. 1677 (29. XI. 1723). Opakována tudíž slova o zásobě vody, chované v domech po celý rok, především v oněch, kde řemesla, na př. kováři, pekaři a svícníci, hojně pracují s ohněm. U takových budou komíny častěji vymetány a mestkomíni povedou záznamní knihy o tom, kdy a kde tuto práci vykonali. Zlovyk uhelné skládky na půdách jednou pro vždy staven, podobně i zlořečené chození s otevřeným světlem na půdy, senníky a do skladišť podobných hořlavín. Tamže

se nebude „píti tabák“. Z téhož důvodu provazníci nikdy nesloží konopí v tmavé místnosti a ať jim nenapadne „hechlovati“ je při světle! Pozor na kočky — často se válejí poblíže ohnišť, odkud jim jiskry vlétají do srsti, ony pak s doutnajícími chlupy zaléhají do slámy a neštěstí je hotovo. Řád neměl námitek proti svatojánským ohňům, budou-li páleny za bezvětví, na volném prostranství a nikdy potom, když sprechla hodina devátá.

Obširný spis pamatoval na každou případnost a přece hořelo vesele dále, zhusta vinou lidskou. Či nezažehla stavení vedle krejčovského herberku (č. p. 790-II.) na Václavském náměstí žebračka? Osoba nešťastná! Přenocujíc na půdě, hrála se tam nádobou s řežavým uhlím, přineseným z kuchyně (7. XI. 1719). Trochu větší požár způsoben „U černé růže“ na Příkopě, kde oheň strávil celý senník se střechou stáje (7. III. 1721). Podruhé vznítily se na Rejdišti haldy drv, složené před vinopalnou, která taktéž lehla popelem. Asi to způsobili ti povětrní lidé, co z nedostatku řádného obytného nocují mezi kládami. Nebezpečí hrozilo tenkrát celé obci, uchráněné jedině rychlým stržením okolních střech. Stálo by opravdu za úvahu chátary zde nadále netrpěti a haldy odstěhovatí někam jinam na pusté místo, kde by je zvláštní strážný hlídal (5. VI. 1722). Kdo způsobil zánik Lodeckých mlýnů, nikdy nevypátráno, snad tedy vylihnout červený kohout

poblíže zadřeného pastorku nebo z jiskry, odlétlé od kamene (7. XII. 1722). Značná ztráta vznikla ohněm ve „zlatém lvu“ ulice Celetné. Škoda na domě a jeho nábytcích dosáhla tisíců, aby ještě zvětšena o cenu dvanácti set zkažených měřic ovsu a tří set pšenice, uložených ve zdejší sýpce (č. p. 568-I., 15. VI. 1724). Sladová sušárna „pěti kostelů“ dlouhotřídských stala se ohniskem, odkud zlý živel vyšel na devět domových gruntů sousedů, z nichž výslovně jsou jmenovány „tři stromy ořechové“ v ulici Týnské. Jedině záchranné službě, na rychle organisované Norbertem Kolovratem Libštejnským, bylo co děkovati, že pohroma nenarostla (č. p. 617, 632-I., VIII. 1724).

V časové periodě „Temna“ neudál se žádný zvláště pěkný požár, bude snad proto lépe příští pominouti mlčením a spíše promluvil o muži, jenž velmi chlubně mluvil o svých hasičských schopnostech. Slyše na jméno Du Buison, prolašoval, že má mašinu, znamenitě osvědčenou v Augsburgu, Nancy a Řezně městě, schopnou okamžitě uhasiti každý požár. O věc vznikl pochopitelný zájem, třebaž stála rovné dva tisíce a nebyla leč nějakou, vodou naplněnou nádobou tajné konstrukce. Sám Karel VI. projevil o ni značný zájem, míně, aby byla vyzkoušena. Když ale Du Buison po celém městě sháněn, nikdo se ho nemohl doptati. Odejel a v Praze hořelo chutně dále, aniž ji myšlenka vynálezce kdy uchránila (29. XI. 1723—29. V. 1725).

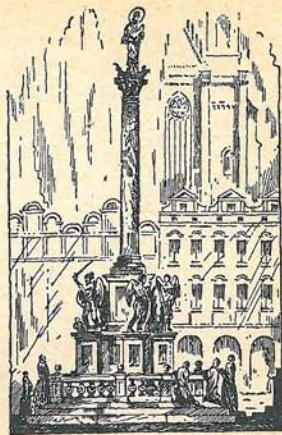
Nyní teprve, když dostatečně zkrúšení neblahou sudbou,

živě vzpomenují na Boha,

utíkající se k němu se svou nouzí a slibující polepšení. Jak ochotně a se zkormouceným srdcem naslouchali mravokárným naučením, hřmícím jim do obtíženého svědomí, tu obvyklým každodenním kázáním, tu zase proneseným při neobvyklých příležitostech! Volba nového papeže nepatří ke všednostem. Proto, byla-li vykonána a počtěl-li nejvyšší duchovní hodností dominikán Petr František Orsini Gravina, tu jeho zvolení za Benedikta XIII. vzpomenují pražští „canes Domini“ ecclesiastickou slavností u sv. Jiljí, při níž Dominik Hartmann a Kajetán Burger, oba náležející ke družině „psů Páně“, proslovi oslavné panegyricon (27. VI. 1724). Nejinak tomu bylo, když u sv. Martina ve zdi instalován farář Jan Budina, kdy osadníkům promluvil do duše týnský kazatel P. Fabián Veselý S. J. Jeho tehdejší sermón na námět „oko svíce těla“ vydal tiskář Josef Kamenický (11. XI. 1728). Kazatelé nemluvili pokaždé při svém kostele, nýbrž zhusta zvání na cizí kazatelnice jakoby k pohostinskému vystoupení. Tak pojednal Thdr. Jan Hillebrandt, duchovní z Tovaryšstva Ježíšova, o „jitřence v poledne“ při tří stém výročí latinské kongregace od pozdravení P. Marie (4. IX. 1726) a P.

Damas Walter, mino-
ritský představený od
sv. Jakuba, rozhlaholil
prostoru chrámu Hy-
bernů květnatou řečí
o „obrazu ve stínu“, do-
týkající se rovněž Ma-
dony (6. XII. 1729).

Kajcíníkům naskyta-
ly se hojně důvody
k pobožnostem při ju-
bilejních dnech církve,
spojovaných s posty,
přijímáním svátosti,
udílením almužen a po-
vinnou návštěvou sva-
tyň hradní, sv. Jindři-
cha nebo Týna (na př.
9.—23. XI. 1721 nebo 24. VII.—6. VIII. 1724).
K vůli postům docházelo k jednáním mezi světskou a duchovní vrchností. V minulých letech bývalo v týdnech, určených k újmě masitého pokrmu, dovoleno jísti těla poražených zvířat, při čemž nikomu nenapadlo včas zpravit trhovce, obchodující rybami. Majíce kontrakty s rybníčním hospodářstvím velkostatků, dovezli pokaždé až osm tisíc centů postní stravy, která pak nerozprodána, prosí tudíž o pokyny pro budoucnost. Dle mínění staroměstského magistrátu zbylo jim zboží pro přílišnou drahotu. Opatří-li laciné ryby,

Mariánský sloup na Starom. nám.

tu je obec pro posty, jež po mnoha hubených letech způsobí katolickému světu jeden požehnaný rok. Rezníci beztak nevědí, co budou vysekávat, když mnoha dobytka pokapalo. Barvitěji a odlišně koncipovali své dobrozdání Novoměstí s Malostranskými. Dnes, kdy zavládla bída o chléb i peníze, gubernium beztak ví o velké nouzi malého člověka. Není másla, vajec a jiných potravin — a ryby? Jsou příliš drahé, vždyť libra tresky podražila na plných patnáct krejcarů. Chudšas, nevědoucí, kde by na ni vzal, spíše sežene maso, z něhož vaří sílicí polévky. Z toho důvodu jsou dvě obce trojměstí pro dřívější praxi a arcibiskup Khünburg se ochotně přiklonil k jejich názoru. Vše marno, pastýř vltavského stádce ví, že spis Floriána Hammerschmida „V Praze blaze“, sepsaný před pěti léty ku obnově staroměstské rady, platí výlučně s autorovým podtitulem „kdo má peníze“ (18. XII. 1719—22. I. 1720).

Aby hlad odvrácen, konána prosebná procesí, chodící k dešťové matce Boží na Vyšehrad, vždycky za četné účasti věřících, modlících se za odvrácení hněvu Božího (2. VI. 1719), ovšem ono, které z farářů, řeholníků, bratrstev a studentů seřazeno v Týně, zaměřilo ke sv. Vítu. Nad ně, mající v čele cech vinařů, nebylo slavnějšího. Vedl je sám arcibiskup, který — ač slavnost počala o osmé hodině ranní — dospěl k portálu katedrály teprve o polednách. Toho dne Praha žila o chlebu a vodě (8. V. 1720).

S poněhlým postupem roku a jeho hlavních či pravidelných svátků konána procesí nová a nová. Velký důraz kladen na den sv. Šebestyána, jemuž církev věnovala dvacátý leden. Mučedník skytal mocnou záštitu oproti obávanému moru, pročez řediteli a asistentům jeho bratrstva při chrámu sv. Tomáše se pokaždé dostávalo stavovské subvence dvakrát deseti zlatek. Obdarovaní, vzdávající dík za svatou almužnu ve prospěch svého procesí, děkovali se slibem, že chtějí v pobožnosti „perseverirovati“, aby nakažlivé epidemie byly od tohoto království odvráceny (19. I. 1719, 18. I. 1720). Ke hromničnímu, svatovítskou kapitolou pořádanému průvodu vyrukovala celá česká komora, podělovaná od amplisimů svícemi. Jejímú presidentu věnována liberní voskovice, dvacetšest radů dostalo po půlliberní, kdežto šest koncipistů a tolikéž kancelářských se spokojovalo malou čtvrtliberní. Na ochranu proti hromu zbyl jim toliko malý kousek hromničky, než oni, nemajíce paláců a rozlehlých domů, netrášili se o velké nemovitosti, když blesky s rachotem prosekávaly ovzduší (15. I. 1720). Nebohatý kostel malostranské farnosti u sv. Václava vzpomínal převozu světcova těla ze St. Boleslavi v den 4. března. Oplýváje nepatrnými statky vezdejšími, sotva by si byl dopřál hudebního přepychu, vyhrávajícího do kroku ctitelů sv. knížete, a tak i on se utíkal ke komoře, zda by jej nepodpořila. Jednou dostal padesát říšských

tolarů a po druhé o polovinu více (23. 2. 1719, 16. II. 1720). Svatojosefská sláva u sloupu pěstouna Páně, konaná před radnicí Nového Města, placena z prostředků soukromých, vždyť onu převýbornou muziku, ozývající se o vigiliích světce svátku na dětském hřišti Karlova náměstí, zaplatil letos, jakož i každoročně měšťan Josef Sedler (18. III. 1727).

Když nastala doba Velké noci, tu po celý půst dámy navštěvovaly věznice, prokazující žalářovaným mnoho dobra. Laskavými slovy je těšily, krmily lepší nežli žalární stravou, rozdávaly peněžitě dary, ba leckterás sáhla do měšce hlouběji, aby nebohého dlužníka z vazby vyplatila. Na Velký pátek, kdy země se třásla, skály pukaly a opona chrámová roztržena, se pokaždé proslavilo latinské bratrstvo pod titulem zvěstování P. Marie procesím, nákladným velice velmi. Nespokojilo se četou flagellantů, bolestně mrskajících obnažená těla, jež obtěžkána dřevěnými kříži, nýbrž zařadilo doň ještě čtvero nosítek, na nichž po španělské módě, jistě s příšerným naturalismem, zobrazeny scény muk syna Božího. Prvá sloužila za podnož známému, krvavým potem smočenému výjevu na vrcholu hory Olivetské, sledovaná těmi, kdož s upřímným srdcem zavrhují světské žádosti. Hned za nimi nové „pegma“, kde Herodes požaduje od Slova, jež tělem učiněno jest, znamení, přesvědčující o pravém vykupitelství — a lešení třetí a čtvrté? Tu trním

korunovaný zprvu mrskán dutkami uzlovatými, aby nakonec zavěšen na dřevo kříže mezi lotry (14. IV. 1724).

„Ad avertendam luem pestiferam“, t. j. zase za účelem odvrácení morní nakažliviny, procesí obcházel strahovský kostel sv. Rocha, na památku Bílé Hory putováno k jejímu kostelíku na pláni u Hvězdy, ambity Lorety kryly zbožné, chodící procesualiter kolem svatě chýše o svátcích té „gratia plena“, však největší nával způsobovaly jesličky, k nimž pobožní se tlačili, chtějíce uviděti, že Spasitel skutečně zrozen. Stejný zájem vzbuzoval Boží hrob, představený u sv. Salvátora S. J. spolu s celou pašijí přečetnými figurinami. Sem a odtud vodili následovníci sv. Ignáce z Loyoly průvody kajcníků, proložené po příkladu latinského bratrstva nosítka, která sochami zase zobrazovala „ortel světa v zlostném odsouzení nevinného beránka“ a „ortel Krista v nejdokonalším vykoupení světa“ (březen 1725).

Na procesí Božího těla mívalo zvláštní privilegium jedno ze tří bratrstev při kostele sv. Tomáše a to ještě z vládního období Rudolfa II., kdy dostalo naň speciální, bullou Sixta V. stvrzenou koncessi (1580). Od prvopočátku se ho vždycky účastnil malostranský magistrát, vítající císařské zástupce u vchodu do chrámu a uvádějící je do vyhrazených lavic. Najednou si ale otcové města postavili hlavu. Nikdy více nezřídí na náměstí oltářů pro slavnost konfraternity, aniž po-

nesou baldachýnu a pochodní při něm, chtějí mít vlastní průvod od sv. Václava. Pod rukou dokonce nakázali pořádkům, že musí s praporem k obecnímu. Zdaž císař nepřijal konfraternity a nevrátil jí na srdce starati se o úctu k nejsvětější svátosti? Místodržitelé dali za pravdu bratrstvu, takže zase bylo jako bývalo (9. VI. 1727). Vždy věrná kapitola u sv. Víta vlastnila opět výsadu pobožnosti na Staroměstském rynku u sloupu královny nebes, kam chodila s věřícími vždy o vigiliích mariánských svátků a každou sobotu. Její zbožný podnik rušili lidé, budící pospěchem po náměstí ošklivé pohoršení. Žádala proto, aby pro tu chvíli, než jsou loretánské litanie přemodleny, ústí všech, do placu směřujících ulic byla zahrazena řetězy, což se dělávalo od zřízení fundace. Příslušný rozkaz upadl časem v nepaměť. Místodržitelé uznali oprávněnost kapitulního požadavku a nemeškali připomenouti jej obci (21. VII. 1727).

Latinské bratrstvo znovu k sobě připoutalo pozornost, když v koleji otců S. J. světilo svou novou, zvěstování P. Marie zasvěcenou kapli Zrcadlovou (4. IX. 1726). Slavnost zahájilo průvodem z Klementina přes velký rynek zpět k východisku, vezouc sebou šest allegorických vozů a stejný počet nosítek, vše to proloženo jízdami bandierami studentů, hudebními sbory a četami pluku Sic-kingen. Co to vlastně vezli a nesli? Na prvním voze třebas génia bratrstva, jak uzavírá smlouvu

s Hladoletem-Saturnem co ředitelem časů, aby všechny budoucí dny postoupil službě Madonině, začez on, génius, mu opatří soubor cností, žijících i ve věčnosti. Na jednom z nosítek školní mládež uctívala Bohorodičku způsobem mučedníka Edmunda Kapiána co vycházející dennici — však on referent Poštovských novin slávu dopodrobna popsal, nezapomínaje jediného detailu (7. IX. 1726).

Byť i stať o procesích velmi narostla, je nutno zmíniti se ještě o jednom občasném a přece velmi hojném. Při něm se jednalo o pouť kněze k umírajícímu. Nejslavněji ji od sta let praktikovalo bratrstvo nejsv. těla Páně u sv. Tomáše, pokaždé s nebesy. Za velkého moru od zvyku upuštěno, ale nyní (3. X. 1721), když neprozrazený dobrodinec koupil pro tento účel nový, bohatě krum-plovaný baldachýn, bude ve chvalitebném počínání pokračováno. Kdyby Žid potkal bratrského duchovního, nesoucího posilu umírajících naznačeným způsobem, uklidí se bez dlouhých úvah do nejbližšího domu, aby se nestal příčinou tumultu. Onemocní-li někdo, pak ať ihned pošle se vzkazem ke služebníku konfraternity, jenž sežene spoluoudy ku nesení stříšky nad páterem. Každý bratr či sestra, potkají-li průvod, se k němu připojí nebo alespoň, jsouce jinak přílišně zaměstnání, prosloví potichu Otčenáš s andělským pozdravením v oběť tomu, kdo pracuje k poslední věci člověka. Karel VI. svolil k učiněnému ná-

vrhu, ovšem výhradně pro Malou Stranu. Ve zbývajících částech hlavy království bude tomu stejně, až dojdou panovníka zprávy z celého trojměstí (18. XI. 1721). Dlouho trvalo, nežli císař konečně rozhodl, potom ale cesta k chorému vždycky a všude konána procesualiter, za hlaholu zvonku a žakovského zpěvu, se světly, ministranty a pod nebesy (září 1724).

Je nesporno, že Praha byla chtěně a uvědomněle pravověrná, třebaš tu a tam, zvláště na vinicích za bránou, žil v utajené menšině odlišný názor, zovoucí se ukrytým semenem. Jemu na posilu pašovány sem zakázané knihy, tu rozměrnější „Praxis“ Komenského, tu drobné špalíčky Kleichovy, roznášené potulnými kramáři a posly norimberské, vratislavské a lipské pošty. Leducos bylo by lze přičísti na vrub lázeňských hostů, pášících „irreverence“ (3. III. 1721). Proti vagantům, dovážejícím vadné tiskoviny, vydávány četné patenty, hrozící tresty přestupníkům a odměnami udavačům. Mnoho nepomohly. Nový patent mluví znovu proti pašerům knih, chodícím po postranních cestách a nocujícím ne v hospodách, nýbrž ve skrytu soukromí, převážně na odlehlých samotách (7. I. 1724). Zda nejsou proto peníze, vydávané za missie, mající přivoditi konečnou nápravu, zbytečně vyhozeny? Arcibiskupská konsistoř vysílá od popeleční středy až ke svátku nejsv. Trojice deset až čtrnáct jesuitů do svého okrsku, čtyři na Královéhradecko. Platila jim

jenom třicetpět krejcarů na den, však za minulé čtvrtstoletí si takové krejcarové honoráře vyžádaly slušnou sumičku, převyšující o něco málo sedmadvacet tisíc zlatých (1. IV. 1726). Na pražské měšťany bylo také nutno dávatí pozor. Loni dva uprchli do končin, neznajících se k Římu, a nebezpečí, že by se sem vloudili k vůli vývodu rodin, nepominulo. Appellace zahájí proti nim proces z moci úřední.

V roce, kdy po viničních pahorcích s bělajícími se letohrady a presy chodíval kazatel P. Joes Pohl S. J., propadlo soudu šest osob pro bludnou víru: Jakub Vorlíček a jeho žena Kateřina, Jan Bílávoda s usnoubenou mu Magdalénou, Tomáš Horák a Šimon Černý. Muži by patřili pod meč, ženám hrozilo vyhnanství, jelikož však buď přestoupili či se k přestupu chystají, poslání na dva až pět let na pražskou šancovní práci, při čemž ženy od mužů separovány. Počet nekatolíků odhadnut ve vinicích na půlpáta sta duší. Budou-li majitelé luthauzů pilně bdíti, aby nebylo tajných schůzek, spojených s četbou zakázaných knih, nýbrž pouze veřejné s katechisací, tu skryté semeno neujde osudu plevele (21. IV. 1727).

Na Vršovicku obstarával missie světský duchovní P. Josef Kherele a náhodou zrovna v době, když appellace uvažovala, jak naloží se šlikovským myslivcem Tomášem Svobodou. Sloužíval na velišském panství v Češově, kde nejen přivedl několik lidí k bludům, nýbrž prořekl též těžce

rouhavá slova o mešní oběti a bl. Janu Nep. Zprvu uvězněn v Kopidlně, kde před tamním děkanem Františkem Andreem Rizem odpřisáhl bludy. Později naň znovu prozrazeno, že výstrahou nedosti poučen pokračuje v hříšných řečech, pročež odsouzen právem města Kopidlna k smrti. V Praze o něm vydán verdikt, zde následující: „Jménem a na místě Jeho Mil. římského císaře, v Germanii, Španělých, Uhřích a Čechách krále, pána pána nejmilostivějšího, president a rada Jeho Mil. nad appellacemi na hradě Pražském zřízené a usazené, měvše tu od práva městyse Kopydlna Tomáše Svobody při téměř právě za přičinou rouháním vězením z jistého, spolu s dobrovolným jeho vyznáním . . . otázku, ve svém pilném a bedlivém povážení nám toto naučení dávají a práva nacházejí, že naddotčený Tomáš Svoboda pro tak těžké a pohoršlivé přičinění své jiným ku příkladu a strachu, sobě pak k dobře zaslouženému trestu mečem na hrdle strestán, pak tělo na prach spáleno býti má, podle práva. — Actum na téměř hradě Pražském 3. dne Julij Ao 1728“.

Kajičná cvičení, posty, procesí, boj proti kačířství a zlu — mnohému nestačily, aby byl spasen. Lépe je navždy se zřící světa a odejít do klášterního ticha, obléci řádové roucho, meditovati a učití, kterým způsobem by jednotlivci i souhrn lidstva došel věčného blaženství. Za zdí claustra, kde ve středu dvora, obehnaného gotic-

kým ambitem, stojí prostá studna či uprostřed barokního ochozu pleská vodní trysk na míse honosné fontány, kde mimo hlavní svatyně je kolik kaplí a oratóří, možno se jak oddati Kristu, tak různým vědním oborům, hojně zastoupeným v policích bibliotéky, kterou snesly věky. Ven do světa už netřeba jíti, řeholník nalezne nutnou rekreaci v konventním parku, jenž po příkladu Strahova buď upomíná na neupravenou kopcovitou krajinu se širokým rozhledem nebo bývá dobově uspořádán, skrýváje se třeba za facadou jesuitské koleje na Karlově náměstí, ozdobenou střední věží a řadou vikýřů, připomínajících klementínské. Jemu je příbuzen onen, náležející novoměstských voršilkám. Třetí forma klášterní zahrady zastoupena na Malé Straně vinicí Karmelu při chrámu P. Marie Vítězné a poslední nalezne se u Maltánů. Je drobným rozměrem vklíněna do shluku okolních staveb, za to dům hledí do ní palácovým průčelím, rozevřeným v přízemku malou sallou terrenou.

Sem, blíže k nebi, se uchylovali, kdo prchli světu. Jejich dobrovolný útek dál se pokaždé s vynaložením veliké pompy, takže když Marie Josefa, jediná dcera hraběte Václava Carretto-Millessimo a jeho choti Alžběty, se rozhodla pro vstup k dominikánkám u sv. Anny, tu vezena k někdejšímu sídlu Templářů v drahé šatní zdobě a na osmnácti šestispřežných vozech. To byl poslední projev její urozené významnosti, neboť

pod řeholním jménem Anny Laurencie od sv. Jarolima ji nečekal světský přepych (4. II. 1720). Její duchovní spolusestrou se zakrátko stala Ludmila Josefa Františka Markéta Markvartová z Hrádku, již malostranský dominikán P. Leopold Klezl uvítal u sv. Anny kázáním, nazvaným „libertas filiorum Dei“. Započal, že Diogénes, byv otázan, co je nejlepším z darů smrtelného života, označil za takový statek svobodu, která ztracena bývá těžce znovuzískávána. Zde na zemi ji prý nikdo nenajde, zde dole je jenom žalář, proto i urozená slečna Ludmila správně poznala, že je zrozena k něčemu lepšímu než k otroctví, kterému by neunikla ani v manželství. Řídíc se ziskem poznání, jde raději k Bohu (18. VIII. 1721). „Vejlování“ čili skládání řeholních slibů mělo pro zvědavce vždycky trochu sensační příchuť. Shledávali v něm pokaždé tolikéž vzrušení jako při svatbách, proto i při obléčce Anny Josefy Büttensteinové u hradčanských voršilek, zvolivši si za svůj přídomek úsloví: z vůle Boží (29. IV. 1726), nebo Anny Nepomuceni „od Ježíš, Maria, Josef“, svobod. paní von Brack (28. VIII. 1728) byla značná sešlost přátelstva. V obojím případě kázal P. Hasselbauer S. J., censor hebrejských knih; v tomto na devisu „Feuer im Wasser“, v onom na námět „Englische Wiedergeburt oder die anderte Tauff“.

Církev si ovšem nepřejde, aby světci byli nápodobeni. Je spokojena, jsou-li toliko uctíváni, kdo

ale může o sobě tvrditi, že v budoucnu, působě po příkladném životě zázračně, nebude omilostněn? Tu obtížení poputují k jeho hrobu a on pomůže jako zázračná socha mariánská u sv. Jakuba či sv. Liborius v kostele karlovském. Ovšem, muselo by se jednati o skutečné zázraky, ne jalové, pochodící z hub lidských, jaké šířeny po pravě myslivce Svobody. Kol jeho osoby počala vznikat legenda, že prý, když stat, krev nevyprýštla ani z useknuté hlavy, ani ze zkomoleného těla. Na věci nebylo zbla pravdy, což podle slov kopidlinského děkana Rize nejspíše dosvědčí jeho kooperátor P. Jan Félix, jenž odsouzenec připravil ke smrti a doprovodil ke stínadlu. Děkan mínil, že oproti lživým pověstem by se mělo zakročiti (17. IV. 1735). Ne, falešných zázraků není třeba v trojboji, již vládne milostné Jezulátko, ve které nedaleko od synka Madonina ct. matka Elekta často přesvědčuje o svatosti na ni čekající, kde leží důkazy

o uctě svatojanské,

zasahující široko, daleko. Jsou sem zasílány ze všech světových stran, aby zaplnily tlusté rukopisné svazky o mnoha stech stránkách. Prvým, kdo v nich prohlašuje, že přispěním nepomuckého divotvorce vysvobozen z nouze povodně, je brněnský tiskař Jan František Svoboda. Kapitoly v Augsburgu, Lambergu, Würzburgu, Řezně, Pa-

sově, Poznani a Hnězdně píše o uctívání zpovědníka královny Žofie a slovenská Trnava dokládá skutečnost vzdávaného mu zbožnění obrázkem, rytým J. F. Landgraffem. V podpisu drobné grafiky, k níž připojena maďarská modlitba, přikládá se Janu přídomek světce, v době, kdy se mu nedostalo ani blahoslavenství, tím méně konečného oslavení. Odkud jej cizina znala? Mimo jiné snad i ze spisku P. Samuela Labehittela: „Scientia salutis seu considerationes pie, Praga, typis Urbani Goliath 1659“. Je samozřejmo, že osvědčení o Janových divech přicházela ze všech konců Čech, vyjma Žatce, jenž ve svých městských knihách nenalezl zápisu, mluvícího týmiž nadšenými slovy co dolnorakouský Rossatz, kde měli kalvárii a na ní dřevěnou sochu mučedníka zpovědního tajemství. Do jeho rukou kdys vložen liliový stvol. Zvadl, když čas zvoncovitých květů přečistě běli minul, a přece v okolí znovu rozkvetly.

Zprávy nelíčily toliko úctu, vzdávanou někdejšímu ctiteli staroboleslavské Madony, nýbrž mluvily i o jiném. Plukovník hrabě Félix Věžník nečinil kroku bez medailonu s konterfektem kněze, jenž se stal symbolem mlčenlivosti. Komorní úředník Jan Antonín Vogl prý cítil poblíže jeho svatovítského hrobu vůni po levanduli, ač tu nikde nebylo květů, vyjma nejbližšího oltáře s uvadlými vlašskými petuniemi, a soror Maria Innocencia od sv. Ducha, novoměstská voršílka, rozená z Wunšviců, okamžitě zbavena prsních

bolestí, jakmile užila prachu země, sebraného v pohrobním sklípku světce. Velmi pozoruhodným je vyznání sochaře Jana Brokoffa. On, přísný luterán, odešel ze Spišské Soboty (10. I. 1672) a dosáhl Prahy, která přčasto slyšala jeho hádky s katolíky. Obávaje se moru, zachvátivšího po osmi létech město, zamířil do Řezna, kam nedošel. Uvázl v Ronšperku a ve službách Matyáše z Wunšviců, aby pánu podle Rauchmüllerova bozzeta vyřezal dřevěný, čtyři lokte vysoký model sochy svatého Jana Nepomuckého pro most Karlův. Řezba umístěna nyní proti Emauzům na Skalce. Tvore ji, cítil, jak se mu mysl převrací, jak bludné učení s něho spadá, i přestoupil ke katolismu. Dohotovený model odeslán do Norimberka kovolitei Heroldovi, pověřenému ulíti plastiku pro most. „Hle, vytahujeme Čechům jejich boha“, posmíval se Herold, když model, dopravený do dílny, visel na kladce ve výši třetího patra. V tom ozve se rána — pozemská tíže pře-

Znak Wunšviců

trhla lano a těžká řezba spadla na kovolitce, jenž si následkem zranění poležel přes čtvrt roku.

Zdaž nezasloužil světec, kterému František Maderl, císařský výběrčí daní, postavil oltář v Miláně a jehož plastické podoby stály ve Vídni, Salzburgu a Freisingách, aby po přání tisíců byl přijat mezi nebešťany? Ano, vždyť málokterý ze smrtelníků toho na tolik přesvědčivě dokázal, při málokterém si toho lidstvo tak vroucně přálo, jenže práh nebes nebývá překročován lehce. Je k tomu třeba dlouhého kanonisačního procesu, plného replik a duplik, neboť congregatio rituum, rozhodující, zda právo na svatozár bude někomu přiznáno čili nic, požaduje důkazů neotřesitelné přesvědčivosti.

Kapitula svatovítská, domáhající se od mnoha let uctění svého spolučlena, přistoupila v zájmu konečného výsledku i k činu, jenž měl rozhodný vliv na výrok o svatosti Jana Nepomuka (15. IV. 1719). Jevišťem děje stal se interiér hradčanské katedrály, hostící tehdy množství kapacit. V čele všech modlil se při mši arcibiskupa Khünburga nejvyšší purkrabí Jan Josef hrabě z Vrtby, převšivší ke krku k vůli větší slavnostnosti odznak důstojenství rytířů zlatého rouna. Vedle něho těžko nesl na ohnutých kolenech břímě osmdesáti jar Ignác hrabě Vratislav z Mitrovic, Petr Mikuláš Straka z Nedabylic, jakož i o dva roky mladší František Karel Přebořovský z Kvasejovic. Aby společnost dosáhla větší skvělosti, ocitl

se tu budoucí nejvyšší purkrabí Jan Arnošt hrabě Schaffgotsch, c. k. skutečná tajná rada Leopold Ant. hrabě Trautmannsdorf, velký převor Maltanů a pán na Strakonících Ferd. Leopold Dubský z Třebomyslic a nastávající zemský písař Václav

Hložek ze Žampachu, obtížený sedmdesátkou. Ve skupině kněžstva, vedené kapitulním děkanem Tobiášem Vojtěchem Opitzem, stál týnský farář, pilný historiograf Hammerschmid, dva právníci, t. zv. promótor víry a dva promótoři causae čili zastánci věci samé. Opodál snižovala se ke kolegům šeptanou řečí osobnost nadmíru učená, vyzírající tváří ostře řezaných rysů z rámce kadeří ohromné paruky: trojnásobný doktor, přechastý Spectabilis, čtyřnásobná Magnificence, comes palatinus, mající právo udělovati znaky, a tělesný lékař nebožtíka císaře Leopolda I., Mudr. František Löw z Erlsfeldu. Tři Mudři, jej obklopující, náleželi k méně významným vědcům a šest přítomných chirurgů si teprve netroufalo pozdvihnouti očí k tomuto veleknězi medicíny.

Když dosloužil oběť chleba a vína, arcibiskup povolal k sobě sakrystána Václava Konstantýna

Socha sv. Jana na Karlově mostě

Potůčka s Hammerschmidem, aby se jich dotázal, kde je hrob Nepomukův. Oba, zavázavše se přísahou k nejmístější pravdě a zachování naprostého mlčení, vypověděli, co odjakživa slýchali, aniž jim kdy odlišné dolehlo k uším: hrob leží při východu z levé postranní lodi a lid se na něm modlívá. Vyslechnuv jejich odpověď, arcipastýř zavedl přítomné k místu, kde vyslovil těžkou kletbu proti každému, kdo, byť i z nejlepšího úmyslu, sem něco přidal či odtud odnesl. Přítomní, vědouce o osudu, očekávajícím je v případě falše, prohlédli nyní nápis na desce, kryjící tajemství, jež za chvíli bude odhaleno. Jeho stručnost, omezená na jméno „Johannes de Pomuk“, vtesána prý do kamene literami stejného typu, jaké se vyskytují na náhrobcích v nedaleké kapli navštívení P. Marie. Teď konečně dělníci odstranili kámen a počali rozkopávat hrob, měřící pět loket. Dlouho hlíny nevyhazovali, neboť již v dvouloketní hloubce narazili na zbytky dubové rakve, obsahující celou kostru s několika kousky červené a černé látky. V ní ležel budoucí světec s hlavou, skloněnou k pravému rameni, maje ruce skříženy na prsech.

K žádosti promotora fidei, Judra Františka Blovskeho, lékaři a chirurgové prohlásili své mínění o odkrytých pozůstatcích. Řekli, že kostrou nikdy nebylo hnuto, jsou její jednotlivé části přiřazeny k sobě tak pořádně a přirozeně, že by toho žádné umění lidské ruky nedovedlo lépe.

Žebra po levé straně mokvají olejnatoú štávou, češka pravého kolena je odražena, levá lopatka zlomena a vzdá na lebce zející hrozná rána, způsobená pravděpodobně nárazem na pilíř při pádu s mostu. Ruce mediků, rozehvělé posvátnou hrůzou okamžiku, opatrně odstraňují hlínu, vyplňující kostěnou schránku Janova mozku, vylamují zpečené hrudky, — vysypávají

Portrét Mudra Löwa

prach — pomalu! — pozor! — tu se něco začervenalo. Aby se tak opakoval zázrak, jež uzřel sv. Bonaventúra při exhumaci sv. Antonína Pad.! Prsty osvobozují slabými doteky to, co kryje rmut země, ne — nikdo ze smrtelných, ani sám ďábel nepopře a nebude pochybovati, že tu nalezen neporušený jazyk budoucího světce, úd výmluvnosti, ale také neochvějného zamlčení, zcela čerstvě nalitý štávou a jasné barvy. Nikdy nelze odmítnouti toto miraculum, pomyslně z největších! Starý Löw, jenž v Římě, Padově a Praze skalpelem otevřel mnohou mrtvolu, nemůže nález v lebce označiti za nic než za skutečný a pravý

lidský jazyk, tu část těla, která nejdříve podléhá rozkladu a mimo zázraku se přirozeně zachovati nemohla. Nejedná se o klam, vždyť hle! — Mudr. Jan Karel Puchmann a chirurg Jan Jakub Schutzbrecht zářezem do špičky odkryli jeho vnitřní cévnatou strukturu i s nerstvem.

Do letopisů hradčanského Kapitolu přibyla nová stránka, nová událost zmnožila jeho slávu, osvědčujíc svou jsoucností, že instinkt těch, kdož žádali oslavení muže, jenž odedávna uctíván jako svatý, neobsahoval omylu. Rakev s kostmi mučedníka nyní opět svěřena zemi, ale nezasuta, hrob toliko obedněn a přikryt červenou látkou. Také sem postavena stráž. Hrob ponechán v témže stavu, když lékaři pozitíř srovnali kostru (17. IV.), která teprve počátkem května obalena zlatohlavem, načež vpravena do cínové a dubové rakve (5. V.). Obě truhly dokonale spečetěné, nyní zasypány a pokryty starým náhrobním kamenem. Sotva minulo deset krátkých dnů, počet dokumentů Janova uctívání zvýšen o jeden. Trinitáři zasvětili jemu, svrženému do Vltavy, novou sochu u trojického kostela ve Spálené ulici, činíce tak v době, kdy malíři a zlatníci hotovili se k soupisu darů, ke sv. Vítu mu učiněných, kdy i kovolitci prohlédli t. zv. jeruzalémský svícen, Vladislavem I. v Miláně ukořistěný a na Janově sepulchru chovaný. V mezidobí arcibiskup sepsal podrobnou zprávu o všem, co se v minulé i přítomné Praze, v zájmu kultu nepomuckého rodáka,

dělo. Se spisem vypraven arcijáhen kapituly Jan Ludvík Steyer do Říma ke svaté stolici a město čekalo na soud budoucnosti.

Novinky šly za sebou rychlým sledem. Tu císařovna Alžběta Kristýna chce znáti rozměry místa, kde odpočívá jazyk, zachovaný zázračnou neporušeností. Vlastníma rukama zhotoví pro ně dvě antipendia, jakož i všechny mešní roucha. Arcibiskup je brzo oblékne a při své oběti, v nich konané, bude se s četným panstvem modliti za zrod mužského potomka ve vládnoucím arcidomě. Ten, o něhož prosí, nechť se podobá jednomu z tuctu nevinných pacholátek, pokleknuvších při pobožnosti v prvních řadách (9. III.—19. VIII. 1720). Den Nepomukův, jehož památky vždycky vzpomínáno uprostřed května a hned po svátku sv. Žofie, slaven nyní obzvlášť pěkně a zase to byl representant rodiny Wunšviců, Bohumír Daniel, jenž se tuto vyznamenal. Pořídil krásnou výzdobu kol bronzové podoby příštího nebešťana, vztýčené na severním parapetu Karlova mostu. Vysoko nad sochou, pokorně vzhlížející k nebi, vznášela se socha Fámy. Stála na zeměkouli, odkud slovy mnohých nápisů hlásala pověst o svatosti, cnostech a zázračích oslavence do všech směrů větrné růže. Neúčinná tak nadarmo, vždyť světadily nemeškaly a přišly: zde Evropa nabízí divotvorci korunu bělostných lilí, Asie přinesla mu doktorský, olivou věnčený biret, černá Afrika drží v rukou

„donum“ mučednické koruny a mladá, zcela krátce známá Amerika věnuje proň infuli s vodními hodinami. Docela v popředí, jenže o něco níže, klaní se Janu allegorie církve a jí proti génius rodu Wunšviců taktéž překypuje citem adorace (16. V. 1720). Brzo na to, jak již uvedeno, položen základní kámen ke kostelu hradčanských voršilek, zasvěcenému oběti královského hněvu, však v Římě děly se zatím věci závažnější.

Proces beatifikace šel tam před se až ke dni patnáctého března roku příštího, kdy sbor sv. obřadů konečně prohlásil blahoslavenství Janovo. Kapitola sv. Víta, jsouc dobře zpravena o postupu své kauzy ve věčném městě, dala v touž chvíli sloužití sufragánem Mayernem obět Páně u mučedníkovy hrobu. Již před tím ale započala s přípravami budoucích slavností, pročež dopsala jak dvorské, tak české komoře, zda by látky nových ornátů, objednané zdejším měšťanem Heysem z Benátek a do tří neděl očekávané, nebyly bezcelně propuštěny. Nestane-li se tak, tu by částky, různými dobrodinci na ně věnované, sotva postačily. Netřeba podotýkati, že žádosti vyhověno (6.—18. III. 1721). Malíři již taktéž namíchali barvy obrazů, jimiž se ověsí krásná slavobrána, projektovaná před západním průčelí sv. Víta, bohužel jaro nechá letos na sebe dlouho čekat. Místří palety nemohli tudíž pracovati venku, pročež jim přikázáno několik světnic v přízemku Hradu, kam se s rozměrnými plátny nevešli.

Potřebují nejméně jeden vysoký pokoj v patře. Zima byla tenkrát opravdu zle krutá a dozorce hradských kanceláří Ferdinand Leopold Christl musil přeslechnouti mnohé hrubství pánů úředníků, že to jeho topení je k ničemu. Topte, když dřevní deputát dochází a mráz nepolevuje (24.—27. III. 1721).

Asi po čtvrt roce místodržící zlomili velkou pečeť uzavírající dopis Karla VI., napsaný císařem v Laxenburgu. Zprvu zmiňuje se v něm o jejich často vyslovené tužbě, aby zkrvavený svědek Kristův, záznaky působící český Jan, byl postaven po bok serafínů, oč on, císař, se přičinil svým zplnomocněným ministrem kardinálem Michalem Bedřichem hrabětem z Althannu. Věc dospělo za jeho vlády ke kýženému zdárnému konci, i neváhá je o radostném výsledku zpravit. Locumtenentes poníženež děkovali za milostný list, ujišťující, že kapitola i arcibiskup jistě ničeho neopomenou, čím by paměti-hodný počin Říma byl zdárně oslaven. Zda by nejvyšší paní, vracející se z léčení od teplých zřidel otce vlasti, nezvýšila svou přítomností lesk významných dnů, pro jichž počátek určen den sv. Prokopa? Jakmile dokončili koncept odpovědi, páni, vládnoucí v království ve jméne krále, postoupili dopis Karlův deskám zemským, aby ony nemeškaly zanésti novotného patróna země do svých různobarevných kvaternů (17.—23. VI. 1721).

Blahoslavení bl. Jana N.

Svátek sv. Prokopa se blíží a architekt Ferdinand Schor je den ze dne rozčilenějším, zda slavobrána, navržená jím pro předdvoří sv. Víta, bude včas dohotovena. Přioděl ji formami barokní gotiky a tvarem, těžko popsatelem v knize, určené neoborníkům. Příležitostnou stavbu slovně vypočetl Michal Adam Frank z Frankensteinu na stránkách spisu „Plenitudo gloriae celestis et terrestis“, rytci Montalegre a Renz reprodukovali pohled na ni dlouhým úzkým listem, však co platna jejich díla dnešnímu čtenáři, kdyby za jejich vedení sledoval, jakou práci vytvořil architekt, zrozený v Innsbrucku. Nevyznal by se ve všech těch allegoriích, symbolech a znacích. Jejich vnitřní podstata sice nedoznala změn, ne tak ale někdejší zevnějšek, nepochopitelný střízlivosti, vlastní věku strojů a mechaniky. Barokní člověk, stále přesycovaný módním bombastem, jediným pohledem srozumíval jejich řeči a věděl si rady s mnohými citáty písma či spisů církevních otců, napsanými při obrazech na páskách a na podstavce soch. Dnešek by nepochopil, že plastiky, postavené nahoře na attice, zpodobňují dvanáct krajín Čech, aniž by tyto distrikty jednotlivě rozeznal. Vezme-li k ruce spis Frankův, uslyší opět o Fámě, svolávající zvukem tůby veškerenstvo, vtělené do allegorických postav kontinentů, a také o historii chrámu sv. Víta,

představené malířem padesáti duchovními osobami, proslulými svatostí života.

Ne, nelze popsati vši té krásy, Schorem vymyšlené, kde člověk neví, s čím počítí, u čeho postátí a kterým dílem prohlídku ukončítí. Vnitřek svatyně, vždycky krásný, nijak nezadal svému exteriéru. Zdobila jej spousta červených koberců a podle nich visely obrazy, líčící cnosti blahoslaveného. Tělo Janovo, znovu vyzvednuté z temnoty hrobu, odpočívalo ve skleněné rakvi pod sametovým, zlatými a stříbrnými portami krumplovaným baldachýnem. Svoje místo opustilo za hlaholu mnohé zvonoviny v den sázavského světce (4. 7. 1721), aby v dlouhém procesí vyneseno kanovníky, preláty země, universitními profesory, kněžími venkovských diecézí i pražskými faráři na Hradčanské náměstí a zase zpět. Císařovna, vyhověvší nesmělému pozvání místodržících, viděla z hradských oken, jak velekněz „máti měšť“, sledovaný davy lidstva, nadnášel za průhlednou truhlou neporušeně nalezený jazyk, vpravený pro tentokráte do válcovitého relikviaře, náležejícího jindy partikulím sv. Kateřiny. Po procesí obětována slavnostní mše, doprovázená trojnásobnou salvou děl, a večer, po slunce západu, vzplanula Praha krásnou iluminací. Při ní hořely pochodně, zažehnuté po obou stranách slavobrány, kterou Schwarzenbergové postavili při svém paláci proti hradu. Působila značnou přitažlivostí, poněvadž hned přes ulici teklo pivo

a víno z kašen, zřízených nákladem arcibiskupa při jeho domě, odkud obecenstvo, polykajíc levný doušek, se na ni obdivně dívalo. Nasyčeno pohledem, scházelo dolů do Nerudovy ulice, chtíc uzříti ohňovou zdobu kláštera kajetánského, níže položeného professního domu jesuitů u sv. Mikuláše a třebaš u rozměrného sídla Valdštyňů.

Průvody nahoru na Hrad se nyní netrhly. Přicházely letos i napřesrok, tu pořádány farnostmi a mnišskými řády města, jindy obcemi z venkova, leckterés s darem. Tak Plzeňští zasvětili bl. Janu dvě obrovské svíčky, pomalované jejich znakem, Lounští dali totéž se stříbrnou lampou, ale Jičínští a Kutnohorští je přetrumfli: první věnovali stříbrnou sochu světce, druzí dva stříbrné horníky, svítící od nynějška u svatého hrobu stříbrnými kahanci. V tu dobu sem kníže Adam František ze Schwarzenbergu objednal v Augšburku dvě stříbrná antependia. Pražští hudebníci uctili muže mladé svatosti ne hmotným darem, nýbrž anathématem sice nehmatatelným, však o nic méně vzácným. Při velké pontifikálce, kdy probošta Daniela Mayerna z Mayernů obklopovalo dvacet přísluhujících oltářníků a osm jáhnů, provedli muziku neapolského skladatele Maranciniho, načež Ondřej Prösl zahudl po epištole concertum instrumentální a císařský kleštěnec Tomini zapěl sólo, jakmile minulo ofertorium (29. VIII. 1721).

Ke glorifikaci.

Praha se radovala z pocty, kterou získal kněz, pohřbený v jejich zdech, a přece pocítovala zklamání, vždyť Janu dostalo se pouze blahoslavenství. Toť málo, méně nežli čekala, než co není, jistě jednou bude. Zatím se spokojovala tím, že zbudovala svému divotvorci a nákladem kanovníka Steyera kapli, přistavěnou k nároží basiliky sv. Jiří, vysvěcenou o krásné májové neděli hrabětem Rudolfem Šporkem, původcem mnohých, energickým pérem navrovaných kreseb (10. V. 1722). Nový druh svatojánských poct vymysleli P. Cyriaci, křížovníci s červeným srdcem, sídlící při kostele sv. Kříže většího, který stával proti chrámu Milosrdných. Poenitentiář choti Václava IV. skončil na místě, kam nelze dospěti suchou nohou, proto od sedmi let Cyriaci, u jejichž kláštera voda vyvrhla na břeh mrtvolu utopeného zpovědníka, putovali k místu jeho skonu na lodích, pořádajíce tam zároveň „musicam navalem“. V době, kdy s tím započali, býval jejich dirigentem spolubratr P. Kristián Felber, později mával nad nimi taktovkou P. Štěpán Náchodský či P. Augustýn Skopec. Každoročně zahudli novou skladbu, z nichž některé pocházely od Šimona Brixího, varhaníka u sv. Martina ve zdi a otce slavnějšího syna Františka. Z jeho hlavy vytryskly melodie hymnu „Plaudite Praga choro pleno Joanni Nepomuceno“, když cyriacké pra-

mice, ozdobené kostelními korouhvemi a čerstvou zelení jara, připlouvaly s čtyřnásobným kůrem polních trub a kotlů k pilíři mostu Karlova, nescoucím na svém vrcholu světcovu sochu. Zde ti, kdož stojí pod ochranou krále Davida a sv. Cecilie, „gak w hlasých, tak také w muzykálnjch nástrojích od pana Šimona Brixí — w nowě složenau muzyku slyseti dali“ (15. V. 1722). Či tóny zde zněly o pět dní později, kdy kupectvo sem vyslalo tři šífy, zářící do temnoty májového večera plápoem voskových pochodní a světlý barevných luceren, nepodotknuto, za to následoval po harmoniích serenády pominutých mlčným skvělým ohňostrojem, při němž se do praskotu raket mísil basově odstupňovaný rachot hmoždířů. Nejméně po třikráte koncertováno pod mostem L. P. 1724. Umělecké podniky zase zahájili Cyriaci, jakmile den sv. Žofie se nachýlil. Po litaních, odpovídajících z pod mostní klenby ozvěnou, Brixí dirigoval „chronografické concertum: Moldava stellis lustratur“. Studenti semináře sv. Václava se taktéž nedali zahanbiti, když ve čtvrtek večer rozhlaholili soumrak mladými hlasy, načež hudebníci následovali jejich příkladu v neděli odpoledne a večer sem znovu připluli kupci (15, 18, 21. V.). V hudebním archivu Strahovského kláštera uchována je taktéž partitúra muziky Šimona Brixího, ona „Regina coeli“, plná jakoby hravosti mozartovských triků, k níž Gerlach Strniště, sestavující pro kanonii thematický

katalog jejich hudebnin, připsal, že byla provedena před konečným oslavením bl. Nepomuka.

Kdy ale dojde k jeho svatořečnění? Pomalu — s věcí nelze pospíchat, Janovy zázraky nutno zkoumati opětným procesem a znovu vyslechnouti repliky a dupliky církevních právníků. Proto pošta odezdala v Praze dekrét kongregace rituum, aby ještě jednou ohledán jazyk, nalezený v neporušeném stavu. Tělo vyndáno proto z rakve a úd řeči, přirovnávány žalmistou k péro hbitého písaře, vnesen se svou stříbrnou schránkou do kaple sv. Václava, oběhnaného zdmi z polodrahokamů. Z pouzdra vyňat před tváří arcibiskupa, nejvyšších hodnostářů země a mediků. Učinil tak světicí biskup Daniel Mayern z Mayernů a položil jej na stůl, nad nímž určený Löw z Erlsfedu opět sklonil doktorskou hlavu, pokrytou parukou ohromných kadeří. Ano, je to týž jazyk, který zde

Relikviář s jazykem sv. Jana N.

před několika lety nalezen v hlíně, vyplňující lebku, tentokráte ale hodně našedlý, směrem ke středu propadlý, na spodní straně tmavočervený. Tu a tam pokryla jej ssedlina, upomínající na uschlou krev, a celkově působí povadlým dojmem. Škoda, že lékaři nařídili jeho špičku, jistě tím relikvii hodně uškodili. Sotva věta lítostného obsahu dozněla, započal děj, před nímž nelze než padnouti na kolena a s úlekem pozíratí na skutečnost, jinak než zázračně nepochopitelnou. Zda jazyk, nalézající se v ruce lékařů, nepočíná nabíhati a měniti barvu, vystupňovanou do nejkrásnějšího purpuru? Zářez na špičce se také uzavřel. Nějaký nevěřící Tomáš vyslovil domněnku, že sem odněkud vpadá rudý reflex, čímž vzniká oka klam. Aby pochybovači vyhověno, jazyk prohlížen tu ve světle, hned ve stínu, kdejaká červeň z jeho okolí odnesena, relikvie položena na bílé prostřený stůl — nic naplat, zjev, nepopíratelný a neklamný, tu byl. Přítomní padli na kolena, aby — dle slov kanovníka Fricka — „se svatou hrůzou vzdali dík Bohu všemohoucímu“ (27. I. 1725).

Po takovémto důkazu ďáblův advokát v kanonisačním procesu nezvítězí, kdyby užil i těch nejprohnanějších prokurátorských kliček. Který proces ale nestojí peníze? Arcibiskup Khünburg upozornil na tuto okolnost Karla VI., jenže kde mamonu nabratí, není-li tu fondu, odkud by se nutné částky čerpaly. Císař milerád uznává přílišné zatížení stavů veřejnými dávkami, přes to

věří a nepochybuje, že pro větší čest a slávu království rádi poskytnou pomoc dobrovolným příspěvkem, hlavně potom, uslyší-li, že panovník pošle stejnou výzvu na Moravu a do Slezska (19. II. 1725). Nedlouho na to gubernium vyzývá k počinům ve smyslu císařských slov. U pražského berničního úřadu a u krajských úřadů venkovských každý prohlásí, kolik miní v souhlasu se svou zbožností a mohovitostí obětovati, aby almužnu do konce května také opravdu složil. Nikomu netřeba se styděti za malost přinesené oběti, tím méně, poněvadž výše přihlášek zůstane zcela určitě utajena (6. IV. 1725). Do poloviny července sešly se celkem 62.343 zl. a 27 kr., z nichž bezmála čtvrtina — 14.762 zl. 59 kr. — vybrána v Praze, k níž připočten též výnos v rakovnickém kraji, zbytek na venkově, odkud nejméně, tři zlaté nad půldruhé stovky, poslalo Čáslavsko. Hradčanský velekněz mluví ke konci měsíce o druhé konsignaci příspěvků, sebraných jím samým per 26.697 zl. 57 kr., není však jasno, zda tento peníz je součástí svrchu zmíněných tisíců či budou-li jím ony rozhojny.

K vůli posílení blahoslavencovy procesní povícky by Giovanni Franchellucci, povinný obhájce papežského paláce v záležitostech kanonisačních, byl rád věděl, jak tomu bylo ve stověžaté obci za moru A. D. 1680, kdy začal, skončil a kolik lidí při něm nalezlo smrt. Malostranští nemohli dáti spolehlivé odpovědi, Novoměstí rovněž ne-

měli uspokojivých zpráv, i obrátili se na týnské-
ho faráře Hammerschmida, pověstného neustá-
vajícími prohlídkami starých, těžko čitelných lis-
tin, zda snad o věci něco neví. Autor makaronské
satyry „Proteus felicitatis et miseriae chechicae“,
kde píše, že panství Přemyslovců bývalo „Per-
gama quondam“, věděl. Epidemie prý započala
druhého listopadu neblahého léta 1679 a sklála
do druhého října příštího roku 6572 osoby. S jeho
míněním se rozcházeli Staroměstští, pranic nevě-
doucí o počtu zemřelých. Pro ně započala morní
rána o pětadvacet dnů později, aby došla ke
konci o čtvrt roku dříve (14. VII.—21. VIII.
1727).

Kanonisace svatojinská

Hammerschmidův údaj snad dobře prospěl
Franchelluccimu. Proces správně dokonán, takže
papež Benedikt XIII. předsevzal kanonisační akt
bl. Jana Nep., od nynější svatého, na den pės-
touna Páně v římském chrámu S. Giovanni in
Laterano. O aktu vydána bulla „Christus Domi-
nus, qui prius in coelo ascenderat“, spolupode-
psaná šestatřiceti kardinály (19. III. 1729).

Nebude od místa zmíniti se o nádheře, rozvi-
nuté věčným městem v zájmu muže, pohřbeného
u sv. Víta. Pro tuto příležitost lateránská basi-
lika bohatě vyzdobena podle návrhu architekta
Ludovica Sassi-ho a cavaliere Valeri-ho, archi-
tekta svatopetrského dómu. O provedení návrhu

se oba stavební umělci nestarali, svěřili je rukám
osvědčeného bratra laika Fra Giachina S. J., jenž
vše řídil. Pod jeho vedením truhlář Matteo Mi-
chele vytvořil v předním portiku chrámu velikou
„facciata“, t. j. slavobránu. Poustevnu jejího pří-
zemku a balkón prvního patra, kam vyzírala
čtyřmi okny, rozsazenými mezi sloupy korintské-
ho řádu, omaloval Francesco Ferrari, stoupající
s pokračující prací vysoko nahoru k vrcholnému
shluku mračen, podnoží to sv. Nepomuka, které-
ho tam jiní dva Janové, evangelista a křtitel,
zvali ke vstupu do lesku nebes. Když barvy
uschly, čalouník Giovanni Baronsini vyšpalíroval
architekturu závěsy a gobelíny, zapůjčenými Sa-
muelem Pantierim. Aby její nádhera uchráněna
před děštěm, pokryl ji klempíř Marcantonio Ma-
rietta plechovou stříškou. Při výzdobných projek-
tech často požádán o radu někdejší rektor praž-
ské koleje klementínské P. Retz, jenž nad to
vymýšlel emblemata a shledával k nim příslušné
citáty z Písma. Jeho Svatost, oděná novými orná-
ty vyšívače Giuseppe Zucchi-ho, zasedla na trůní
lešení, sroubené tesařem Ambrosiem Ravasim,
držící v ruce jednu z voskovic svícníka Giacoma
Peluchi-ho, vyzdobenou štetcem Giovanniho Mor-
randi-ho. Umělci zde vesměs našli dobré vý-
dělky. Odoardo Vicinelli pokryl tři standarty,
splývající s vítězného oblouku chrámu, výjev
o mučednictví a glorii světce, vyzlacené Paolem
Gambou, jakýs Filip namaloval patnáct medailó-

nů, různé znaky a pozlátkem pokryl papežský trůn, řezaný plastikem Antoniem Giovanessim. Sochař Giuseppe Rusconi vztýčil u trůnu sochu stálosti a věrnosti, Domenico Biondi dostal za napsání a vazbu modlitební knihy pro svatého Otce něco přes třicet skudů, skoro zrovna tolik stály festóny, papírové a plátěné, zdůrazňující linky chrámových říms atd. atd. Bylo by zajímavo věděti, zda při kanonisaci rozdávány tytéž mosazné svátostky, které v počtu deseti tisíc a šesti stech kusů koupeny v sedmi různých typech pro Prahu, což si vyžádalo nákladu dvou set šedesáti tří skudů a tří pauliů, celkový účet toho však zamlčel, aniž prozradil jména medailérů. Dva tisíce zlatáků věnováno na stavbu nepomucké kaple v Lateránu. Trvala zde až do druhé poloviny devatenáctého století, kdy kníže Torlonia ji přeměnil na rodinnou hrobku.

Bylo-li tolik slávy v Římě, oč rušněji slaveno na Hradčanech a pod nimi. Teplý říjnový večer se snašel nad Prahou. Město tonulo v závoji modrobílých par — nač ale opisovati kapitolu, která ve „Staropražských sensacích“ zevrubně pojednává o prostředcích, kterými „stověžatá“ uctila martyra? Ne, zde bude zanesena toliko hrst novinek, majících vztah ke kanonisačnímu oktávu, kdy Praha upřímně plesala.

Necelý měsíc po lateránském aktu Karel VI. cítí se nucena zpraviti své zástupce stojící v čele správních úřadů království, o tom, co se událo

na Tibeře. Byla tam splněna tužba tisíců, aby sv. Jan Nep., tolika zázraky oslavený tvůrce divů, zařazen podle kánónů apoštolské církve do alba nebešťanů, což stalo se ku zvelebení katolické víry i k útěše a ochraně mnohých národů najmě onoho, z něhož světec vzešel (7. IV. 1729). Jak-

mile císařská epištola tu vešla ve známost, započaly rušné přípravy, kterým neušly ani hodiny na věži sv. Víta, naposledy zřízené před jednacířiceti léty, kdy Petr Neumann je omladil, přivěsiv k nim nové kyvadlo. Dnes budou jejich kamenné ciferníky natřeny čerstvou černí a pasíř Petr Paullerlein, nejlepší prý mistr svého oboru v místě, osadí na nich nové mosazné číslice, v ohni zlacené. Odměnu stanovil částkou dvou tisícovek, případně o třicetčtyři zlatky více, bude-li od něho požadováno, aby na číselník, nad a pod vyústění ručičkového čepu, přidal reliéf koruny s iniciálou C. VI. Nakonec spokojil se osmnácti stovkami (21. III.—3. V.). Poněvadž sv. Jan Nep. zastával kdys též funkci děkana při hradské kollegiální kapitule Všech svatých, chtěli by její členové obnoviti svůj gotický chrámek,

Ciferník sv. vit. hodin

přiléhající k Vladislavskému sálu, zároveň pak odstraniti starý svatostánek a zříditi nový po římské módě. Nepatrná fundace kostela, reprezentovaná kapitálem čtyř tisíc, nepřipouštěla velkých projektů, proto jediné se sedmistovkovou pomocí komory přikročeno ku stavbě oltáře, nad nějž zavěšen obraz, získaný od Václava Reinera, a do kněžiště pořízeny dvě stally (28. IV. až 26. VIII).

Hlavní starost o pražskou slávu připadla kapitule sv. Víta, pečující nejprvé o výzdobu v předdvorí katedrály, zaplněném fantasií císařského architekta Giuseppe Galli Bibieny. Vytvořil z něho něco na způsob čestného dvora se čtyřmi věžemi v rozích, spojených v levo a v pravo architektonicky členěnými stěnami jakoby palácovitých průčelí, silně ovlivněných facadou domu senátorů na Kapitolu. Ve výšce prvního patra věží táhl se kolem celé stavby ochoz, stoupající na spojovacích průčelích šikmo ke středu, kde pod ním vznikla trojúhelníková pole s obrazy: na severní, t. j. levou stranu pověšeno plátno s obrazem kázání sv. Jana Nep., na jižní je káta mučen. Ostatní dekór stavby pozůstával z portrétů, soch, vás, symbolů a allegorických maleb. Tyto poslední představovaly na příklad chrám sv. Víta, za nímž vyletuje trs raket se jménem světce, nebo hold, vzdálený Janu skupinou dvanácti krajů Čech, či zosobnění čtyř světadílů, kde tou dobou svatojánská sláva rozšířena.

Na východě uzavírala průhled osmiboká kaple, ukončená vrcholem s ohromnou svatozáří, plnoucí kolem relikviáře s nápodobou neporušeného jazyka, jemuž čtyři století, představená sochami, nedala setlíti. Kaplí procházelo se ku poslední části výzdoby Bibienovy, zakrývající západní průčelí chrámu, ozdobené freskou Schorovou. Bylo to lešení, o patro vyšší obou předchozích. Jeho přízemek projektant prolomil třemi otvory: oba krajní sváděly proudy zbožných ke vchodům do chrámu, zatím co střední měl podobu kaple s nízkým oltářem, nad nějž zavěšen obraz, jak klečící sv. Jan adoruje kříž, zjevivší se mu v oblacích. Prvé patro stavby stálo na attice, flankované dvěma říčními božstvy, představujícími Vltavu a Berounku, a bylo ve skutečnosti jen volutami podepřeným rámem, vroubicím výjev svržení sv. Jana s mostu Karlova. Nahoře na rámci seděla zosobnění mlčení a naděje, zastíněná spodní mísou vrcholové fontány. Okraj této spodní mísy oživen dvěma tritóny, jedoucimi na mořských ořích a troubícími na lastury, z nichž vyrážel vodní sloup. Střed hořejší mísy zaujala personifikace statečnosti, opřena o přeražený sloup, ukončený pěticipou hvězdou. Výzdoba architektury — krápníky, přelévající se vody, delfíni, škeble, mořští oři, vodní božstva — pocházela sice z arsenálu dekoračních prvků doby, byla však i narázkami na skon světcův v proudu Vltavy.

Kdo prošel vši nádherou předdvorí a protlačil

se životu nebezpečným návaem do vnitřku chrámu, žasl nad jeho proměnou, udavší se s ním jedině k vůli osmi dnům, věnovaným oslavené památce syna nepomuckého rychtáře Wolflína (9.—16. X.). Jindy bývá u hlavního oltáře plně denní světlo, dnes kolem něho zavládlo příšeří, způsobené ohromným baldachýnem z červeného sametu, jehož křídla splývají po stranách délkou čtyřiaadvaceti loket. Pod ním je ovšem plno lesku, jak plameny voskovic hrají odrazy na zprohýbané ploše velké sochy světce, ulité ze stříbra, a na cennostech chrámového pokladu, k ní vynesených. Ponurost stářím poznamenaných zdí taktéž zmizela, zakryta jsouc tapetami jako krev rudými. Místy na nich rozkvetla květinová zátiší diskrétně zbarvených gobelinů, potěšujících též zralostí plně nalitých plodů. Co se ale stalo s trifóriem, tím ochozem, obíhajícím vysoko nahoře kolem celé svatyně? Odtamtud line se do interiéru skutečná svatozář, spínající jej vínkem mandorly. Nejedná se o žádný zázrak, jedině o dílo smrtelných rukou. Zahalily všechny sloupy ochozu — jsou, dobře spočtené, celkem padesátčtyři — do zlatostříbrných tkanin, ozlatily jim na rychlo hlavice a zavěsily mezi nimi stříbrné lampy, jejichž záře, sesílená knoty voskovic — těch bylo dvě stě a šedesátosm — stéká světelnou kaskádou do hlubiny prostoru. Zahlédlo-li oko ještě někde kousek nezakrytého kvádroví, najmě mezi okny střední lodě, tu s povděkem zjistilo, že sešla

holost kamene nově omalována a opatřena nápisy. Ty mluvily latinskými charakteristikami o Janových cnostech, nazývajíce jej tu „canonicus sanctus“, opodál „custos sancti sigilis“, vedle patronem dobré pověsti, útočištěm chudých, slávou kněžstva a naproti „tuba evangelica“ nebo „gemma sacerdotum“. Než slova nestačila ku vzdání nejvyšší chvály, bylo jich stále příliš málo, pročež na pilíře, značící hranici mezi hlavní prostorou a ochozem přízemních kaplí, přivěšeno čtrnáct z Říma přivezených plátén, oslavujících způsobem bible chudých, jak tento „virtutum exemplar“ působil, dokud meškal mezi pozemšťany. On sám ležel na oltáři, vyrostlém nad svatým hrobem, vybaven šatem kanovnické důstojnosti, maje hlavu se zlatou korunou složenou na zlatohlavém polštáři, v ruce pak krucifix a palmovou ratolest. Jeho kostem sloužila za schránu kříšťalová rakev, vyložená červeným sametem a ověšená takovými i třapci.

Nechť se tehdy člověk v Praze kamkoliv vrtl, všude narazil na motivy, příbuzné právě zmíněným. Nedopřáno každému vyzdobiti svoje obydlí tak nákladnou dekorací, jakou pořídili vždy věrná kapitula nebo kapitulárové strahovští, Schwarzenbergové, klementiňští jesuité nebo Cyriaci, přes to však nebylo okna bez transparentu, prozrazujícího radost obyvatelstva z „věčného mučedníka, horlivce duší“. Staroměstská obec naplnula mezi týnskými věžemi ikonu titánských

rozměrů, představující sv. Jana, meškajícího s ostatními patrony království v nebeské slávě, jí se ale nepokojila. Před týnskou školou nechala proti oknům radnice vyvésti ozdobné lešení, na němž zbožněný odvrátil pomluv vezen čtyřmi zvířaty evangelistů do nebes na voze Ezechiellově. Jiné kázala vztýčiti při mostní věži poblíže křížovníků a znázorniti na něm tři scény. Mimo domluv Václava IV., aby Žofiiin zpovědník zárlivci prozradil, kterých že hříchů se choť dopustila, zobrazen též Neptun, třesoucí se o Vltavu. Vidí, že po mučednickově skonu vynořilo se z řeky pět hvězdiček — aby tak proud Multavy, proměněný v nebe, odpojen od jeho panství! A český lev, zvěděv o popravě mokrým živlem, ulehl na břeh stříbropěnné, kde z hrdla vyrážel řev bolesti. Do nekonečna bylo by lze rozváděti řeč o dílech umělců a uměleckých řemeslníků, vyrobených k vůli kanonisačnímu týdnu, a pak ať někdo řekne, že tvrzení, pronesené na počátku o zlatém dnu pražských řemesel, se nezakládá na pravdě.

Měsíc před počtím oktávu arcibiskup Ferdinand hrabě Khünburg vydal vyhlášku „Attigisti sanctae laetitiaie verticem“ s celým pořadím slavností (9. IX. 1729), popsanych z valné většiny knihou o zdejších sensacích. Hned v prvý den bude s večerem zažehnuta iluminace. Nikdy nebylo podobné slávy, aby při ní nevzplanula též okna Hradu. V úvahu jich přicházelo osmdesát,

každé se dvěma hořícími plápolnicemi, mimonich zasvítí na balkónech císařského patra pět až sedm velkých ohňových pyramid. Nahoru na věž sv. Víta přijde do každého oblouku její oběžné galerie po jednom obraze, namalovaném na naolejovaném papíře. Za nimi nevzplanou obvyklá otevřená světla, nýbrž zavěšené lucerny, čímž nebezpečí požáru se omezí. Střední oblouk gallerie bude na všech čtyřech stranách rezervován sv. Janu. Onen, jenž bude shlížeti směrem k údolí řeky, dostane za sousedy sv. Václava a sv. Víta, na západní, k Hradčanskému náměstí obrácené straně, stanou se jeho společníky sv. Vojtěch a Norbert, na svatojirský klášter bude se dívati se sv. Ludmilou a Prokopem, jejichž hroby beztak leží tím směrem, na sever konečně pronikne jeho oko daleko do kraje, jenž se rozprostře před ním, zavěšeným mezi sv. Ivana a Zikmunda. Náklad zámeckého osvětlení rozpočten na tisíc zlatých, než císařská komora jej snížila o deset procent (29. IX.). Když i Jan Gommer, lajtnant zbrojnice, vydal dvacetosm centnéřů prachů k salvám a Terezie Magdaléna Kreyová si v nádvoří Hradu zřídila krámeček pro prodej cukroví a mlsnot, lidskému zdraví prospěšných, což asi nedovoleno voskaři Josefu Řeháčkovi, který si tolik přál využití obchodní příležitosti, naskytující se jednou za sto let, šla slavnost, jaké „máti měst“ dosud nikdy nezažila, nerušeně před se. Její

světšij protějšek

zažila před šesti léty. Karel VI. třimal nyní po celý tucet roků žezlo nad říší v povodí Labe a Vltavy, aniž na jeho hlavě spočinula koruna sv. Václava. Důvody, proč se tak dosud nestalo, shledávány jednak ve strachu z morní nemoce, neustále trvajícím v království, jednak v zaneprázdňení tureckými a španihelskými válkami. Teprve po přijetí pragmatické sankce stavovským sjezdem (16. X. 1720), aby v případě nedostatku mužského potomstva Habsburgů nastal dědický nápad vlády větvi ženské, došlo ke státnímu aktu u sv. Víta, čímž Karel stal se opravdovým pomazaným králem. Zlé huby si jedovatě přišeptávaly důvod jiný: panovník prý se doslechl o pověsti, že českému vládci se nikdy nenarodí syn, dokud otec nekorunován. Pročež, když všechny vlivy na císařovno lúno selhaly, když ani lázně, ani erotické obrazy v ložnicích vídeňského hradu, Laxenburgu a Favority, ba ani prosby nepomáhaly, poslední Habsburg rozhodl se dosednouti na hradčanský stolec předchůdců, přioděn skvostnostmi korunovačního ornátu.

Karel VI. projevil pojatý úmysl lednovým reškriptem (11. I. 1723). Byl to obsáhlý spis, oznamující místodržícím, že k události dojde v letošním létě, kdy císař po předchozím pobytu v Laxenburgu a císařovna v Karlových Varech přijdou do Prahy k delšímu pobytu. V zájmu svých

disposicí požádal od správců země sedmera věcí. Především vyhledají v archivech akta, vyprávějíci o dřívějších korunovacích, a zašlou mu výtažek důležitostí, v nich obsažených. Dlužno také pamatovati na dědičné úřady, nejen pokud se týče uprázdněných, nýbrž kterými rody jsou osazeny, s připojeným vypsáním jejich funkcí. Zároveň chtěl věděti, jak je tomu s působností české dvorské kanceláře i místodržících, mešká-li král v sídelním městě. Bude s výhodou, určí-li se dvorským hodnostem již nyní jejich kvartýry, za něž nechť domácí páni nepožadují nadměrný nájem. Zda není též doporučitelno zakázati vývoz potravin do Saska a Horní Falce? — vždyť o požívatiny, aby jich byl v zemi dostatek, třeba míti hlavní péči. Otázka škodlivého přepychu se upraví dodatečně.

Tolik zatím učiněno pro vnitřní potřebu úřadů. Širší veřejnost dověděla se o tom, co se chystá, ze zvláštního patentu (23. II. 1723). V něm, vyplepeném na nárožích a při radnicích, četla, „kterak toho aumyslu býti ráčíme, dá-li Pán Bůh v krátkém čase, na hrad náš Pražský přijeti, a tam královský korunování naše, též i nejmilejší manželky naši vykonati dáti“. Vyhláškou svolání obyvatelů a poddaní ze stavu prelátského, panského a rytířského na den čtvrtého září o sedmé hodině ranní, kde ve sněmovní síni složí Karlu hold povinné oddanosti, aby příštího dne shlédli jeho povýšení na důstojnost, v zemi nejvyšší.

Komise, pověřená prohlídkou aktů, vyhrabala ze zaprášeného fasciklu zprávu o ději, když Leopold I. dosazován na trůn, nenalezla v ní však, aniž se kdo po sedmašedesáti létech pamatoval, zda se stavové tehdy objevili v pláštích a jakou řečí se při ceremoniích vyjadřovali. Obojí mělo pro Karla značnou důležitost, proto nakázal, aby se o věci pilně pátralo. Zároveň ležel mu na srdci potřebný klid ve městě, odkud povětrná cháska žebravá bude bez milosti vyhnána a dva nepokojné elementy, studenti a lidé z páté čtvrti, podrobny přísnému dozoru (26. II.). Konečně rozhodl také o přepychu šatním, livrejích a ekypážích. Měl oprávněné obavy, pochodící z úvahy o lidské marnivosti a z ní snad resultující zadluženosti šlechty. Panský a rytířský doprovod služebnictvem, oděným liberají bez premování, nesmí býti příliš početný, ba rytířům zcela vzati lauffři, hajduci, pázata a šestispřeže. O gala-dnech, jimiž se rozuměly ony holdu a obou korunovací, páni vezmou na se obleky nepřilíši vyšité s přehozenými černými plášti, rytíři takové bez port a utkané bez použití drahých kovů a za svrchní šat použijí rozstřížených plášťů bez zdoby stuh. Z městského stavu povoleny jediné pošlechtěným radním obleky sametové nebo soukenné, jejichž knoflíkové dirky se obšíjí zlatem, případně stříbrem (23. III.).

Povaze císařově nelze upřítí notnou dávku opatrnosti, pamatoval opravdu na každou malič-

kost, třebaš i na momenty, kdy se vypálí pozdravné výstřely. Prvá salva zaduní, jakmile veličenstva dorazí k městské bráně, druhá ne dříve, dokud nevstoupí do svatyně pražského Kapitolu. Potom teprve možno „tormenty“ čili děly otrástiti atmosférou do libosti. Na prvý pohled není jasno, proč došlo k tomuto opatření, než nejvyšší vůle sama udala důvod, pro který chce míti hřmotnou oslavu tak a ne jinak. Karel VI. nevjede do „máti měst“ vozmo, nýbrž koňmo. Spolu s ním poharcují ministři, páni ode dvora, stejně kavalíři království. Žádný z nich nepoužije vlastního koně, ale výlučně takového, kterého mu přidělí dvorská stáj, co do krotkosti jistě dokonale vyzkoušeného a nad to řádně utumlovaného. Aby bezpečnost neohrožena nebo snad dokonce nezpůsobeno neštěstí polekaným koňstvem, vojsko nevypálí čestných výstřelů po celou dobu, kdy vjezdový průvod pojedje ulicemi (7. IV.).

Ty nešťastné pražské komunikace! Ve mnohé propadlá záchodová stružka zapáchala lidem do oken, mnohou užily domovní výstavky, domovní znamení, jakož i vývěsní štíty řemeslníků. V zájmu lepšího pořádku ony zasuty, při čemž se vynoří otázka, kam nečistoty nyní tekly, tyto posunuty, pokud lze, blíže k domům. Jinak dlážděno o překot: od hradního vstupu ke kostelu sv. Benedikta, kde okolní držitelé domu přidrženi k nějakému příspěvku, bílí mniši hory Sión kázali

kamenem vyložit plochu Pohořelce, jehož silniční pokračování ke Hvězdě srovnával krajský úřad rakovnický a magistráty uváděly do pořádku vozovku ulic, kudy Karel bude držeti svůj vjezd. Cesta, vedoucí vně hradeb od Strahovské brány k Brusce, zpevňována pro nákladní vozy, které pouze tudy směly do města. Zároveň zasypány miskrubny, smrdící podél silnice z Koňské brány k poli Voříkovských, letos neobdělánému, poněvadž určeno k čemus lepšímu než k vydání úrody. O tom, že tehdy zřízeno prvé pravidelné uliční osvětlení, započínající u Hradu a táhnoucí se dlouhou řadou jednoho sta osmdesáti svítilen k Prašné bráně, ví, kdo četl „jak život Prahou šel“, není mu však povědomo, že v zájmu vládcova pohodlí zase srouben dřevěný most u Holešovic.

Královský stavební písař Jan Jindřich Diener měl sice ruce plné práce, v nich ale žádné cihly, tolik potřebné. Císařské a městské výroby, je pálicí, nepostačovaly jeho potřebě. Velmi dobře by mu udělalo oněch patnáct tisíc kusů, ležících při hliništi břevnovského kláštera, pročež mnichům nařízeno, aby mu je bezodkladně prodali (3. II.). Co je po Hradě všelijakých dřevěných krámků a bud, stlučených v minulosti i pro úřední potřebu. Všechny musí bez pardonu zmizeti, dokonce ze Zlaté uličky, kde si lidé počínali pod střeleckou chodbou bez ohledu na veřejný majetek a jakoby ve svém. Prolamovali do

pevnostní zdi okna směrem k Jelenímu příkopu, čímž hradbu hodně seslabili, ba proti zadku starého purkrabství nastavěli tolik dřevníků, že z celé šíře uličního prostoru zbyly nejvýše dva lokte. Na Prašném mostě si nějaký choralista od sv. Víta nepočínal o nic lépe (16. II.). Kdyby štvaný písař měl na starosti výlučně Hrad! Ale kdež — za několik neděl mu kvetou i pochůzky na šance, oživované stavbou baráků pro trojí pohotovost vojenské jízdy a rozkopané v zájmu zaváděného k nim vodovodu (7. IV.). Potom nutno zažehnati císařovy obavy ohledně stavu dómu. Prý je na spadnutí. Je-li tomu opravdu tak, jak snadno by došlo k vážné nehodě, o to spíše, když při slavnostech diváci bývají pouštěni na triforium. Ne, nebylo tomu tak. Pod střechou sv. Víta nenalezeno nepořádků, jedině při věšení špalířů bylo zábradlí ochozu trochu odřeno a některá gotická ozdoba ulomena. Podobným škodám lze lehko odpomoci, parapet se jednoduše pokryje prkny (28. V.—8. VI. 1723). Tím vším bolesti písařova oboru nevzaly konce, mnohá vyvstane v budoucnu a v poslední chvíli.

Kvartýry pro očekávané hosty rovněž pomalu schystávány. Nejvyššímu kancléři Leopoldu hraběti Šlikovi upraven u Valdštýnů, však k vůli českému kancléři Františku Ferdinandu Kinskému nebylo nutno se dlouho rozmýšlet. Měl na Pohořelci dům „U Kundraticů“ a v Nerudově ulici druhý „U zlaté koruny“ (č. p. 112-IV., 249-

III.). Dvorní radové budou usazeni v Campiónské nemovitosti ulice Mostecké, kde se také říká „U tří červených srdcí“ (278-III.) nejméně jim vyhoví dům Musconiovský proti P. Marii Vítězné (380-III.) a Walderodovský na Malostranském náměstí či Goltzovský na Staroměstském jsou stejně příhodné (268-III., 606-I.). Hofmistr císařovny kníže Josef Folch de Cardona jistě vezme za vděk residenci sachsenlaunburskou na Hradčanském náměstí (62-IV.), kdežto nižším šaržím jest se spokojiti obyty skromnějšími; takový dveřník Václav Weber půjde třeba k uzounkému „zlatému slunci“ proti postranní facadě Valdštýnů (161-III.). Při panujícím návalu si nelze mnoho vybírat, proto i rybí trh přestěhován na Kampu, na její cíp severně od mostu, kde stojí t. zv. prašný dvůr (515-III.), ovšem jediné pro dobu trvání císařského pobytu. Ponenáhu dokolébali se k Vltavě mezci opatrného kroku, přinášející na hřebtech porcelán tabulí, čtyři vozy dopravily sem víno, darované mohučským arcibiskupem, a staroměstský tapecír Gabriel Josef Sensa dokončoval vjezdový baldachýn o váze, převyšující jeden centnýř. Není divu, že je tak těžkým, byloť naň rozstříháno sto třicet loket zlatohlavu a massivního zlata je na něm do třiceti liber.

Čím více se takovéto zkazky množily, tím bližší byla chvíle, kdy Karel VI. s chotí Alžbětou Kristýnou, doprovázeni dcerami Marií Terezií a Marií

Annou, opustí Vídeň (19. VI.), majíce cílem Prahu. Pět set vlastních a šest set vypůjčených koní vezlo je po trati Korneuburg, Znojmo, Jihlava, Havlíčkův Brod k poslednímu noclehu do Brandýsa n. L. Dlouhý průvod, obléknutý podle dvorské mluvy asi do „Campagnekleider“, se krajem nepohyboval příliš rychle. Všude byl vítán, v každém městě magistráty skládaly majestátům ponížený kompliment, pročež dříve, než dorazil k cíli, měl domácí regiment pokdy, aby v Emmauzích posvětil nové plukovní prapory. Časné zrána přinesli je na ramenou, ale svinuté, do chrámu někdy slovanských mnichů čtyři závodčí, za nimiž rázným krokem pochodovali od každé kumpanie jeden svobodník, tři muži a kaprál. Obřady svěcení vykonal před vyrukovaným regimentem biskup Daniel Mayern z Mayernů. Skropiv vyšitý hedváb svěcenou vodou, připnul jej k žerdi třemi cvočky, zaraženými ve jménu Boha Otce a Syna a Ducha svatého. Pak je od něho přijali fendrichové, aniž který z nich opomenul políbiti biskupu ruku. Tím ale ceremonie ještě dlouho neskončena. Bylo nutno kasírovat staré standarty, obrátiti je vrcholem žerdi k zemi a odnésti, načež všichni důstojníci, počínaje plukovníkem, nižší šarže až po dva obyčejné vojáky zarazí do nich po čtyřech hřebecch — ve jménu císaře, nejvyššího velitele, plukovníka a setniny — a nyní teprve, po slavném Tedeu s přísahou na nový symbol, nastoupen pochod ke hlavní strážnici,

určené za depositář praporů (24. VI.). Dál se ulicemi, nad sklo čistými, z nichž poblíže Prašné brány vymizel zasutý vodní příkop a rozkopán trávník, zelenající se zde uprostřed domovní šedi. Městští hejtmané se stále trdili úvahami, jsou-li ulice opravdu čisty, nevědouce, že malostranský dvorský pokrývač Leopold František Turteltaub, slyšící ve skutečnosti na jméno Hrdlička, se neméně trdil, byť ne pro dluhy, k vůli nimž vezme jednou nohy na ramena. Kde jsou ty krásné doby, kdy v Brandýse n. L. se Josef I. „divertíroval“ honem, kdy on, Hrdlička, jej tu pokaždé vítal máváním korouhve, stojí vysoko na samotné špičce zámeckého donžónu. Cos podobného se prý dávalo při korunovacích na věži sv. Víta, zda to místodržitelé dovolí jemu, v tomto salutu nesporně velezkušenému mistru (22. VI.)?

Kde ale byl císař? Se svým průvodem přečetných jedinců dorazil včera do Brandýsa, jsa tam očekáván na zámeckém schodišti nejvyšším purkrabím Janem Josefem hrabětem z Vrthby, skládajícím reverenci ve spolku s nejvyšším hofmistrem Antonínem Janem z Nosticů. Dnes odjede na oběd do křižovnického zámku v Hloubětíně, odkud je kol třetí hodiny očekáván na poli dědiců Voříkovských nedaleko Koňské brány (30. VI.). Proto role neoseto! Na vzrostlém osení byl se těžko stavěl velký, zlatem protkávaný stan, odňatý L. P. 1700 kořistně Turku. Uvnitř zařízen stolem, plným zlacených řezeb, s takovými i dvě-

ma lenoškami, vše čalouněno rudým sametem. Podle něho dvorní sluhové rozbili ještě tři jiné; jeden sloužil panovníku za retirádu, druhý shromáždil celou tlupu heroldů ku převleku do obřadních kostýmů, dva říšské, jednoho hispánského, uherského, českého a arciknížecího rakouského, v posledním konečně dozíral vrchní dvorní oberberajter Jan Kryštof z Regenthálu na strojbu koní. Nejvíce péče pravděpodobně věnoval bělouši z karstské Lipizzy, vyzdobenému osmi sty drahokamy, na jehož hřbetě císař hodlal vjeti do trojboce. Při staně koní řadily se eskadrony městské kavalerie: černožlutá staroměstská pod velením Norberta Therera, červenobílá novoměstská, komandovaná rytmistrem Františkem Antonínem Zámeckým, jakož i modrobílá malostranská, poslouchající hlasu Filipa Schleichhardta z Wiesenthálu. Vedle měšťanských gard seřadilo se skorem půlčtvrta sta kyrysníků Caraffa, jistě lépe reagujících na povel obrista Františka svob. pána L'Huilier d'Edeleny nežli pokojní měšťáci, hrající si na jízdní gardisty. Čelem proti císařskému stanu zaujalo místo pět set členů panského a rytířského stavu koňmo, vesměs v nádherně vyšitých a bohatě premovaných šatech, plných krajek. Škoda, že se slunce skrylo za dešťové mraky. Nebýti nepřízně Héliá, oč by pohled na vystrojené panstvo byl skvělejším a barvitějším! Proto také parádní kočár císaře, vně i uvnitř plný zlata, méně zářil, když jeho šesti-

spřež neapolského plemene, frkající rudým chřípím, hořícím barvou krve v srsti jako havran černé, zabočila s ním na levou stranu panstva.

Věžní hodiny odloukly třetí s poledne, jejich ručička již minula prvou čtvrt hodiny čtvrté, než očekávané veličenstvo tu dosud není. Náhle se ale davy, znužené dlouhým čekáním, zavlínily, bylať salutní střelba, vypálená za jízdy dvora vně hradeb, zaduněla ovzduším. Ona vyběhla i pulsanty, aby rozkývali všechnu zvonovinu chrámů, která ustane s kovovým hlaholem, jakmile císař vstoupí do hradu. Vizte — konečně vynořuje se z tmavého tunelu brány cestovní vůz, vezoucí pomazaného Páně. Levou stranu manžela zaujala v něm choť a za nimi vrtí se na sedadlech dvě neposedná děvčátka, šestiletá Marie Terezie, netušící, kolik starostí jí po smrti otce vzejde z tohoto města sta věží, s o rok mladší Marií Annou, obě děti těžko držené na úždě ájou Annou Drotou z Thurn-Wallsassina, rozenou de Souches. Dcerky sotva rozuměly tomu, co se nyní dalo. Ke kočáru přistoupil staroměstský primátor Michal Václav Bláha, sledovaný kollegou Janem Václavem Engelthálerem z Nového a Karlem Ferdinandem Ledererem z Menšího Města. V pravicích nesli stříbrný táč s klíči svěřených jim obcí. Kunštovně sestavenou německou řečí Bláha nabídl nejvyššímu pánu železa, otevírající brány, spolu pak vyslovil radost ze šťastného příjezdu, svolával k osobě vládce samé životní klady jako

mužskou descendenci, štěstí, zdraví, dlouhá léta a navrch vítězství nad každým nepřítelem. Císař, nahnuv tělo náznakem nepatrné úklony, přiřekl purkmistrům na jejich zdravoti, aby, poněvadž doposud klíče s náležitou věrností opatrovali, je podrželi i pro příště. Prohlédnuv všechny přípravy vjezdu, rozhodl, že při nastalém vichru, spojeném s lijákem, nepojede na lipizzském šimlu, alébrž v kočáře s vranou šestispřeží, doprovázenou deseti trubači s bubeníkem, čímž Sensův baldachýn, jakož i jeho pečlivě rozvržené nesení magistráty se staly zhola zbytečnými. Slyšíc o tom, stavovští jezdcí se většinou taktéž vyhoupli ze sedel a vlezli do vozů, takže svoje krásné výšivky uchránili před deštěm.

Teď konečně průvod definitivně seřazen, jsa zahajován polovinou nakomandovaných sem caraffovských kyrysarů a městskou kavalerií. Za nimi řídilo koně dvaadvacet stavovských jezdců, kteří se nebáli zmoknutí. K nim přiřazeno šestapadesát stavovských kočárů po šesti karrosiírech, kam se utekli ti bázlivější, nepřející si vlivu povětří na kudrny paruk. Před chloubou císařských stájí, vedenou podkoními, hryzal zpěněné udidlo kůň c. k. einšpanýra, zahajujícího dvorní oddíl vjezdu. Hned po něm jely kočáry s ministry a dvorskými hodnostáři, sledovaní tuctem trubačů, připravujících na zjev vrchního císařského štolby Adama Františka ze Schwarzenbergů. Kočár císaře obklopovala zvláštní družina, v předu se

dvorním jezdcem, po stranách s pochodujícími trabanty a tuctem edelknábů, harcujících v patách. A jiní jezdci, pohupující se na přemovných čabrákách, kmitali se kol diváků, jiné karry, vrzající na mohutných pérách mījely, v nichž snad málo majestátně trūnily malé arcikněžny či velebně ustrnula nejvyšší hofmistrová Marie Terezie kněžna Auerspergová. Nelze kočárů vypisovati jednotlivě, vždyt mimo dvorních příležitostí hrčelo jich při průvodu po kostrbaté dlažbě jedno sto a devadesát dva. Proto budiž s povzdechem, týkajícím se při tolika koních uliční čistoty, jediné konstatováno, že závěr všeho tvořila druhá polovina kyrysníků, vedená podplukovníkem Karlem hrabětem Bathiánym.

Triumfální vjezd císaře dāl se ulicí Žitnobranskou k radnímu domu Dobyččího trhu, aby tu shlédl, jak měští pěšáci skloněným praporem vzdávají čest, odkud Vodičkovou ulicí a Václavským náměstím na Příkop k Prašné bráně, kterou dospěl do ulice někdy caletníků. Při jejím nárožním domě do velkého náměstí zaujali stanovišť příslušníci čtyř fakult, za něž Thdr. František Retz S. J., rektor Klementina, pronesl dlouhou latinskou oraci. Nastávající král mu stručně poděkoval, pošoupnuv poněkud kloboukem. U radnice nebylo zastávky, ani po zbývajících částech cesty, vroubené špalíry duchovenstva, vojáků, cechů a davů. Teprve na Hradčanech, kde hradní rampa končila u kaple P. Marie Einsie-

delské, oslovil panovníka purkmistr horní obce Jan Jiří Mayer. On přāl, aby sídlo, proslavené jménem otce vlasti, se majestátu stalo místem odpočinku, ať dojde zde též ku početí radostného zrodu četného mužského potomstva z císařské krve. Podle dřívějších zvyklostí měl purkmistru odpověděti nejvyšší kancléř, poněvadž ale neustále dštilo, Karel tak s patrnou stručností raději učinil sám. Mnoho si také nepovšiml zámeckého hejtmána Jana Ignáce rytíře z Wiederspergu, připraveného u padacího mostu s klíči hradu. Jenom mu milostivě pokynul a spěchal do svatovítského předdvoří, jsa vítán praporem, kterým na špici chrámové věže přece mával pokrývač Hrdlička, alias Turteltaub. Ke korunovanému pronesl zde českou allokuci nejvyšší purkrabí hrabě Vrta, „jak naše nejpoddanější povinnost nás víže k nohám Vaši císařské královské Milosti se co nejponiženě složití“. Nakonec nabídl svou a svých druhů ve vládě resignaci, která přes spokojenost s jejich službami přijata, neboť funkce místodržitelů pohasínaly, jakmile král byl v zemi. A nyní dále ke kapli sv. Vojtěcha! U ní očekává svého pána arcibiskup Khünburg, jediný, před nímž Karel sejmul klobouk, zdobený velkým imperiálpérem. Velekněz taktéž mluvil o přešťastném dni, kdy srdce věrných vasalů plesají, aby latinský proslov ukončil na kolenou a vzhledem ke svému věku slovy: „Pane, nyní propustiž služebníka svého!“ Po políbení korunovačního kříže, do ně-

hož vedle gem svatých námětů vsazeny jiné s motivy pohanskými, vyslechli císařští pocestní ještě Tedeum, načež, když osmá hodina minula, vešli královskou oratórií do zámeckých komnat. Při následující večeři Karel dovolil střelcům oslaviti své první napití salvou více než padesáti hmoždířů, bouchajících početnou baterií na jejich ostrově.

Do korunovace bylo ještě daleko. Karel vyplňoval prázdeň, až k ní trvajících, buď obvyklými záležitostmi vladařskými či korunovačními nebo se bavil a jeho hradčanský život lze bezmála den ode dne sledovati, i s tím, co se mimo toho ve městě dalo. Do druhé kategorie jeho činnosti bezesporně náleželo stvrzení korunovační komise, již předsedal nejvyšší purkrabí (5. VII.). Císař podepsal její jmenovací dekret. Snad ještě před polednem, kdy šel s četným průvodem do hradní jízdárny. Potěšiv se pohledem na bujně pohyby chovanců svých stájí, jeho majestátnost „některé osobně projížděti sobě nejmilostivěji oblíbiti ráčila“. Odpoledne, vzav císařovnu pod pažďi, znovu zamířil přes Prašný most, tentokrát do zahrady. Učinil dobře, že šel do panství Zimmerů, neboť zvláštní náhoda vzbudila tam v manželích blahou nadějí. Či není kladnou předzvěstí, když úl parku, sedm let nerodivší, právě v tu chvíli vydal bohatý roj včel? Císař se o tom jistě zmínil při rozprávce před sezením tajné rady (6. VII.), zamlčev, že dnes počal pítí kukskou kyselku. Ne-

vědí snad páni radové, kdy sem dorazí princ Evžén Savojský? Ovšem, je očekáván v příští noci, aniž má tušení o daru mylorda z Kadoánu, složeném proň v jeho residenci venku na náměstí u Schwarzenbergů. Jedná se o nějakou astronomickou mašinu, kterou de Blanc a de Raule, domácí oficiři lorda, sem přivezli po poště.

Slavný vojevůdce nebyl samojedním, kdož spěchal ku Praze. Benátský, savojský, parmský a lucemburský vyslanec tu již byli, když ale papežský nuntius Geronimo Grimaldi vešel pod hostinnou střechu Valdštýnů (13. VII.), dvůr zrovna střílel jeleny ve Staré Boleslavi. Jindy pán království vyjel s chotí a starší dcerkou do staré obory. Mnohou střelbou plašili u jejího rybníka divoké husy s kačenami a nedali jim pokoje, dokud půldruha sta ptáků neposlali do věčných lovišť (14. VII.). Směsí duchovosti a pozemskosti podivně působí rozptýlení, vymyšlené pro sobotu sv. Symforósy a jejich sedmi synů-mučedníků (17. VII.). Karel, vyslechnuv od sedmé hodiny modlitby dvou mší v kostele bělohorském, vstupuje již o osmé do Mathey-Canealovy jízdárny. Sám v ní tumluje dva oře a dívá se na cviky jiných, odpoledne pak sklání hlavu při litaních ve dvorní kapli. Nyní vůbec projevuje, jak je zbožným, neboť na svátek P. Marie Karmelské (18. VII.) dává si strahovským opatem Mariánem Hermannem obětovati mešní officium v chrámu s oltářem Madony mantuáské, proti níž trůní

pražské milostné Jezulátko. Karmelitáni, vážící si takového vyznamenání, jenom litovali, že jejich kostel byl uveden v nepořádek. Od poloviny června budoval v něm Jan Ferdinand Schor nákladem jednoho tisíce imperiálů nový hlavní oltář, čímž způsoben neurovaný vzhled svatyně.

Újma světských radovánek potrvala ještě jednou čtyřadvacet hodin, bylť pondělek zprvu věnován úvahám v tajné radě, určitě se zabývající direktářem stavovského holdu, a odpoledne audiencím, které panovník sotva označil za zábavu, spíše za únavně nudnou reprezentaci (19. VII.). Za to odměněn nyní veselými chvílemi honu. Celá rodina, ženské v zelených amazonkách, vyrazila z rána k Dianině službě do Přerova, kde na lesní mýtině dvorní „jagrpataj“ uvítala pána měkce nesenou intrádou lesních rohů, znamenající spolu smuteční chorál pro čtyřicetšest jelenů, císařskou zbraní do večera složených. Po noclehu v brandýnském zámku, z jehož oken se rozevíral krásný pohled na labské nivy a zámeký mlýn, opředený starými pamětníky zkazkou o mlynáři, otci milostnice Rudolfa II., lesní personál opatřil Karlu naháňkou sedmeru příležitost, skončivší smrtí nejhonosnějšího tvora lesa (20., 21. VII.). Pátek, rovněž strávený v panství zvěře, stál ve znamení ryb, neboť na rybníce Královské obory byli loveni kapři. Bože, co se tehdy princeznička Marie Terezie nasmála! Ne vodní havěti, mrskající sebou strachuplnou změtí v sítích

či na bolest působícím háčku udice. Dvakráte, v dopisech dvornímu radovi von Poschovi a arcikněžně Marii Kristýně, projeví v budoucnu, že honů nemilovala. Hrůza kreatury, určené ke skonu pro lidskou zábavu, ji nezajímala, proto i dnes její smích hlaholí pod korunami oborních velikánů pro něco jiného. Jedině škarohlíd by zůstal vážným, vidí-li vodní komedii, provozovanou sluhy. Chlapci několikrát zvrhli loďky a pak ve vodě zápasili, jeden druhého potápějice a štědře skytaným stříkem se navzájem zalévajícíe.

V týž okamžik, kdy princeznička se smála, Jan Jindřich Dienebier dosumíroval relaci pro českou komoru, týkající se roubení dřevěného mostu přes Štvanici. Dvacet holešovských sedláků, mezi nimiž dvakráte uvedeno jméno Bukovský, dodnes spojené s oborním dvorem, dřelo na něm za šest náct krejcarů denního platu, poskytující platné služby vlastním stavitelům: mlynářům Janu Číbovi, Vítu Františku Pivoňkovi, Ondřeji Roháčkovi a Janu Našinci se sedmdesáti šesti chasníky. Připočteme-li k nim kováře Jiříka Svačinu, osm nádeníků, holešovického ponocného, hlídajícího dílo, k němuž novoměstský a protější převozník svázeli dělníky, pak sto dvacet lidí zřídilo přechod, vyžádavši si nákladu, i s materiálem, 1925 zl 32 kr. Mnoho toho nevydělali, o to méně, když konečnou částku umenšují diety komorních úředníků Jana Víta Dietzlera a Ondřeje Pelce, jmenovaných tu dozorců. Zda šestnáctikrejcarovi ná-

nádeníci znali výši úřednických diet? Byli by užasli, kdyby se dověděli, kolik páni ouřadové, přijíždějící na dohlídku v kočáře, pobírali: první za dvacet dvě komise stotřicetdvě zlatky, druhý za dvacetčtyři dozory osmdesátčtyři, což přepočteno znamená, že Dietzler dostával tehdy, kdy se na zlatku počítalo šedesát krejcarů, za jedinou komisi dvě stě pětadvacet denních mezd sedláka (23. VII.).

Než kdo by za vlády roboty zatěžoval mysl úvahami o sociální nespravedlnosti! Nejméně se jimi nudil král, spěchající od jednoho lovu ke druhému, setkávaje se občas s anglickým vyslancem lordem z Karnarvonu, doslechnuvším se pravděpodobně i o velkém honu v lánské oboře. Po něm ležel před císařem vlastnoručně skolený výřad stodeseti kusů vysoké (5. VIII.). Někdy Karel pečoval i o účel své zdejší cesty, při jejíž korunovační hostině dvůr dodá jídla, nápoje, konfety a sklo, pozvaní se ale sami postarají o stříbro a ostatní stolní potřeby. Věc je těžko představitelná, není však možno jí nevěřiti, vždyť Vilém hrabě Kolovrat se o ní v zastoupení české dvorské kanceláře výslovně zmiňuje (6. VIII.). Císař si najednou zamlouval, že po korunovaci půjde od sv. Víta po dřevěné chodbě, spojující chrám se zelenou světnicí na hradě, a ta chodba, potažená červenobílým sukem, musí býti tak široká, aby jí mohl kráčet pod nebesy; později s ní budou rozhazovány pamětní medaile (10. VIII.). Pak

že Dienebieru nevyvstávaly starosti v poslední chvíli. Akurátně týden po prvé zmínce korunovační hostiny dvorská kancelář rozhodla o prostření stolů pro ni. Každý soustředí kol svého rozměru — osmkrát čtyři a půl stopy — dvanáct osob. Navrhovatel úpravy, kreslíř Jan Josef Dietzler, stavěl do jejich středu kulatou mísu s marcipánovou nebo dragantovou galanterií cukrářů, načež seskupil kolem ní šest velkých talířů s deseti menšími, obsahujícími pravděpodobně také jen pokrmy, upravené výlučně pro oko, ne pro jazyk (13. VIII.). Kde ale vzíti led? Při srpnových parnech zmrzlé vody rychle ubývalo jak v lednicích Rožmberského domu, tak v hradním sklepě zvěřiny. Ledové krystaly lze sice rekvírovati u pivovarů nebo v domě „U širokého dvora“ (č. p. 110-IV.), kde se slily do kompaktního bloku, sládcí však nucené dodávce odpirají. Budou jí připraveni o svůj jediný chladicí prostředek a zbytečně, poněvadž led, vyňatý z prostydých sklepů, nevydrží ani dva dny (16. VIII.).

Stejně málo je v Praze prken a trámů. Nedostatek způsobily špatné plavební podmínky, i nezbylo než počátkem června vyslati účetního úředníka Antonína Stránského k berounským a posázavským pilařům, zda by u nich nesehnal potřebné řezivo. Od konce června je tu císařský divadelní inženýr Giuseppe Galli Bibiena. „Santa madre!“ — půjde-li to takhle, „non iammai“ nebu-

de hotov s velkým teatro pro čtyři tisíce diváků, budovaným nad Jelením příkopem v jižním dvoře jízdárny. Co mu dalo „lavoro“, nežli si nutné dříví vyběhal u stavebního úřadu krále, a nyní zase nemá, kdo by — nu, víte, jak se říká? — no — fabrikoval „in legno“, nemá dostatek tesarů. Příští pondělí (28. VI.) jich musí býti na staveništi nejméně padesát nebo z každé obce trojměstí aspoň po deseti, což obstarají magistráty.

Bibienovy strachy byly zbytečné. Včas dohotovil divadlo s hledištěm úctyhodných rozměrů. Jeho šíři třicetisedmi metrů odpovídala hloubka o deset metrů delší, takže obecenstvo, v něm shromážděné, by se sotva bylo vešlo do trvalého, poblíže zahrady ležícího hradního stánku Mus (č. p. 49-IV.). Ve Vlachově, pouze pro tuto příležitost zbudovaném, provedena v den císařovnických narozenin (28. VIII.) velká opera „Constanza et fortezza“ dvorního kapelníka Jana Josefa Fuxe, složená na děj básníka P. Pariatiho, čerpaný z letopisů Tita Livia. Pojednával o obležení Říma králem Porsennou, marně pomáhajícím vypuzenému rodu Tarquiniů k opětnému zisku ztraceného panství, což by se mu málem bylo podařilo, nebýti dvou hrdinů: Horatius Cocles tak dlouho hájil přechod přes řeku, až most za ním stržen, a Mutius Scaevola vložil ruku do ohně, aby vládce Etrusků přesvědčil, že Říman se nesmí hroziti tělesné bolesti. Pariati proložil

historické dění románem obou heroů s Clélií, urozenou dámou, a Valerií, dcerou konsula Publia Valeria Publicoly, při čemž Titus Tarquinius taktéž hoří láskou ke Clélii.

Dekorace opery prozrazovaly, že Karel VI., velký milovník zpěvoher, nikdy nelitoval nákladu na tento druh dvorského přepychu. Prvé jednání odehrávalo se poblíže mostu Sublitiova a chrámu Vesty, s hlubokým prospektem na město Romulovo a pahorkem Janiculu, obsazeném vojsky Etrusků. Druhé uvádělo před stan Tarquinia Superba v táboře nepřátel, třetí konečně do bývalých zahrad Tarquiniů na Janiculu. Diváci nevycházel z úžasu, když z partéru, obehnaného architektúrou, která přes značné formové obohacení přece nezapřela svého vzoru, jednoduššího amfiteátru florenckých giardini Boboli, viděli, jak na jevišti, flankovaném dvěma věžemi, divadelní mechanik nechal před jejich očima vyrůst z Tiberu horu vody, odkryví ve svém nitru glorifikaci řeky, nebo grotta-li zahrady Tarquiniů se náhle proměnila v triumfální oblouk římského génia. Ucho také přišlo na své, jakmile taktovka druhého dvorního kapelníka Antonia Caldary, dirigujícího místo podagrou stíženého Fuxe, nechala zazníti orchestru dvou set hudebníků, kde vedle čelisty Vandiniho, proslulého flétnisty Quantze nebo hamburgského, z Čech pocházejícího organisty Heitmanna rozezpíval houslové dřevo Giuseppe Tartini, žák českého františkána v Assisi

P. Bohuslava Matěje Černožorského a skladatel „ďáblovy sonáty“, uvizlý nyní po tři roky v ka-pele knížete Kinského. Porsenna G. Orsiniův, Titus Tarquinius D. Genuesiův, R. Ambreville-ová, ztělesňující postavu Clélie, či P. Casati, vy-stupující v masce Mutiově, a Borrosini jako Ho-ratius pěli árie před císařem a balety, vymyšlené Pietrem Simonem Levassorim della Motta, vytá-čely pirouetty římských kněží s allegoriemi říms-ké stálosti a etruské statečnosti či toskánští věštcí křepčili se zosobněním římské odvahy a lásky ke slávě. Divadlo trvalo pět hodin, od osmé večerní do jedné s půlnoci. Nikomu nepřekážela jevištní střelba z děl a muškét, o scénickém histo-rismu se tehdy ještě nevědělo.

Bibiiena nebyl samojedním, kdo potřeboval nepočítaných sáhů dříví. Dienebier ho neměně požadoval pro úpravu sněmovního sálu a vnitřku sv. Víta. V prvním stavěl trůní podium a na jeho Wohlmutově řečništi, odkud se císařovna chtěla neviděna dívatí na holdování, zřizoval zástěnu ze žaluzií, ověšenou draperiemi. Celý interiér vy-zdobil gobelíny, z nichž onen po pravé straně trůnu zakrýval pohodlné, dokonce k sezení vhod-né opěradlo. Vládcova milost je tam chtěla míti v zájmu nejvyššího zemského maršálka hraběte Jana Josefa Valdštýna, stíženého podagrou. Mno-ho práce vyžádal si sv. Vít, kde nutno stavěti vysoké tribuny pro pány stavy, dámská ale, vy-rostlá poblíže hrobu bl. Jana Nep., je o hodně

nižší ostatních, poněvadž císařovna by z králov-ské oratóře neviděla k hlavnímu oltáři. Vrchní dozor nad těmito záležitostmi měl Gundakár hra-bě Althann, generální stavební ředitel.

Holdování a obě korunovace (4., 5., 8. IX.), znamenající v historii království důležité okamžiky, nejsou leč snůškou mnohých obřadů, zajíma-vých pro oko, však méně poutavých při slovním líčení. Kdo by chtěl o nich něco věděti, nalezne poučení v příslušných partiích, jímž se nevy-hnula ani kniha o Praze Věkova mládí, v sensa-cích Staré Prahy. Tuto bude mu pověděno něco o korunovační hostině krále. Nejvyšší lovčí, hrabě Clary-Aldringen, opatřil pro ní spoustu dobrot, uvedených zde nezkráceným seznamem: 564 ba-žanty, 708 koroptví, 60 jeřábů, 152 sluky, 110 křepelek, 108 starých zajíců, 400 kvícal, tolikéž různých ptáček, 70 divokých a 60 domácích ka-čen, 120 krocánů, 350 kapounů, 70 slepic, 800 kuřat, 560 holubů, 50 hus, 30 telat, 46 jehňat, 40 skopců, 20 kolouchů a tolikéž srnců. Toť kopec jídla jakoby ze země všehojnosti. Kde ale bude zpracován pro mísy? Hradní kuchyň přece ne-postačí a tak nezbývá než připravití kuchtíkům příležitostné dílny v Jelením příkopě a na pro-stranství před svatojiřskou basilikou. Banket servírován ve Vladislavském sále, odkud bazár vystěhován. Jeho stěny skryty nyní na místě ob-vyklých krámských stolic za gobelíny, utkanými de Vossem podle Tiziánových kreseb s výjevy ze

života Karla V. Tentokráte prý jich po prvé užito. Mimo ně zdobila prostoru Beneše z Loun ještě nějaká pěkně omalovaná architektúra Bibienova. Císař zasedl ke stolu, prostřenému se třemi cukrovými „šauštycky“ dědičným komorníkem nad stříbry Bedřichem Vavřincem hrabětem Cavrianim, nad dvanácti tabulemi nejvyšších zemských hodnostářů. Od nich ozývaly se, bylo-li to vládcem povoleno, přípitky na Jeho Milost krále, však arcibiskupův zahrnul v něm celou rodinu. Pozdvihna pokál, velekněz vzpomenu jím i „Honzíka ve sklepe“, dosud nenarozeného a noseného císařovnou pod srdcem. Když se narodil, Honzík byl dívkou, arcikněžnou Amálií.

Dny velké slávy, jistě hodně namahavé, minuly, než královská rodina v Praze setrvala. Čas trávil stejně jako dříve. Tu její hlava střílí z oken Španělského sálu po jelenech příkopu (10. IX.) nebo jedou všichni k pobožnosti u mariánského sloupu na Staroměstském rynku, aby se hned po ní nadschl krásou jezuitské opery „Sub olea pacis et palma virtutis“ v Klementinu (12. IX.). Podnik hezké intimity uspořádán v hradních salónech krátce před odjezdem. Veličenstva pozvala k němu Marii Gabriélu, ovdovělou hraběnkou Černínovou, s jejími čtyřmi dětmi. Po blahosklonném uvítání synkové vdovy, Maxmilián a Karel, vyzváni, aby něco zapískali na flétny. Mladí pánové ukázali svou dovednost na tomto i jiných instrumentech muzických, dělající převýborná concerta

zprvu sami a potom s domácími oficíry svého rodu. Kdo by zde nevzpomenul scény z Mozartova dětství před stejně dětskou Marií Antoinetou? Malý Salzburgčan ovšem nezatančil po příkladu malých Černínů se sestrami deset contrdanců a také ne po česku dokola, což se velmi líbilo. Dětským umělcům dostalo se též projevu nejvyšší spokojenosti, byli se svými instruktory připuštěni ku políbení ruky. Rychle! — kde je Kändler, aby zachytil scénu do bílého hmoty míšeňského porcelánu? Drobní kavalíři, mající při boku miniaturní kord, zaslouží zvěčnění při hlubokém komplimentu, kdy levicí obloukovitě mávlí sňatým kloboukem dozadu (28. X.).

Nyní zbývá již jen osm krátkých dnů do odjezdu krále a Hrad, hlídaný střelci, zase osiří (6. XI.). Ti, kdož z něj k vůli korunovaci vystěhováni, počnou se ihned ucházeti o své někdejší byty. Terezie Wagnerová, vdova po pícním písaři, chce zpátky do míčovny, vždyť tam přece bydlela třiadvacet let, dvorský matematický nástrojář Jan Jakub Knittl by rád rozbil stánek tam, odkud vypuzen k vůli šatně operistů, a sv. vítský kostelník Jan Hájek nutně potřebuje někdejší kvartýr v Rožmberském domě, nemluvě ani o apoštolském protonotáři hraběti Janu Kryštofu Sparrovi, jehož chybné nohy zle stoupají na zámecký vrch k pobožnostem. Všední den se vracel na Hradčany a nebyti různých popisů korunovace, nebylo by tu zůstalo stop po velké události.

Poněvadž všechny, do nynějška vydané obsahovaly plno chyb, Karel VI. rozhodl, aby byly po-brány ke zničení. Mnoho jich u knihkupců ne-nalezeno, jedině Rosenmüller měl na skladě hoj-nější počet vadných „novalií“. Něco konfisko-váno též bavorskému kočovnému knihkupci Jo-sefu Starffu, který prodával historické knížky, sv. obrázky a mappy v přenosném krámku, sta-věném na Karlově mostě proti sv. Barboře. Vy-ložil na něm nejen proskribované korunovační rytiny augšburgského rytce Jana Kryštofa Kolba, nýbrž i pět výtisků „Oesterreichischer Ehrenka-lender“, kde nakladatel Lochners uveřejnil ne-správné referáty. Úřední postup proti skriben-tům dál se vlastně v zájmu místodržitelského sekretáře Bohumíra Josefa Martina, získavšího privilegium na tisk publikace, oficiálně autoriso-vané (29. XI.).

Že je skutečně po všem, zakusilo i divadlo Bi-bienovo. Jeho režisér či spíše podnikatel Wolf-gang Heymerle způsobil si jím nepředvídané vý-lohy. Aby nebyl škoden, dostal superbonifikaci dvou tisíce zlatých. Špatně jistě nepochodil, byl z theatra rozprodal obyvatelům páté čtvrti, co se jen dalo. Tržil za pomalovaná plátna, železné součásti, pouze dřevěnou konstrukci nikdo ne-chtěl. Její všelijak přičezané dříví, plné hřebů, se dá užiti nejvýše pro stavební lešení a bourání bude nebezpečné a drahé. Pak ale jeviště římské stálosti a statečnosti přece rozebráno a po Diene-

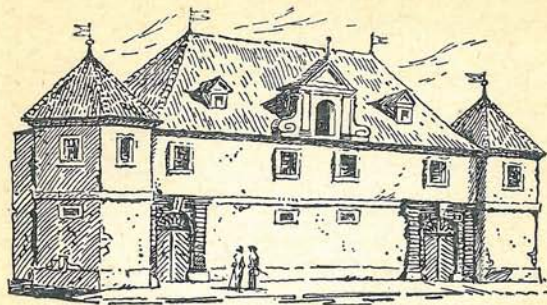
Korunovační medaile 1723

bierově návrhu (16. I. 1724) složen jeho materiál v polovině prostoru Matheyovy jízdrny. Dlouho tam neodpočíval. O něco latí požádal P. Kryšpín, kvardián kapucínů při Loretě, chtěje jich užiti na řádové zahradě. Dostal je jako odměnu za úsluhu, prokázanou korunovaci půjčením kostel-ních lavic (28. IV.). Část drv koupil piv náklad-ník Jan Václav Rudolf pro obnovu „zlaté štiky“, poničené ohněm (č. p. 617-I., 9. IX.), čtyři kopy prken konečně dostal v uznání služeb, veřejnosti prokázaných, místodržitelský sekretář Václav Ignác Ržasner, opravující svůj, o zlatou štiku opřený a jejím ohněm taktéž poškozený dům. Všechna sláva polní tráva: korunovační teatrum končilo v krovech a podlahách měšťanských domů.

Kde bylo pusto.

Ač všednost zase vtrhla do hradeckého obvodu, nebylo tam mrtvo a prázdno, Hradčany zůstaly i v budoucnu oním Kapitolem nad Vltavou, kam zřely oči Čechů jako k symbolu, zapomínající, že v zádech jim trčí skála, o které lépe platila Hammerschmidova slova „fueramus Pergama quondam“. Ano, na pustý Vyšehrad nikdo nevzpomenul. Jeho někdejší nádhera, od staletí rozvalená a rozkotaná, ustoupila nové pevnosti a tam, kde se kdys týčily věže králova hradu, tam se do široka rozložil prosaický „zeughaus“. I on měl nárožní vížky, nevyrostlé nad hřeben domovní střechy, i do něho vedly dva portály s pilastry, oživenými překlady, střed průčelí zdůrazňoval volutami opřený štít, však jeho holé průčelí, otevírající se nemnohými okénky, nezapřelo, že zde není leč skladiště. Kol něho obcházely stráže, úděsně uvažující, když vějíčky, zmítané větrem, naříkaly na vrcholech strahovaného domu, zda to snad nelká některý z duchů, zde obcházejících. Ne, na pustý, bezmála vymřelý Vyšehrad nikdo ve dnech hradčanských sláv nevzdechnul. O něm platilo úsloví, zavírající v sobě nejen osud Karla VI. s jeho celým rodem, ale i sudbu každé pozemskosti: Sic transit gloria mundi.

Vyšehradská zbrojnice

D O S L O V .

Byť znamenal milou povinnost, je z celé práce nejobtížnějším, neboť kde nabrati slov díků? Kdyby alespoň měly býti vzdány jiným jedincům, ne těm, které autora již tolikráte zavázali ke vděčnosti. Však ne, stále se jedná o tytéž a v této okolnosti tkví nepřekonatelná obtížnost. Vrchní ministerský rada Phdr. Jaroslav Prokeš znovu umožnil vznik těchto stránek, dav hledači minulých aktualit se vzácnou nezištností k dispozici všechno, čeho si jen přál, jeho vrchní komisař Phdr. B. Matouš si vzájmů knížky nelámal hlavu o nic méně než její autor, Phdr. J. Hráský a Phdr. J. Husa pomáhali, jak jen mohli, pranic nezamlčující, a soused ve studovně, Phdr. V. Líva, nikdy neskrblil zkušenostmi, získanými ve

Staré Praze. Nejinak tomu bylo v městském archivu, kde vrchní rada Phdr. M. Lír, zatím zvěčnělý, se svým adlátem, Phdr. K. Hlavsou, dosud nezapomenuli na svého někdejšího kollegu, slouživšího témuž pánu jako oni. Na scéně se opět objevuje v řádové běli imposantní, jakoby pro malíře stvořený zjev strahovského převora P. V. Hůlky, vedle něho pak „homo novus“ v hábitu kapucínské hnědi, P. Eliáš, od hradčanských následovníků sv. Vavřince z Brindisi. Pro tyto muže ochotného srdce mají být formulována slova díky, marně hledaná, nikdy nevystihující povinné vděčnosti. Proto necht' vyhoví prosbě a příjmuu němý stisk ruky, obsahující vše, čeho ústa neumějí vysloviti.

V Praze dne 13. srpna A. D. N. 1942.

P R A M E N Y .

Archiv ministerstva vnitra: Stará manipulace, signatura: E. 124/1, 2; G. 72/11; K. 1/58, 62, 64, 67, 72, 73, 75, 95, 146; P. 118; R. 109/1, 7, 18; S. 21/9. Rukopisy: č. i. 2401, obsahující osvědčení pro kanonický proces sv. Jana Nep.; č. i. 2461: Extract; č. i. 2704: Miscellanea. Nejvíce ale kořisti nalezeno v circa 250 fasciklech nemanipulovaných spisů z let 1719 až 1729, něco málo též v „Commerciale“ z těchže let. *Archiv města Prahy*: ruk. č. 273: kniha dvor. kvartyrů z r. 1723.

Archivy klášterní: kapucínů v Praze IV.: kapucínské letopisy, kn. V. a VI.; sv. Tomáše v Praze III.: rukopis č. 16 a 139; knihovna kanonie Strahovské: rukopis D. E. II. 34, obsahující soupis nákladů pro kanonisační oslavy sv. jánsk v Římě.

L I T E R A T U R A .

Acta utriusque processus . . . canonisationis b. Joan. N., Viennae 1721. — Agnus Dei, gako wosk bílý, Pr. 1729. — Amica pietatis academicae, Pr. 1729. — Benedikt: F. A. Graf v. Šporck Vid. 1923. — Beschreib. d. zu Ehren . . . d. heil. Joan. N. . . 1729 . . . in d. prag. Metropolitankirch . . . gehalt. Solemnität, Pr. 1730. — Bílek: Reformace katol., Pr. 1892. — Borový: Sv. Jan N., Pr. 1878. — Concept zur Ausziehung d. oberen Schwarzenberg. Hauses, Pr., bez data. — Čelakovský, Kalousek, Rieger, Stupecký: O král. hradě Pražském, Pr. 1907. — Čermák, Skrbek: Mince král. Česk., Pardub. 1891 až 1913. — Des Schweigens u. Leydens lobpreisende Wohlredenheit, Pr. 1730. — Ehren Glantz d. himml. u. irdisch. Glory, Pr. 1721. — Ekert: Posv. místa hl. m. P., Pr. 1883 a 1884. — Týž: Církev vítězná, Pr. 1892 až 1899. —

Eichler: Řím. vzpomínky na naši vlast, Pr. 1892. — Erben: Autentický ukazovatel domů, Pr. 1870. — Fama sanctae vocali Vaticanae gloriae tuba orbe resona universo, Pr. 1729. — Hammerschmid: Historia Pragensis, vyd. Podlahovo, Pr. 1891. — Týž: Proteus felicitatis, Pr. 1715. — Týž: V Praze blaze, Pr. 1715. — Herain K.: České malířství, Pr. 1915. — Höchster Ehren Staffel eines mit Purpur gefärbten Acts, Pr. 1729. — Insigne honoris momentum laudis ... statua s. Joan. N. ... in ponte Prag., Pr. 1729. — Jansa a Herain J.: Stará Praha, Pr. 1902. — Jirásek ve sborníku „Čeští spisovatelé vdovám ... vojínů“, Pr. 1916. — S. Joannes Nep., orbis christiani thaumaturgus, Pr. 1729. — Komenský: Orbis pictus, Pr. 1942. — Mack: Ehrentriumph d. h. Joan. N., Stadt am Hof 1752. — Martin: Ausführl. ... vier Beschreibungen korunovace Karla VI., Pr. — Navrátil: Paměti kostela sv. Jindřicha, Pr. 1869. — Neumann: Hundertjäh. Jubelfeier d. Heiligsprechung d. h. Joh. v. N., Pr. 1829. — Novotný: Výstava „Jiráskovo Temno“, Pr. 1935. — Týž: Staropraž. sensace, Pr. 1937. — Palacký: Přehled současného nejv. důstojníků, Pr. 1832. — Palivec: Erbov. lékaři v Čech., Pr. 1941. — Pariati a Ant. Brokoff: Die Stärke u. Beständigkeit, Viennae 1723. — Plenitudo gloriae coelestis et terrestis, Pr. 1721. — Příbil: Soupis svátostek, Pr. 1931. — Redeln: Das sehenwürdige Prag, Pr. a Norimb. 1728. — Rosenmüller: Praž. poštovské noviny, Pr. 1720, 1722 až 1727. — Ruth: Kronika král. Prahy, Pr. 1903. — Schaller: Beschr. d. Haupt ... u. Residenzstadt Prag, Pr. 1794 až 1797. — Schimon: Adel v. Böhmen, Pr. 1903. — Schottky: Joh. v. Nep., Pr. 1830. — Stejskal: Sv. Jan. N., Pr. 1921. a 1922. — Supremus honoris gradus, Pr. 1729. — Teuber: Gesch. d. prag. Theaters, d. I., Pr. 1883. — Toman: Slovník výtvar. umělců, Pr. 1936. — Übersicht d. kunsthistor. Sammlungen d. ... Kaiserhauses, Víd. 1909. — Vondráček: Dějiny čes. divadla,

Pr. — Wagner: Praž. umění slavnostní v Díle XIV., Pr. 1917. — Týž: Jos. Galli Bibiena ve Zlaté Praze XXXV., Pr. 1918. — Wirth: Praha v obraze pěti století, Pr. 1932. — Zeichen der Ehren, ein Denkmal des Lobes Pr. 1729. — Bez povšimnutí ponechána literatura, řešící spor o osobě sv. Jana Nep., poněvadž tato otázka je pro ličené období lhostejnou.

OBSAH.

Předmluva	7
Praha „Temna“	9
Kapitol nad Vltavou	11
Hradní stráž	12
Hrad pražský	15
Hradské krámky	18
Stavební stav Hradu	19
Uvnitř Hradu	20
Kunstkomora	22
Hradní bazár	26
Dvorští umělci a řemeslníci	28
Zahradník, míčovník a lvář	37
Hradčanský sloup P. Marie	46
Praha se zdobí	48
Městská umění a řemesla	57
Krámy a jarmarky	88
Obchod	91
Úřednictvo	91
Peníz berný	100
Císařský špitál	101
Typ Pražáka	103
Jak se Pražák šatil	104
O nezdvořilém převoru a zdvořilém tiskaři	108
Tituly	109
Rámus k vůli znaku	111
Manželství a láska	112
Rodinná domácnost	123

Praž. poštov. noviny	131
Kniha	132
Pražák cestující	141
Nemoci kruší tělo	145
Cizinci	153
Pobyty vládců	163
O lovech	172
Zábavy	180
Lidé hřeší tancem	199
Krvavé výtržnosti	203
Zločinný skutek	217
Výstraha a trest	227
Neštěstí není daleko	228
Plamenná koruna	233
Hříšní vzpomenuli na Boha	236
O úctě svatojánské	249
Blahoslavení Jana N.	260
Ke glorifikaci	263
Kanonisace svatojánská	268
Světský protějšek	278
Kde bylo pusto	306
Doslov	307
Prameny a literatura	309

Antonín Novotný
PRAHA „TEMNA“

Ilustroval, obálku nakreslil a vazbu navrhl Jan Koučpek. Vydalo nakladatelství „Atlas“ s. s. r. o. Praha II, roku 1946. Vytiskla tiskárna Mladé fronty písmem Bodoni. Brož. ■ Kčs., váz. ■ Kčs.